

БЕЗБЕДНОСНИ ФОРУМ

**Овај број часописа Безбедносни форум представља
зборник радова са научних конференција**

**„УКИДАЊЕ НАДЛЕЖНОСТИ РЕПУБЛИКЕ
СРПСКЕ И ПОКУШАЈИ УНИТАРИЗАЦИЈЕ
БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ“**

И

**„УНИТАРИЗАЦИЈА И ИСЛАМИЗАЦИЈА БиХ –
УЗРОК НОВЕ КРИЗЕ“**

ЕВРОАЗИЈСКИ БЕЗБЕДНОСНИ ФОРУМ

БЕЗБЕДНОСНИ ФОРУМ

НАУЧНО-ТЕОРИЈСКИ ЧАСОПИС

2/2021 ГОДИНА VI
УДК 327.56 / ISSN 2466-4448

ЕВРОАЗИЈСКИ БЕЗБЕДНОСНИ ФОРУМ

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК

Проф. др Митар Ковач

УРЕДНИК

Петко Рашевић

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

Председник - проф. др Радомир Милашиновић, проф. др Радован Радиновић, проф. др Митар Ковач, проф. др Спасоје Мучибабић, проф. др Слободан Мишовић, проф. др Зоран Килибарда, проф. др Јан Марчек, проф. др Мила Алечковић, проф. др Станко Нишић, проф. др Јелена Гускова, проф. др Александар Дугин, проф. др Предраг Ђеранић, проф. др Синиша Атлагић, проф. др Милоје Пршић, проф. др Бојана Остојић доц. др Снежана Лакићевић, доц. др Јасминка Симић, доц. др Јелена Вукоичић, др Владимир Пејак, др Данко Јовановић, др Ања Филимонова, др Миле Драгић, мр Љубица Гојковић.

Адреса: Евроазијски безбедносни форум,
Бул. Зорана Ђинђића 45г/3, 11070 Нови Београд;
forum@eabezbednost.org;
тел: +381-64-877-92-73, +381-64-177-41-84.

Рукописи се не враћају.

Часопис излази два пута годишње

Штампа: DIS PUBLIC DOO, Браће Јерковић 111, 11010 Београд

e-mail: dispub.05@gmail.com

САДРЖАЈ

Божидар ФОРЦА	
Западна антитеза и балканска питања	9 - 42
Драган ПЕТРОВИЋ	
Однос НАТО пакта и ЕУ према Републици Српској и БиХ ...	43 – 56
Предраг ЋЕРАНИЋ	
Европска унија као чинилац стања безбједности и односа у Босни и Херцеговини	57 – 66
Митар КОВАЧ	
Петко Рашевић	
Однос водећих чланица НАТО и бошњачких партија према праву конститутивних народа у Босни и Херцеговини	67 – 86
Синиша КАРАН	
Дејтонски мировни споразум – 25 година разградње	87 – 110
Срђан ПЕРИШИЋ	
Од униполарног поретка до повратка Русије – одбрана Српске и Србије	111 – 118
Драган РАДИШИЋ	
Веће за имплементацију мира у Босни и Херцеговини - с посебним освртом на ставове Амбасаде Руске Федерације и институција Републике Српске -	119 – 133
Милан БЛАГОЈЕВИЋ	
Криминал охаеризма	135 – 154
Џевад ГАЛИЈАШЕВИЋ	
Политички ислам и унитарна Босна и Херцеговина под плаштом грађанских права и демократизације	155 – 170
Ненад СТЕВАНДИЋ	
Стратешка опредјељења народа и ентитета у Босни и Херцеговини - да ли постоји компромис између унитаризације и распада Босне и Херцеговине -	171 – 178
Слободан С. ЖУПЉАНИН	
Потреба националног консензуса у очувању кључних вриједности и интереса Републике Српске	179 - 195

CONTENTS

Božidar FORCA

Western antithesis and Balkan issues 9 – 42

Dragan PETROVIĆ

Nato and European Union attitudes towards Republika Srpska and Bosnia and Herzegovina 43 – 56

Predrag ĆERANIĆ

The European Union as a factor of the security situation and relations in Bosnia and Herzegovina 57 – 66

Mitar KOVAČ

Petko RAŠEVIĆ

Attitudes of leading nato members and bosniak parties towards the right of the constituent peoples in Bosnia and Herzegovina 67 - 86

Siniša KARAN

Dayton peace agreement - 25 years of decomposition 87 – 110

Srdan PERIŠIĆ

From the unipolar order to the return of Russia - defence of Srpska and Serbia 111 – 118

Dragan RADIŠIĆ

Peace implementation council in Bosnia and Herzegovina - with special reference to the views of the Embassy of the Russian Federation and the institutions of the Republika Srpska - 119 – 133

Milan BLAGOJEVIĆ

CRIME OF OHR-ism 135 – 154

Dževad GALIJAŠEVIĆ

Political islam and unitary Bosnia and Herzegovina under the cover of civil rights and democratization 155 – 170

Nenad STEVANDIĆ

Strategic determinations of peoples and entities in Bosnia and Herzegovina - Is there a compromise between unitarization and the disintegration of Bosnia and Herzegovina? 171 – 178

Slobodan S. ŽUPLJANIN

The need for national consensus in preserving key values and interests of the Republic of Srpska 179 – 195

СОДЕРЖАНИЕ

Божидар ФОРЦА	
Западный антитезис и вопросы на Балканах	9 - 42
Драган ПЕТРОВИЧ	
Отношение НАТО и Европейского союза к Республике Сербской и Боснии и Герцеговины	43 - 56
Предраг ЧЕРАНИЧ	
Европейский союз как фактор состояния безопасности и отношения в Боснии и Герцеговины	57 – 66
Митар КОВАЧ	
Петко РАШЕВИЧ	
Отношение главных членов НАТО и бошняцких партий по праву конститутивных народов в Боснии и Герцеговины	67 - 86
Синиша КАРАН	
Мировое соглашение Дейтона - 25 лет разрушений	87 – 110
Срджан ПЕРИШИЧ	
От униполярного заказа к возвращению России – защита Республики Сербской и Сербии	111 - 118
Драган РАДИШИЧ	
Союз для применения мира в Боснии и Герцеговины - с особым взглядом на позиции Посольства Российской Федерации и учреждений Республики Сербской –	119 – 133
Милан БЛАГОЕВИЧ	
Преступление охеризма	135 – 154
Джевад ГАЛИЯШЕВИЧ	
Политический ислам и унитарная Босния и Герцеговина под покровительством гражданских прав и демократизации .	155 – 170
Ненад СТЕВАНДИЧ	
Стратегические определения народа и сущность в Боснии и Герцеговины - существует ли компромисс между унитаризацией и распадом Боснии и Герцеговины-	171 – 178
Слободан С. ЖУПЛЯНИН	
Потребление национального консензуса в сохранении главных ценностей и интересов Республики Сербской	179 - 195

ЗАПАДНА АНТИТЕЗА И БАЛКАНСКА ПИТАЊА

Сажетак: С геополитичког аспекта посматрано, нову историју карактеришу два кључна чиниоца. Први потврђује чињеницу да процесе у међународним односима детерминишу велике силе. Други чинилац, сурогат историји, јесте да се процеси у међународним односима убрзавају и да генерисање промена мора пратити то убрзање. Балкан је одувек био и остао поприште сукоба великих сила. Ратови на Балкану, с почетка 20. века, подразумевајући и Први светски рат, решили су нека питања, пре свега „турско” и „бугарско”. Српско питање чекало је неки нови рат. Српска држава је после Првог светског рата ушла у заједницу која је мењала свој статус до краја Хладног рата. Србија је поново независна и самостална, али недовршена држава. Српски народ је распопуњен у државама насталим на простору бивше Југославије, са Републиком Српском као јединим организованим исказом релативне самосталности и хомогенизованости. Запад, као победник Хладног рата, преузео је улогу хегемона, па и на Балкану и значајно допринео разбијању Југославије и распопуњавању српског бића, стајући на страну „питања других” у региону. Међутим, нови век је свет увео у мултиполарни поредак у коме, поред јачања других центара моћи, све више избијају на видело пукотине у бићу Запада – западна антитеза. Овај рад је покушај да се дефинише стратегија српског народа у условима мултиполарног света, односно да се понуди општи оквир или премисе за очување и Србије и Републике Српске. Основна хипотеза која је проверавана у раду гласи: „Паметна моћ је основни начин и пут решавања српског питања у условима сукоба великих сила на Балкану”.

Кључне речи: *Запад, западна антитеза, српско питање, Република Србија, Република Српска.*

УВОД

Савремене теорије међународних односа, као и студије безбедности у оквиру њих, развиле су бројне приступе односима у свету у којима је држава остала главни субјекат и актер. Стога, и поред

¹ Проф. др Божидар Форца, генерал-мајор у пензији, начелник Катедре безбедности на Факултету за пословне студије и право Универзитета „УНИОН - Никола Тесла” у Београду.

тзв. алтернативних приступа, теорија реализма са својим модалитетима и даље је у фокусу међународних односа и студија безбедности. Теорија реализма примарно анализира државоцентрични међународни систем и све више стоји на становишту да је у току успостављање мултиполарног светског поретка. У државоцентричном међународном систему нема крајњих решења, јер светске процесе диктирају велике силе вођене сопственим (националним) интересима. У таквој ситуацији, мале и неразвијене државе, зарад задовољења сопствених интереса и очувања безбедности, поступају на два начина: 1) приклањају се јачем, или, како записа Кенет Волц (Kenet Waltz) – „ускачу у вагон” (wagoning)² и 2) покушавају да остану ван домена великих сила, опредељујући се за самопомоћ (неутралност).

Балкан је географски и геополитички недефинисан појам. Спајајући географско и геополитичко становиште, Балкан се углавном поима као група држава међу којима су вековима трајали антагонизми, које су, у највећем броју, након ратова решавале велике силе. Неуспешно решавајући једно по једно „балканско питање”, балканске државе константно су улазиле у ратове из којих су излазиле са делимично решеним питањима и отварањем нових.

Након пропасти Отоманске империје која је вековима имала највећи утицај на Балкану и решавања тзв. турског питања, око примата на Балкану сукобљавале су се, углавном, западне земље и Русија, па СССР и сада Руска Федерација. Након распада биполаризма као светског поретка, користећи позицију Русије која је закупљена сопственим проблемима након распада СССР-а, западне земље предвођене САД-ом успеле су да уједине Немачку (1990), формирају Европску унију (1992) и одрже НАТО као инструмент моћи и полугу силе.

Србија и српско питање у новијој историји углавном су део процеса у и око Балкана који су често решавани регионалним сукобима или у склопу светских ратова. Као самостална држава, па ентитет сложене државе и поново самостална од 2006. године, Србија је на крају 20. века ушла у најнеравноправнији оружани сукоб у историји ратовања. Победник Хладног рата – Запад са САД на челу, употребио је полугу моћи – НАТО и, након разбијања СФРЈ, наставио дробљене српског геопростора на територији Аутономне Покрајине Косово и

² Видети: К. Waltz, *Theory of International Relations*, Addison-Wesley, Reading, 1979.

Метохија. „Србија је недовршена држава, а српско национално биће располађено у новонасталим државама на простору бивше СФРЈ”³.

НАТО је заокружио процес освајања Балкана, примајући у своје чланство све државе осим Србије и Босне и Херцеговине. На сличан начин поступа и Европска унија. Наиме, НАТО и ЕУ након Хладног рата примењују „сусретну стратегију” на простору бивших социјалистичких држава, по неписаном, али прагматичном принципу – *прво у НАТО, па у ЕУ*. Србија је 2007. године прокламовала војну неутралност⁴ у односу на постојеће војне савезе, што је 2019. године и званично ушло у стратешка документа⁵. Следећи пример Србије, Република Српска се определила за војну неутралност⁶, што изазива антагонизме у БиХ, где једна (бошњачка) страна тежи унитаризацији државе која је по Дејтонском мировном споразуму⁷ сачињена од три етничке заједнице и два ентитета.

Сваки процес у међународним односима мора се посматрати у ширем смислу, јер су ти односи спојени судови. Отуда се српско питање, као наставак балканских питања, мора ставити у оквир мултиполарног поретка у којем Запад није оно што је био, а Исток добија нову форму. Стога, примена паметне моћи чини се као рационалан приступ решавању српског питања у будућности.

ТЕОРИЈА СУКОБА И БАЛКАНСКА ПИТАЊА

У односима међу државама као главним актерима међународних односа, два су пола амплитуде – сарадња и сукоб. Сукоб

³ Видети: Б. Форца, *Стратегија располађених*, доступно на: <https://odbranaibezbednost.rs/2018/02/28/strategija-raspolucenih-kolumna-profesora-force/> (10.10.2021).

⁴ Видети: *Резолуција Народне скупштине о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије*, тачка 6, доступно на: <https://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/index.php?id=80729>, (01.10.2021).

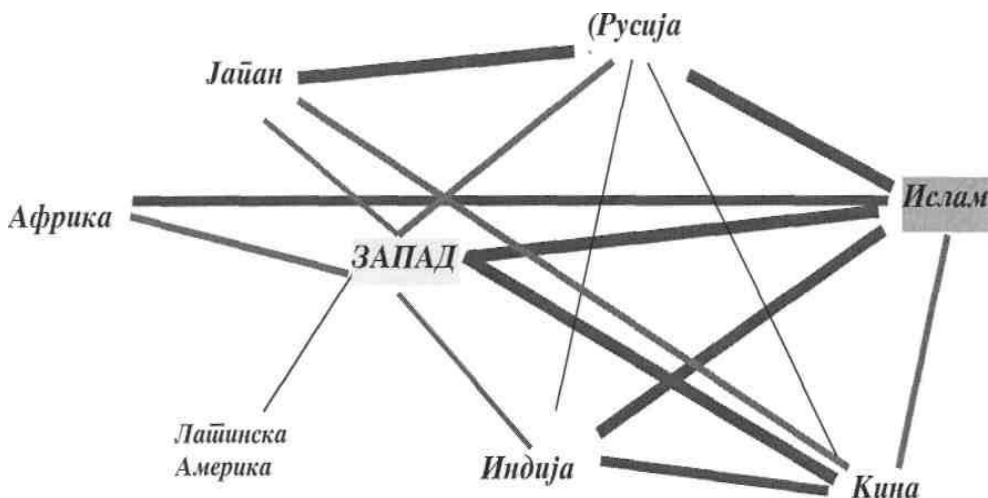
⁵ Видети: *Стратегија националне безбедности Републике Србије и Стратегија одбране Републике Србије*, „Службени гласник РС“, број 94/2019.

⁶ Видети: *Резолуција о заштити уставног поретка и проглашењу војне неутралности Републике Српске*, 2019, <https://www.slobodnaevropa.org/a/koliko-je-bih-daleko-od-%C4%8Dlanstva-u-nato-u/30958574.html>, (10.10.2021).

⁷ *Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини*, познат као *Дејтонски мировни споразум*, доступно на: <http://ndcsarajevo.org/Dokumenti/Dejtonski-mirovni-sporazum.pdf>, (06.10.2021).

је константа међународних односа и, у општем смислу, подразумева међусобно ометање сукобљених страна. Драстичан облик сукоба у коме се сукобљене стране ниште, јесте борба.

Бројни аутори анализирали су сукобе у међународним односима, али су с краја прошлог века велику пажњу изазвала дела Самјуела Пола Хантингтона (Huntington, Samuel Paul) – *Сукоб цивилизација*⁸ (Слика 1).

Слика 1. Сукоб цивилизација

Извор: Huntington, Samuel Paul, 1996 (обрада аутора)

У својим анализама сукоба у међународним односима, Хантингтон сукобе приказаних цивилизација одређује као снажне (*more*) и слабе (*less*), ипак, њихова градација има и тзв. средњи ниво. Тако, са слике је евидентно да су са свима у сукобу једино западна цивилизација, коју следе ислам и Русија (ортодокс). При томе, „тежина” сукоба најизраженија је код ислама, па код Запада. У општем смислу, поменути аутор основу сукоба види у односу *Запад (САД) – против свих*, који свој епилог – коначан сукоб, има у односу Запад – ислам⁹.

⁸ Упоредити: 1) Samuel P. Huntington, “The Clash of Civilizations?”, *Foreign Affairs*, Summer, 1993 и 2) Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, New York, 1996.

⁹ Samuel P. Huntington, оп. цит.

Историја Балкана, у суштини, може се посматрати и као решавање „балканских питања”. Та „балканска питања” имала су и своје конкретне исказе као: „турско питање”, „бугарско питање”, „балканско питање”, „јужнословенско и југословенско питање”, „српско питање”. Касније, тим питањима додају се и „албанско питање”, „хрватско питање”, „бошњачко питање”, „дрногорско питање”...

Сва наведена питања, углавном, решавана су ратом и поратним сукобима. Само у 20. веку на Балкану је вођено седам ратова: Први и Други балкански рат, Први и Други светски рат, Грађански рат у Грчкој, Грађански рат у СФРЈ и НАТО агресија на СР Југославију 1999. године. О карактеру тих сукоба Предраг Симић пише:

„Мир и стабилност на Балкану, граничном подручју између Западне и Источне Европе и између Европе и „Оријента”, увек су зависили од стабилности суседних великих географских и политичких целина. Балкан је постао гранично подручје и тачка „сукоба цивилизација” у време поделе Римске империје, а касније су такав карактер региона учврстиле поделе унутар хришћанског света, продор ислама у средњем веку, сукоби између Османског и Хабзбуршког царства, а у XIX и XX веку сукоби између Централних сила и Антанте у Првом, и између Тројног пакта и Alliesa у Другом светском рату, као и између НАТО-а и Варшавског пакта у хладном рату. Међународни аранжмани на Балкану у XIX и XX веку били су, по правилу, плод споразума великих сила (Берлински конгрес, Версај, Јалта) или су били склапани под њиховим директним утицајем (Лондонска конференција амбасадора, Букурештански мир, Дејтон). Тек када би поремећени односи великих ванбалканских сила довели до слома ових споразума, на Балкану је долазило до поремећаја и ратних сукоба”¹⁰.

У територијалном смислу посматрано, Балкански ратови решили су „турско” и „бугарско” питање. „Српско питање” остављено је за нове ратове.

Српско питање

Бројни аутори су за тему својих дела узимали „српско питање”. Један од тих аутора јесте и Васиљ Поповић, а о његовом делу „Европа и

¹⁰ П. Симић, „Балкан и балканизација - један век касније”, *Балканске синтезе*, број 37, Ниш, 2014, страна 35.

српско питање у периоду ослобођења 1804-1918”, историчар Милош Ковић каже:

„Европа и српско питање је најбољи, сажет преглед политике великих сила према Србима у 19. веку. Васиљ Поповић је овде приказао и протумачио однос Русије, Аустрије, Британије, Француске, потом Немачке и Италије, у распону од једног века, према Србији, Црној Гори и неослобођеним деловима српског народа у суседним царствима. Проучио је, међутим, и однос Срба према политици великих сила, како су „удешавали своје држање према њој, и како је та политика утицала на њихову судбину у најодлучнијем периоду наше прошлости”. Срби су, кроз цео 19. век, „удешавали своје држање”, али главни циљ, самосталност и слободу у одлучивању о сопственој судбини, упркос вољи великих сила, нису мењали. Појам „српско питање” значи, како Поповић објашњава, „питање националног ослобођења и уједињења”. Оно је отворено у приближно исто време када и италијанско, немачко и слична национална питања тога доба. То је било могуће, како примећује Поповић, тек после Француске револуције и успона начела либерализма и демократије у европској политици. Формално, дипломатски, српско питање постављено је пред европске силе, као спремно за решавање, тек у Анексионој кризи 1908–1909. године. (...)”¹¹.

Геополитичар Милош Степић, о решавању „српског питања”, између осталог, каже:

„Српско питање представља један од константних и кључних историјских феномена на Балкану који, захваљујући вољи и интересима великих сила, на једној страни, те српским стратешким странпутицама и погрешним потезима у преломним моментима редефинисања европске политичко географске карте, на другој страни – није решен на адекватан начин и у складу са српским интересима. Потпуно је погрешан став да је српско питање са слабљењем Турске и њеним потискивањем са југоистока Европе више пута наизменично актуелизовано и решавано, а потом опет отворано, па коначно затворено формирањем јужнословенске државе 1918. године. Оно је увек било отворено, а нарочито на специфичан, прикривен, перфидан и идеолошки артикулисан начин после Другог светског рата. У тражењу корена нерешеног српског питања и покушајима понирања у дубине саме његове суштине, прилично уљуљкана српска интелектуална „елита” дефинисала га је једнострано – као демократско, културно,

¹¹ Доступно на: <https://catenamundi.rs/shop/evropa-i-srpsko-pitanje-u-periodu-oslobodjenja-1804-1918-vasilj-popovic/>, (10.10.2021).

демографско, економско или партијско-политичко питање. Пароксизам деструкције „друге” Југославије и ново прекрајање балканских граница показали су неопходност суочавања са истинском димензијом проблема. Нарастајућа национална катастрофа показала је да је српско питање етно-територијално, државно и, у првом реду, геополитичко питање. Сагласно томе, оно само помоћу геополитичких аргумената може да се објасни, те истим таквим инструментаријумом мора да се решава. То је питање српског опстанка и примарни национални интерес.”¹²

Познати српски писац и бивши председник СР Југославије Добрица Ћосић, набрајајући нека дела о српском питању која су била забрањена у бившој СФРЈ, те истичући бројне аспекте „српског питања”, каже:

„Ако нисмо могли на половини XIX и почетком XX века да увидимо и предвидимо да је обнова немањихке државе и ослобођење Старе Србије са Косовом и Метохијом - ратовање за ослобођење већине несрпског народа; да су Балкански ратови доносили Балкану ослобођење од вековне османлијске окупације, сада морамо да увидимо да су то били српски ратови за туђе државе. Рат са Бугарском 1913. је само несрећан рат за оба народа. Неприхватање Лондонског уговора 1915. основни је узрок националне трагедије српског народа у XX веку. Повлачење српске војске и народа у зиму 1915. преко Албаније, херојски подвиг јединствен у европској историји, коштао је Србију око сто педесет хиљада душа, па се по коначном исходу не може сматрати разумним чином. Уједињење са Хрватима и Словенцима плаћено је са милион и двеста хиљада српских глава, а код знатних делова хрватског и словеначког народа заједничка држава доживљена је као српско поробљавање и српски империјализам, због чега је та Југославија од Коминтернених комуниста, хрватских и осталих југословенских националиста проглашена „тамницом народа”. Она је то остала и за половину Црне Горе до 21. маја 2006. године”¹³.

Милош Кнежевић врло широко анализира процесе на простору Балкана, посебно територија на којима живе Срби и иронично истиче:

„Југославија је од почетка своје државности од незадовољника проказивана као вештачка политичка и геополитичка творевина.

¹² М. Степић, „Геополитичка суштина српског питања”, *Национални интерес*, Година II, vol. 2 Број 1/2007, стр. 75-104.

¹³ Д. Ћосић, „Српско питање – питање истине”, *Национални интерес*, Година II, vol. 2 Број 1/2007, стр. 19-36.

Вишедеценијски развој догађаја у временском оквиру двадесетог века ће показати да ослобођење није било једнозначано схватано, те да је у игри било неколико врста „ослобођења”, тј. „слободе од” и „слободе за”. У историјској збирци се препознају: 1) ослобађање Јужних Словена од Аустроугарске; 2) ослобађање Јужних Словена од Турске; 3) ослобађање југословенских народа од Немачке, Италије, Мађарске, Бугарске; 4) „ослобађање” југословенских народа од Југославије као Србије; 5) „ослобађање” Црне Горе од Србије; 6) „ослобађање” Косова и Метохије у облику албанизоване Republica Kosova од Србије, и напослетку; 7) „ослобађање” БиХ од Републике Српске”!¹⁴

Могли бисмо наводити још много приступа и анализа „српског питања” на Балкану, али су и претходни довољни да уочимо проблем, његову генезу и дођемо до актуелне ситуације. Дакле, „српско питање” решавао је кроз преламање утицаја великих сила на простору Балкана, при чему се Србија као држава, „од себе вратила себи”, али са недефинисаним статусом дела њене територије (Косово и Метохија) и разбијеним српским бићем, које само на простору БиХ (Република Српска) има релативно заокружен и хомогенизован квалитет, који, опет велике силе, пре свега Запад, настоје да реше супротно српским интересима.

Слика 2. *Располућено српско биће*
Извор: Форца Божидар, 2018

¹⁴ М. Кнежевић, „Одолевање Републике Српске”, *Национални интерес*, Година II, vol. 2 Број 1/2007, стр. 105-160.

Након грађанског рата 1991-1995, те мирног раздруживања Државне Заједнице Србија и Црна Гора (2006), на територији бивше СФРЈ настало је шест независних и самосталних држава, а на делу Републике Србије (Косово и Метохија) уведен је протекторат УН, при чему су привремени органи власти једнострано прокламовали тзв. независно Косово. Узимајући у обзир ту чињеницу, подаци о територијалном размештају Срба указују на разбијеност српског националног корпуса.

– у Србији	5.988.000
– у БиХ	1.100.000
– у Немачкој	450.000
– у САД и Канади	830.000
– у Аустрији	300.000
– у В. Британији	80.000
– у Француској	70-100.000
– у Аустралији	98.000
– у Швајцарској	197.000
– у Азији и Океанији	120.000
– у Црној Гори	179.000
– у Хрватској	187.000
– у Словенији	39.000
– у Шведској	35.000
– у Грчкој	10.000
– у Италији	20.000
– у Румунији	23.000
– у Мађарској	10.000
– у С. Македонији	36.000

Слика 3. Бројност Срба у Србији и дијаспори
Извор: Форца Божидар, 2018

Положај Срба у новонасталим државама на простору бивше СФР Југославије одређен је интересима тих држава, које остварују своју тежњу за хомогенизацијом простора на једнонационалној основи. То је „успело” у Словенији и Хрватској, али је чињеница да се проблем усложио на простору Црне Горе, Босне и Херцеговине, па и Северне Македоније. Релативно обједињено српско биће у новонасталим државама једино је присутно у БиХ, односно ентитету Република Српска. Огромну „улогу” у садашњој позицији „српског питања” имале су западне земље.

ЗАПАД И ЗАПАДНА АНТИТЕЗА

Шта је (ко је) Запад, а шта „западна антитеза”, јесте прво што треба разјаснити у обради овог питања.

Запад

Несумњиво је да је на „српско питање” након распада Отоманске империје највећи утицај имао сукоб великих сила око Балкана. Под великим силама, у том смислу, поимају се Аустро-Угарска, Немачка, Велика Британија, Француска и Русија. Дакле, осим Русије, остале земље могу се сматрати „западом”. Након Првог светског рата долази до разбијања Аустро-Угарске монархије, а западне силе остају Немачка, Велика Британија и Француска. У Првом, а нарочито Другом светском рату групи западних сила прикључују се САД, па и Италија, иако у ратовима на супротстављеним странама.

Након Другог светског рата конкретније се успоставља појам „запада”, пре свега поиман као земље западне Европе, САД и Канада, окупљене у одбрамбени савез – НАТО¹⁵. Тај савез непосредно је супротстављен тзв. Истоку, који предводи СССР. Сукоб „запад-исток”, познат као период биполаризма највећег дела друге половине прошлог века, имаће различит утицај на српско питање, али у оквиру федералне државе ФНРЈ, па СФРЈ.

Хладни рат завршен је победом Запада, на челу са САД. Као победник Хладног рата, Запад (САД) „диктира” услове новог светског поретка који постаје униполаран. Кључни интеграциони процеси постхладноратовског периода јесу: уједињење Немачке (1990), формирање Европске уније (1992) и опстанак НАТО.

Наведени интеграциони процеси након Хладног рата јесу непосредна потврда чињенице да у државоцентричном међународном систему нема коначних решења. Први показатељ претходно наведене констатације јесте пример НАТО-а. Наиме, иако је распуштен Варшавски уговор и распао се СССР, НАТО је опстао, јер треба Америци као полука за одржавање хегемоније у међународним односима. Други пример јесте Немачка, која као зачетник и „губитник” оба светска рата, израста у силу број један у Европи, кључну полуку

¹⁵ НАТО као савез десет европских држава (Велика Британија, Француска, Италија, Белгија, Холандија, Луксембург, Норвешка, Данска, Португалија и Исланд), САД и Канаде, формиран је у складу с чланом 51 Повеље УН, априла 1949. године.

развоја пројекта Европска унија и сталног члана одбрамбеног савеза НАТО. Трећи пример јесу бивше социјалистичке државе Европе, које „листом” једна за другом „ускачу у вагон” јачег, напуштају процес социјалистичке оријентације и приклањају се НАТО-у и ЕУ.

Кључне западне интеграције - НАТО и ЕУ настављају своје проширење крајем прошлог и у овом веку¹⁶. До 2021. године, НАТО је нарастао на 30, а ЕУ на 27 држава чланица¹⁷. При томе, од 27 држава чланица ЕУ, њих 21 су уједно и НАТО чланице¹⁸. С друге стране, постоје европске државе које су чланице НАТО, али не и ЕУ¹⁹.

Шта је Запад? Принципијелно посматрано, када се узму у обзир чланице НАТО и ЕУ, одговор на питање – шта је Запад, није једноставан. Наиме, и географски и геополитички и у сваком другом смислу, тешко је за Бугарску, Северну Македонију, а посебно за Турску, рећи да су „западне земље”. Стога, у теорији међународних односа, уместо термина „запад” осмишљен је термин „атланлисти”. Тај термин је први употребио руски геополитичар Александар Дугин²⁰, а подразумева скуп земаља које „прате” (признају) САД као лидера.

Дакле, изворни „запад” (западноевропске државе плус САД) у времену крајем од једног века проширио се на формалне западне интеграције (НАТО, ЕУ, Г7) и неформални, али де факто, западни утицај – атланлисти. Тешко је прецизно рећи које све земље спадају у групу атлантиста, те их домаћи аутори посматрају кроз призму земаља које су признале једнострано прокламовану независност Косова (Слика 4).

¹⁶ Прво проширење ЕУ, након њеног формирања 1992. године, било је 1995. године, када су примљене Аустрија, Шведска и Финска. Прво проширење НАТО-а, након Хладног рата, било је 1999. године, када су примљене Пољска, Чешка и Мађарска.

¹⁷ Европска унија је пријемом Хрватске 2013. године нарасла на 28 држава чланица, али је Велика Британија напустила Унију 2020. године.

¹⁸ Од 27 држава чланица ЕУ, чланице НАТО нису: Аустрија, Ирска, Кипар, Малта, Финска и Шведска.

¹⁹ Европске државе које су чланице НАТО, али нису чланице ЕУ: Албанија, Велика Британија, Исланд, Норвешка, Црна Гора и Северна Македонија. Турска, као евро-азијска држава, јесте чланица НАТО и држава с највећим статусом „кандидата” за чланство у ЕУ.

²⁰ Видети: А. Dugin, *Osnovi geopolitike*, Ekspres, Zrenjanin, 1999. и А. Dugin, *Geopolitika postmoderna – vremena novih imperij. Očerki geopolitiki XXI veka*, Amfora, Sankt-Peterburg, 2007.

Слика 4. Државе које јесу (атлантисти) и које нису признале независност Косова

Извор: <https://www.in4s.net/vise-pet-milijardi-ljudi-nije-priznalo-kosovo/> (12.10.2021)

Пре анализе утицаја Запада на српско питање, покажимо шта се подразумева под синтагмом „западна антитеза”.

Западна антитеза

Синтагма „западна антитеза” настала је на два начина²¹. Први приступ јесте сликовит приказ стилске фигуре „словенска антитеза”, која у лирици има низ: питање, негативан одговор, одговор. На пример, стихови из српске баладе Хасанагиница:

Ил` је снијег, ил` су лабудови?
 Да је снијег, већ би окопнио,
 Лабудови већ би одлетјели.
 Нит` је снијег, нит` су лабудови,
 Но чадори Аге Хасанаге...

²¹ Видети шире у: В. Forca, *Classical strategic thought and contemporary international security*, Asymmetry and Strategy – Thematic collection of articles, Ministry of Defence of the Republic of Serbia/Strategic Research Institute and National Defence School, Belgrade, 2018, pp 507-530.

Та „словенска антитеза” у поимању данашњег Запада, уместо низа наведених питања има једно западно „if” (АКО). То „ако” (односно, „шта – ако”) односи се на различит број питања која су очевидна у функционисању западних земаља у савременим условима, примарно се односећи на: позицију ЕУ, позицију НАТО, позицију Велике Британије, однос ЕУ и НАТО, однос Запада с Русијом и Кином, однос Запада с исламским државама...

Други приступ синтагми „западна антитеза” долази из једног безбедносно-аналитичког приступа процесу доказивања и оповргавања. Наиме, процес доказивања јесте извођење тезе из других теза, које се именују као аргументи. С друге стране, оповргавање је процес супротан доказивању, које има директан и индиректан приступ. Индиректан приступ, између осталог, одвија се извођењем антитезе у односу на постављену тезу. Тако на пример, ако је теза – Запад је јединствен, антитеза гласи – Запад није јединствен.²²

Недвосмислено је да је Запад доживео врхунац моћи на крају прошлог века, што је и практично демонстрирано НАТО агресијом на СР Југославију 1999. године. Уједињена Немачка и проширење ЕУ и НАТО кретали су се узлазном линијом у време униполарности (доминација САД) до краја прве деценије прошлог века. Сусретна стратегија НАТО и ЕУ имала је два крака - „штап и шаргарепу” (Слика 5).

Слика 5. Сусретна стратегија НАТО и ЕУ – „штап и шаргарепу”
Извор: Аутор

²² Више о доказивању и оповргавању видети у: Б. Форца, Б. Аночић, *Безбедносна аналитика*, Факултет за пословне студије и право, Београд, 2018.

Тврди крак сусретне стратегије – „штап” демонстрирале су САД уз подршку НАТО-а, „дисциплинујући” све оне који су, на било који начин, угрожавали униполарни поредак. Прве на удару нашле су се исламске државе Авганистан и Ирак, због тобожње угрожености света од муслиманског тероризма (Авганистан) и поседовања нуклеарног оружја (Ирак). Чињеница је да су терористичке организације из реда дела муслиманског народа за мету својих активности одабрале западне земље, а врхунац тог деловања јесте терористички напада Ал-Каиде на Њујорк и Вашингтон, 11.09.2001. године. Одмазда је била жесток удар мултинационалних снага предвођених САД-ом по Ираку и Авганистану, који је, када је Авганистан у питању, трајао 20 година. Тако се НАТО, као примарни одбрамбени савез, у складу с чланом 51 Повеље УН, претворио у полуку моћи САД и тобожњи форум безбедности на глобалном плану. Касније се показало да је напад на Ирак, у ствари, био лажан облик хегемонизације Запада, јер Садам Хусеин није располагао нуклеарним оружјем²³. Начин изласка САД и савезника из Авганистана, августа 2021. године, указао је и на други „раскорак” у хомогенизацији Запада око америчке стратегије, јер је очевидно да Америка није дошла у Авганистан да разбије терористичку организацију Ал-Каида и њене присталице. Покушај учвршћивања позиције САД у централној Азији између три противника – Русија, Иран и Кина, за које је напад на Авганистан 2001. године био само повод за одмазду на акте Ал-Каиде чијим припадницима та земља пружа уточиште, завршио се неславним исходом двадесетогодишњег рата у Авганистану. Осим Ирака и Авганистана, САД и НАТО уплићу се у ратне сукобе на северу Африке („Афричко пролеће”), од 2011. године, а посебно у сукоб у Сирији од 2014. године.

²³ Тони Блер рекао је да је од Парламента Велике Британије тражио одобрење да уђе у рат против Ирака, иако „није знао” да се одредба о могућности Садама Хусеина да за 45 минута употреби свој арсенал односи само на конвенционално оружје! Британски премијер је то признао на почетку расправе у Парламенту о чувеном Хатоновом извештају, која је била прекидана повицима са галерије за јавност против „Хатоновог заташкавања” праве истине о начину на који је Британија ушла у ирачку ратну авантуру. Блер је, штавише, изјавио да није имао пуну информацију, иако су и министар одбране Џеф Хун и тадашњи шеф дипломатије Робин Кук знали да се упозорења о „45 минута” у ирачком досијеу не односе на оружје дугог домета. (*Блер у унакрсној ватри*, доступно на: <https://www.novosti.rs/%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8/%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%82%D0%B0.479.html:154911-Bler-u-unakrsnoj-vatri>, (10.10.2021).

Да је „доста” тврдом приказу моћи САД и Запада (НАТО) уочиле су западне земље ЕУ, али и сам председник Америке Доналд Трамп, који је најавио и отпочео преговоре и друге потезе за напуштање Авганистана и Сирије. То га је „коштало” председничких избора 2020. године.

Европска унија, под притиском САД, у почетку је здушно подржавала потезе најмоћније земље и њене полуге моћи – НАТО, пре свега с разлогом израстања у глобалну силу, „раме уз раме” с Америком, Кином и Русијом. Тако, од доношења прве *Европске стратегије безбедности*²⁴, 2003. године, ЕУ отпочиње мировне мисије и операције широм света. Прве такве операције изведене су на Балкану, односно у БиХ²⁵ и Македонији²⁶ (данас: Северна Македонија).

Прве и стварне назнаке „западне антитезе” појављују се развојем „источне парадигме”. Синтагма „источна парадигма”, у суштини, јесте асоцијација на нови облик супротстављања Западу с истока, које Дугин именује као „анти-атлантисти”²⁷. Овога пута у питању је повратак Русије на светску сцену и снажан економски узлет Кине, као и склапање њиховог стратешког партнерства и других облика интеграција у Евроазији.

У време снажне економске кризе на глобалном плану, 2008. године, Русија се „враћа” на светску сцену применом тзв. *паметне моћи*²⁸. Свесна да у постхладноратовској ситуацији мора да опстане, Русија је и поред свих потешкоћа, одржала и унапредила стратегијске делове оружаних снага. Поред тога, са делом бивших република ССРСР-а формирана је ОДКБ (Организација договора о колективној безбедности)²⁹, а непосредни исказ „тврде моћи” јесте краткотрајни рат

²⁴ Видети: *Безбедна Европа у бољем свету – Европска стратегија безбедности*, ИСАК Фонд, Београд, 2006.

²⁵ Реч је о цивилно-полицијској операцији ЕУПМ, започетој у БиХ 01.01.2003. године.

²⁶ Реч је о првој војној операцији ЕУ „КОНКОРДИЈА” у Македонији, коју је 2003. године, у оквиру програма сарадње НАТО и ЕУ – „Берлин плус”, преузела Алијанса.

²⁷ Видети шире у: В. Форса, (2018), *Classical strategic thought and contemporary international security*, оп. цит.

²⁸ Термин „паметна моћ” сковао је Џозеф Нај, подразумевајући под тим умешност примене „тврде” и „меке” моћи. Видети шире у: Џ. Нај, *Будућност моћи*, Архипелаг, Београд, 2012.

²⁹ Садашње чланице ОДКБ су: Русија, Белорусија, Казахстан, Јерменија, Киргистан и Таџикистан. Чланице су биле и Грузија и Узбекистан до 1999. године, а Узбекистан је у два наврата напуштао чланство (2006. и 2012.).

у Грузији, 2008. године. Након тога, Русија је 2009. године објавила прву стратегију националне безбедности³⁰, у којој је јасно ставила до знања да је НАТО један од чинилаца небезбедности, као и да ће сопствене интересе бранити свим средствима. Такође, Русија се све више ангажује у међународним активностима, посебно у сукобу у Сирији, а 2014. године враћа Крим у свој састав, што Запад именује као нелегалну анексију дела Украјине.

Паралелно с применом тзв. тврде моћи, Русија на економском плану чини крупне кораке који се испољавају кроз економске интеграције од 2001. године, формирањем Евроазијске економске заједнице, да би она 2015. године прерасла у Евроазијски економски савез, који окупља Русију, Белорусију, Казахстан, Киргистан и Јерменију.³¹ Снажан економски замајац Русије јесу нафта и природни гас, који утичу на завршетак гасовода „Северни ток 2”, којем се снажно одуширала Америка и неке земље ЕУ.

Поред ОДКБ, Русија улази у две значајне интеграције, какве су БРИКС (Бразил, Русија, Индија, Кина и Јужноафричка Република), као и ШОС (Шангајска организација за сарадњу)³². Изузетно значајно у новом позиционирању Русије јесте стратешко партнерство с Кином. Након периода развоја односа који је обележило доношење декларација, прокламовано стратешко партнерство за 21. век озваничено је 16. јула 2001. године потписивањем Уговора о добросуседству, пријатељству и сарадњи (Договор о добросуседстве, дружбе и сотрудничестве между Российской Федерацией и Китайской Народной Республикой). За Руску Федерацију потписник је био Владимир В. Путин (Владимир Владимирович Путин), а за Народну

Поред тога, потенцијални кандидати за чланство у ОДКБ су Египат, Иран и Индија, док су посматрачи Авганистан и Србија (од 2013.). (Б. Форца, *Системи безбедности*, Факултет за пословне студије и право, Београд, 2019).

³⁰ *Стратегија националне безбедности Российской Федерации до 2020 года*, Президент России, 2009, <https://rg.ru/2009/05/19/strategia-dok.html>, (10.09.2021).

³¹ С. Перишић, *Промене међународног поретка и Босна и Херцеговина – 25 година од Дејтонског споразума*, POLITEIA, Vol.10 No 20, 2020, стр. 50.

³² Посебан облик организовања држава Азије, након распада СССР-а, јесте тзв. Шангајска петорка, формирана (у Шангају, 1996.) од стране пет држава: Кина, Русија, Казахстан, Киргистан и Таџикистан. Пријемом Узбекистана у чланство, 2001. године, организација добија данашњи назив – Шангајска организација за сарадњу (ШОС). Од 2017. године³², ШОС-у се придружују Индија и Пакистан, тако да та организација данас броји осам држава чланица (Б. Форца, *Системи безбедности*, исто).

Републику Кину Ђанг Цемин. Уговор је ступио на снагу седам година касније, након што су обе земље ратификовале акционе планове за његову примену. Уговор о добросуседству, пријатељству и сарадњи закључен је на период од 20 година, уз могућност аутоматског продужења за наредних пет година, изузев у случају да једна од страна потписница годину дана пре истека важења уговора писмено обавести другу страну да намерава да уговор раскине.³³

Други значајан чинилац ремећења односа међу западним земљама („западна антитеза”), као и стварања мултиполарног света, јесте снажан економски узлет НР Кине, препознатљив у иницијативи „Појас и пут”, који је 2013. године званично обзнанио кинески председник Си Ђинпинг³⁴, али и други потези „паметне моћи” најмногољудније земље света.

Поред наведене иницијативе „Појас и пут”, Кина свој утицај гради примарно на „мекој моћи”, што је евидентно у култури, уметности, књижевности, филму, образовању и истраживању, туризму, спорту и светским брендovima³⁵. Међутим, Кина не запоставља ни „тврду моћ”, што је евидентно у модернизацији и јачању оружаних снага. У последњих десет година, кинески буџет одбране порастао је скоро 100 одсто. Тако, са годишњим издвајањем у буџет одбране од преко 250 милијарди долара, Кина је на другом месту у свету, одмах иза „неприкосновених” САД.³⁶ На трећој страни јесу савези и стратешка партнерства која склапа Кина. Ту се, пре свега, мисли на стратешко партнерство с Русијом и најновије Регионално свеобухватно

³³ И. Лађевац, *Стратешко партнерство Руске Федерације и НР Кине у контексту глобалне безбедности*, докторска дисертација, Факултет безбедности, Београд, 2018, стр. 38-39.

³⁴ Појас и пут (Нови пут свиле, Један појас - један пут), као стратегију Кине за наредни век и иницијативу за земље Евроазије, званично је обзнанио кинески председник Си Ђинпинг приликом посете Казахстану, а затим Индонезији, септембра и октобра 2013. године. Том приликом, кинески председник, између осталог, истакао је: „Дух Пута свиле је велико наслеђе цивилизације. Повезујући хиљаде километара и година, древни путеви свиле представљају дух мира и сарадње, отворености и укључености, узајамног учења и узајамне користи”. (Видети: N. Stanisavljević, „Put svile – projekat koji menja 21. vek”, *Balkan magazin*, 15/05/2017, Интернет: <http://www.balkanmagazin.net/novosti-i-politika/cid128-160220/put-svile-projekat-koji-menja21vek>, (02.10.2021).

³⁵ Исто.

³⁶ Исто.

економско партнерство (Regional Comprehensive Economic Partnership - RCEP)³⁷, као и поменуте савезе БРИКС и ШОС.

Нова „источна парадигма” пореметила је односе међу западним земљама, пре свега САД и водећим чланицама ЕУ. У таквој ситуацији, САД Русију и Кину означавају као ревизионистичке земље и главне противнике САД³⁸. При томе, Русија се означава као главни фактор небезбедности у свету, док се с Кином ступа у отворени економски рат. За своје потезе према Русији и Кини, САД траже јачу подршку савезника, пре свега НАТО и ЕУ. Од земаља чланица НАТО Трамп је захтевао повећање издатака за одбрану на 2% бруто националног дохотка, чему се неке земље, пре свега Немачка, противе. Међутим, у декларацијама са НАТО самита, готово једна трећина докумената односи се на Русију као генератор небезбедности³⁹. Наступ бившег америчког председника Трампа према НАТО-у и ЕУ, аналитичари су проценили ставом да САД више треба НАТО, него Унија.

Европска унија налази се у деликатној ситуацији. Снажна економска криза из 2008. године још није превазиђена, а долази мигрантска криза 2015. године, која је пољуљала и темеље ЕУ, на шта се наставља захтев Велике Британије да, сходно члану 50 Лисабонског уговора, иступи из Уније⁴⁰. Амерички захтев за увођењем санкција Русији, због сукоба с Украјином, ЕУ начелно подржава, али се

³⁷ Регионално свеобухватно економско партнерство (RCEP) чини десет земаља југоисточне Азије, као и Јужна Кореја, Кина, Јапан, Аустралија и Нови Зеланд. RCEP је потписало 15 земаља, дана 15. новембра 2020. године. Поред већ успостављених Споразума о слободној трговини Европске уније са азијским земљама и Свеобухватног и прогресивног транспацифичког партнерства (СРТРП), RCEP се сматра продужетком кинеског утицаја у региону. Доступно на:

https://www.europarl.europa.eu/thinktank/de/document.html?reference=EXPO_BRI%282021%29653625, (01.10.2021).

³⁸ Видети: *National Security Strategy of the United States of America*, 2017, <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>, (05.10.2021).

³⁹ Упоредити: 1) Б. Форца, *Декларација са НАТО самита Брисел 11 - 12.07.2018*, „Трампов рецепт”, доступно на: <https://odbranaibezbednost.rs/2018/08/15/deklaracija-sa-nato-samita-brisel-11-12-07-2018-trampov-recept/> и 2) Б. Форца, *Ексклузивно: Декларација са самита НАТО, Брисел 14.06.2021*, доступно на: <https://odbranaibezbednost.rs/2021/06/16/eksluzivno-deklaracija-sa-nato-samita-brisel-14-06-2021/>, (01.10.2021).

⁴⁰ На референдуму у УК јуна 2016. године, већина грађана изјаснила се за излазак из ЕУ, што је формално и постигнуто 2020. године.

наставља градња великог пројекта – „Северни ток 2”, која се завршава 2021. године, пре свега због утицаја Немачке. Излазак Велике Британије из ЕУ свакако је велики проблем, али Унија доноси нову стратегију – Глобална стратегија за заједничку спољну и безбедносну политику⁴¹. У тој стратегији, ЕУ је мање „оштра” од САД и тражи реалне основе опстанка и развоја у мултиполарном свету који се мења. У самој ЕУ долази до раскола по питању миграната. Мађарска, подржана од земаља Вишеградске групе, одбија да прими мигранте, чак и доноси закон који предвиђа кажњавање особа које помажу илегалне миграције⁴². Долази до поларизације односа према безбедносним изазовима између севера (балтичке земље), центра (Вишеградска група) и југа (Италија и Грчка).

Паралелно с мигрантском кризом, долази и до пораста терористичких напада у државама ЕУ, посебно у Француској. У таквој ситуацији, Француска се не позива на члан 5 Вашингтонског уговора, као САД при терористичким нападима 2001. године, већ на Лисабонски споразум и обавезу солидарности⁴³. У свему томе, долази и до поларизације по питању сукоба у Африци и Сирији, односа с Турском која на својствен начин условљава Унију због великог броја миграната смештених на њеној територији, као и иступања САД из нуклеарног програма с Ираном. Такође, долази до поларизације и по питању односа према Кини, којој су САД увеле трговинске санкције. Европске земље нису у потпуности услишиле захтев САД да преиспитају однос према кинеској иницијативи „Појас и пут”, јер ЕУ с Кином има највећи трговински биланс и то негативан.

У свему наведеном долази до повратка иницијативе за самосталном одбраном ЕУ. Наиме, од оснивања првих економских интеграција у Европи, присутна је иницијатива Немачке и Француске да се ЕУ брани сопственим снагама. Тој иницијативи се жестоко опирала Велика Британија и још неке државе ЕУ. Да би помирила

⁴¹ *A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy - Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe*. Доступно на: https://eeas.europa.eu/topics/eu-global-strategy/17304/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en, (10.10.2021).

⁴² У Мађарској се овај закон популарно називао „Стоп Сорос” закон, алудирајући на бизнисмена који подржава муслиманске избеглице. Због доношења тог закона, Мађарска је дошла под удар Европског суда правде. Доступно на: <https://www.bbc.com/serbian/lat/svet-44902941>, (10.10.2021).

⁴³ *Лисабонски уговор*, чл. 42., тачка 6. Доступно на: [http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/ugovori/ugovor-iz-lisabona-\(prociscena-inacica\)/](http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/ugovori/ugovor-iz-lisabona-(prociscena-inacica)/), (10.10.2021).

струје у Унији, ЕУ је у Лисабонском уговору утврдила три начина одбране: 1) самостална одбрана, када такву одлуку донесе Европски савет, 2) НАТО остаје гарант одбране и 3) право земаља да саме одлучују о одбрани (војно-неутралне државе)⁴⁴. Излазак ВБ из ЕУ, генерални секретар НАТО је прокоментарисао упозорењем да тим изласком снаге НАТО у Европи спадају на 15%, те да Унија нема чиме да се брани од Русије⁴⁵. Ово упозорење Столтенберга према ЕУ усмерено је и с разлога што је Унија посегла за чл. 46 Лисабонског уговора о *сталној структуралној сарадњи*, те отворила споразум PESCO, (Програм сталне структуралне сарадње у сектору одбране) који је 13.11.2017. године потписало 23 чланице⁴⁶, а што су неки протумачили као почетак стварања „војске ЕУ”.

Наведени и други „неспоразуми” унутар НАТО и ЕУ утицали су на то да се односи међу западним земљама именују као „западна антитеза“.

Запад и западна антитеза и српско питање

Однос Запада према српском питању у новијој историји има изглед синусоиде, која осликава позитивне и негативне ставове и практичне потезе у одређеним историјским тренуцима, почев од Берлинског конгреса 1878. године.

- На Берлинском конгресу, јуна и јула 1878. године, учествовало је шест великих сила Европе - Русија, Велика Британија, Немачка, Француска, Аустро-Угарска и Италија, те представници Отоманске империје и четири балканске државе – Грчка, Румунија, Србија и Црна Гора. Председавао је немачки канцелар Ото фон Бизмарк. На том конгресу, Србија и Црна Гора постале су међународно признате државе.⁴⁷

⁴⁴ Видети: *Лисабонски уговор*, чланови 42-46. Доступно на: [http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/ugovori/ugovor-iz-lisabona-\(prociscena-inacica\)/](http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/ugovori/ugovor-iz-lisabona-(prociscena-inacica)/), (10.10.2021).

⁴⁵ Видети: Б. Форца, *Однос НАТО према војној неутралности Србије*, Безбедносни форум, бр. 1/2019, стр. 73-103.

⁴⁶ Споразум о сталној структуралној сарадњи – PESCO, 2017. године нису потписале УК (напушта ЕУ), Данска, Малта, Португалија и Ирска.

⁴⁷ Доступно на: <https://www.danas.rs/drustvo/berlinski-kongres-na-danasnji-dan-procitane-odluke-kojima-je-srbija-postala-medjunarodno-priznata-drzava/>, (10.10.2021).

- Иако су Србија и Црна Гора постале међународно признате државе, резултати Берлинског конгреса нису примљени с одушевљењем. Наиме, како каже Јован Цвијић: нити су Срби добили оно што су војно освојили, нити су се Србија и Црна Гора спојиле, а примат на Балкану је преузела Аустро-Угарска⁴⁸. Тако, Аустро-Угарска од Берлинског конгреса окупира Босну и Херцеговину, иако је под формалним патронатом Отоманске империје, а 1908. године извршава и анексију њене територије, чиме је Србија блокирана и са запада и са севера.

- Балкански ратови 1912-1913, решили су „турско” и „бугарско”, али не и „српско” питање. Заједно с Бугарском против Турске у Првом балканском рату, Србија и Црна Гора нашле су се у сукобу с Бугарском у Другом балканском рату. Потписан мир у оба рата, пре свега, од стране западних сила (Француска и Велика Британија) ишао је у корист Аустро-Угарске. Аустро-Угарска је 1912. године отворила ново питање на Балкану – „албанско питање”⁴⁹. Био је то увод у Први светски рат.

- У Првом светском рату, за који је повод атентат на престолонаследника Фердинанда у Сарајеву, а стварни узрок намере Аустро-Угарске према Србији, поделио је западне силе Европе. Немачка и Аустрија биле су на једној, а Велика Британија и Француска на другој страни. У рат се умешала и сила у настајању – САД. Србија и Црна Гора биле су на страни победница, а српско питање решено је у оквиру Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, касније Краљевине Југославије. Неки аналитичари тврде да је уместо бенефита од учешћа у Првом светском рату, Србија „гурнута” у југословенску заједницу, идејом српских и хрватских елита, уз благослов председника САД Вудро Вилсона и неке предлоге британске дипломатије⁵⁰. Русија је изричито била против државе јужних Словена, али се крајем Првог светског рата бавила својим проблемима – Октобарском револуцијом.

- Краљевина Југославија до 1941. године била је под највећим утицајем Француске и Велике Британије, али и са врло развијеним

⁴⁸ Ј. Цвијић, *Анексија Босне и Херцеговине и српско питање*, доступно на: <https://www.rastko.rs/antropologija/cvijic/govori-clanci/jcvijic-aneksija.html>

⁴⁹ Т. Толева, *Улога Аустроугарске империје на стварању албанске нације 1896-1908*, Филип Вишњић, Београд, 2016.

⁵⁰ Видети: С. Трифковић, Ж. Будимир, „Југославија: неизнуђени пројекат српске елите”, *Национални интерес*, Година XV, vol. 34, бр. 1/2019, стр. 9-28.

економским односима с Немачком⁵¹, јер је међу последњима признала СССР, тек пред Други светски рат⁵².

- У Другом светском рату Србија и остали делови разбијене Краљевине Југославије нашли су се на различитим странама. Хрватска је уз подршку Италије и Немачке формирала тзв. Независну државу Хрватску, док су остали делови устали против фашизма, а на страни сила победница: СССР, САД, Велика Британија и Француска. Уз чињеницу да су савезници (западне силе) бомбардовали Југославију пред крај Другог светског рата, највећи утицај на ослобађање југословенских простора од окупатора имао је СССР.

- Новостворена ФНР Југославија, па СФР Југославија, након Другог светског рата била је под различитим утицајима западних сила и СССР-а, које су водиле Хладни рат. Због сукоба с СССР-ом, Југославија је 1953. године склопила споразум са Грчком и Турском (Балкански пакт)⁵³, који је чак тумачен као кретање Југославије ка НАТО. Међутим, сукоб Грче и Турске, као и помирење Југославије и СССР-а пореметили су значај склопљеног савеза, који се распао 1954. године. Од 1961. године СФРЈ је постала чланица Покрета несврстаних земаља, што је, наизглед, „одговарало” и Западу и Истоку.

- Исход Хладног рата је познат. Западне силе, пре свих Немачка, Велика Британија и САД, одиграле су значајну улогу у разбијању СФР Југославије и отворено се ставиле на страну сецесионистичких држава Словеније и Хрватске, а касније и других, а на штету Србије и Црне Горе. Намера Запада да се казни Србија и српски народ евидентна је на крају 20. века, НАТО агресијом на СР Југославију, 1999. године. То показују и подаци да се Запад (НАТО и ЕУ) сврстава на страну Хрватске у завршним операцијама 1995. године, када долази до протеривања око 200.000 Срба, који су Уставом из 1974. године били конститутивни народ у Републици Хрватској. С друге стране, западне силе, пре свега САД, сврставају се на страну Бошњака

⁵¹ М. Коцић, *Економски односи Краљевине Југославије и Немачке у периоду 1929-1941. године*, докторска дисертација, Филозофски факултет, Ниш, 2019.

⁵² Краљевина Југославија и СССР, две међународно признате и независне државе, нису у посматраном периоду одржавале међусобне званичне и пуне дипломатске односе, све до уочи самог Другог светског рата. (Видети: Д. Петровић, *Југословенска политичка јавност и СССР у периоду 1922-1941*, докторска дисертација, Филозофски факултет, Нови Сад, 2014).

⁵³ Видети: Т. Гота, *Грчка, Турска и Југославија у Балканском пакту 1953-1954 године: нови погледи*. Доступно на: http://tokovi.istorije.rs/cir/uploaded/2-2011/2011_2_07_Gota.pdf, (10.10.2021).

и Хрвата у рату, посебно споразумом о формирању Муслиманско-хрватске федерације/Федерација БиХ, у Вашингтону 1994. године⁵⁴ и бомбардовањем Републике Српске 1994 и 1995. године. Рат у БиХ је заустављен 1995. године потписивањем Дејтонског мировног споразума, на шта су највећи утицај имале САД⁵⁵ и западне силе. Сукоби у БиХ су престали, али није рат у миру, при чему се западне силе, уз подршку неких исламских држава, сврставају на једну – бошњачку страну, у намери да се БиХ унитаризује.

- Након НАТО агресије на СР Југославију, западне силе подржавају албанску националну мањину да створи „своју” државу, што се догађа једностраним проглашењем независности Косова, 2008. године, коју, под притиском САД, признаје велики број држава света – атлантисти. С друге стране, западне силе преузимају кључну улогу у обезбеђењу спровођења Дејтонског мировног споразума, инсталирањем мировних мисија ИФОР, па СФОР⁵⁶, до предаја у надлежност ЕУ – ЕУФОР Алтеа⁵⁷. Такође, у БиХ, мимо одредаба Дејтонског мировног споразума, западне силе формирају Савет за имплементацију мира (РІС), на Лондонској конференцији децембра 1995. године⁵⁸. Такође, на самиту РІС у Бону, децембра 1997. године, Савет даје неприпадајућа овлашћења Високом представнику за БиХ, тзв. „бонска овлашћења”⁵⁹, који јесте успостављен Дејтонским мировним споразумом. Понашање Високог представника за БиХ од 1995. године до данас, практично довело је БиХ, посебно Републику Српску, у полупротекторат. На сцени је иницијатива западних сила, уз подршку дела исламских држава (Турска, Саудијска Арабија) да се изврши ревизија Дејтонског мировног споразума у смислу унитаризације БиХ. Постављење последњег Високог представника за БиХ, немачког дипломате Кристијана Шмита, обављено је мимо знања и става Савета

⁵⁴ *Босна и Херцеговина – Вашингтонски споразум*. Доступно на: <https://www.pfsa.unsa.ba/pf/wp-content/uploads/2018/01/Washingtonski-sporazum-1994.pdf>, (10.10.2021).

⁵⁵ Преговори о прекиду рата на простору БиХ одвијали су се у америчкој војној бази у близини Дејтона, савезна држава Охајо, од 1. до 19. новембра 1995. године, а споразум је потписан у Паризу 14. децембра 1995. године.

⁵⁶ *IFOR becomes SFOR*. Доступно на: <https://www.nato.int/sfor/historic-moments/ifor-to-sfor/ifor-sfor.htm>, (06.10.2021).

⁵⁷ Доступно на: <https://www.slobodnaevropa.org/a/povla%C4%8Denje-vojnog-britanskog-osoblja-nije-ugrozilo-sigurnost-bih/31131829.html>, (06.10.2021).

⁵⁸ Видети: *Савет за спровођење мира*. Доступно на: <http://www.ohr.int/>, (06.10.2021).

⁵⁹ Исто.

безбедности УН, чему се противе Република Српска, али и Русија и Кина⁶⁰.

- На крају, применом силе и притисака, НАТО је успео да „убеди” све државе настале на простору бивше СФРЈ да постану чланице Алијансе, што је и пут ка чланству у ЕУ. Чињеница је да су све државе настале на простору бивше СФРЈ, па и Србија и БиХ, од 2000. године исказале интерес за чланство у евро-атлантским интеграцијама. Међутим, 2007. године, због улоге НАТО у агресији на СРЈ, Република Србија је прокламовала војну неутралност у односу на постојеће савезе. То је од 2019. године ушло у званична стратешка документа. Тај пример у БиХ следи Република Српска од 2019. године, што ситуацију у тој земљи доводи до усијања, па и претњи ратом.

- НАТО до 2020. године, а ЕУ до 2013. године, примили су у своје чланство оне које су хтели. Остатак, изузев Турске, именован је као Западни Балкан. Западни аналитичари, тобожњи познаваоци и експерти за Западни Балкан, о стању у региону истичу само три проблема: 1) сукоб Грчке и Македоније око имена, 2) нормализација односа Београда и Приштине и 3) нефункционисање институција власти у БиХ⁶¹. С обзиром на то да је спор Грчке и Македоније решен (Македонија је пристала на име Северна Македонија), како закључују западни аналитичари, Срби су генератор кризе на Западном Балкану.

ПРИМЕНА ПАМЕТНЕ МОЋИ

Стање и процесе на и око Балкана можемо посматрати са глобалног, регионалног и локалног нивоа.

Глобални ниво

На глобалном нивоу, евидентно, ствара се нови светски поредак, који се може окарактерисати као мултиполаран или

⁶⁰ Видети: 1) <https://www.novosti.rs/c/planeta/region/1011996/rusija-odbija-imenovanje-smita-podrska-republici-srpskoj-savetu-bezbednosti>; 2) <https://www.novosti.rs/c/planeta/region/1012014/kineski-ambasador-stanju-bih-mesati-unutrasnja-pitanja-drugih-zemalja>, (10.10.2021).

⁶¹ Видети: Д. Сервер, *Три проблема коче евроинтеграције Западног Балкана*. Доступно на: <https://www.politika.rs/scc/clanak/>, (10.10.2021).

биполяризована мултиполярност⁶². Мултиполярност у државоцентричном систему, само по себи, подразумева више полова моћи (више од два). Биполяризована мултиполярност, пак, подразумева сукобљавање интереса атлантиста, односно држава који подржавају САД као лидера и анти-атлантиста, који с различитим аспирацијама гледају на међународне односе, а примарно су против лидерства САД. У том анти-атлантистичком корпусу посебно се издвајају Русија и Кина, али и део исламских земаља.

Сви кључни актери (водеће силе) мултиполярног светског поретка непосредно су укључени у процесе на Балкану, свакако свако у складу са сопственим интересима. Чињеница је да САД и водеће земље НАТО (пре свега Велика Британија и Турска) и ЕУ подржавају независно Косово и унитаризацију БиХ. С друге стране, Русија и Кина, али и део исламских држава, нису признали независно Косово и залажу се за примену Резолуције 1244 СБ УН, а по питању БиХ подржавају изворни Дејтонски мировни споразум.

Регионални ниво

Регионални ниво јесте пресликавање (спојени судови) глобалног нивоа на регион Балкана, сада Западног Балкана, с једне, и иницијативе које покрећу саме земље региона, с друге стране.

САД и НАТО су учврстиле позицију Алијансе у региону, осим у Србији и БиХ. Отуда, очекује се притисак САД, али и Велике Британије и Турске да БиХ настави активности на путу ка чланству у НАТО, као што је то утврђено и у Закону о одбрани из 2005. године⁶³. С друге стране, НАТО не инсистира на томе да Србија постане чланица Алијансе, али ће вршити притиске да се призна независно Косово.

Европска унија прати НАТО у смислу проширења на Западни Балкан. Међутим, ЕУ је свесна да су досадашња проширења, нарочито „прасак” 2004. године, донели више проблема него што су поспешили развој Уније, пре свега у економском смислу. ЕУ се очевидно налази у „раскораку” по питању односа чланица ка њеном идентитету и даљем путу, с једне, као и евидентних неслагања са САД и НАТО, кад су у питању односи према Русији и Кини. Свакако, водеће земље ЕУ

⁶² Видети: Б. Форца, *Биполяризована мултиполярност*, доступно на: <https://odbranaibezbednost.rs/2018/07/05/kolumna-prof-force-bipolarizovana-multipolarnost/>, (10.10.2021).

⁶³ Видети: *Закон о одбрани*, 2005, члан 84. Доступно на: <http://www.mod.gov.ba/files/file/zakoni/Zakon-o-odbrani-bs.pdf>, (10.10.2021).

подржаће смањење утицаја Русије и Кине у региону, али ће максимално одлагати пријем земаља Западног Балкана у Унију, чему се противи део чланица. У том смислу, ЕУ није јединствена по питању признавања независности Косова и за очекивати је притисак на пет чланица које то нису учиниле да промене став. Такође, ЕУ ће подржати унитаризацију БиХ. Остављајући наду земаљама Западног Балкана да ће једног дана постати чланице Уније, ЕУ ће наставити са значајним финансијским улагањима у регион, која се добрим делом враћају самој Унији.

Русија, принципијелно посматрано, на Западном Балкану има интерес у Србији и БиХ, јер су остале земље, уласком у НАТО, званично њени противници. С друге стране, Кина гледа свој економски интерес и наставиће с јачањем иницијативе 17+1, као огранка глобалног пројекта „Појас и пут” у југоисточној и централној Европи.

Од стране појединих земаља региона (Србија, Албанија и Северна Македонија) постоји иницијатива о економском повезивању, именована као „мини Шенген”, па „отворени Балкан”. Ту иницијативу, за сада, не подржавају Црна Гора и Федерација БиХ. На другој страни, врло су опасне изјаве лидера неких суседних земаља о уједињењу Косова и Албаније, али и залагања за спајање Републике Српске и Србије.

Напоследку, у региону, а посебно у Федерацији БиХ, присутан је утицај неких исламских држава, поготово Турске и Саудијске Арабије. Чињеница је да, у складу са својим интересима, и Турска и Саудијска Арабија подржавају унитаризацију БиХ.

Локални ниво

Свака држава региона Западни Балкан, понаособ посматрано, обилује проблемима спољашњег и унутрашњег карактера. Објективно, Србија је највећа и централна држава Западног Балкана и ослонац расположеног српског националног бића.

Чињеница је да се разбијањем СФРЈ, као један од каменова спотицања појавио национални интерес који има и спољашњи карактер, јер су у новоствореним државама остали делови народа који су формирали своје државе.

Национални интерес је тешко дефинисати у БиХ, Северној Македонији и Црној Гори. Отуда, у намери да оствари сопствене националне интересе, свака држава на Западном Балкану чиниће то под притиском или уз подршку великих сила.

Стратегија паметне моћи

Стратегија, у општем смислу, дефинише се као пут (начин, механизми) којим нека организација, ограниченим ресурсима остварује интересе и циљеве, преузимајући ризике који на том путу стоје⁶⁴. Паметна моћ, како тврди Џозеф Нај, јесте умешно коришћење тврде и меке моћи. У складу с наведеним, највећа одговорност за српско питање јесте на Републици Србији. Основни принципи стратегије паметне моћи Србије, коју треба да следи Република Српска, а подржавају Срби у расејању, јесу:

- **Стриктно придржавање потписаних и ратификованих међународних споразума и других аката**, посебно Резолуције 1244 СБ УН, Бриселског споразума (2013) и изворног Дејтонског мировног споразума (1995). Ово из разлога што ти међународни акти иду у корист решења крупних проблема у Србији и БиХ, као и што мале земље највећи адут имају управо у међународним актима, а не полугама моћи.

- **Слобода маневра**. Србија (у оквиру СРЈ) 1999. године била је „притерана уз зид”, без иједног извора подршке, па ни Русије. Свакако, посебно је питање зашто је Србија уопште доспела у ситуацију да улази у рат с НАТО. Отуда, склапање стратешког партнерства с Русијом и Кином, али и другим државама, јесте од највећег интереса и значаја за нашу земљу. То је, како се војничким речником каже, слобода маневра, односно „маневар спољним правцима” у могућем сукобу са неким противником.

- **Војна неутралност**. У вези с претходним ставом (принципом), Србија мора да остане војно неутрална. Ово из основног разлога што тиме не нарушава стратешко партнерство с Русијом, а њен пут ка ЕУ није угрожен, јер у Унији постоје као чланице земље које су војно неутралне. Војна неутралност Србије јесте и практични исказ њене мирољубиве политике и стварања добросуседских односа и повољног безбедносног окружења.

- **Пут ка ЕУ**. Стратешки интерес за чланство Србије у ЕУ мора остати као један од њених приоритета. Ово најмање из четири разлога. Прво, Србија географски јесте у Европи. Друго, Србија треба да тежи општим принципима формирања ЕУ, а то су мир, демократија, слободе и људска права и економски просперитет. Треће, ЕУ је највећи трговински партнер и инвеститор у Србији. Четврто, ЕУ у свом

⁶⁴ Видети: Б. Форца, *Системи безбедности*, Факултет за пословне студије и право, Београд, 2019.

чланству има војно неутралне државе, тако да то одређење Србије није препрека њеном путу ка Унији.

- **Национална стратегија.** Србија је јавно прокламовала своје националне интересе у Стратегији националне безбедности Републике Србије 2019. године. Чини се приличним да Србија усвоји и Националну стратегију, као надградњу наведеној стратегији националне безбедности. Та национална стратегија не мора да буде папир „којим се маше”, али мора да буде артикулисан национални програм који утврђује визију српске нације у перспективи. Рад на Националној стратегији може се одвијати у пројекту „Српско питање”, који је отворила Српска академија наука и уметности⁶⁵.

- **Економски развој.** Економија је база за све друштвене и државне делатности. Без снажне економије нема просперитета друштва и државе, нити остваривања интереса и задовољења потреба грађана. Потези које повлаче актуелне власти у Србији, када је економија у питању, више су него чврст доказ да Србија чини праве стратешке (макро), али и тактичке (микро) кораке у том смислу.

- **Јачање одбрамбених способности.** „Док је војски, биће и ратова”, каже народна изрека. Србија треба да има систем одбране адекватан одговорима на изазове, ризике и претње безбедности. Као војно неутрална држава, Србија свој систем одбране треба да јача кроз неколико активности: 1) кооперативну безбедност у региону и свету, 2) учешће у програму Партнерство за мир и другим иницијативама опште-безбедносног карактера и 3) јачање сопственог система одбране, пре свега Војске Србије. Систем одбране Републике Србије, како то теорија структуралног реализма тумачи, не треба да буде усмерен ка равнотежи моћи, него ка равнотежи претњи⁶⁶.

ЗАКЉУЧАК

Балкан је, историјски посматрано, изузетно турско подручје, на коме су се смењивали утицаји великих сила, уз међусобна сукобљавања земаља региона. После пада Отоманске империје, која је најдуже владала Балканом, једно за другим, отворана су бројна питања, као што је „бугарско”, „српско”, „албанско”, „муслиманско”, „македонско”, „хрватско”, „црногорско”.

⁶⁵ Доступно на: <https://standard.rs/2020/03/17/sanu-ce-pokrenuti-srpsko-pitanje/>, (10.10.2021).

⁶⁶ Stephen M. Walt, "Alliance Formation and the Balance of World Power", *International Security*, Vol. 9, No. 4, 1985.

Највећи утицај на Балкану, након Отоманске империје, имале су западне силе и Русија. Запад је мењао свој идентитет до релативно стабилне формације у облику НАТО и ЕУ након Другог светског рата. Након Хладног рата, Запад је мењао своју форму и обим, до израстања у геополитичку форму – атлантисти, односно државе које признају и подржавају хегемонију САД у међународним односима.

Западне земље, од Аустро-Угарске, преко Немачке, Велике Британије и Француске до САД, доминирале су Балканом, с изузетком периода Хладног рата, када је на том простору примат имала Русија, а Србија у оквиру СФРЈ припадала је Покрету несврстаних. Користећи исход Хладног рата, западне силе, предвођене САД-ом, допринеле су разбијању СФР Југославије, а врхунац своје моћи показале агресијом на СР Југославију 1999. године, те загосподариле највећим делом Балкана, решавајући наведена питања у складу са својим интересима.

У првој деценији овог века, на светску сцену вратила се Русија, а Кина је израсла у водећу економску силу света. Свет је постао мултиполаран. У том мултиполарном свету, са САД, Русијом и Кином, као силама, Европска унија тражи своје место на глобалном плану. То доводи до ремећења односа међу западним силама, познатог као „западна антитеза”.

Српско питање у новијој историји, од Берлинског конгреса 1878. године, увек су решавале велике силе, најчешће ратом или након ратова и, неретко, на штету Србије и српског народа. Након Првог светског рата, као земља на страни победника, Србија, показало се контрапродуктивним и погубним, улази у савез југословенских народа – Краљевина СХС, па Краљевина Југославија. Тај савез остаје и након Другог светског рата, само у другој форми – ФНРЈ, па СФРЈ. На крају 20. века, као земља која је у оба светска рата била на правој страни – страни победника, Србија је дошла у ситуацију да се ратом суочи с најјачом силом света – НАТО. Наставља се дробљење њеног простора, одузимањем дела територије – Косово и Метохија, а српско национално биће остаје располућено.

Српски народ подељен је у свим државама насталим на простору бивше СФРЈ, тежишно у Србији као недовршеној држави и Републици Српској, као ентитету БиХ. Све земље региона, осим Србије и БиХ постале су чланице НАТО, а неке и ЕУ или су на путу да то постану. Србија и Република Српска су под снажним притисцима западних земаља, у смислу признавања независности Косова, кад је у питању Србија, те унитаризације БиХ, односно неутрализације Републике Српске.

Србија, као држава српског народа, али и других грађана који у њој живе, има највећу одговорност за очување своје државности и идентитета српског националног бића. Политичке елите на власти у Србији, од 2012. године, чине мудре потезе у смислу оба наведена питања. За наставак пута ка очувању територијалног интегритета и суверености Србије, али и заштите српског националног бића, те решавања српског питања, потребна је стратегија паметне моћи, коју Србија највећим делом спроводи, али је мора пратити Република Српска и подржавати српски народ у дијаспори.

ЛИТЕРАТУРА:

1. *A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy - Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe*, https://eeas.europa.eu/topics/eu-global-strategy/17304/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en, (10.10.2021).
2. *Безбедна Европа у бољем свету – Европска стратегија безбедности*, ИСАК Фонд, Београд, 2006.
3. *Блер у унакрсној ватри*, <https://www.novosti.rs/%D0%B2%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%B8/%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D1%82%D0%B0.479.html:154911-Bler-u-unakrsnoj-vatri>, (10.10.2021).
4. *Босна и Херцеговина – Вашингтонски споразум*, <https://www.pfsa.unsa.ba/pf/wp-content/uploads/2018/01/Washingtonski-sporazum-1994.pdf>, (10.10.2021).
5. Гота, Т., *Грчка, Турска и Југославија у Балканском пакту 1953-1954 године: нови погледи*, http://tokovi.istorije.rs/cir/uploaded/2-2011/2011_2_07_Gota.pdf, (10.10.2021).
6. Dugin, A., *Osnovi geopolitike*, Ekspres, Zrenjanin, 1999.
7. Dugin, A., *Geopolitika postmoderna – vremena novih imperij. Očerki geopolitiki XXI veka*, Amfora, Sankt-Peterburg, 2007.
8. *Закон о одбрани*, БиХ, 2005, члан 84, <http://www.mod.gov.ba/files/file/zakoni/Zakon-o-odbrani-bs.pdf>, (10.10.2021).
9. *IFOR becomes SFOR*, <https://www.nato.int/sfor/historic-moments/ifor-to-sfor/ifor-sfor.htm>, (06.10.2021).

10. Кнежевић, М., „Одолевање Републике Српске”, *Национални интерес*, Година II, vol. 2 Број 1/2007.
11. Коцић, М., *Економски односи Краљевине Југославије и Немачке у периоду 1929-1941. године*, докторска дисертација, Филозофски факултет, Ниш, 2019.
12. Лађевац, И., *Стратешко партнерство Руске Федерације и НР Кине у контексту глобалне безбедности*, докторска дисертација, Факултет безбедности, Београд, 2018.
13. *Лисабонски уговор*, [http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/ugovori/ugovor-iz-lisabona-\(prociscena-inacica\)/](http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/ugovori/ugovor-iz-lisabona-(prociscena-inacica)/), (10.10.2021).
14. Нај, Ц., *Будућност моћи*, Архипелаг, Београд, 2012.
15. *National Security Strategy of the United States of America*, 2017, <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>, (05.10.2021).
16. *Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини, (Дејтонски мировни споразум)*, <http://ndcsarajevo.org/Dokumenti/Dejtonski-mirovni-sporazum.pdf>, (06.10.2021).
17. Перишић, С., „Промене међународног поретка и Босна и Херцеговина – 25 година од Дејтонског споразума”, *POLITEIA*, 2020, Vol. 10 No 20.
18. Петровић Д., *Југословенска политичка јавност и СССР у периоду 1922-1941*, докторска дисертација, Филозофски факултет, Нови Сад, 2014.
19. *Резолуција Народне скупштине о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије*, <https://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/index.php?id=80729>, (01.10.2021).
20. *Резолуција о заштити уставног поретка и проглашењу војне неутралности Републике Српске*, 2019, <https://www.slobodnaevropa.org/a/koliko-je-bih-daleko-od-%C4%8Dlanstva-u-nato-u/30958574.html>, (10.10.2021).
21. *Савет за спровођење мира*, <http://www.ohr.int/>, (06.10.2021).
22. Сервер, Д., *Три проблема коче евроинтеграције Западног Балкана*, <https://www.politika.rs/scc/clanak/>, (10.10.2021).

23. Симић, П., *Балкан и балканизација један век касније*, Балканске синтезе, Ниш, 2014.
24. Stanisavljević N., „Put svile – projekat koji menja 21. vek”, *Balkan magazin*, 15/05/2017, <http://www.balkanmagazin.net/novosti-i-politika/cid128-160220/put-svile-projekat-koji-menja21vek>, (02.10.2021).
25. Степић, М., „Геополитичка суштина српског питања”, *Национални интерес*, Година II, vol. 2 Број 1/2007.
26. *Стратегија националне безбедности Российской Федерации до 2020 года*, Президент России, 2009, <https://rg.ru/2009/05/19/strategia-dok.html>, (10.09.2021).
27. *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, „Службени гласник РС”, бр. 94/2019.
28. *Стратегија одбране Републике Србије*, „Службени гласник РС”, број 94/2019.
29. Толева, Т., *Улога Аустроугарске империје на стварању албанске нације 1896-1908*, Филип Вишњић, Београд, 2016.
30. Трифковић, С., Будимир, Ж., „Југославија: неизнуђени пројекат српске елите”, *Национални интерес*, Година XV, vol. 34, бр. 1/2019.
31. Форца, Б., *Системи безбедности*, Факултет за пословне студије и право, Београд, 2019.
32. Forca, V., *Classical strategic thought and contemporary international security*, Asymmetry and Strategy – Thematic collection of articles, Ministry of Defence of the Republic of Serbia/Strategic Research Institute and National Defence School, Belgrade, 2018, pp 507-530.
33. Форца, Б., *Биполаризована мултиполарност*, <https://odbranaibezbednost.rs/2018/07/05/kolumna-prof-force-bipolarizovana-multipolarnost/>, (10.10.2021).
34. Форца, Б., *Стратегија располоућених*, <https://odbranaibezbednost.rs/2018/02/28/strategija-raspolucenih-kolumna-profesora-force/>, (10.10.2021).
35. Форца, Б., „Однос НАТО према војној неутралности Србије”, *Безбедносни форум*, бр. 1/2019.
36. Форца, Б., *Ексклузивно: Декларација са самита НАТО, Брисел 14.06.2021*, <https://odbranaibezbednost.rs/2021/06/16/eksluzivno-deklaracija-sa-nato-samita-brisel-14-06-2021/>, (01.10.2021).

37. Форца, Б., *Декларација са НАТО самита, Брисел 11-12.07.2018, „Трампов реџент“*, <https://odbranaibezbednost.rs/2018/08/15/deklaracija-sa-nato-samita-brisel-11-12-07-2018-trampov-recept/>.
38. Форца, Б., Аночић, Б., *Безбедносна аналитика*, Факултет за пословне студије и право, Београд, 2018.
39. Huntington, Samuel P., *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, Simon & Schuster, New York, 1996.
40. Huntington, Samuel P., „The Clash of Civilizations?“, *Foreign Affairs*, Summer, 1993.
41. Цвијић, Ј., *Анексија Босне и Херцеговине и српско питање*, <https://www.rastko.rs/antropologija/cvijic/govori-clanci/jcvijic-aneksija.html>, (10.10.2021)
42. Ћосић, Д., „Српско питање – питање истине“, *Национални интерес*, Година II, vol. 2 Број 1/2007.
43. Walt, Stephen M., „Alliance Formation and the Balance of World Power“, *International Security*, Vol. 9, No. 4, 1985.
44. Waltz, K., *Theory of International Relations*, Addison-Wesley, Reading, 1979.
45. <https://www.novosti.rs/c/planeta/region/1011996/rusija-odbija-imenovanje-smita-podrska-republici-srpskoj-savetu-bezbednosti>
46. <https://www.novosti.rs/c/planeta/region/1012014/kineski-ambasador-stanju-bih-mesati-unutrasnja-pitanja-drugih-zemalja>, (10.10.2021).
47. <https://www.bbc.com/serbian/lat/svet-44902941>, (10.10.2021)
48. https://www.europarl.europa.eu/thinktank/de/document.html?reference=EXPO_BRI%282021%29653625, (01.10.2021).
49. <https://catenamundi.rs/shop/evropa-i-srpsko-pitanje-u-periodu-oslobodjenja-1804-1918-vasilj-popovic/>, (10.10.2021).
50. <https://www.slobodnaevropa.org/a/povla%28Denje-vojnog-britanskog-osoblja-nije-ugrozilo-sigurnost-bih/31131829.html>, (06.10.2021).
51. <https://www.danas.rs/drustvo/berlinski-kongres-na-danasnji-dan-procitane-odluke-kojima-je-srbija-postala-medjunarodno-priznata-drzava/>, (10.10.2021).

52. <https://standard.rs/2020/03/17/sanu-ce-pokrenuti-srpsko-pitanje/>,
(10.10.2021).

ОДНОС НАТО-а И ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ ПРЕМА РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ И БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Сажетак: Иако су и НАТО и ЕУ наднационалне организације, највећи утицај на политику Северноатлантске алијансе имају САД, а потом Велика Британија, док на формулисање политике Уније у највећој мери утиче Немачка, а затим Француска. У геополитичком смислу, политика тзв. Старе Европе (земље оснивачи ЕУ, пре свега немачко-француска осовина) повољнија је за српске интересе од атлантистичке политике (англо-америчка). Сличан је геополитички однос Русије са земљама Старе Европе у односу на атлантистичку концепцију, а српско-руски односи веома су важни у опредељивању јавног мњења и политичке елите Србије и Републике Српске (и Црне Горе). Унија има развијену сарадњу са земљама нечланицама, па тако и са Босном и Херцеговином, и у оквиру ње са Републиком Српском, посебно кроз програме WB EDIF, COSME, HORIZON 2020, IPA, ERASMUS и друге. Јавно мњење Републике Српске противи се уласку Босне и Херцеговине и Републике Српске у НАТО, док је далеко повољнији однос према ЕУ. У пракси, и политички представници и институције ЕУ често фаворизују правац ка унитаризацији Босне и Херцеговине, али се то чини далеко суптилније и са мање притисака на Републику Српску него што је то случај са англоамеричком и НАТО политиком. Отуда је у јавном мњењу Републике Српске веома важна позиција Србије, са пажњом се прати позиција Руске Федерације, са благом уздржаношћу посматра ЕУ (у привредној сарадњи углавном благонаклоно), док је однос према НАТО-у пун неповерења и уздржан. У Федерацији Босне и Херцеговине, однос према ЕУ и НАТО је далеко повољнији, а извесно уздржанији према Русији. Различито геополитичко опредељење јавног мњења Републике Српске и, са друге стране, Федерације Босне и Херцеговине, додатна је препрека за постојање Босне и Херцеговине као државе, и она би у демократском смислу, могла опстати потенцијално само као лабава конфедерација.

Кључне речи: Република Српска, Босна и Херцеговина, НАТО, Европска унија, сарадња, притисци.

¹ Др Драган Петровић, научни саветник, Институт за међународну политику и привреду, Београд.

УВОД

Иако је прошло двадесет и шест година од Дејтонског мировног споразума, којим се регулише мир и функционисање Босне и Херцеговине и у оквиру ње два ентитета – Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине, политичке прилике у тој држави нису стабилне. За ових више од четврт века, важни међународни фактори који остварују утицај на прилике у БиХ, као и у Републици Српској, су Европска унија и НАТО. С обзиром на то да САД (уз њих и Велика Британија) имају кључни утицај на НАТО, може се рећи да они представљају утицај западних, или макар најважнијих западних центара моћи. Водеће западне силе су, у исто време, биле најутицајнији међународни фактор који је утицао на доношење Дејтонског мировног споразума. Западни центри моћи имали су највећи утицај на унутрашња збивања у оквиру Босне и Херцеговине и њена два ентитета. Они имају велики утицај на избор и деловање Високог представника за БиХ, потом на Уставни суд, где поред два представника сваког од три народа, седе и три странца. Европска унија имала је додатни утицај на збивања у Босни и Херцеговини, јер су оба ентитета начелно сагласна на „европском путу”.² То није случај и са НАТО, имајући у виду да се комплетна јавност, друштвена и политичка елита Републике Српске противи уласку у Алијансу. Након више од четврт века од Дејтона, неки елементи су остали константни, а то је веома значајан утицај и ЕУ и НАТО на збивања у БиХ, рачунајући оба ентитета. Основни правци те политике, како ЕУ тако и НАТО, нису се радикално мењали, иако је извесних промена било. Може се рећи да је НАТО показивао више симпатија ка централизацији БиХ на штету Републике Српске, те да се укупно према Србима односио са мање симпатија у односу на Бошњаке, па и Хрвате. Овај курс није се битно мењао за ових четврт века. Што се тиче ЕУ, која је и сама састављена од више земаља чланица, та политика је у суштини имала сличну поставку, али далеко блажу и уздржанију.³

Са друге стране, мењале су се прилике на Балкану, а мењао се и однос снага у Европи и свету. Српска страна је извесно ослабљена

² О настанку Босне и Херцеговине као формалне државе, састављене од два ентитета Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине, противречностима и кризама током првих година постојања, видети шире у: Милован Радаковић, *Настанак државе, мисија на Балкану*, Академија Еду, Београд, 2002.

³ Синиша Каран, „Ревизија Дејтонско-Париског мировног споразума у функцији унитаризације Босне и Херцеговине”, *Безбедносни форум*, бр. 2, 2016, стр. 132-140.

раздвајањем заједничке државе са Црном Гором маја 2006. године. Имајући у виду историју и идентитет Црне Горе, може се рећи да је СР Југославија, односно Државна заједница Србије и Црне Горе имала свесрпски карактер. Једнострано признавање тзв. Косова као независне државе од стране највећег дела западних сила, почев од 2008. године, такође је ослабило српску позицију. У последњих 13 година од тада, Србија није признала отцепљење своје јужне покрајине, али је учињено доста пропуста и уступака западним центрима моћи у погледу еманципације тзв. Косова од матице. Нарочито је у том правцу био штетан Бриселски споразум, а потом постепено преузимање ингеренција Приштине над полицијом и судством, делимично чак и у односу на север Косова, који је, уз сва етничка чишћења дилем покрајине, остао српски. Далеко од тога да је српска борба за Косово и Метохију завршена, она се развија, али су уступци и пропусти званичног Београда по том питању током последње деценије очигледни.

Република Српска се стабилизовала и поред извесних губитака своје изворне надлежности по Дејтону, нарочито у периоду 2005. године када су укинута ентитетске војске, те дошло до кориговања граничних служби и формирања полиције Сипа. Са друге стране, у Црној Гори је одбрањена егзистенција Српске православне цркве током масовних литија грађана и верника 2020. године и дошло је до промене власти августа те године, када је оборен режим Ђукановића. По питању Косова и Метохије, и поред свих наведених губитака и пропуста, спречен је, захваљујући вету Русије, покушај да та лажна држава постане чланица УНЕСКО-а.

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА И ЕВРОПСКА УНИЈА

Однос Босне и Херцеговине и Европске уније можемо посматрати још у периоду након Дејтона. Када је у питању процес институционалне сарадње и посебно процеса придруживања, свакако да је битан састанак Европског већа у Солуну 2003. године. Преговори о потписивању Споразума о стабилизацији и придруживању почели су 2005. године. ЕУ је тражила да се формирају одређени централни органи полиције, који су по Дејтону и до тада вођени највећим делом одвојено у два ентитета. Након усвајања реформе полиције априла 2008. године, два месеца потом дошло је до потписивања Споразума о

стабилизацији и придруживању са Босном и Херцеговином у Луксембургу.⁴

У пракси је прошло неколико година док је и последња чланица ЕУ ратификовала потписани Споразум о стабилизацији и придруживању са Босном и Херцеговином. Године 2010. грађани БиХ су добили право путовања у Шенгенски простор. Крајем јуна 2012. године ЕУ је организовала први састанак са БиХ за припрему службене апликације за чланство. Након ступања на снагу Споразума о стабилизацији и придруживању јуна 2015. године, Босна и Херцеговина је почетком 2016. године поднела формални захтев за чланство. Након тога, ЕУ је децембра 2016. године предала Босни и Херцеговини такозвани Упитник за чланство, односно низ мера које се морају испунити у различитим областима управе и уређења друштва. Босни и Херцеговини је у пракси требало 14 месеци да одговори на прва 3242 питања. Крајем фебруара 2018. године БиХ је предала одговоре на упитник. Средином 2018. године ЕУ је предала додатних 655 питања из упитника, па је тадашњи председавајући Председништва БиХ Милорад Додик предао одговоре на та питања 5. марта 2019. године. Европска комисија је у мају 2019. године објавила своје позитивно мишљење на одговоре на додатна питања.

Остала су још 22 питања на које је требало одговорити, и то: једно из политичких критерија, четири из регионалне политике и 17 питања из домена образовања. Иако је након маја 2019. године проистекло да је Босна и Херцеговина потенцијални кандидат, назначено јој је 14 приоритета које мора решити, да би постала кандидат за чланство у Унији.⁵ Тих 14 приоритета распоређено је у следеће четири области: 1. демократија и функционисање институција; 2. владавина права; 3. основна права; 4. реформа јавне управе.

Крајем септембра 2020. године чланови Председништва БиХ су у Бриселу имали састанак на ову тему са представницима Уније.

Ако се анализира 14 приоритета које БиХ мора решити на даљем путу ка чланству у ЕУ, нека од њих делују врло проблематично, односно задиру у саме темеље Дејтона и интереса два ентитета.

⁴ <https://euobserver.com/enlargement/26335>

⁵ <https://www.slobodnaevropa.org/a/za%C5%A1to-bih-te%C5%A1ko-mo%C5%BEe-ispuniti-14-uvjeta-eu-a/30868523.html>

ОДНОС НАТО И БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ (РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ)

Након Дејтонског мировног уговора и конституисања Босне и Херцеговине са њена два ентитета, НАТО се нашао у сложенем односу са Федерацијом БиХ, односно Републиком Српском. Република Српска је са правом могла посматрати НАТО као страну у сукобу, имајући у виду држање Алијансе у претходним сукобима.⁶ Иако је потписан мировни уговор, извесно подозрење српске стране према НАТО-у је свакако остало. Са друге стране, у тадашњем практично монополарном светском поретку, НАТО и САД имали су доминирајућу позицију. У том правцу се може посматрати извесна скепса према институционалној сарадњи са НАТО-ом у првим годинама након Дејтона. Тако Александар Павић, саветник председнице Биљане Плавшић, наводи да су притисци САД да се Република Српска разоружа у потпуности или делимично били присутни већ у годинама након Дејтонског споразума.⁷ Међутим, највећа искушења за Републику Српску долазе након 2000. године, посебно у периоду 2002-2006, када је Високи представник за БиХ био Педи Ешдаун. У том периоду, на међународној сцени није било озбиљнијег отпора монополарном светском поретку оличеном у САД и НАТО. Таква ситуација развија се од почетка 2007. године и Минхенског говора Владимира Путина, потом разбуктавањем светске економске кризе, која је узрочно-последично највише везана за крах неолиберализма и круњења моћи атлантистичких центара. Најзад, победа Русије на Кавказу у августу 2008. године, такође је утирала пут зачетку мултиполаризма. Међутим, управо у периоду када је Педи Ешдаун био Високи представник, а његов заменик Ралф Грегоријан, долази до укидања ентитетских војски, а самим тим и војске Републике Српске.

Након тога долази до развоја извесне институционалне сарадње БиХ и НАТО, па је децембра 2006. године тадашњи председник Председништва Небојша Радмановић потписао улазак БиХ у Партнерство за мир. Већ марта 2007. године, БиХ потписује са НАТО споразум о сигурносној сарадњи. На самиту НАТО у Букурешту 2008. године, БиХ је почела процес интензивираниог дијалога. Током 2009. године, тадашњи министар одбране БиХ Селмо Џикотић учествовао је на више скупова које је организовао НАТО. Између осталог,

⁶ Драгана Трифковић, „Однос НАТО према српским националним интересима у Србији”, *Безбедносни форум*, бр. 2, 2020, стр. 93-104, стр. 96-97.

⁷ Александар Павић, „НАТО и војна неутралност Републике Српске”, *Безбедносни форум*, бр. 2, 2020, стр. 105-114, стр. 108-109.

представник САД Стурт Џонс посетио је Сарајево где је разговарао са Цикотићем о даљој сарадњи.⁸

Априла 2010. године НАТО је изразио спремност да покрене Акциони план за чланство (МАП) за Босну и Херцеговину, али уз одређене услове. Тако се тражило да се пренесе регистрација 63 војна објекта на ниво централне власти. До новембра 2018. године пребачени су објекти који су се налазили на територији Федерације БиХ, док је Република Српска то одбијала за 23 имања која се налазе на њеној територији. Око великог војног поседа у Хан Пијеску дошло је до посебне кризе, па је Уставни суд донео одлуку у том правцу, али Република Српска то не признаје. Правобранилаштво Републике Српске у апелацији коју је Уставни суд БиХ одбио 06. јула 2017. године, навело је да је пресудама Суда БиХ о имовини у Хан Пијеску прекршено право на правично суђење из Устава БиХ и Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода.⁹

Пристрасност НАТО-а и мешање у уставну структуру БиХ показани су у саопштењу НАТО штаба у Сарајеву 16. августа 2018. године, у којем се поздравља одлука Уставног суда БиХ о одбацивању апелације Правобранилаштва Републике Српске о војној имовини. Међутим, констатује се да све то није довољно да би се активирао МАП.¹⁰

Са друге стране, иако процес пребацивања војне имовине ентитета на имовину централних власти није завршен, НАТО је, децембра 2018. године, издао Акциони план и позвао Босну и Херцеговину да достави годишњи национални програм. Заменик америчког државног секретара Саливен Џон изјавио је тада да ће САД подржати напоре БиХ за улазак у НАТО и одбио да се позитивно изрази о приговорима српске стране по том питању.¹¹ Велика политичка криза настала је следеће 2019. године, када је Република Српска одбијала да се пошаље годишњи национални програм. Милорад Додик, који је постао председник Савета министара БиХ, одбијао је да потпише АНП (Програм реформи) све до новембра, јер је услов било

⁸ https://bs.wikipedia.org/wiki/Pristupanje_Bosne_i_Hercegovine_NATO-u

⁹ *Независне новине*, 16. август 2017.

¹⁰ *Неуставна промјена дејтонске структуре БиХ - Утицај на положај и права Републике Српске*, публикација Народне скупштине Републике Српске, Бања Лука, децембар 2019, стр. 74.

¹¹ <https://www.insider.com/r-us-backs-nato-membership-for-bosnia-dismisses-serb-opposition-2018-12><https://www.kitco.com/news/2018-12-17/U-S-backs-NATO-membership-for-Bosnia-dismisses-Serb-opposition.html>

формирање Савета министара БиХ.¹² Са друге стране, Додик тврди да Програм реформи не значи и прихватање МАП-а.¹³ НАТО је, јануара 2020. године, објавио на свом сајту да је Босна и Херцеговина у МАП-у,¹⁴ што Република Српска не признаје.

Током 2020. године уочени су проблеми у функционисању реализације Програма реформи. Ти проблеми су и финансијске природе на нивоу БиХ, а са друге стране, настављен је спор око књижења војне имовине на територији Републике Српске, што је један од најважнијих предуслова да би могао да почне да се реализује МАП.¹⁵

Можда је најважнији фактор у одређењу Републике Српске према НАТО, изгласавање у новембру 2017. године у Народној скупштини, одређења ка војној неутралности. То у пракси искључује могућност да Република Српска уђе у НАТО, изузев ако народном вољом дође до преиначавања овакве одлуке. „Народна скупштина Републике Српске је том приликом закључила:

- Република Српска је одређена да сваки будући статус координира са Републиком Србијом као потписником Дејтонског споразума. У складу с тим, Народна скупштина Републике Српске доноси одлуку о проглашавању војне неутралности Републике Српске у односу на постојеће војне савезе до евентуалног расписивања референдума у Републици Српској на коме би се донијела коначна одлука о том питању.

- Народна скупштина обавезује на поштовање ове Резолуције и све представнике Републике Српске у заједничким институцијама Босне и Херцеговине, јер су бирани у Републици Српској која је по уставу и закону изборна јединица. Обавеза се односи и на представнике из Републике Српске у међународним организацијама и форумима.

¹² <https://www.klix.ba/vijesti/bih/bosna-i-hercegovina-dostavila-program-reformi-u-nato/191223125>

¹³ <http://www.nspm.rs/sudbina-dejtonske-bih-i-republika-srpska/program-reformi-bih-i-knjizenje-vojne-imovine-dodikov-poraz-ili-politicko-lukavstvo.html>

¹⁴ <https://www.klix.ba/vijesti/bih/nato-pojasnio-gdje-smo-bih-je-ucenik-akcionog-plana-i-tezi-ka-clanstvu-u-alijansi/200131125>

¹⁵ <https://www.slobodnaevropa.org/a/budzet-odlaganje-nato-bih/30674166.html>

- Претходно донесени акти Народне скупштине Републике Српске који се односе на пуноправно чланство у војним савезима, престају да важе.”¹⁶

Дакле, однос НАТО-а према Босни и Херцеговини је сложен, али су ипак главни токови неспорни. НАТО из својих геополитичких интереса настоји укључити читаву Босну и Херцеговину у своје чланство, при чему се суочава са неслагањем Републике Српске. Прецизније, НАТО се од самог почетка југословенске кризе поставио, слично политици САД, једнострано, фаворизујући муслиманску страну, а у нешто мањој мери и хрватску. Однос НАТО према Републици Хрватској је био афирмативан у случају хрватско-српских сукоба. Када су у питању Хрвати у Босни и Херцеговини, НАТО и САД настоје да задрже јединствен оквир ове државе (квази-државе), па се њихов сепаратизам и окренутост Хрватској умекшава. НАТО се директно ангажовао у југословенској кризи против Срба, како у случају Крајине и потом Републике Српске тако и СР Југославије. Из тог разлога, као и захваљујући накнадном држању НАТО-а, српска страна је с правом резервисана и јавност и друштвена и политичка елита Републике Српске је већински против уласка у чланство Северноатлантске алијансе.

Додатно огољавање такве политике НАТО-а према Србима је настојање да се смање ингеренције Републике Српске у процесу сарадње са Алијансом, најконкретније по питању статуса војне имовине. Уз све притиске, Република Српска остаје при одбрани својих егзистенцијалних интереса, где је најважнија Резолуција о војној неутралности донета 2017. године.

НАТО је имао посебан значај за Босну и Херцеговину, као најважнија сила за имплементацију мира након Дејтонског споразума, односно преко СФОР-а. Од краја 2004. године Европска унија преузима формално ту улогу од СФОР и НАТО, преко снага названих ЕУФОР, односно АЛТЕА. Међутим, чак и у таквим формалним односима, НАТО остаје партнер који би се додатно ангажовао уколико би то специјалне ситуације тражиле. Тај договор између ЕУ и НАТО у вези са одржавањем мира у Босни и Херцеговини назива се „Берлин плус”. Дакле, НАТО се у пракси може ангажовати у Босни и Херцеговини преко позива ЕУФОР (ЕУ), или чак у случају да цивилне структуре

¹⁶ *Неуставна промјена дејтонске структуре БиХ - Утицај на положај и права Републике Српске*, публикација Народне скупштине Републике Српске, Бања Лука, децембар 2019, стр. 76.

БиХ попут Министарства одбране или Министарства безбедности затраже помоћ услед ванредних ситуација.¹⁷

САВРЕМЕНО СТАЊЕ

Превирања у савременом свету, укључујући Европску унију и у мањој мери и НАТО, су евидентна. Монополарни светски поредак је окончан и свет закорачује у мултиполаризам. То конкретно значи извесно слабљење досадашње и посебно раније преминације САД и НАТО и извесно јачање утицаја других сила, пре свега БРИКС. Европска унија има своју засебну позицију у међународним односима, која је и даље склона модификацијама. Излазак Велике Британије из Уније имаће вишеструке последице на њено даље деловање и позиционирање. Велика Британија је геополитички, пре свега, везана и чак чини део тзв. атлантистичке геополитичке осе, заједно са водећим САД. САД и велика Британија имају водећи утицај у НАТО.

Земље у транзицији, дакле земље источне и југоисточне Европе, где спада Босна и Херцеговина, сучељавају се, и поред примене низа мера које су им сугерисане од ММФ-а већ више деценија, са озбиљним економским ограничењима и кризама својих друштава. Нарочито су проблематичне чињенице о преласку доброг дела индустрије, банкарства, а често и природних националних богатстава у стране руке, најчешће мултинационалних компанија и оних у власништву западних земаља. Заједнички посебно изражен проблем је демографска осека, као резултат негативног природног прираштаја и масовног одласка у „печалбу” (на дужи или краћи период или чак за стално) у западне и прекоморске земље. Демографска осека источне и југоисточне Европе има и своју додатну компоненту, а то је мигрантски притисак, који највише продире управо преко Балкана (Балканска рута) и из јужне Европе (Медитеранска рута). Услед тога, Република Српска предузима низ мера за заштиту своје суверености и егзистенцијалних интереса. Она је појачала сарадњу у економској равни са Србијом, као и са Русијом, Кином. Република Српска је веома резервисана око прихватања миграната са Блиског и Средњег истока, те Северне Африке, који су се у извесном броју сместили на територији Федерације БиХ. Нарочито је интензивна сарадња привреде Републике Српске са Русијом у области енергената.

¹⁷ Драгиша Јуришић, „Дејтонски споразум, резолуције Уједињених нација, Босна и Херцеговина”, *Безбедносни форум*, бр. 2, 2018, стр. 177 (157-181).

Однос Босне и Херцеговине са Европском унијом прожет је различитим елементима сарадње. Нарочито активна сарадња Уније са Босном и Херцеговином, укључујући исту такву сарадњу и са Републиком Српском, што је предвиђено за нечланице, је у домену: WB EDIF Програма за развој предузећа, COSME за мала и средња предузећа, HORIZON 2020, Оквирни програм за истраживања и иновације, IPA широк спектар претприступне сарадње, ERASMUS у области образовања и науке и др.¹⁸

По истраживању јавног мњења, привлачност Европске уније је висока, посебно у Федерацији БиХ. У Републици Српској је мања, али ипак далеко већа него када је у питању однос према НАТО. Са друге стране, у пракси, БиХ је далеко од реалне могућности да постане чланица ЕУ.

Утицај САД на политику на Балкану, укључујући и Босну и Херцеговину, је и данас највећи, ако посматрамо велике силе појединачно.¹⁹ Он је још већи, ако узмемо у обзир доминантну улогу САД у оквиру НАТО. Томе треба додати велику, заправо највећу улогу САД и у односу на ММФ, Светску банку, па и Светску трговинску организацију. Иако нису део европског континента и нису чланица ЕУ, САД имају индиректни и изванредан утицај и на саму Унију. У периоду председника Трампа, званични Вашингтон је нешто мање него у претходном периоду био фокусиран и на питање Балкана. Политиколог и правник Влада Станковић указује на то да би политика новог америчког председника Бајдена могла више бити заинтересована за прилике у Босни и Херцеговини и Републици Српској. Станковић наводи да: „...Основни приоритет САД, посебно након одласка изолационистичке администрације Трампа и након повратка интервенционистичке опције Бајдена, јесу евроатлантске интеграције читавог југоисточног крила Европе у НАТО и ЕУ”.... Бошњачка страна ће настојати да за застој у напретку у атлантске интеграције оптужи Србе и да нападне темељне тековине Дејтона које: „државу БиХ држе паралисану”.²⁰ Иако хрватски политичари у БиХ имају значајне разлике

¹⁸ https://europa.ba/?page_id=562https://www.eufondovikonkursi.com/fondovikonkursi-bosna-i-hercegovina.c27.html

¹⁹ Митар Ковач, „Геостратегијски значај Балкана за НАТО”, *Безбедносни форум*, бр. 1, 2019, стр. 7-33.

²⁰ Владан Станковић, „Три народа и два ентитета - тренутни односи снага”, *Политичка ревија*, Vol. 67, No 1: 31-48, Институт за политичке студије, Београд, 2021, стр. 42.

у виђењу низа стратешких питања у односу на муслиманске, по питању НАТО и ЕУ су такође опредељени ка чланству.²¹

Република Српска је стално изложена притисцима у погледу очувању свог интегритета. Утицај Европске уније и западних структура у целини додатно се искомпликовао током 2021. године, када је одлазећи Високи представник за БиХ Ицко донео контрадикторно законско решење у последњим данима свог мандата о санкционисању непризнавања злочина у Сребреници 1995. године као геноцида. Још већу компликацију донело је именовање, на неубичајени начин и ван процедуре, новог Високог представника Немца Шмита. Не само Русија, већ и Кина, изразиле су незадовољство и неслагање тим начином избора. Република Српска је, са своје стране, преузела низ законских мера да се не санкционишу они њени грађани који би дошли на удар оваквог наметнутог законског решења о „негирању геноцида у Сребреници”. Милорад Додик у вези са тим наводи да је БиХ у расулу и да би од 70 до 80% грађана Републике Српске доспело на удар овог наметнутог законског решења, и он сам међу њима, ако би се тако нешто покушало испоштовати.²² У исто време, долази до додатног затезања ситуације око новог Високог представника за БиХ Шмита. Он није добио сагласност Русије и Кине за своје именовање, па га не признаје ни Република Српска. Са друге стране, велики ударац за општесрпске интересе је сусрет председника Србије са Шмитом и, како је наведено, Немац је третиран том приликом као „високи представник

²¹ Владан Станковић, „Три народа и два ентитета - тренутни односи снага”, *Политичка ревија*, Vol. 67, No 1: 31-48, Институт за политичке студије, Београд, 2021, стр. 42. У вези са хрватском политичком елитом у БиХ, Станковић наводи: „Са друге стране, хрватска политичка елита у БиХ поздравила је промену у Стејт департменту, престројавајући се у ходу ка новој власти демократа. Хрвати у БиХ су опредељени за ЕУ и НАТО.”

²² <http://fakti.org/dodik/dodik-ako-sad-podvijemo-rep-ovde-ce-zbog-genocida-70-80-odsto-ljudi-otici-u-zatvor>. Српски члан Председништва БиХ поручио је у вези са законом о негирању геноцида, који је наметнуо бивши високи представник Валентин Инцко, да ће сваки грађанин који евентуално буде позван на кривичну одговорност у вези са тим, добити заштиту органа Републике Српске. „Свако на том плану треба да се обрати најближој полицијској станици, а Министарство унутрашњих послова Републике Српске у том смислу има налог да спречи било какво насиље или привођење. Свако ко буде пријављен добиће заштиту”, рекао је Додик за АТВ. Он је рекао да би такви поступци могли довести у ситуацију да Српска забрани на својој територији деловање Агенцији за истраге и заштиту (Сипа) БиХ. „У то не мора нико сумњати. То су наши кораци, па ако то желе, нека их само изазову”, поручио је Додик.

за БиХ”, што је супротно ставовима Русије, Кине и Републике Српске.²³ То је натерало чак и Милорада Додика да критикује такав потез Александра Вучића.²⁴

Република Српска има изражен консензус становништва, елите, политичара и власти око својих основних егзистенцијалних интереса. Врло мали део политичара је ван овог консензуса, а и то само делимично, због јавног мњења и општег прихватања принципа на којима почивају темељи Републике Српске. Отуда се притисци који долазе са различитих страна, а пре свега од муслиманских политичара из Сарајева, могу лакше превазићи. Постепени прелазак светског поретка ка мултиполаризму погодује интересима Републике Српске и Срба као народа у целини. Ранијих година и деценија било је тешко замисливо да се и Русија и Кина супротставе наметању одређених решења од стране САД и ЕУ по питању Босне и Херцеговине, односно Републике Српске. Промене политичке власти у Црној Гори, те масовно покретање народа у прилог подршке Српској православној цркви, такође погодује интересима Републике Српске. Српска православна црква, посматрано у целини, такође представља изузетно важан кохезиони фактор српског народа.

ЗАКЉУЧАК

Европска унија и НАТО су, од настанка постдејтонске Босне и Херцеговине и Републике Српске, имале велики утицај у политичком, војном и економском смислу на читав регион. Самим Дејтоном је загарантована велика улога, посебно у безбедносном смислу, НАТО и ЕУ. Та улога је током протекле две и по деценије била предоминантна у односу на друге велике силе. Одузимање ингеренција Републици Српској, које је добила по Дејтону, током протеклих четврт века резултат је пре свега геополитичке ненаклоњености САД и НАТО, а у нешто мањој мери и ЕУ, српском питању. Са друге стране, постепено кретање светског поретка ка мултиполаризму, паралелно са отпором који су поводом тих притисака пружали народ и елита Републике Српске, дају светлије перспективе. Однос ЕУ према Републици Српској није толико директан и ненаклоњен, као што је то случај са НАТО и САД. Република Српска спремна је на сарадњу са НАТО, али не и на

²³ <http://www.nspm.rs/hronika/aleksandar-vucic-najjavio-susret-sa-visokim-predstavnikom-medjunarodne-zajednice-u-bih-kristijanom-smitom-iako-ga-banja-luka-moskva-i-pekings-ne-priznaju-i-smatraju-da-je-to-mesto-upraznjeno.html>

²⁴ <https://standard.rs/2021/09/10/dodik-voleo-bih-da-se-sastanak-vucica-i-smita-nije-dogodio/>

пуно чланство. Што се тиче односа према ЕУ, Босна и Херцеговина, као и Република Српска, имају дугорочну сарадњу у више области, рачунајући и статус кандидата за чланство. Реално, веома су мале шансе да Босна и Херцеговина може постати пуноправни члан Европске уније. Разлози за то су, са једне стране, неспремност Уније за даље ширење на Балкану, криза и противречности у којима се ЕУ налази. Томе треба додати и противречности и кризе са којима се суочава Босна и Херцеговина као формална држава.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Јуришић, Драгиша, „Дејтонски споразум, резолуције Уједињених нација, Босна и Херцеговина”, *Безбедносни форум*, бр. 2, 2018, стр. 177 (157-181).
2. Каран, Сениша, „Ревизија Дејтонско-Париског мировног споразума у функцији унитаризације Босне и Херцеговине”, *Безбедносни форум*, бр. 2, 2016, стр. 132-140.
3. Ковач, Митар, „Геостратегијски значај Балкана за НАТО”, *Безбедносни форум*, бр. 1, 2019, стр. 7-33.
4. *Неуставна промјена дејтонске структуре БиХ - Утицај на положај и права Републике Српске*, публикација Народне скупштине Републике Српске, Бања Лука, децембар 2019.
5. Павић, Александар, „НАТО и војна неутралност Републике Српске”, *Безбедносни форум*, бр. 2, 2020, стр. 105-114.
6. Радаковић, Милован, *Настанак државе, мисија на Балкану*, Академија Еду, Београд, 2002.
7. Станковић, Владан, „Три народа и два ентитета - тренутни односи снага”, *Политичка ревија*, Vol. 67. No 1, Институт за политичке студије, Београд, 2021, стр. 31-48.
8. Трифковић, Драгана, „Однос НАТО према српским националним интересима у Србији”, *Безбедносни форум*, бр. 2, 2020, стр. 93-104, стр. 96-97.
9. <https://euobserver.com/enlargement/26335>
10. <https://www.slobodnaevropa.org/a/za%C5%A1to-bih-te%C5%A1ko-mo%C5%BEe-ispuniti-14-uvjeta-eu-a/30868523.html>
11. https://bs.wikipedia.org/wiki/Pristupanje_Bosne_i_Hercegovine_NATO-u

12. <https://www.insider.com/r-us-backs-nato-membership-for-bosnia-dismisses-serb-opposition-2018-12><https://www.kitco.com/news/2018-12-17/U-S-backs-NATO-membership-for-Bosnia-dismisses-Serb-opposition.html>
13. <https://www.klix.ba/vijesti/bih/bosna-i-hercegovina-dostavila-program-reformi-u-nato/191223125>
14. <http://www.nspm.rs/sudbina-dejtonske-bih-i-republika-srpska/program-reformi-bih-i-knjizenje-vojne-imevine-dodikov-poraz-ili-politicko-lukavstvo.html>
15. <https://www.klix.ba/vijesti/bih/nato-pojasnio-gdje-smo-bih-je-ucenik-akcionog-plana-i-tezi-ka-clanstvu-u-alijansi/200131125>
16. <https://www.slobodnaevropa.org/a/budzet-odlaganje-nato-bih/30674166.html>
17. https://europa.ba/?page_id=562
18. <https://www.eufondovikonkursi.com/fondovi-konkursi-bosna-i-hercegovina.c27.html>
19. <http://www.nspm.rs/hronika/aleksandar-vucic-najavio-susret-sa-visokim-predstavnikom-medjunarodne-zajednice-u-bih-kristijanom-smitom-iako-ga-banja-luka-moskva-i-pekings-ne-priznaju-i-smatraju-da-je-to-mesto-upraznjeno.html>
20. <https://standard.rs/2021/09/10/dodik-voleo-bih-da-se-sastanak-vucica-i-smita-nije-dogodio/>
21. <http://fakti.org/dodik/dodik-ako-sad-podvijemo-rep-ovde-ce-zbog-genocida-70-80-odsto-ljudi-otici-u-zatvor>

ЕВРОПСКА УНИЈА КАО ЧИНИЛАЦ СТАЊА БЕЗБЈЕДНОСТИ И ОДНОСА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Сажетак: Одмах по уједињењу у једну државу Њемачка је показала амбиције да шири свој утицај изван својих граница. Правац у којем се њемачки утицај ширио био је традиционалан - преко Балкана водио је према Истоку, ка богатим ресурсима Азије. Препрека се видјела у Југославији, која након дисолуције Совјетског Савеза и распада Варшавског пакта више није била „тампон зона“ између два свијета у биполарној подјели планете. Наступило је доба владавине једне глобалне силе, чији је „извођач радова“ у Европи била Њемачка. Тако је Југославија због њемачких геополитичких амбиција доживјела дисолуцију, а осамостаљене републике као нове државе прва је признала Њемачка. Крвави грађански рат југословенских „братских народа и народности“ није се њемачке тицао. По окончању сукоба на југословенском тлу, Њемачка је кроз политички пројекат „Југоисточна Европа“ настојала да се економски и политички оснажи. По пријему Словеније и Хрватске у ЕУ, створен је нови геополитички појам – Западни Балкан. Једна од земаља које су захваћене овом синтагмом је и Босна и Херцеговина. Какав је утицај Европске уније, односно Њемачке, као најважније ЕУ чланице, на Западни Балкан, односно у ком смислу је ЕУ чинилац стања безбједности и односа у БиХ, питања су којима се у овом раду бавимо.

Кључне ријечи: *Европска унија, Њемачка, Југославија, Босна и Херцеговина, Југоисточна Европа, Западни Балкан, Берлински процес.*

УВОД

Неколико крупних геополитичких догађаја потресло је свијет крајем осамдесетих година претходног вијека: дисолуција Совјетског Савеза, распад Варшавског уговора, рушење Берлинског зида које је значило и уједињење Источне и Западне Њемачке. Биполарна подјела свијета је отишла у прошлост, наступило је доба вишепартијске демократије (комунизам се задржао свега у неколико држава попут Кине, Кубе и Сјеверне Кореје), али се догодила и доминација једне

¹ Проф. др Предраг Теранић, декан Факултета безбједносних наука, Универзитет у Бањој Луци

глобалне силе, што су Сједињене Држава искористиле за убрзано ширење НАТО-а према бившим социјалистичким земљама попут Бугарске, Румуније, Мађарске, Чешке, Словачке, Пољске, али и некадашњим совјетским републикама (Летонија, Естонија, Литванија). Геополитичке тежње најважније чланице НАТО-а да се, упркос обећању датом Горбачову, НАТО неће ширити на исток, пратила је и Европска унија (ЕУ), те су нове чланице Алијансе експресно примљене у ову заједницу. Услови у виду отварања и затварања поглавља, што ће касније бити обавеза балканским државама, нису се спомињали. Политика, односно тежња да се НАТО приближи границама Русије, сада самосталне државе, била је далеко важнија.

ПРОШИРЕЊЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И БЕРЛИНСКИ ПРОЦЕС

Њемачка, одувijek најважнија држава ЕУ, слијепо је испуњавала америчке жеље. Наравно, доставила је и политичку фактуру у смислу одобрења ширења свог утицаја према југоистоку Европе и остварења старе жеље о несметаном путу на Исток, односно према азијским ресурсима. Према процјени њемачког политичког врха, за остваривање те старе жеље претходно је било неопходно уклонити Југославију на начин да се распарча у неколико држава, од којих ниједна не би имала више од пет милиона становника, јер се такве државе не сматрају геополитички значајним фактором. Услиједила је дисолуција Социјалистичке Југославије по републичким и националним шавовима, подстакнута извана, првенствено од Њемачке, којој су непосредно након уједињења Нијемаца у једну државу националне границе постале тијесне, а амбиција да шири свој утицај изван њих није се могла сакрити. Њемачко признање осамостаљених југословенских република за независне државе пратиле су најважније чланице и ЕУ. Југословенским народима спољна политика уједињене Њемачке донијела је сукобе који су убрзо прерасли у вишегодишње ратове.

Тако је политика ЕУ, вођена руком уједињене Њемачке, екс-Југославији донијела нестабилност, окружењу таласе избјеглица, а нове државе имале су тежак период обрачуна са дојучерашњим суграђанима. Најдужи сукоби, вјероватно и најкрвавији, били су на тлу Босне и Херцеговине, у којој су најбројнији народи - Срби, Хрвати и Муслимани (потоњи Бошњаци) водили међусобне сукобе током којих су се борили свако за себе, а свако против сваког. Након потписивања Вашингтонског споразума, удружене војне снаге муслиманске Армије БиХ и Хрватског вијећа обране (ХВО), потпомогнуте јединицама

регуларне војске сусједне Хрватске и НАТО артиљерије, потиснуле су снаге Срба са 70% територије БиХ, колико су Срби посједовали до љета 1995. године. Дејтонски мировни споразум донио је мир, али и устав новој држави. Рат се, након неколико година, пренио на Косово, а НАТО интервенција без сагласности Савјета безбједности УН може се оквалификовати искључиво као агресија.

Спољни политички циљеви Њемачке су се постепено реализовали. Услиједио је политички пројекат и лансирање кованице „Југоисточна Европа”, што је требало да омогући стављање под њемачки кишобран (декларативно, под ЕУ старатељство) цио простор од Словеније до Црног мора. Но, након пријема у ЕУ Словеније, а затим и Хрватске, ЕУ је тихо затворила врата за проширење, иако су се Србија и БиХ (због Републике Српске) дуго условљавале кроз затварање једних и отварање других поглавља. Дакако да је најмоћнији политички алат ЕУ проширење. Критеријуме за придруживање Европски савјет утврдио је 1993. године у Копенхагену, те су стога и познати као Критеријуми из Копенхагена (допуњени у Мадриду 1995.), подразумеивају политички стабилне институције, економски функционалну тржишну економију, усвајање европске правне тековине и посвећеност политичким циљевима ЕУ. Преговарачка поглавља су етапе кроз које земље које су изразиле жељу за придруживањем морају проћи. Отварање и затварање поглавља постали су приоритет за Западни Балкан, а што је било до уназад неколико година. Западни Балкан је политички појам, лансиран дијелом и како би се земље њим обухваћене постепено одвицале од европског префикса (дакле, не употребљавати више термин Југоисточна Европа, већ Западни Балкан). Утемељење ове синтагме трасирано је кроз више конференција о том дијелу Балкана, а названо је Берлински процес.

Отварање Берлинског процеса указало је на потпуно другачији угао посматрања ЕУ земаља које јесу на Балкану, али нису чланице ЕУ. Креатор овог политичког процеса била је Ангела Меркел, која је иницирала осам конференција о Западном Балкану. У Берлину је тако 28. августа 2014. године одржана прва конференција земаља Западног Балкана. О поменутом догађају много се писало и нагађало о његовој агенди. Стекао се утисак да се ради о слагалици за коју нико није сигуран како је треба сложити. Шта нам је говорио састанак у Берлину, без обзира на званично саопштење, могли смо сазнати ако се загледамо у највеће „пузле”.

Прво, да су у праву били сви који су указивали да је Њемачкој препуштено уређивање политичке конфигурације на Балкану, и да је Балкан, још од пада Берлинског зида, приоритет интересовања

уједињене Њемачке. Објашњење је лако пронаћи у вјековној тежњи о путу за Турску, односно ка азијским ресурсима за којима Њемачка вапи. Пут ка Уралу - непресушним ресурсима ријетких метала и руда - показао се много тежим него што се мислило. Наиме, санкције које је Европска унија наметнула Русији, почеле су се враћати као бумеранг. С обзиром на то да њемачка привреда зависи од руских енергената, првенствено гаса, први талас економске кризе очекивао се већ почетком зиме. Тако је стара рута за Турску поново постала актуелна. Њемачкој, а тиме и ЕУ, потребни су сигурни коридори до жељених ресурса на Истоку.

Друго, позвани су представници Западног Балкана. Западни Балкан, иначе, као појам дуго је стварао недоумице, у смислу да ли се мисли на земље које још нису у ЕУ или просто географски, на западни дио Балканског полуострва. Испоставило се да Западни Балкан, уз Албанију, чине земље настале дисолуцијом бивше Југославије. С обзиром на то да је Њемачка имала активну улогу у разбијању заједничке државе Јужних Словена и предњачила у признавању осамостаљених република, постављало се питање зашто сада окупља дијелове те исте земље у цјелину под другим именом? Зашто су срушили Југославију када је сада састављају? Објашњење је, такође, лако пронаћи у теоријама Џорџа Сороша, такође важног актера у југословенској драми. Цјелину треба разбити и послуже саставити, а с дијеловима ћемо лакше преговарати о коришћењу њихових ресурса – тако отприлике звучи парафразирана Сорошева теорија о бившој СФРЈ, а можете је пронаћи у његовом опусу од 12 књига. Очито да наведена теза Њемачкој није била страна и да је пут ка Турској много угоднији уколико је Балкан поплочан државицама од којих ниједна нема више од пет милиона становника. Од позваних држава на самит у Берлину, једино за сада Србија „стрши”, истина, са Војводином и Санџаком. Мале државе нису фактор у политичком, економском и војном смислу, а у њима је лакше постављати марионетске владе.²

Иако босанско-херцеговачким западним сусједима није било мило да их „трпају” на Балкан, па и када се ради о западном, Словенија и Хрватска морале су се повинovati и руку под руку са осталим Југословенима отићи у Берлин. Свака озбиљнија анализа пута у Берлин указивала је да се ради о зачетку стварању „Б лиге” Европске уније, која ће се економски наслањати на Турску. Политички све снажнијој Турској то би била компензација за изостајање пријема у ЕУ и

² Видјети шире у: Ђеранић, П., *Коме сметају мали Руси*, Филип Вишњић, Београд, 2018, текст „Њемачко дијељење карата”, стр. 19-24.

стимуланс за наставак стратешке сарадње са САД на Блиском истоку. Представницима позваних земаља било је објашњено да међусобно морају успоставити промет роба, људи и политичку сарадњу, иначе регион није самоодржив. Јасно је емитована порука да без економске и политичке сарадње региону нема опоравка, односно опстанка. Асоцијација на Југославију, некад заједничку државу, у сваком погледу била је неминовна.

Изгледало је да ће Србија, а и друге земље Западног Балкана, умјесто у Брисел, све чешће гледати у Анкару, те да ће пријем у Европску унију остати фатаморгана. Даљи слијед догађаја измијенио је првобитну замисао о Западном Балкану. Словенија и Хрватска су постале чланице ЕУ, а остале земље које припадају сада увријеженом појму „Западни Балкан”, на том путу су заустављене. Одржано је осам конференција у склопу Берлинског процеса, а прва и осма (за сада посљедња) одржане су у Берлину. Након неуспјелог пуча, турски предсједник Ердоган оптужио је до тада највећег савезника, Сједињене Државе, да су, преко својих тајних служби и сарадника у турској армији, покушали да изведу преврат, а њега ликвидирају. Наиме, 15. јула 2016. године дио турских војних снага, које је Ердоган означио припадницима терористичке организације Фето, покушао је војном акцијом свргнути предсједника Турске, што за турске прилике не би било ништа ново с обзиром на то да је војска у претходним деценијама у више наврата извршила насилну смјену власти. Овог пута ствари су се кретале другачије. Пуч је осујећен, полицијске и лојалне снаге турске армије биле су на висини задатка.

Можда би се поводом неуспјелог пуча у Турској вриједило подсетити на кованицу „балканизација Блиског истока”, што је америчка доктрина која подразумијева фрагментирање постојећих држава, чак и оних које су биле поуздан партнер САД, и појаву нових, марионетских творевина. Респектабилан број тимова радио је пројекције и пратеће симулације. Софистициране анализе односиле су се на постконфликтно смиривање ситуације и дефрагментирање, односно стварање нове геополитичке слике из контролисаног хаоса. Тимови у Пентагону у наведеном контексту разматрали су фрагментирање држава попут Саудијске Арабије, Турске, у опцији је био и Египат. Конкретно, кад је о Турској ријеч, њен сјевероисточни дио предвиђен је за нову државу Курда, што је артикулисано као амерички, британски и интерес Израела. Судаћи према лакоћи извођења операција и одабира жељеног сценарија, агенти хаоса су одавно на терену. Ако се сагледају глобални интереси САД, без обзира

на то да ли их представља Кисинџер, група Билдерберг или Бжежински, хаос у Турској је разумљив.

Турски предсједник Ердоган, притиснут тешким економским проблемима у којима се налази његова земља, као и информацијама да САД припремају терен за стварање државе Курда, почео је да преиспитује политику према Русији и Блиском истоку. Он се чак консултовао са САД у погледу извињења Путину због обарања руског авиона и добио је сагласност за то. Међутим, Американци су жељели да се Ердогановим извињењем Русима само скрене пажња са централне Азије, гдје су њихове операције прилично одмакле. Ердоган је сувише озбиљно схватио америчку сагласност за извињење Русији, те је покренуо разговоре о ономе што га тишти – лошој економској ситуацији. Преокрет привреди донијело би оживљавање два важна пројекта, раније договорена између Турске и Русије: полагање цијеву за Јужни (Турски) ток и наставак изградње атомске централе коју Москва треба да финансира са 90% средстава. Американци Ердогану преко тога нису могли прећи.

Да се у погледу пуча све одвијало на брзину види се и из тога да пучисти уопште нису изнијели политичке захтјеве, сем што су истакли да враћају демократију у Турску, што је дјеловало као фраза. Да је пуч успио, наставило би се са стварањем хаоса у Јерменији, Азербејџану, Казахстану, уопште у централној Азији.³ Неуспио пуч означио је прекретницу у односима Анкаре према Вашингтону, а донио је промјене и у односу према Берлину. То се нарочито видјело током мигрантске кризе.

Полагање цијевовода постало је питање од прворазредног значаја, односно, енергетска безбједност доспјела је у врх приоритета како балканских тако и земаља чланица ЕУ. „Глобално загријавање и уопште, климатске промјене, нагнале су развијеније државе да ураде релевантна истраживања свјетских залиха фосилних горива. Истраживања су показала да су, према досадашњој динамици експлоатације, ресурси ограничени и да ће на Арабијском полуострву налазишта пресушити у наредних 15 година.⁴ Осим економског и политичког, полагање цијевовода има и војни аспект, односно војну

³ Видјети шире у: Ђеранић, П., *Које сметају мали Руси*, Филип Вишњић, Београд, 2018, текст „Хаос у Турској – да ли је могло без Бжежинског”, стр. 157-160.

⁴ По мишљењу Дејане Димитријевић, ауторки књиге *Трендови еколошке безбедности у XXI веку* (Факултет безбедности, Београд, 2010), фосилна горива остаће доминантан извор енергије до 2030. године.

димензију, у смислу да земље полажу право на заштиту нафтовода и гасовода у које су инвестирале новац, како они не би постали терористичка или војна мета.⁵

ЕУ је досљедна у спровођењу англо-америчке политике на Западном Балкану у смислу удаљавања руског и кинеског утицаја, а ни Турска више није била пожељан партнер западнобалканским државама, гледано из америчког угла.

ОД БЕРЛИНСКОГ ПРОЦЕСА ДО ОТВОРЕНОГ БАЛКАНА

Политичка идеја Берлинског процеса је да се земље Западног Балкана међусобно повежу на економском и политичком плану и као колективитет сарађују са ЕУ. Иако је Меркелова вољела да нагласи да Берлински процес не значи одбацивање од ЕУ, то се на Западном Балкану управо тако схватило. Ни преименовање процеса у „Мини-Шенген“, а потом у „Отворени Балкан“ није довело до активирања свих чланица регије, већ само једног дијела (Србија, Албанија, Северна Македонија).

Северна Македонија и Албанија нису добиле „зелено свјетло“ за почетак преговора са ЕУ, што је била порука и за БиХ. „Одустајање“ ЕУ од земаља Западног Балкана, односно изостанак намјере да се процес њиховог придруживања на било који начин убрза, довео је до природног политичког и економског повезивања региона са Русијом, Кином и Турском, што није било пожељно за ЕУ и њене англоамеричке савезнике. ЕУ свој утицај настоји да одржи кроз помоћ у финансијским средствима, како региону тако и БиХ. Међутим, поводом мигрантске кризе, значајна средства (око 87 милиона евра) у БиХ нису пласирана преко њених институција, већ преко Међународне организације за мигранте (ИОМ). Објашњење за овакав начин утрошка средстава било је да је БиХ земља окована корупцијом, те се у њене институције није могло имати повјерења, иако је ИОМ средства за бригу о мигрантима трошио крајње нетранспарентно. Границе Хрватске су за мигранте непробојне, повремено крајње репресивни поступци хрватске полиције европски званичници толеришу, свјесни чињенице да полиција Хрватске брани границе ЕУ од мигрантске најезде. Стопа толеранције према мигрантима у ЕУ сведена је на минимум, док се званичници ЕУ често оглашавају у смислу да у БиХ треба направити више мигрантских

⁵ П. Ћеранић, *Безбједносна политика: прилике у Босни и Херцеговини*, Факултет безбједносних наука Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука, 2020, стр. 80.

кампова, уз инсистирање да се исти распореде на читавој територији БиХ. Утицај ЕУ на регион слаби, а највеће понижење њени званичници доживјели су на самопроглашеном Косову, гдје су им албански лидери брутално рекли да се ни за шта не питају и да Косово спроводи политику САД. Тренутна криза унутар НАТО-а проузрокована споразумом САД, Велике Британије и Аустралије, а што је за посљедицу имало одустајање Аустралије од вриједног уговора са француском војном индустријом (ради се о куповини подморница на нуклеарни погон), изнудила је повлачење амбасадора Француске из Вашингтона и Канбере на консултације.

Балкан је као традиционална капија између Истока и Запада на актуелности добио најприје најавом, а затим и првим грађевинским потезима везаним за Јужни (турски, балкански) ток, систем цјевовода којим би текао јефтини руски гас, а који би, опет, балканским и земљама ЕУ омогућио енергетску стабилност и привредни развој. „Енергетска безбедност се може дефинисати као стање у коме једна нација и сви грађани и предузећа имају приступ довољним количинама енергије по разумној цени, без ризика у снабдевању у блиској будућности.”⁶

Кина се ревитализовањем пројекта под називом Појас и пут (код нас се више користи синтагма Нови пут свиле) кроз мрежу брзих пруга, аутопутева и, уопште, комуникацијских праваца, такође вратила на Балкан.⁷

Кинеске инфраструктурне инвестиције и руски политички утицај постали су безбједносни приоритети за Сједињене Државе и њене европске савезнике. Наравно да ту политику слиједи и Њемачка, при чему је у одређеној мјери и опрезна, свјесна зависности од руских енергената. Долазак Кристијана Шмита у Сарајево није био могућ без претходних консултација са америчким предсједником Бајденом, што индиректно признаје и сам Шмит, несуђени Високи представник у БиХ. Иако Њемачка Западни Балкан сматра својом интересном сфером, њени званичници су свјесни чињенице да у том смислу Њемачка није самостална. И даље на Западном Балкану у сјени америчке спољне политике, ЕУ настоји да самосталност у спољној политици задржи у мјери да сачува безбједност својих чланица.

⁶ М. Савковић, „Да ли је Србија енергетски безбедна?“, *Безбедност Западног Балкана*, бр. 4 (2007), стр. 32.

⁷ Видјети шире у: П. Теранић, *У дворцишту малих Руса*, Филип Вишњић, 2019, текст „Брити не „миришу” ни велике ни мале Русе”, стр. 31-34.

Када је у питању однос према БиХ, он се формира сходно геополитичким приликама и међусобним односима великих сила. На Србе се гледа као на „мале Русе”, те се српски народ настоји политички маргинализовати, како на Балкану, иако малобројнији, не би био ни економски ни војни фактор. То је нарочито видљиво у БиХ гдје се константним урушавањем Дејтонског мировног споразума смањује политички капацитет Републике Српске. Такође, канцеларија Високог представника и Уставни суд БиХ донијели су низ одлука на штету Републике Српске. Високи представник је мијењао законе, наметао нове, кршио људска права, а Уставни суд БиХ својим одлукама Српској одузимао право на коришћење земљишта и шума, иако су Дејтонским споразумом ресурси дати ентитетима. НАТО интервенцијом Србији су Косово и Метохија одузети и од Сједињених Држава признати као независна држава. Уједињене нације то нису прихватиле.

ЗАКЉУЧАК

Европска унија је, вођена руком Њемачке, дакако своје најважније чланице, настојала да прошири утицај на Балкан нудећи чланство у овој економској, али и политичкој заједници. Од југословенских република, сада независних држава, то је пошло за руком Словенији и Хрватској. Осталим земљама понуђено је да се кроз Берлински процес, политички пројекат који је водила трећа влада Ангеле Меркел, међусобно увежу и сарађују, како на политичком тако и на економском плану. Умјесто чланства у Европској унији Босни и Херцеговини, Србији, Црној Гори, Северној Македонији и Албанији понуђено је „чланство” у Западном Балкану, више политичком него географском појму. Временом је постало очито да ЕУ не жели наведене земље под својим окриљем, већ им даје третман „Б лиге”, свог предсобља у којем првенствено види тржиште, одакле узима квалификовану радну снагу, а нуди мигранте, које Њемачка, суочена са низом безбједносних проблема које су јој нови становници створили, не жели на својој територији. Западном Балкану је ускраћен пријем у ЕУ, али се од земаља које тој регији припадају тражи да не прихватају кинеске инфраструктурне инвестиције и да буду имуне на руски политички утицај. Однос према турском присуству се мијењао, од веома пожељног до непотребног, при чему је неуспјело свргавање турског предсједника Ердогана било политичка водојелница. Земље и народи који се нису либили да прихвате присуство сила у успону, што Русија и Кина свакако јесу, биле су критиковане, оштро им се замјерало приближавање Русији и Кини. У Босни и Херцеговини, земљи два ентитета и три конститутивна народа, ситуација је додатно специфична.

Срби су оквалификовани као „мали Руси” због својих традиционалних веза са руским народом, те се кроз ревизију Дејтонског споразума настоји умањити политички капацитет Републике Српске, а Босна и Херцеговина, кроз наратив о грађанској држави, унитаризовати.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Димитријевић, Дејана, *Трендови еколошке безбедности у XXI веку*, Факултет безбедности, Београд, 2010.
2. Савковић, Марко, „Да ли је Србија енергетски безбедна?“, *Безбедност Западног Балкана*, бр. 4, Београд, 2007.
3. Теранић, Предраг, *Коме сметају мали Руси*, Филип Вишњић, текст „Њемачко дијелење карата“, Београд, 2018.
4. Теранић, Предраг, *У дворишту малих Руса*, текст „Брити не „миришу” ни велике ни мале Русе”, Филип Вишњић, 2019.
5. Теранић, Предраг, *Безбједносна политика: прилике у Босни и Херцеговини*, Факултет безбједносних наука Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука, 2020.

Митар Ковач¹
Петко Рашевић²

ОДНОС ВОДЕЋИХ ЧЛАНИЦА НАТО И БОШЊАЧКИХ ПАРТИЈА ПРЕМА ПРАВУ КОНСТИТУТИВНИХ НАРОДА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Сажетак: Дезинтеграцијом српског простора и српског националног бића за време Другог светског рата и у време бивше СФРЈ створене су претпоставке за грађански рат у процесу њеног разбијања 1991-1995. године. Водећим чланицама НАТО то се уклапало у стратегију похода на Исток и разбијања сложених вишенационалних држава. У том смислу, НАТО је постепено преузимао централну, источну и југоисточну Европу са тежњом да потпуно контролише Балкан и да у свој састав укључи преостале државе: Босну и Херцеговину, Србију и лажну државу Косово. САД и Велика Британија уцењују друге државе и настоје да се разним прегласавањима, мајоризацијом и инструментализацијом Суда БиХ и нелегитимног Високог представника, формално-правно доносе одлуке које нису усаглашене на нивоу Републике Српске, Федерације БиХ и конститутивних народа. На тај начин се постепено угрожавају и елиминишу изворне надлежности Републике Српске, како би се угушили и елиминисали сви елементи њене државности гарантовани Дејтонским споразумом. Често то чине поједини чиновници водећих земаља Запада у БиХ, јер су корумпирани, па и својим државама образлажу потребу унитаризације „грађанским правима, слободама и демократским системом вредности”. Такво стање користе политичке странке и организације из политичког Сарајева, које излаз из кризе виде само у унитаризацији БиХ и суспендовању права власништва и надлежности Републике Српске. Такав простор за њих је идеалан за доминацију Бошњака на целом простору БиХ. Доминација Бошњака у БиХ јесте навика из времена Отоманског царства и комунизма, када су муслимански кадрови били привилеговани у свим областима друштвеног живота. На друге споредне и помоћне руководилачке положаје и дужности постављани су подобни Срби и Хрвати. То време је немогуће вратити, нити лажни комунизам нити мајоризацију права Срба у БиХ. Излаз из кризе у БиХ јесте у поштовању изворних надлежности ентитета које су дефинисане

¹ Проф. др Митар Ковач, Факултет за пројектни и иновациони менаџмент, директор Евроазијског безбедносног форума

² Петко Рашевић, инжењер

Дејтонским споразумом. У том смислу, потребно је да се пониште сви антиуставни закони и одлуке које је донео Високи представник и Уставни суд БиХ. Непоштовање воље српског народа и надлежности Републике Српске води целу БиХ у још дубљу кризу и у распад.

***Кључне речи:** НАТО, војна неутралност, чланство у НАТО, БиХ, Република Српска, Федерација БиХ, право народа у БиХ.*

УВОД

Дезинтеграцијом српског простора и српског националног бића, НАТО жели да потпуно контролише Балкан и да у свој састав укључи преостале државе - БиХ, Србију и лажну државу Косово. Велика Британија и САД уцењују друге државе и настоје да се разним прегласавањима, мајоризацијом и инструментализацијом Суда БиХ и нелегитимног Високог представника, формално-правно доносе закони и одлуке које нису усаглашене на нивоу Републике Српске, Федерације БиХ, конститутивних народа и на нивоу институција БиХ. На тај начин се постепено угрожавају и елиминишу изворне надлежности Републике Српске, како би се угушили и елиминисали сви елементи њене државности гарантоване Дејтонским споразумом.

Запад жели да осигура своје залеђе на Балкану и даљи поход на Исток и не размишља много о правима народа у БиХ. Ипак у новије време и на Западу уочавају перфидну политику водећих бошњачких странака националне и грађанске оријентације и инсистирају на договору и консензусу конститутивних народа.

У спровођењу „хибридног ратовања” против Русије и руског народа, САД и Велика Британија, као идеолози и предводници насилне глобализације, спровели су низ операција у функцији спречавања или умањења укупне моћи и утицаја Русије и Кине на Балкану. Велика Британија, након планираног и осмишљеног Брегзита, као стара колонијална сила, успева заједно са САД да утиче преко НАТО-а и кроз ЕУ на лажну „солидарност чланица”. До сада су то чиниле у оружаним агресијама и интервенцијама, а данас то покушавају и у неким другим садржајима и у томе успевају на краће време, кроз „хибридно ратовање”. Врхунац британског цинизма у међународним односима у новијој историји јесте управо у томе што су кроз медијске кампање и пропаганду успевали жртву да прогласе за агресора. То су учинили и са српским народом и од тога и даље не одустају.

Док се не укине линија поделе у источној Европи, нема среће балканским народима и државама. Русија и Немачка треба да учине све

да се појача њихова стратешка сарадња и избегну конфликти и сукоби у Европи, које им подмеће, пре свега, Велика Британија. Такав развој ситуације благотворно би деловао на стабилност Балкана.

БиХ је првенствено угрожена унутрашњим противречностима и супротстављеним националним интересима, а не спољном оружаном претњом и агресијом. Хрватска и Србија нису у погледу оружане агресије претња опстанку БиХ него покушаји бошњачке доминације и унитаризације.

Такво стање у свету политичке странке и организације из политичког Сарајева користе за креирање сталне кризе у којој покушавају да спроводе унитаризацију БиХ кроз насилно суспендовање права власништва Републике Српске над ресурсима и кроз укидање њених надлежности. Такав простор за њих је идеалан за доминацију Бошњака у БиХ. Доминација Муслимана јесте „навика” из времена комунизма, када су муслимански кадрови били привилеговани у свим областима друштвеног живота. Они не схватају да је то време немогуће вратити, нити лажни комунизам, нити мајоризацију права Срба у БиХ.

Застарела стратешка документа и законе носиоци унитаризације БиХ виде и кроз чланство у НАТО, правдајући то као „природан пут”. То се правда и „великим бенифитима од чланства у НАТО-у”, те да би у оквиру тог савеза БиХ била политички стабилна, територијално сигурна и богатија за нове инвестиције из иностранства, јер капитал тражи сигурност.

У БиХ је 2009. године постојала политичка сагласност за чланство у НАТО-у, када су усвојени и одређени документи којима се утврђује пут безбедносних аранжмана БиХ у НАТО. Пут БиХ у НАТО прецизиран је и у важећем Закону о одбрани. То се десило у посебним околностима притисака Високог представника, који је мењао „неподобне кадрове” у Републици Српској. Свако противљење вољи и интересима водећих сила НАТО био је пут за удаљавање појединаца или политичких организација из јавног живота. У том погледу, та стратешка документа и закони од пре 12 година не обавезују Републику Српску нити српски народ, јер су донети у неподношљивим условима насиља, претњи и уцена различите врсте.

СТРАТЕГИЈСКИ ИНТЕРЕСИ ВОДЕЋИХ СИЛА НАТО И КРИЗА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Након ратова деведесетих година прошлог века, поново над Балканом кружи дух немира и осећај несигурности и страха, који

никоме неће донети добро. То народи на Балкану осећају све више, кроз смањење личне безбедности, повећање опште несигурности, миграције младих генерација и кроз реалан пад животног стандарда.

Геостратешки интереси НАТО-а за прикључење земаља тзв. западног Балкана су следећи: ојачање простора јужног крила НАТО у Европи, нови простор за базирање снага, могућност брзог деловање према Русији, Блиском истоку и Централној Азији, стабилизација и контрола региона, смањивање тзв. малигног утицаја Русије и Кине на југоистоку Европе.

НАТО, у складу са америчким, немачким и британским националним интересима на Балкану, настоји да српски народ територијално, државотворно, духовно, национално и верски дезинтегрише.

У том науму је до сада урађено:

- Одвојена је Црна Гора у којој су угрожена права српског народа, а на то се власт у Србији не обазире нити настоји да на било који начин заштити Србе и њихова елементарна права језика, вере, нације.

- У знатној мери Запад је извршио одвајање Косова и Метохије од Србије и кроз Бриселске преговоре и Вашингтонски споразум.

- Константни уступци које српски народ чини у БиХ на своју штету. Спроведе се различите специјалне операције појединих обавештајних центара Запада и унитаристичких снага у БиХ, посебно политичког Сарајева, како би се маргинализовала права и надлежности Републике Српске у доношењу стратешких одлука на нивоу БиХ.

Запад наставља са својом дрском политиком увлачења преосталих држава Балкана у НАТО, игноришући већинску вољу становништва и потребу одржавања референдума. Министар спољних послова Руске Федерације Сергеј Лавров нагласио је да Русија већ дуго и упорно позива на „повратак на основне принципе међународних односа записаним у Повељи УН-а и документима ОЕБС-а, односно на суверену једнакост држава, немешање у унутрашње послове, суздржавање од претњи или употребе силе и разрешење сукоба на миран начин.”³ Такви позиви тешко долазе до свести оних који подстичу агресивно и офанзивно деловање НАТО-а.

³ <https://www.telegraf.rs/vesti/politika/3034862-lavrov-zapad-gura-zemlje-balkana-u-nato>

У говору који је објавила прес-служба Пентагона, шеф Европске команде НАТО-а, генерал ваздухопловства САД Год Волтерс, устврдио је да је, када је реч о ангажовању америчких снага у иностранству, „све што радимо у вези са стварањем мира”. Међутим, нагласио је, „такмичимо се за победу ... и ако одвраћање не успе, спремни смо да одговоримо на агресију, пре свега преко НАТО-а”. Генерал је инсистирао да је Запад у борби за доминацију над Москвом и да он мора да изађе на прво место. „У ери смо глобалне конкуренције за моћ. Победа у овој ери осигурава да глобална конкуренција моћи не постане глобални рат сила”, рекао је Волтерс. „Русија остаје трајна егзистенцијална претња Сједињеним Државама и нашим европским савезницима”, нагласио је Волтерс. „Русија и Кина, која се прогласила готово арктичком силом, наставиле су да милитаризују регион и теже успостављању економских упоришта да би стекле утицај на регионалну управу”, рекао је он. Ово је, рекао је Волтерс, нагласило потребу да се „одржи кредибилно арктичко одвраћање и осигура да виталне морске линије комуникације остану отворене осигуравајући везу између Гренланда, Исланда и Уједињеног Краљевства”.⁴

Из изјава званичника НАТО јасно се препознаје континуитет интереса САД на простору Европе. То је застарела стратегија константног ширења на Исток и постепеног овладавања целим простором Европе кроз чланство свих држава у НАТО или у Партнерству за мир. Такав однос не повећава безбедност Европе. Нажалост, све више се угрожава мир и ствара атмосфера кризе и сукоба на линији успостављене поделе од Балтика до Блиског истока. У том контексту, може се посматрати и криза на простору БиХ, коју НАТО жели да уреди на њима прихватљив начин.

ПОЛИТИЧКИ ИСЛАМ КАО ЧИНИЛАЦ УНИТАРИЗАЦИЈЕ И КРИЗЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Под плаштом лажне демократизације БиХ и уз подршку појединих држава Запада, као и великог броја држава исламског света, екстремни бошњачки политичари и странке желе да игноришу вољу српског народа, његова права и чине све да омаловаже карактер и резултате Отаџбинског рата српског народа у грађанском рату

⁴ <http://www.enovosti.info/index.php/vest/130057-rt-rusija-je-egzistencijalna-pretnja-zapadu-koju-nato-mora-da-neutralise-kako-bi-sprecio-rat-sila-komandant-nato-a-u-evropi#.YDoKUuhKhPY>

1992-1995. године, урушавајући надлежности Републике Српске и надлежности утврђене Дејтонским споразумом.

Основе политичког ислама на простору БиХ датирају још од Отоманског царства, а постепено добијају на интензитету након анексије тог простора од стране Аустроугарске. До пуног изражаја циљеви муслиманске политичке елите долазе у току Другог светског рата. Њихова стратегија била је тесно повезана са институцијама НДХ и Немачке. Тек 1944. године, када се јасно видело да пропада НДХ и Трећи рајх, муслиманска политичка елита усмеравала је своју стратегију и спроводила је кроз политичку сарадњу са КПЈ и кроз прелазак из Хрватских оружаних снага и муслиманских оружаних формација у НОВ и ПОЈ. Само један мањи део Муслимана, од почетка Другог светског рата сарађивао је или био у јединицама ЈВуО.

На основама искустава из Другог светског рата и „поклона” који су добили од великог злочинца Јосипа Броза Тита, кроз настанак Републике БиХ, као федералне јединице, послератна стратегија Муслимана била је, од седамдесетих година XX века, све више окренута ка идеологији Алије Изетбеговића, исказаној у Исламској декларацији. Са распадом бивше СФРЈ, Странка демократске акције (СДА) је, уз подршку великих сила Запада, пре свега Немачке и Британије, реализовала припреме да мајоризацијом српског народа и одржавањем референдума о самосталности, а после и ратом, присили Србе да остану у оквиру БиХ.

Окончањем грађанског рата 1995. године и доношењем Дејтонског споразума, водеће муслиманске странке су само направиле предах, да би се временом, уз подршку дела међународне заједнице, враћале изворним поставкама политичког ислама у погледу постепеног урушавања изворних поставки Дејтонског споразума. Стратегија политичког ислама у БиХ увијена је данас у „обланду грађанских права и слобода”, уз стално негирање права српског народа и Републике Српске, ради изградње унитарне државе на основама политичког ислама.

У Исламској декларацији Алија Изетбеговић БиХ види као исламску државу, која из јавног, политичког, економског и културног живота искључује равноправност Срба и Хрвата, као конститутивних народа. Основне идеје те књиге своде се на то да су модерна друштва, настала у западној Европи, на основама хришћанске вере и културе и да такве не одговарају људима исламске вере. Исламски поредак је дефинисан као јединство вере и закона, одгоја и силе, идеала и интереса, духовне заједнице и државе, добровољности и присиле. И

данас је Декларација потпуно жива у партијским актима и одлукама СДА, што се види и у ставовима и одлукама последњег Конгреса СДА одржаног у децембру 2020. године.

Странка демократске акције суочава се данас са озбиљним унутрашњим превирањима. Различити су разлози који су утицали на такво стање. Све је кулминирало лошим резултатима на локалним изборима, пре свега у Сарајеву. Ту партију већ дуже време погађа и осипање кадрова. Аљоша Чампара, Елмедин Конаковић (лидер странке Народ и правда) и Сенад Шепић (председник Независног блока) неки су од утицајних кадрова који су напустили СДА или су искључени из странке. Заједничка им је у раду критика председника СДА Бакира Изетбеговића и његове супруге Себије Изетбеговић, која је потпредседница Кантоналног одбора СДА у Сарајеву и директорка Клиничког центра у главном граду БиХ.⁵ Основа њихове политичке стратегије јесте унитаризација БиХ, под плаштом грађанских права и слобода које су срачунате на доминацију Муслимана у БиХ. То спаја све веће странке националне и тзв. грађанске странке политичког Сарајева. Њихове разлике су у суштини начина борбе и доласка на власт.

СТРАТЕШКИ ПРОБЛЕМИ СТАЊА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Посебан проблем у одлучивању о стратешким безбедносним питањима на Балкану наметнут је око будућег чланства БиХ у НАТО-у. По истраживањима јавног мњења, Федерација БиХ већински је опредељена за чланство у НАТО, док јавност у Републици Српској не жели чланство у НАТО. НАТО настоји да преко промене права одлучивања на нивоу БиХ, кроз процес унитаризације, мајоризује вољу Републике Српске и српског народа.

У НАТО-у сматрају да је Република Српска реметилачки фактор за остваривање стратешких интереса НАТО на том простору, те да је српски народ носилац и стратешких интереса Србије и Русије на Балкану. Истовремено, унитаристичке снаге из Сарајева у тим условима настоје да придобију водеће НАТО државе за своје стратешке верске и националне интересе. При томе се позивају на легалитет и легитимитет законодавних и стратешких решења у БиХ. Та решења донета су веома давно и, због немогућности доношења нових закона и

⁵ <https://www.dw.com/sr/sda-na-prekretnici-dekonstrukcija-etni%C4%8Dkog-principa/a-55820336>

стратегија, на снази су решења која у овом времену нису израз воље оба ентитета и конститутивних народа.

Однос појединих водећих НАТО држава и унитаристичких партија и организација из Сарајева вуче БиХ у перманентну кризу, која се шири и на друга подручја друштвеног живота и одлучивања. То укупно резултира све већим неповерењем између Републике Српске и Федерације БиХ, као и између конститутивних народа, при одлучивању на нивоу БиХ. Отуда стална трвења на нивоу извршне власти, пре свега Председништва БиХ и Савета министара.

Стање перманентне кризе у БиХ узроковано је различитим унутрашњим и спољним чиниоцима:

- Погрешна је и неостварива перцепција утицајних политичких партија Бошњака (Муслимана) да је цела БиХ њихово „власништво”, чиме се подстиче криза и неповерење Републике Српске и Хрвата у Федерацији БиХ.

- Бошњаци, преко својих политичких националних, а и тзв. грађанских екстремних партија, пре свега СДА, промовишу потребу унитаризације БиХ, кроз маргинализацију Републике Српске и права конститутивних народа у БиХ. Све се то чини под плаштом грађанских права и тзв. демократизације. У суштини, ради се на стварању услова за доминацију Бошњака, маргинализацију и мајоризацију Срба и Хрвата, као конститутивних народа.

- Систем вредности које баштине народи у БиХ у знатној мери је различит са историјског, културног, верског и перспективно стратешког становишта и пројекције будућности БиХ.

- Настоје се поништити вековни атрибути државности српског народа у БиХ, кроз урушавање дејтонских надлежности Републике Српске, лажирањем карактера грађанског рата у БиХ. Бошњаци треба, ради своје и заједничке будућности, да схвате да БиХ не може опстати нити се развијати на мајоризацији српског народа и девастирању Републике Српске, 26 година након грађанског рата.

- Садашња БиХ јесте израз компромиса националних интереса сва три конститутивна народа након грађанског рата 1992-1995. године, као и утицаја великих сила у току Дејтонских преговора 1995. године.

- Опасни су покушаји унитаризације и гушења колективних права народа у БиХ. Таква стратегија гура БиХ, као сложену државу, у постепену дисолуцију. Претње за очување БиХ, као унитарне државе, могу само убрзати процес и брзину распада.

- Мора се уважити да је сваки конститутивни народ у БиХ, као и ентитети, незаобилазни у остваривању колективних права, а да се у оквиру ентитета, поред националних, остварују и сва грађанска права. На тај начин, оствариваће се грађанска права на нивоу целе БиХ. Покушај остваривања грађанских права на нивоу БиХ, без ентитета и кантона, замагљује суштину проблема и у функцији је мајоризације и постепеног гашења колективних права конститутивних народа. Нема БиХ без ентитета и загарантованих колективних права народа.

- Уставни суд БиХ постао је отуђени центар моћи унитаристичких бошњачких странака и појединих водећих држава НАТО, пре свега Велике Британије и Немачке, које се понашају као окупационе силе у наметању система власти. Он је сада у функцији гашења надлежности Републике Српске, пљачке колективне имовине и природних ресурса Републике Српске. Толико је морбидна замисао да Републици Српској одузму воде, шуме, земљиште, руднике и сва остала добра, како би је свели на ниво невладине организације, без реалне моћи. Овакво незаконито деловање и злоупотреба судске власти на нивоу БиХ јесте мајоризација Срба и класична диктатура. Томе се хитно и фронтално треба супротставити поништавањем свих одлука и аката који су супротни Дејтону и који су донети супротно вољи законодавне и извршне власти Републике Српске. Овакви потези из Сарајева убрзаће распад БиХ. Зато је веома битно да унитаристичке снаге из Федерације БиХ на време схвате да иду „слепом улицом” из које нема рационалног излаза нити опстанка БиХ. Креатори стратегије одузимања ресурса Републици Српској су у суштини највећи непријатељи опстанку БиХ и гурају је у неконтролисани распад.

- Израз државотворности српског народа у БиХ јесте Република Српска, а БиХ је могућа само уз постизање заједничких интереса на нивоу БиХ. Нико не може одузети Србима историјско и стечено право на територију, ресурсе, језик, традицију, културу и на будућност. Што пре то схвате екстремне политичке партије и организације Бошњака у Сарајеву, утолико је могуће пронаћи рационално решење у складу са Уставом БиХ и превазићи кризу.

- Босна и Херцеговина, због унутрашњих противречности и немогућности доношења јединствене стратешке одлуке ентитета и конститутивних народа, у име боље будућности треба да донесе легалан, легитиман и рационалан избор око безбедносних аранжмана и односа са НАТО, а то јесте војна неутралност. Застарела стратешка и законска решења на нивоу БиХ нису у складу са актуелном вољом Републике Српске и српског народа и нису даље легална за доношење стратешких одлука. Такве тенденције у креирању стратешких одлука у

вези са чланством БиХ у НАТО, не подржава Република Српска нити српски народ у БиХ. То су исказали у више наврата, кроз одлуке надлежних институција законодавне и извршне власти.

Унитаризација БиХ јесте антисрпски, па и антихрватски пројекат, који је реално неостварив, али може продужити кризу и успорити развој оба ентитета. То насиље унитаристичких снага из политичког Сарајева Република Српска неће моћи да трпи и биће принуђена да ограничи или онемогући рад на својој територији органима и организацијама БиХ које спроводе насиље и покушавају наметати решења супротно вољи српског народа.

Такав сценарио српски народ већински не жели и сигурно ће му се супротставити. Превише је времена потрошено на јалове расправе и промашене стратегије, док унитаристичке бошњачке снаге све више Босну и Херцеговину, у међународној јавности, приказују као дубоко подељено друштво са малим нивоом сагласности ентитета и народа око виталних државних интереса.

ОСНОВНА ОПРЕДЕЉЕЊА ПОЛИТИЧКОГ САРАЈЕВА У ПРОЦЕСУ УНИТАРИЗАЦИЈЕ И ИСЛАМИЗАЦИЈЕ

Основна полазишта, елементи и опредељења стратегије политичког Сарајева и екстремних муслиманских партија и организација:

- Цела БиХ је, по њиховом систему вредности и медијској пропаганди, власништво Муслимана и они полажу на њу историјско и актуелно свако друго право.

- Срби и Хрвати имају своје „матичне државе” и треба да се повинују вољи Муслимана у БиХ, као већинском народу, без обзира на ентитете.

- Републику Српску Муслимани сматрају својом територијом. Она припада Сарајеву, као да је Република Српска „муслимански или бошњачки забран” и мора остати део БиХ.

- Промовишу се лажне „босанске патриотске и грађанске партије” које су само у врху делимично мултиетничке. То Муслимани чине преко подобних Хрвата и Срба. Очигледан пример таквог поступања јесте избор члана Председништва БиХ Жељка Комшић и својатање посланика у Народној скупштини Републике Српске Небојше Вукановића, као перспективног кадра из Републике Српске. Обојица имају медијску и сваку другу подршку од бошњачких и тзв. грађанских

партија и медија у Федерацији БиХ, као и БН телевизије у Републици Српској.

- Присутна је доминација политичког ислама кроз језик, културу, медије, неконтролисани уплив арапског и капитала других исламских држава, изградњу верских објеката и исламских културних центара, по узору на арапске, а не по узору на традиционалне исламске верске објекте у БиХ. Тај процес исламизације реализује се под плаштом лажне обнове и изградње тзв. грађанског друштва.

- Промовише се лажна теорија о агресији на БиХ и оспорава истина о грађанском рату у БиХ током 1992-1995. године, кроз медије, школски систем, удружења ветерана, споменике и сл.

- Оспорава се власништво Републике Српске над природним ресурсима, као што су земљиште, шуме, водотокови и други природни ресурси.

- Присутно је лажно прокламовање „грађанске државе”, власти „демократске већине”. Ради се, у суштини, о стварању услова за доминацију Муслимана, прегласавање и мајоризацију.

- Медијски се промовишу лажи о актуелној кризи и о измишљеној сецесији Републике Српске и плаши становништво и међународна јавност ратом за који кривицу сноси Република Српска.

- Негирају се и маргинализују конститутивни народи и ентитети у односу на грађанска права, као да се грађанска права не могу остварити у ентитетима. На тај начин би се остварила етничка и грађанска права и на нивоу БиХ.

- Проблематизује се неспровођење судских одлука Европског суда за људска права, кроз промене Устава БиХ и Изборног закона. И кроз ту партијску и медијску кампању јасно се види да су ти предмети од самог почетка инструментализовани кроз „грађанске предмете, тужбе и пресуде Сејдић, Финци, Пилав, Зорић и Пудар”, како би се обезбедила иста „грађанска права”. Наравно да ти предмети нису настали као израз личне потребе тих људи, него су постепено пресуде Суда ЕУ за људска права коришћене као аргумент притиска у процесу унитаризације БиХ и умањења надлежности Републике Српске и оспоравања изборних права Хрвата у Федерацији БиХ.

- Негира се Дејтонски споразум од стране екстремних водећих бошњачких и тзв. грађанских партија из Сарајева, ради враћања на Устав тзв. Републике БиХ из 1992. године. Истовремено се за напад „на уставни поредак и суверенитет БиХ” оптужује Република Српска.

- Закон о забрани негирања геноцида наметнут је и политички инструментализован, а није ни потврђен од стране надлежних органа законодавне власти БиХ.

- ЕУ и НАТО искориштавају се као претње и инструменти за наметање воље Бошњака на целом простору БиХ.

- Заговара се и предлаже војни притисак на Републику Српску од стране ЕУФОР-а уз НАТО подршку, за спровођење блокаде у Брчком и на Дрини.

- Тековине рада у форми закона и одлука Уставног суда БиХ и тзв. Високог представника, Муслимани сматрају неповратним и необоривим, без обзира на то што су донете под притисцима, претњама и сменама српских руководилаца и политичара.

- Медијски се промовише и приказује лажна муслиманска толеранција према Србима и Хрватима и другим верским и етничким заједницама, кроз залагање за изградњу „грађанске” БиХ.

- Кроз опредељења странака промовише се и подстиче економски и финансијски повратак Муслимана у Републику Српску, ради подршке континуитету тзв. мултиетничке и грађанске БиХ, која би постепено све више функционисала на основама политичког ислама. Истовремено, не говори се о повратку Срба у Федерацију БиХ. Из Сарајева је у току и на крају грађанског рата прогнано око 180.000 људи. У њиховим ставовима нема ниједне речи да би и Срби требало да се врате на своја имања, јер је око 56% Сарајева катастарски припадало Србима пре грађанског рата. Те чињенице се прећуткују а говори се стално о прогнаним Муслиманима из Подриња.

Ово су само неке тезе из стратегије коју спроводе водеће бошњачке политичке странке и организације националне и грађанске провинијенције. Када су у питању екстремни тзв. босански циљеви будућности БиХ, онда се оне у суштини не разликују. То се јасно препознаје у периодима криза и ширих друштвених превирања око будућег развоја БиХ и тумачења права и надлежности које проистичу из Дејтонског, односно Париског споразума. Муслимани на тај начин покушавају да своје националистичке интересе и потребу доминације над Србима и Хрватима реше кроз институционалну мајоризацију, коју би им гарантовао Запад кроз тзв. уставне промене. Те уставне промене требало би да легализују отете надлежности Републици Српској кроз неуставан и незаконит, односно криминални рад Уставног суда БиХ и тзв. Високог представника који је насилно и нелегално наметнут.

СТРАТЕГИЈА ВЛАСТИ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ДА ПОВРАТИ ДЕЈТОНСКЕ НАДЛЕЖНОСТИ

Кључно питање које се намеће пред БиХ јесте да ли се Федерација БиХ и утицајне бошњачке партије могу вратити на изворни Дејтон или ће се сусрести са ескалацијом кризе која би неминовно водила БиХ у распад. Не постоји пример у свету да је неко већинско исламско друштво градило државу на темељима западне грађанске идеологије, уз мајоризацију и прегласавање других конститутивних народа.

СДА, као и политичко Сарајево, не само да се нису суштински одрекли Алије Изетбеговића, него се нису одрекли ни једне тачке његовог политичког програма који представља програм исламизације друштва и изградње исламске државе.

Бошњачку политичку елиту не интересује нова међународна реалност односа великих сила, као да је и даље на сцени моћ запада и глобалиста из деведесетих година. Она је нестрпљива и зато сама покушава да преко злоупотребе Уставног суда БиХ и одлука тзв. високог представника насилно преузме и преотме све што јој је потребно за централизацију власти и моћи на нивоу институција БиХ. Отворено се крше принципи консензуса и конститутивности народа, на којима почива данашња БиХ. Бошњачке националне и квази грађанске странке уз помоћ међународних представника и уз помоћ водећих сила НАТО планирале су да контролом над институцијама остварују дугорочне стратешке циљеве политичког ислама. Република Српска више нема избора: или ће свим правним и политичким средствима да брани своју уставну позицију или ће врло брзо нестати, као суштински ниво власти.⁶

По логици ствари, с обзиром на то да је Република Српска била учесник у потписивању преноса неких надлежности на заједничке институције, она има право да разматра питање статуса било које пренете надлежности на заједничке институције. О томе су сагласни већином правници који тумаче национално и међународно право. Увек једна од страна у споразуму, по међународном праву може да се повуче из споразума, посебно ако су потписани под притиском и претњом. У таквој позицији је била управо Република Српска.

Тако је било и око Споразума око формирања Оружаних снага БиХ. „У Уставу БиХ у нормативном смислу немамо дефинисану

⁶ <http://fakti.org/srpski-duh/budimir-kraj-globalne-hegemonije-sad-znaci-i-kraj-zapadnog-protektorata-u-bih>

одбрану на нивоу БиХ. Једино што постоји је закон на том нивоу који регулише та питања. С друге стране, Дејтонски споразум је изнад тог закона, јер БиХ почива на Анексу 4 који се сматра Уставом БиХ. Дакле, темељ је целокупне егзистенције после 1995. године. Сличан је модалитет и са осталим пренесеним надлежностима на нивоу БиХ.“ Другим речима, Републици Српској не би требало нико да да сагласност или потврду да је њена одлука коју би Народна Скупштина Републике Српске донела о враћању надлежности – правно валидна.⁷

Командант војне мисије ЕУФОР у БиХ, аустријски генерал Александер Плацер каже да у изјавама српског члана Председништва Милорада Додика, које би могле значити отцјепљење Републике Српске, у принципу не види „никакву класичну војну претњу”. Плацер је у изјави за бечки дневник Стандард оценио да је „безбедносна ситуација у БиХ стабилна”. Коментаришући најаву да ће се Република Српска повући из државне војске и створити своју посебну, Плацер каже да „заједничка војска није утемељена на Дејтонском мировном споразуму. „Подсетио је да су према Дејтонском споразуму постојале три војске у зависности од етничких заједница, а да су затим створене Оружане снаге на основу, како каже, националне воље.⁸ Та национална воља изражена кроз Споразум наравно да се може променити. Управо то ради Р. Српска и њени органи законодавне и извршне власти.

У 26. Извештају Републике Српске Савету безбедности УН истиче се да „... политичке странке из Сарајева и њихови међународни савезници подривају суверенитет и уставни поредак Босне и Херцеговине”. У првом делу извештаја, под називом „Република Српска подржава БиХ каква је предвиђена Дејтонским мировним споразумом”, наводи се да се суверенитет подрива подршком „колонијалистичкој владавини странаца у БиХ и урушавањем уставне поделе надлежности између нивоа БиХ и ентитета” преноси РГРС.

У извештају се прецизира да Република Српска досљедно поштује правни оквир, права и обавезе прописане Дејтонским споразумом, укључујући и оне које утврђује Устав БиХ. У тексту се истиче да Република Српска досљедно инсистира на томе да и остале стране и потписници споразума треба да чине исто, уз поштовање не само територијалног интегритета БиХ, већ и аутономије два ентитета која чине БиХ, као и права конститутивних народа, која су гарантована

⁷ <https://rs.sputniknews.com/20211008/dodikovi-planovi-za-povratak-nadleznosti-srpske---pravno-moguci-politicki-tesko-izvodljivi--1130516344.html>

⁸<https://www.politika.rs/scc/clanak/491259/Komandant-EUFOR-a-Zajednicka-vojska-BiH-nije-utemeljena-Dejtonom>

Уставом БиХ. У Извештају се наглашава да Република Српска ни на који начин не доводи у питање територијални интегритет БиХ, нити јој одузима надлежности и институцијама на нивоу БиХ које су дефинисане Уставом. Република Српска је кроз Извештај покушала да исказе јавно своје стратешке интересе како би разобличила лажи и медијску пропаганду које пласира политичко Сарајево.

Супротно наводима појединих критичара из Федерације БиХ и од опозиционих странака из Републике Српске, Република Српска јасно истиче у Извештају да нема план за отцепљење од БиХ.⁹ Може се рећи да је стратегија власти Републике Српске, о повраћају надлежности, заснована на реалним чињеницама и настала је као изнуђена потреба да српски народ у БиХ, као колективитет, очува стечена права и надлежности које су утврђене Дејтонским споразумом, посебно Уставом БиХ (анекс 4).

Академик Витомир Поповић о позицији Р. Српске јасно истиче: „Разумевање за борбу Републике Српске имају поједини представници међународне заједнице. Ни Руска Федерација ни Кина нису биле за то да се да легитимитет и овлашћења високом представнику који је доносио законе и одлуке, а притом није низа шта одговарао. Де факто, он је протектор, а формално-правно није, него је Високи представник. Ми 30 година покушавамо и настојимо да вратимо изворни Дејтон или да изађемо из свега. Република Српска је у завршници ове борбе”¹⁰

Након вишедневне дебате у Савету безбедности усаглашена је Резолуција према којој Кристијан Шмит неће говорити пред Саветом о ситуацији у БиХ, а ОХР неће бити поменут у коначној верзији којом се продужава мандат ЕУФОР-а у БиХ, који истиче у петак, 5. новембра, пренео је РТРС.¹¹ По први пут се о БиХ доноси резолуција, међународни извештај или одлука, које нису под пуном доминацијом Запада. Резолуција означава прекретницу и сузбијање самовоље тзв. високог представника и криминалног поступања Уставног суда БиХ уз учешће „међународних судија”, без подршке и воље Срба и Хрвата и Републике Српске.

⁹ <https://rs.sputniknews.com/20211030/republika-srpska-savetu-bezbednosti-sarajevo-podrive-bosnu-i-hercegovinu-1131124208.html>

¹⁰ <https://rs.sputniknews.com/20211102/ovo-je-bilo-nezamisливо-pre-15-godina-opstanak-republike-srpske-na-ist-riveru-1131196036.html>

¹¹ <https://www.politika.rs/scc/clanak/491291/SB-UN-produzio-mandat-Eufora-Rusija-smatra-da-BiH-nema-visokog-predstavnika>

КАКО ДАЉЕ И КАДА МОЖЕ БИТИ БОЉЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ?

Босна и Херцеговина данас јесте све више подељено друштво, јер су остале живе амбиције муслиманског руководства из грађанског рата 1992-1995. године. БиХ је силом и принудом великих сила остала привидно јединствена, као међународни политички субјект, а у свему другом егзистира као државна заједница или унија Федерације БиХ и Републике Српске. Када би то прихватиле водеће бошњачке и тзв. грађанске странке из Сарајева и прихватиле да БиХ није само власништво Муслимана него и Срба и Хрвата, сви процеси би веома брзо попримили позитиван тренд. Вероватно би, у тим условима, када би се знало шта коме припада и када би сваки народ газдовао ресурсима и управљао својом имовином, суживот био могућ.

Систем вредности у оба ентитета јесте различит, према многим стратешким питањима и визијама будућности народа и њихових међусобних односа. Историја ратова и сукоба на овим просторима потврдила је да је немогућа и непоновљива комунистичка крилатица и лажна политика „братства и јединства” и изградња БиХ на тим наметнутим идеолошким поставкама а и вредностима. Остале су непремостиве ране и последице између свих народа међусобно, првенствено у сукобима између Срба и Бошњака, тако да би свака унитаризација простора БиХ, под плаштом „грађанског карактера и демократизације” те државе и унапређења грађанских права и слобода водила у исламску доминацију, постепену сеобу Срба и Хрвата. То би био пут за настанак муслиманске државе на простору целе БиХ, у срцу Југоисточне Европе. Када се томе дода јачање ислама у Албанији, Северној Македонији и у Србији, посебно на КиМ, онда тај проблем постаје још већи и поприма геополитички значај. Индикатор ове тврдње јесте број терориста у саставу тзв. Исламске државе. Поједини кључни центри на Западу све више то примећују и такви трендови им не одговарају.

Због тога будућност БиХ је могућа само на равноправности конститутивних народа, уз доследно поштовање изворних надлежности ентитета, у складу са Дејтонским споразумом. Свако експериментисање водећих сила, ЕУ и НАТО, може поново гурнути овај простор у крвави рат и нестанак БиХ као међународно признате државе. Обећања и подстицања са Запада да треба „реформисати БиХ” и да се треба донети „нови Устав”, који ће имати „грађански карактер”, гурају народе БиХ у нову кризу, којој се крај и последице не могу сагледати. Ипак, тешко је то остварити јер политички субјекти Срба и Хрвата у БиХ никада то неће прихватити. Истовремено водеће државе НАТО и ЕУ уочавају да

екстремне политичке странке Бошњака настоје да, под плаштом демократије и грађанске државе, успоставе политички ислам на целом простору БиХ.

Била је велика срећа што су скоро све релевантне политичке странке у Републици Српској биле јединствене око заштите виталних националних интереса и сматрају да је држава гарант слободе и заштите националних права. Деловањем страних обавештајних служби и утицајем водећих бошњачких партија из Сарајева променио се однос странака власти и опозиције. Оне све теже проналазе заједничку реч око виталних националних интереса. Сигурно је да ће то негативно утицати на намере власти Републике Српске да поврати многе уставне надлежности. Лажна прича о демократизацији, интеграцијама, грађанским правима и слободама, бољем животу и интеграцијама БиХ у НАТО, све је мање убедљива.

Босна и Херцеговина, због унутрашњих противречности и немогућности доношења јединствене стратешке одлуке ентитета и конститутивних народа, у име боље будућности треба да донесе легалан, легитиман и рационалан избор око решавања свих стратешких питања између конститутивних народа. Истовремено, такав однос договарања и консензуса треба да се испољи и око безбедносних аранжмана и сарадње са НАТО.

Треба уважити реалност да је БиХ о питањима која се односе на систем вредности у друштву и чланство у НАТО потпуно подељено друштво. Као што су Бошњаци и Федерација БиХ опредељени за чланство БиХ у НАТО, исто тако су Република Српска и српски народ опредељени за ближе повезивање са Руском Федерацијом и ОДКБ. Ако су толико супротстављени интереси Федерације БиХ и Републике Српске онда је једино примерено и одрживо решење да се одустане од било каквих конструкција и сценарија доношења одлука о чланству БиХ у НАТО, мимо воље српског народа. Решење јесте у високом нивоу сарадње БиХ са НАТО, али истовремено и са Организацијом Уговора о колективној безбедности (ОДКБ). На тај начин би се смањило и спољни утицај великих сила да се боре за простор БиХ, применом различитих стратегија и операција у току перманентне кризе, која се у доброј мери подстиче из иностранства.

Рационалан и оптималан избор у ситуацији неслагања ентитета и конститутивних народа око безбедносних аранжмана, јесте војна неутралност. Ни застарела стратешка и законска решења на нивоу БиХ нису у складу са актуелном вољом Републике Српске и српског народа и нису даље легална за доношење стратешких одлука. Такве тенденције

у креирању стратешких одлука које се односе на чланство БиХ у НАТО не подржава Република Српска нити српски народ. То су исказали у више наврата, кроз одлуке надлежних институција законодавне и извршне власти.

ЗАКЉУЧАК

Стање перманентне кризе у БиХ узроковано је различитим унутрашњим и спољним чиниоцима о којима се могу истаћи парцијални закључци и пројекција тенденција:

- Погрешна је и неостварива перцепција утицајних политичких партија Бошњака да је цела БиХ њихово „власништво”.

- Бошњаци преко својих политичких екстремних партија, пре свега СДА, промовишу потребу унитаризације БиХ, кроз маргинализацију Републике Српске и права конститутивних народа у БиХ.

- Систем вредности које баштине народи у БиХ у знатној мери је различит са историјског, културног, верског и перспективно стратешког становишта.

- Настоје се поништити вековни атрибути државности српског народа у БиХ, кроз урушавање дејтонских надлежности Српске, лажирањем карактера грађанског рата у БиХ.

- Унитаризација БиХ одвија се уз подршку појединих водећих земаља НАТО, пре свега Велике Британије, САД и Немачке.

- Бошњаци треба да, ради своје будућности, схвате да БиХ не може опстати нити се градити на мајоризацији српског народа и девастирању Српске.

- Покушаји остваривања грађанских права на нивоу БиХ без ентитета и кантона замагљују суштину проблема права народа и у функцији су мајоризације и гашења колективних права.

Уставни суд БиХ постао је отуђени центар моћи унитаристичких бошњачких снага и појединих страних сила. У функцији је даљег гашења надлежности Републике Српске, пљачке колективне имовине и природних ресурса. Толико је морбидна замисао бошњачких националиста да Републици Српској одузму воде, шуме, земљиште, руднике и сва остала природна добра како би је свели на ниво неодрживе организације, без реалне моћи. Што пре екстремне бошњачке политичке партије схвате да је то немогуће, утолико је онда

могуће рационално превазићи кризу и договорно консензусом градити будућност.

Унитаризација БиХ јесте антисрпски, па и антихрватски пројекат, који је реално неостварив, али може продужити кризу и успорити развој оба ентитета. Насиље унитаристичких снага из политичког Сарајева, Република Српска неће моћи да трпи и биће принуђена да ограничи или онемогући рад органа на државном нивоу који спроводе насиље и покушавају наметати решења, супротно вољи српског народа.

Узрок вишедеценијске кризе у БиХ јесте великобошњачки национализам који покушава да се покрива српским и хрватским национализмом и великодржавним пројектима суседних држава. Босна и Херцеговина је историјски, културолошки, верски, цивилизацијски и по резултатима грађанског рата 1992-1995. године могућа само као сложена држава (унија, федерација), по моделу европских решења вишенационалних држава, попут Белгије. Негирање те реалности гура БиХ у још већу кризу и распад. Такав тренд био би дубоко у функцији смањења тензија и изградње суживота и поверења у целој БиХ.

Све стратешке одлуке на нивоу БиХ треба да буду израз консензуса Републике Српске, Федерације БиХ и договора конститутивних народа, на нивоу институција извршне и законодавне власти. У том смислу, све одлуке које се односе на чланство БиХ у НАТО не би смеле да се доносе мајоризацијом, притисцима, уценама, перфидијима политичара и неких унитаристичких политичких партија и организација из Сарајева. Бошњаци, као најбројнија етничка заједница, носе највишу одговорност за стање у БиХ. Када Бошњаци схвате да Срби и Хрвати нису „дошљаци”, него да њихови преци ту живе вековима, имају своје територије и животни простор, као што је Република Српска и кантони у Федерацији БиХ, престаће потреба за унитаризацијом, мајоризацијом, асимилацијом и погрешним стратешким изборима и опцијама које доносе кризу.

Народна Скупштина Републике Српске, члан Председништва БиХ, Председник Републике Српске и Влада Републике Српске су се у више наврата изјаснили да не подржавају и да се супротстављају незаконитом деловању и насиљу Уставног суда БиХ и Високог представника БиХ. Такво деловање неће донети срећу нити решавање кризе у БиХ. Свако својатање и призивање страних сила да преко тзв. Високог представника и присуства страних судија пониште вољу српског народа, неће довести до одрживог решења.

ЛИТЕРАТУРА:

1. <https://www.telegraf.rs/vesti/politika/3034862-lavrov-zapad-gura-zemlje-balkana-u-nato>
2. <http://www.enovosti.info/index.php/vest/130057-rt-rusija-je-egzistencijalna-pretnja-zapadu-koju-nato-mora-da-neutralise-kako-bi-sprecio-rat-sila-komandant-nato-a-u-evropi#.YDoKUuhKhPY>
3. <https://www.dw.com/sr/sda-na-prekretnici-dekonstrukcija-etni%C4%8Dkog-principa/a-55820336>
4. <http://fakti.org/srpski-duh/budimir-kraj-globalne-hegemonije-sad-znaci-i-kraj-zapadnog-protektorata-u-bih>
5. <https://rs.sputniknews.com/20211008/dodikovi-planovi-za-povratak-nadleznosti-srpske---pravno-moguci-politicki-tesko-izvodljivi--1130516344.html>
6. <https://www.politika.rs/scc/clanak/491259/Komandant-EUFOR-a-Zajednicka-vojska-BiH-nije-utemeljena-Dejtonom>
7. <https://rs.sputniknews.com/20211030/republika-srpska-savetu-bezbednosti-sarajevo-podriva-bosnu-i-hercegovinu-1131124208.html>
8. <https://rs.sputniknews.com/20211102/ovo-je-bilo-nezamislivo-pre-15-godina-opstanak-republike-srpske-na-ist-riveru-1131196036.html>
9. <https://www.politika.rs/scc/clanak/491291/SB-UN-produzio-mandat-Eufora-Rusija-smatra-da-BiH-nema-visokog-predstavnika>

ДЕЈТОНСКИ МИРОВНИ СПОРАЗУМ – 25 ГОДИНА РАЗГРАДЊЕ

Сажетак: Досадашња пракса примјене и промјене уставом одређеног уређења Босне и Херцеговине, карактерисана различитим тумачењем које као резултат има блокаду система, указује на неопходност прецизирања и строгог дефинисања питања заједничког федералног, добровољног удруживања народа и грађана и даљег развоја заједничке државе. Тенденције политичког сукобљавања кроз развијање федералних, односно конфедералних елемената, само су једна у низу посљедица таквог стања. Недореченост уставних рјешења доводи до различитог понашања, па и до политизације и злоупотребе тумачења уставних норми. Нема идеално најбољег облика унутрашње државне организације, државног уређења Босне и Херцеговине, њени народи и грађани у трагању су за својом идеалном формом државе и друштва благостања у чему се не разликују од других. Пuteви могу бити и јесу различити, али постоје само облици у којима народ живи суверено, просперитетно, економски и политички стабилно, национално освијешћено или облици у којима народ живи потлачено, денационализовано, сиромашно.

Кључне ријечи: Устав, федерација, државно уређење, демократија, народ, грађанин, политички компромис, историја, Дејтонски оквирни мировни споразум, уставно уређење, надлежност, Високи представник, међународна заједница.

УВОД

О самом Уставу постојали су, а и данас постоје, контроверзни и до краја критични ставови, који чак негирају постојање ваљаног устава. Постоје правни разлози који указују на то да се Оквирни споразум², на

¹ Проф. др Синиша Каран, Факултет правних наука, Паневропски универзитет АПЕИРОН, Бањалука; Генерални секретар Владе Републике Српске.

² Први основни принципи уређења Босне и Херцеговине договорени су и потписани 8. септембра 1995. године у Женеви од стране званичника БиХ, као припрема и увод у Мировну конференцију, одржану у Дејтону, у САД, уз учешће Хрватске и Југославије, и посредовање САД-а. Такође су потписани и основни принципи у Њујорку, 26. септембра 1995. године, који су садржавали успоставу стандарда у заштити људских права, поштивања међународних

једној страни, због недостатака међународноправног субјективитета једне уговорне стране, а на другој, због основане сумње да је повријеђен принцип добровољности уговарања, не може сматрати правно ваљаним нити се његова ваљаност током времена може надокнадити. Исто вриједи и за Анекс 4, који је потписан као Устав Босне и Херцеговине. Према томе, Босна и Херцеговина постоји као уставна држава „без устава”.³

Неспорно је да сам Устав Босне и Херцеговине, начин његовог доношења, као и сложена унутрашња структура Босне и Херцеговине, дају за право да се констатује да „живимо у држави у којој њен Устав називају „Уставом илузије”, „асиметричне конфедерације”, „сегментарне државе”, „уније самосталних политичких ентитета са заједничком средишњом влашћу”, а самој држави пак, дају одређење „федерације” *sui generis*.⁴

Као и Устав, држава коју је створио Дејтон таквим подареним Уставом, такође је описивана као спецификум. Честа су различита појашњења у правној науци, али и у политичким приступима и програмима различитих субјеката о природи облика државног уређења Босне и Херцеговине. Ипак, примјењујући уобичајене критеријуме по којима се цијени облик државног уређења једне државе, може се закључити да је Босна и Херцеговина специфична, сложена државна заједница са претежним елементима конфедералног, али и са одређеним елементима федералног облика државног уређења.

Уставом није одређен облик државне заједнице БиХ, из анализе појединих одредаба Устава неоспорно је да се ради о сложеној држави – *sui generis* – унији састављеној од двије државе, Републике Српске и Федерације БиХ, или, још конкретније, „... ради се о реалној унији у којој преовлађују елементи конфедерације над елементима који су

обавеза БиХ и даље дефинисање надлежности БиХ и успостава институција на нивоу БиХ. Коначни договор из Дејтона од 21. новембра 1995. године, потписан је 14. децембра 1995. године у Паризу. Као додаток мировном споразуму закључено је и 11 Анекса на тај Споразум. Анексу 4 мировног споразума намијењена је улога Устава Босне и Херцеговине.

³ Един Шарчевић, Устав и политика - Критика етничких устава и пострепубличког уставотворства у БиХ, Љубљана, 1997, стр. 132.

⁴ Миле Мичић, Да ли је одржива дејтонска БиХ, Округли сто, Бања Лука, 2004, стр. 83.

својствени федералним државама, због чега се овај облик државне заједнице означава и као посебна врста конфедерације.”⁵

Сразмјерно степену развоја институција Босне и Херцеговине, односно степену имплементације Устава БиХ, повећавало се и интересовање међународних и домаћих правних и политичких експерата за анализу уставног уређења БиХ⁶.

Велики број историјских и дневнополитичких разлога ишао је у прилог противрјечности демократског развоја Босне и Херцеговине у постдејтонском периоду. Постојали су разлози (политички и дијаметрално супротстављени) који су водили децентрализацији Босне и Херцеговине и њеној конфедерализацији, односно разлози за централизацију и унитаризацију Босне и Херцеговине као државе. Наравно да су се већ од тада поједини захтјеви кретали од потпуног негирања државности Босне и Херцеговине и консеквентно њене подјеле (до отцјељења), до покушаја да се негирају ентитети као саставни дијелови БиХ. Ове почетне дијаметрално различите полазне позиције, остале су и до данас.

Дакле, питања да ли је Босна и Херцеговина конфедерација или федерација, а аналогно томе и питања надлежности институција БиХ и ентитета, постала су политичка питања са највећим степеном важности након успостављања дејтонске БиХ.

Дејтонска Босна и Херцеговина је децентрализована државна заједница, па су, према томе, све тенденције концентрације надлежности на институције БиХ заправо унитаристичке тенденције. Саме по себи су кршење Уставом БиХ загарантоване структуре сложене државе састављене од два равноправна ентитета са њиховим широким надлежностима. Тенденција проширења надлежности на штету ентитета, а у корист институција БиХ, сталан је процес који се одвијао на више карактеристичних начина. Босна и Херцеговина се представљала као неефикасна држава.

Продужени облици промјене уставне структуре испољавали су се и кроз преиспитивање закона на Уставном суду БиХ. Најчешћи

⁵ Петар Кунић, Република Српска, држава са ограниченим суверенитетом, Бања Лука, 1997, стр. 2.

⁶ Посебно су изражена интересовања за Парламентарну скупштину БиХ као основни стуб законодавне власти, а њене надлежности предмет су честих полемика и различитих ставова у констелацији са надлежностима ентитета, што није, или је у далеко мањем интензитету изражено код свих других институција БиХ у односу на институције ентитета.

основ уставне провјере закона је заштита људских права, односно тврдња о дискриминаторским елементима одређеног закона. Одлука Уставног суда БиХ о конститутивности народа у ентитетима промијенила је унутрашњу структуру ентитета и обезбиједила пуну заступљеност и заштиту народа и грађана на подручју БиХ. Посебно истичемо трећу дјелимичну одлуку, која садржи одлуку о конститутивности народа, на сједници одржаној 30.06. и 01.07.2000. године, што представља својеврстан преседан у пракси уставних судова, тј. промјену Устава БиХ.⁷ Ради се о примјеру гдје се и Уставни суд БиХ јавља као творац Устава и врши његову ревизију, а његова основна улога је управо заштита неуставне промјене и, уопште, заштита Устава БиХ.

НАЧЕЛО СКУПШТИНСКЕ ВЕЋИНЕ

Дејтонски оквирни споразум је, како и сам назив „оквирни” каже, доста питања регулисао у начелу, неодређено и са доста простора за различита тумачења. Та „оквирност” је пренесена и на Устав БиХ, па тако и на уставна одређења превасходно Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине, а након низа одлука других органа у духу усклађивања са Уставом БиХ, и ентитетских парламената.

Неспорно, Босна и Херцеговина је тренутно мјесто гдје су у сукобу надлежности БиХ као заједничке државе и надлежности ентитета. Двије тенденције карактеришу овај сукоб: с једне стране ентитети траже и настоје да се суверенитет задржи на нивоу ентитета, односно да јачају институције ентитета, а с друге стране централне власти настоје помјерити суверенитет на заједничку државу и ојачати институције на нивоу државе. Ова констатација додатно оптерећује ово питање и доводи га готово увијек у раван политике, а не права.

Устав Босне и Херцеговине уређује основну организацију власти,⁸ али само на нивоу Босне и Херцеговине. Дакле, организација власти у ентитетима у цјелини, како на нивоу ентитета, тако и у локалним заједницама, није обухваћена Уставом Босне и Херцеговине. Уставним ријешењем, заступљен је модел који је компромис између тежње за очувањем неког облика цјеловитости Босне и Херцеговине

⁷ Снежана Савић, *Конститутивност народа у БиХ*, стр. 259.

⁸ У Уставу Босне и Херцеговине уређена је власт на нивоу цјелине углавном у законодавној и извршној сфери, али нема класичне судске власти на том нивоу, сем Уставног суда.

као државе и, са друге стране потпуне самосталности ентитета.⁹ Наравно да су у овом случају ентитети, као уже територијалне јединице, дужни да поштују Устав Босне и Херцеговине и одлуке институција Босне и Херцеговине у дијелу који се односи на њих. Принцип подјеле власти битан је за ово одређење.

Надлежност највишег представничког тијела Босне и Херцеговине је од одлучујућег значаја за уставни положај тог органа у систему државне власти. У Уставу Босне и Херцеговине надлежност Парламентарне скупштине утврђена је на прилично општи начин, законодавна је основна.¹⁰ Али се, ипак, из одговарајућих одредаба може извући листа те надлежности. У одлучивању је прихваћен бикамерализам. Дводомни састав Парламентарне скупштине¹¹, начин њеног избора и рада, као и положај вијећа указује на то да је ријеч о органу власти сложене државе. Са аспекта рада Парламентарне скупштине, битно је истаћи институт заштите виталног интереса. У ту сврху унијета је клаузула виталног интереса, на коју се може позвати припадник сваке етничке групе унутар Парламентарне скупштине. Примјеном овог етничког вета, практично, могуће је блокирати свако доношење одлука Парламентарне скупштине БиХ.¹² Облик државног

⁹ Босна и Херцеговина је сложена држава *sui generis*, која се налази под специфичним међународним протекторатом и у чијем саставу су државе које имају више самосталности него у познатим сложеним државама. Устав Босне и Херцеговине не садржи ни релевантне одредбе за дефинисање облика владавине, али из прегледа органа који постоје као државни органи Босне и Херцеговине несумњиво произилази закључак да је та држава република.

¹⁰ Мандатни период 2002–2006: усвојено је 229 закона у Парламентарној скупштини БиХ. Мандатни период 2000–2002: усвојена су 63 закона. Мандатни период 1998–2000: усвојен је 21 закон. Мандатни период 1996–1998: усвојено је 18 закона.

¹¹ Према члану IV Устава Босне и Херцеговине, Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине има два вијећа: Дом народа и Представнички дом.

¹² Предложена одлука Парламентарне скупштине може бити проглашена деструктивном по витални интерес бошњачког, хрватског или српског народа већином гласова из реда бошњачких, хрватских или српских делегата изабраних у складу са ставом 1. тачка (а). За доношење такве одлуке биће потребна сагласност Дома народа, изгласана од стране већине бошњачких, већине хрватских и већине српских делегата који су присутни и гласају.(ф) Када већина бошњачких, хрватских или српских делегата стави примједбу на позивање на тачку (е), предсједавајући Дома народа ће одмах сазвати Заједничку комисију, која се састоји од три делегата, од којих је сваки изабран из редова бошњачких, хрватских и српских делегата, у циљу разрешења тог питања. Уколико то Комисија не успије у току од пет дана, предмет се упућује

уређења, као и облик државне власти у Босни и Херцеговини, битно утиче на структуру парламента, начин одлучивања и његово свеукупно функционисање.

Анализом законодавне власти, боље речено развојем и тенденцијама проширења надлежности Парламентарне скупштине БиХ, закључујемо да је имплементација Устава Босне и Херцеговине и осталих анекса Мирвног споразума остваривана у сталном смјеру јачања и функционисања институција Босне и Херцеговине, те да је то била фаза лагане, али стално растуће активности јачања Босне и Херцеговине на штету два државотворна ентитета са три равноправна конститутивна народа.

Развој федерализма у БиХ карактерише повећање надлежности заједничког нивоа на уштрб надлежности држава чланица. Немоћна да одоли овом процесу, Босна и Херцеговина је, међутим, и у овоме исказала своју специфичност која се огледа у томе да је до повећања надлежности савезног нивоа долазила неуставним путем.

Специфичан проблем представља Високи представник, који је захваљујући својим самоприграбљеним овлашћењима у мањој или већој мјери вршио и законодавну функцију. „Бонским овлашћењима”, ова институција се претворила у институцију која се директно мијеша у рад и вршење, поред осталог, и уставотворне и законодавне власти у БиХ.

ДЕМОКРАТИЈА КАО ИЗГОВОР

Неспорно је да је Дејтонски споразум комплексан међународни уговор, те га није могуће дјелимично примјенити, али ни парцијално мијењати, а да се тиме не доведе у питање његова цјеловита архитектура. У протеклом периоду, а под притиском међународне заједнице, извршене су одређене фактичке измјене и допуне дејтонског уставног уређења Босне и Херцеговине, али се и даље може констатовати да, ни након двадесетпет година, у Босни и Херцеговини не постоји политичка воља и сагласност за доношење новог устава као креације домаћих институција.

Уставном суду који ће по хитном поступку преиспитати процедуралну исправност случаја. (члан IV, т. 3, е и ф).

Демократија,¹³ без сумње, припада роду оних великих политичких појмова који се опирају сажетим и једноставним дефиницијским одређењима.¹⁴ Демократија је настајала, развијала се, ширила и обликовала дуго времена, све до данашњих дана.¹⁵ Неспорно, циљ демократије јесте да се према свим људима односи једнако.¹⁶

Међутим, може ли позивање на демократију бити и фактор нестабилности друштва? Може ли демократија бити изговор за реализацију парцијалних циљева? Може ли грађанска, општа демократија, народна, посматрана кроз призму индивидуалних слобода и права, политичких превасходно, бити детерминирајућа, истовремено ограничавајућа демократија? Може ли демократија, како каже Платон, рушити себе претјерујући у демократији или бити лажна претпоставка о једнакости, како објашњава Аристотел, можда негација природне неједнакости у медиокритетску једнакост о којој је говорио Ниче?

Сложене државне заједнице, чија се сложеност одликује мултиконфесионалношћу, мултикултуралношћу, мултиетничношћу, захтијевају сложен демократски идентитет и легитимитет који одговара таквој, сложеној вишезначној структури државне организације. Поред индивидуалног, грађанског, појединачног, личног, легитимитет

¹³ Демократија у ужем смислу означава политички систем у коме постоји владавина већине или тачније, владавина у име већине народа (грађана), систем у коме је уставом и законима обезбјеђена реална могућност да грађани непосредно или преко својих слободно изабраних представника, путем демократских политичких институција, битно утичу на одлуке државних органа. Демократија у ширем смислу се не односи само на политички систем и његове институције, већ и на демократске односе и демократски дух у свим сферама друштвеног живота. Демократија не може постојати само парцијално, у политичкој сфери, већ мора бити интегрални систем политичке организације и свеукупног друштвеног живота.

¹⁴ У етимолошком смислу, ријеч демократија потиче од синтагме (грч. *demos* - народ и *kretein* - владати) која би у дословном преводу значила владавина народа. Међутим, појмови који чине ову двосложну синтагму нису једнозначни и сам предмет који означавају историјски непрекидно еволуира, односно нема исто значење у свим раздобљима друштвеног развоја.

¹⁵ У својој почетној, револуционарној фази, имала је карактер општости, једнакости и представљала је побједу општинских, посебно политичких права пука, грађанства у најширем смислу ријечи.

¹⁶ Начело које је Француска револуција прославила, да „сва политичка власт потиче од народа”, ипак није омогућило да укључи цио народ. Тек у двадесетом вијеку су мушкарци без својине и жене добили право гласа у већини западних земаља.

етничко-конститутивног дијела сложене заједнице се појављује као самосталан политички субјект, са самосталним политичким захтјевима.

Располућеност, двојност човјека-грађанина и човјека-припадника народа, етноса, посматрамо кроз призму демократије као најбољег израза индивидуалних и колективних права и слобода. Дакле, вишезначно сложена држава поред грађанина има и колективитет који такође захтјева своје демократско представљање кроз политичке институције. Грађанин нема ексклузивитет на апсолутно демократско представљање, он нема ни капацитет апсолутног представљања и себе као појединца и колективитета чији је и сам члан. Заклињући се на своја неотуђива индивидуална права, не смије их истовремено одузимати својој другој половини, друштвеној, политичкој, државној, колективитету као онтолошком субјекту сложене државне заједнице, чија сложеност има особине мултинационалности, мултикултуралности. Колективитет се представља сам и не тражи реализацију својих колективних интереса посредним путем, при чему артикулација колективитета јесте и уставна категорија, есенцијални елемент, не придодат, већ оригинаран. Одузети то право колективитету одузимање је стуба, основа државне структуре на којој почива и опасност за сам опстанак државе, те стварање „потребе” изналаска других рјешења самопотврђивања, националног освешћења до државног уобличења.

Најважнији резултат Дејтонског мировног споразума 25 година касније као да се заборавио уз истовремено исказивање и других захтјева¹⁷ које је мировни споразум требало да ријеша, а по оцјени одређених политичких кругова, није успио. Устав донешен међународним декретом, другим ријечима, структура креирана да осигура транзицију БиХ ка демократији, уопште нема демократски легитимитет.¹⁸

Истовремено, интензивирају се позиви на демократију као посљедњим адутом, по мишљењу заговорника хитног демократског

¹⁷ Високи међународни представник и специјални представник Европске уније у БиХ Валентин Инцко је заговарао тезу да је дејтонски Устав помогао у окончању рата у Босни и Херцеговини и постизању трајног мира, али да је сада дошло вријеме да се земља припреми за своју европску будућност. Беч, 01.07.2009. године, Панел-дискусија о теми: „Босна и Херцеговина на раскршћу: Дејтонски Устав - благослов или проклетство?”

¹⁸ Политиколог и стручњак за Источну Европу из Велике Британије, Џон Лафланд, *Картање с варалицом – Судбина Босне и Херцеговине у Европској унији*, јули, 2009.

преструктурирања (не)демократске БиХ. Уставна основа на којој почива¹⁹, недемократска како се наводи, постаје чак и антиевропска, при чему се, дневнополитички, ова два појма поистовјећују. Угроженост демократских права грађанина, „тиранија колективитета”, опструкција функционисања државе, наводе на „потребу” демократизације друштва грађанског типа, један човјек – један глас, као једино исправном демократском друштвеном систему. Учесће колективитета поред грађанина у политичком животу сматра се недемократским чином, анахронизмом, противником модерне Европе и европских вриједности,²⁰ разлогом нефункционалне државе са недовољним међународним субјективитетом, при чему је израз колективитета било које врсте непожељан.

Наравно, форма опште демократизације друштва и позивање на демократију омеђену општим принципом „један човјек – један глас”, позивање на заштиту људских права и слобода, усаглашавање са релевантним конвенцијама о људским правима, одлукама

¹⁹ Устав Босне и Херцеговине утврђује и обезбјеђује основне одредбе: Два ентитета, три народа, компромис као политички начин доношења важних одлука, ентитетско гласање и уопште ентитетско-етничко представљање у заједничким институцијама, законодавним прије свих, паритет у саставу и доношењу одлука институција БиХ, представљање народа у посебном Дому ПС БиХ, заштита виталног националног интереса, ограничено пасивно право на ентитет (Представнички Дом ПС БиХ), Вијеће народа НС РС-а, уставна заштита виталног националног интереса народа.

²⁰ Посебно невладине организације поимају демократску транзицију ка путу према ЕУ у смислу активности на стварању политичких и других услова за улазак БиХ у Европску унију, кроз промоцију европских вриједности и тековина, и уз подржавање процеса који томе воде, односно политичких оријентација које су сагласне том путу. Невладине организације помажу државним институцијама у настојањима да достигну демократске стандарде и приближе се грађанима, у циљу стварања система у којем је држава сервис грађана, а транспарентност институција и пуно поштовање закона од фундаменталног значаја. Кроз програме, спроводи се континуирана едукацију грађана, мотивишући их да користе своја права и активно учествују у процесу доношења одлука. И овдје се јасно види да је тај процес потпуно усмјерен на грађанина као субјекта тог европског пута, са потпуним игнорисањем колективитет, не само формалног пристанка, него управо суштинског, при коме би се колективитет „едуковао”, а посебно убиједио да у једном таквом процесу неће нестати у име виших, демократских цивилизацијских циљева. Иначе ова теза је сасвим погрешна и ЕУ у посљедње вријеме, разумије заштиту колективитета као спецификума појединих њених чланица или кандидата као нешто што се треба уважавати. Европа препознаје вриједности и тековине кроз које је и сама прошла и изнова пролази.

међународних тијела која штите људска права, политичка посебно, олакшање евроатланског пута, јачање државних компетенција, посебно њеног међународног субјективитета, биле су и јесу јаки аргументи, искључиво грађански одређених политичких снага, које представљају „алтернативу” етничко-ентитетским снагама и поимању демократије у симбиотичкој вези демократије и етноса.²¹

Виђења потребе и начина промјене Устава БиХ који је донешен с намјером да буде у цјелости имплементиран и да се Босна и Херцеговина успостави са свим својим функцијама као нормална европска држава, супротставља се оцјени да рјешења у Уставу нису одраз демократских достигнућа и кочница су даљег пута БиХ према модерној Европи. Изнова се занемарује чињеница да није неопходно мијењати Устав БиХ да би се даље могле изграђивати државне институције БиХ и проширивати њихове надлежности неопходне за остварење државне улоге и потребан ниво међународног суверенитета.²²

Плашт демократије пребацује се преко сваког, па и овог важног босанскохерцеговачког проблема. У недостатку ваљане политичкоправне аргументације, а у намјери критике етно-ентитетских основа државног уређења, као идеално се чини позивање на демократију, при чему се етно-ентитетско представља као недемократско у основи. Исто тако, ни улазак у евроатлантске интеграције не може и не смије бити повод да се иде на уставна рјешења која су супротна бићу државе, која би нарушила унутрашњи баланс заснован на етно-ентитетском основу, колективним правима и равноправности конститутивних народа и грађана.

²¹ Брига за опстанак државе посматра се кроз призму демократије само за етнос, чак се етичко поистовјеђује са етничким како би му се дала јача негативна конотација. У искључивој варијанти, нема демократије (грађанске) уз присуство етничке и обрнуто.

²² Постојећи устав реално даје могућност да се стварају и нове институције и да се проширује надлежност Босне и Херцеговине, само је потребна политичка воља. Устав је дао могућност, односно овлаштења ентитетима да сагласношћу воља на државу БиХ пренесу неке од надлежности, и то је један од начина на који БиХ може стећи додатне надлежности, на бази компромиса и добре воље. Овај институт, ако тако можемо посматрати „политичку вољу” као потребан услов, неопходан за реализацију политичких процеса, уско везан за појмове компромиса и договора, олако пренебрегавамо и нагло премоштавамо потребом за „ефикаснијим” институцијама, уз неизбјежно „демократизовање” тих и таквих институција.

Успостава демократије у Босни и Херцеговини показала се као тежак задатак, с обзиром на то да су га пратили баластни комплексних постконфликтних тешкоћа, а и сам Устав је успоставио инкохерентан институционални оквир државног уређења.²³ У таквом контексту, уставне промјене у смислу успоставе ефикасније и кохезивније државне структуре, још увијек су далеко од реализације,²⁴ јер „израда устава увијек отпочиње са одређеном политичком сврхом, а тај процес никад није био амбициознији или тежи него што је то данас, у тренутку када политичари траже начине да тргују институцијама.”²⁵

Зато уставна структура, у случају евентуалних уставних промјена, треба задржати основне карактеристике заштите конститутивних народа и грађана као основе бића државне заједнице.

ПРИМЈЕНА ВИТАЛНОГ НАЦИОНАЛНОГ ИНТЕРЕСА

Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине успостављена је као највиши законодавни орган, те је у структури власти посматрамо као представничко тијело и као носиоца уставотворне и законодавне власти. Уставни положај, структура и надлежности Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине одраз су њеног карактера сложене државе.²⁶

Процес одлучивања у Парламентарној скупштини Босне и Херцеговине убраја се у ред компликованијих парламентарних поступака. То је посљедица настојања, најприје, да се осигура заступљеност интереса грађана, затим, равноправност ентитета и равноправност и заштита националних интереса сва три конститутивна народа. Пословничким прописивањем кворума присутних и кворума гласача, улоге предсједавајућих, замјеника предсједавајућих и колегија,

²³ Мировним споразумом је установљена асиметрична конфедерално-федерална сложена држава, високо аутономних, на етницитету базираних ентитета и са централним институцијама ограниченог капацитета.

²⁴ Constantine Arvanitopoulos -Tzifakis Nikolaos, “Implementing Reforms in Bosnia and Herzegovina: the Challenge of the Constitutional Process”, *European View*, Volume 7, Number 1/June, Berlin-Heidelberg, 2008, p.15.

²⁵ Bastian Sunil&Luckham Robin, *Can Democracy be Designed*, London, Zed Books, 2003, p. 310.

²⁶ Уставна рјешења која одређују рад овог законодавног тијела, посебно начин избора, њена укупна унутрашња структура, начин одлучивања, специфична рјешења њене дводомне структуре, посебно са аспекта заступљености народа у Дому народа, упућују на специфичност овог органа, који чак ни у уставној позицији није експлиците одређен као законодавни.

те заказивањем и вођењем сједница отворене су широке могућности приликом доношења одлука, при чему нису непознате ни опструкције, блокаде, па чак и бојкот, што се у пракси често дешавало. Посебан проблем, представља ентитетско гласање.²⁷

Одлучивање о питањима од виталног националног интереса²⁸ је поступак који се примјењује у Дому народа када већина бошњачких,

²⁷ Његову садржину одређује уставна норма по којој се одлуке у Парламентарној скупштини доносе већином гласова присутних и чланова који су гласали, а та већина обухвата најмање једну трећину чланова бираних са територије сваког ентитета. Ако та већина не може бити постигнута, одлука се усваја под условом да против ње не гласају двије трећине или више чланова бираних на територији сваког ентитета. Примјена ентитетског гласања у Представничком дому одступа од уобичајених рјешења о начину одлучивања доњег дома федералног законодавног тијела, што се сматра једном од највећих критика упућених овом дому. Како је тај дом, уобичајено у свијету, превасходно представништво грађана, па тиме и грађана федералних држава који у федералној јединици остварују своја политичка права, основ за ентитетско гласање у Представничком дому јесте управо специфичност сложене државне структуре Босне и Херцеговине и основ на коме почива државно уређење. Дакле, представнички дом уједно представља и грађане и народе ентитета са кога се бирају његови чланови, а не само грађане једног, односно другог ентитета. Ентитетско гласање, је, дакле, уведено с циљем спречавања прегласавања, које је могуће у овом дому и као такво, треба да онемогући доношење одлука против воље конститутивних народа заступљених у Парламентарној скупштини, а бираних у једном ентитету.

²⁸ Појам „виталног интереса” у смислу члана IV став 3 тачка ф) Устава Босне и Херцеговине, није дефинисан прецизно, с обзиром на то да Устав не садржи дефиницију или поближе одређење овог уставноправног појма. Појам виталног интереса једног конститутивног народа је функционална категорија која омогућава ефективно учешће конститутивног народа у вршењу државне власти. Уставни суд је мишљења да у вези са чланом I Устава, текст Устава БиХ јасно разликује конститутивне народе од националних мањина, са намјером афирмације континуитета Босне и Херцеговине као демократске мултинационалне државе. У вези с тим, закључује се да појам конститутивности народа није апстрактан појам, већ да он инкорпорира одређене принципе без којих једно друштво са уставно заштићеним разликама не би могло ефективно да функционише. У складу с тим, појам „конститутивности” директно утиче на појам „виталног интереса”. Ентитетски уставни - Устав Републике Српске (Амандман LXXVII) и Устав Федерације (Амандман XXXVII), за разлику од Устава Босне и Херцеговине, готово на идентичан начин дефинишу виталне националне интересе конститутивних народа. Утврђени принципи су уставноправно обавезујући и на њима се морају заснивати институционална структура и функционисање укупног друштва и државе Босне и Херцеговине и њених ентитета. Конститутивност свих народа

хрватских или српских делегата сматра да се ради о питању које задира у равноправност конститутивних народа и да предложено рјешење угрожава витални национални интерес.²⁹ Уставом БиХ, а ни пословником Дома народа, нису ближе дефинисана питања од виталног националног интереса. Свакој националној делегацији у Дому народа је препуштено да процијени да ли се ради о таквом квалитету питања о којем се одлучује. Овај механизам одлучивања пружа апсолутну заштиту националних интереса и равноправности, али, начелно, може

на цијелој територији Босне и Херцеговине дата је у контексту свих других вриједности и принципа, а посебно уставног начела о гарантовању и заштити људских права и слобода у складу са међународним стандардима. У погледу Устава Босне и Херцеговине, конститутивност народа утврђује се као принцип и норма само у преамбули, али су консеквенце овог уставног принципа развијене и у другим уставним одредбама међу којима су најважније: забрана дискриминације по било ком својству, статусу или основу као што су пол, раса, боја, језик, вјерска, политичка и друга увјерења, национално и социјално поријекло, припадност националној мањини, имовина, рођење и други статуси; обавеза свих органа и институција у Босни и Херцеговини, укључујући и ентитете, да обезбиједи највиши ниво уставом и међународним актима познатих и загарантованих људских права и основних слобода; уставне гаранције широке листе индивидуалних и колективних слобода и права, укључујући и она која произлазе из националне, вјерске и политичке припадности као што су: слобода мисли, савјести и вјероисповијести; слобода изражавања мирног окупљања и удруживања; право на имовину и образовање; право на слободу кретања и пребивалишта; права избјеглица и расељених лица на повратак и имовину, обавеза примјене демократских принципа у изградњи и функционисању свих органа и институција власти; дужност ентитета да осигурају правну сигурност и пуну заштиту лица на својој територији; надређеност Устава Босне и Херцеговине уставима ентитета и свим другим прописима у земљи; и обавеза ентитета да своје уставе усагласе са Уставом Босне и Херцеговине.

²⁹ Устав БиХ Члан IV тач. 3 е) Предложена одлука Парламентарне скупштине може бити проглашена деструктивном по витални интерес бошњачког, хрватског или српског народа већином гласова из редова бошњачких, хрватских или српских делегата изабраних у складу са ставом 1, тачка (а). За доношење такве одлуке биће потребна сагласност Дома народа, изгласана од стране већине бошњачких, већине хрватских и већине српских делегата који су присутни и гласају. ф) Када већина бошњачких, хрватских или српских делегата стави примједбу на позивање на тачку (е), предједавајући Дома народа ће одмах сазвати Заједничку Комисију, која се састоји од три делегата, од којих је сваки изабран из редова бошњачких, хрватских и српских делегата, у циљу разрјешења тог питања. Уколико то Комисија не успије у року од пет дана, предмет се упућује Уставном суду који ће по хитном поступку преиспитати процедуралну исправност случаја.

довести и до застоја и блокаде у одлучивању о питањима значајним за све грађане и све народе.

Неспорно, институционална заштита виталног националног интереса у мултинационалној и мултиконфесионалној особености и традицији Босне и Херцеговине дата је као темељна уставна вриједност, наведена већ у преамбули Устава Босне и Херцеговине, те се има посматрати као уставноправно обавезујући принцип на којем се заснива институционална структура и функционисање укупног друштва и државе Босне и Херцеговине.

У овом контексту, институт заштите виталног националног интереса за постдејтонску Босну и Херцеговину, као и конститутивност народа посматрамо као „основно политичко питање, питање оквира државног уређења, а не правно питање, и никако није питање људских права и њиховог поштовања. За питање поштовања људских права нити користи, а може да нашкоди.”³⁰

Према томе, право заштите виталног националног интереса у Босни и Херцеговини није само право којим један етницитет штити свој идентитет, него је то активно право политичког одлучивања о свим битним елементима уставног статуса, организације и функционисања државе. Исти, рекли бисмо, уставно утемељен принцип босанскохерцеговачког друштва је и уставна категорија „конститутивности Бошњака, Хрвата и Срба”, као један од темеља босанскохерцеговачког друштва и државе, а који се увијек има посматрати у цјелини са основним елементима цивилног друштва, прије свега, сегментима остваривања индивидуалних и колективних људских права и слобода и функционисањем демократских институција. Ови уставни принципи и одредбе једнако се односе на цијелу територију Босне и Херцеговине и на све нивое власти у земљи, што је потврђено и одлукама Уставног суда Босне и Херцеговине о конститутивности народа и промјенама устава и закона ентитета.³¹

³⁰ Бранко Мораит, *Актуелности*, часопис за друштвена питања, број 7, 1999.

³¹ Према завршној одредби преамбуле Устава БиХ која гласи: „Бошњаци, Хрвати и Срби, као конститутивни народи (заједно са осталим) и грађани Босне и Херцеговине, овим утврђују Устав Босне и Херцеговине”, цјелокупна структура јавне власти изворно произлази из суверености грађана, конститутивности и равноправности Бошњака, Хрвата и Срба и положаја припадника осталих народа и грађана.

ФЕДЕРАЛИЗАМ И НАЦИОНАЛНА СВИЈЕСТ

Питање заштите, поред артикулације, парцијалних интереса дијелова федералне (сложене) заједнице, друго је важно питање, а када је оно и питање заштите нације, додатно је значајно. Демократско, уставно и законито рјешење ових питања односа појединачног са цјелином, федералне јединице и колективитета, склад различитости, њихова промоција у заједништву, очување културног идентитета у најширем смислу, склад националног и универзалног, однос према глобалним интеграцијама наднационалног карактера (које можемо посматрати и као процес денационализације, при чему је тај „ексклузивитет” одређен за слабе и нејаке нације) и питање аутентичног представљања у том процесу, те још низ других питања, представљају објективан оквир (не)дјеловања федералне (сложене) државе. Јер, како истиче професор Звонко Миљко, демократија може без федерације, али федерација не може без демократије.

Увријезана дефиниција федерације по којој је то облик државног уређења са високим степеном децентрализације и аутономије федералних јединица, при чему ипак изворни суверенитет припада заједничкој држави, односно тумачење да федералне јединице немају право на самоопредјељење, проблематичан је са аспекта оригиналног тумачења права народа на самоопредјељење до отцјепљења.

Полазећи, дакле, од ових ставова опште и конституционалне природе сваке појединачне федерације, наилазимо на низ противрјечности садашњих федерација. Данашње јаке федерације, моћне државе (САД, Њемачка, Швајцарска) нису прави примјери односа нације и државе (федерације) примјениви на Босну и Херцеговину, јер су историјски услови различити и могу се карактерисати процесом изједначавања државе и нације и стварања државне нације поистовјећене са држављанством. Тај покушај је био и на овим просторима у деветнаестом вијеку (Омер паша Латас, касније у доба Аустро-Угарске и времену Бењамина Калаја) када се хтјело увести са појмом Бошњаци стварање босанске нације са три вјере.

Федерализам Босне и Херцеговине, ма како био дефинисан, јесте специфичан, па се не може подвести под класичан облик било ког теоријски познатог државног уређења. Схватање посебности изградње федералне државе у Босни и Херцеговини, те истовремено, покушај дефинисања таквог посебног облика државног уређења усмјерен је на изналажење могућег одговора даљег развоја и функционисања кроз утврђивање природе институција, као и утврђивање многобројних

фактора који су утицали на обликовање таквог државног уређења и његових институција таквих какве јесу.

Генеа настанка сложене федерације Босне и Херцеговине, нарушава основни, рекло би се први принцип изградње федерације, добровољност, тј. право сваке нације (којој је иманентно стварање своје државе) да суверено одлучи да ли ће створити своју самосталну државу или ће се ујединити у федералну заједницу са другим нацијама. Тиме се принцип федерализма обогаћује новом политичком и напредном садржином од које се не може одвојити, а да не постане само један скривени облик централизма и превласти (мајоризације) једне националне групе над другима.

Управо тај принцип добровољности даје нови принцип или начело које говори о праву сваког народа на самоопредјељење, укључујући право на уједињење са другим нацијама, на отцјепљење из раније државне цјелине, и тиме, и право на образовање самосталних националних држава, које по општој дефиницији јесу поступак настанка, битисања и нестанка федерација (сходно Хегеловој доктрини о историјској законитости која одређује да свака нација мора еволуирати према органском јединству са државом).

Устав Босне и Херцеговине у материјалном смислу говори о федералном удруживању, при чему је одређено да се држава састоји од два ентитета, Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине, са разграниченим надлежностима између ентитета и институција Босне и Херцеговине. Такође, уставни поредак заснива се на принципу равноправности два ентитета и три конститутивна народа, чиме је у основи, а супремацијом Устава Босне и Херцеговине, зајамчен садашњи уставноправни систем.

Према облику државног уређења, као и према начину свог настанка,³² Босна и Херцеговина је специфична државна заједница која

³² Крајем 1992. године, на територији Босне и Херцеговине створене су и паралелно егзистирале три државотворне цјелине: Република Босна и Херцеговина (муслимански, односно бошњачки дио), Република Српска (српски дио) и Херцег Босна (хрватски дио). Све три цјелине имале су обиљежје националне државе, свака са својом територијом (иако недовољно дефинисаном), са својом организацијом власти, војском, полицијом, монетом и другим државним институцијама и обиљежјима. У међународно релевантним политичким круговима постојали су ставови о томе да је признање Босне и Херцеговине 1992. године само политички чин и да Република Босна и Херцеговина није државни репрезентант сва три конститутивна народа. Због тога је настављен процес проналажења најповољнијег модела државног

се састоји од два ентитета: Републике Српске (прост ентитет) и Федерације Босне и Херцеговине (сложен ентитет).³³ Такво рјешење има компромисни карактер, јер њиме ниједан народ није добио све што је желио на једној, нити је изгубио основне елементе своје самосталности, на другој страни. Неки аутори³⁴ сматрају га „досада

уређења Босне и Херцеговине. Већ 1992. године међународна заједница је предложила први мировни план, тзв. Кутиљеров план који је предвидио настанак три федералне јединице. Постоје мишљења да је овај план садржавао могућности чијом би примјеном сам сукоб или бар његова ескалација била избјегнута. Други је био план Сајруса Венса и Роберта Овена из 1993. године који је Босну и Херцеговину кантонизовао. Тај план није прихваћен. Трећи план Овена и Столтенберга такође је предложен 1993. године и предвиђао је да Босна и Херцеговина буде подијељена на двије јединице. И поред очигледних позитивних рјешења која је садржавао, исти план је био одбијен од стране бошњачких представника. Четврти мировни план био је план Контакт групе, који није прихватила српска страна. Тек је пети приједлог прихваћен, а то је био Дејтонски мировни споразум за Босну и Херцеговину, који је усвојен 21. новембра 1995. године. Према том мировном споразуму, као акту међународног права, Босна и Херцеговина, као демократска и сложена држава, састављена је од два равноправна, јединствена и државотворна ентитета - Републике Српске и Федерације Босне и Херцеговине.

³³ Босна и Херцеговина је сложена федерална држава састављена од два ентитета: Република Српска и Федерација Босне и Херцеговине (члан 1. Устава Босне и Херцеговине). Босна и Херцеговина има око 52.000 km² површине, од чега Републици Српској припада 49% и Федерацији Босне и Херцеговине 51%. Оба ентитета, Република Српска (1992) и Федерација Босне и Херцеговине (1994) настала су прије Дејтонског мировног споразума (1995), а Дејтонски споразум и Устав Босне и Херцеговине су прихватили такву структуру. Дејтонским споразумом, Анексом IV, Република Српске и Федерација Босне и Херцеговине изгубиле су државноправна својства и утемељене су као ентитети у рангу високо самосталних федералних јединица, са веома бројним надлежностима које им дају пун унутарњи и ограничени спољни суверенитет.

³⁴ „По свом облику владавине то је полупредсједничка република (шеф државе је непосредно биран, он је колегијални орган чија је територијална надлежност на цијелој територији Босне и Херцеговине, али истовремено, чланови овог органа нису добили легитимитет грађана на цијелој територији), по државном уређењу то је једна врста сложене државе, састоји се од ентитета, Републике Српске која је уређена по унитарном принципу и Федерације Босне и Херцеговине која има 10 кантона и Дистрикта Брчко који не припада ниједном ентитету и налази се под надлежношћу Босне и Херцеговине, с обзиром на политички систем то је демократска држава (посједује све елементе формалне демократије: подјелу власти на законодавну, извршну и судску, прописано начело владавине уставности и законитост, постајање плурализма политичких странака, опће, непосредне, тајне изборе, предвиђену политичку и правну

невиђеним примјером успостављања мира и изградње државе³⁵ на међународној сцени.

Дакле, јасна је теза да су и „ствараоци” дејтонске државе „планирали“ створити услове за стварање заједничке федералне државе тек накнадно, мислило се да ће легалитет од стране народа доћи „сам по себи“, што се уистину догађа, али на начин који није предвиђен у настојањима, прије свега међународне заједнице и неких политичких снага, унитарно, чак унитаристички одређених. Представљање народа и грађана, као основе на којој почива дејтонска држава, у функционисању Босне и Херцеговине попримило је специфичан процес који се дешава и данас. Сложене државне заједнице, чија се сложеност одликује мултиконфесионалношћу, мултикултуралношћу, мултиетничношћу, захтјевају сложен демократски идентитет и легитимитет који одговара таквој, сложеној вишезначној структури државне организације. Поред индивидуалног, грађанског, појединачног, личног, легитимитет етничко-конститутивног дијела сложене заједнице појављује се као самосталан политички субјект, са самосталним политичким захтјевима.

Формативном фазом која траје и данас, Босна и Херцеговина се, 25 година након усвајања Устава, може сматрати федерацијом, превасходно са неуставним преносом великог броја битних надлежности са федералних јединица (ентитета) на ниво заједничких институција, федерације.

Фактичка промјена Устава у правцу његове примјене која је на сцени од његовог настанка, прилагођавања и стварања реалне федерације у сукобу је са процесом накнадне легитимације од стране народа и грађана који живе у Босни и Херцеговини, буђења националне свијести (о угрожености) са једне стране, и са друге стране, наметања „легитимитета” од стране представника „међународне заједнице” и Високог представника који имају овлашћење да дају тумачење неодређености Устава, а уз препознатљиву генерализацију

одговорност носилаца политичке власти, плуралне медије и независно судство, каталог људских права која признаје устав), с обзиром на однос централних и локалних органа као држава она је високо децентрализирана с тим да је Федерација Босне и Херцеговине децентрализирана, а Република Српска централизирана ентитет.” Јасна Бакшић-Муфтић, „Разумијевање Дејтонског устава 10 године касније”, *Зборник радова правног факултета у Сплиту*, број 1-2/2005, Сплит, 2005.

³⁵ Xavier Bougarel, Elissa Helms, Gerlachlus Duijzings, *The New Bosnian Mosaic*, Ashgate, Newport, 2007, p. 5.

(глобалистичко денационалног приступа). Устав Босне и Херцеговине се фактички мијењао и самим тумачењем уставних норми, чак и од стране Уставног суда Босне и Херцеговине, његовог врхунског правног заштитника (неодређеност облика државне заједнице Босне и Херцеговине даје могућности за различите интерпретације).

Политичка реакција противника оваквог понашања се манифестовала „тражењем” елемената конфедерализма или класичног федерализма, посебно у ставу да су ентитети, у ствари, двије државе са ограниченим суверенитетом, које имају два различита политичка, правна и економска система, унутрашњу сувереност, границе, територијални интегритет, легализовану војску, полицију и друге институције које имају све самосталне и суверене нације - државе у свијету. Конфедералне елементе додатно појачава чињеница да је Босна и Херцеговина као нова држава основана на међународном праву (члан I Устава), а не на државном, те се опет да закључити да је таква државна творевина конфедерација или унија.”³⁶ Може се рећи да су унутрашње политичке конфронтације протеклих година у свјетлу „борбе” федералних и конфедералних претензија, што и није специфичност само Босне и Херцеговине - начин на који се ти процеси одвијају, временски проток, неизвјесна будућност, јесу спецификум.

Посматрајући дешавања у пракси, од самог доношења Устава до данас, намеће се закључак да се пројектовано стање државног уређења Босне и Херцеговине, за које се, у моменту усвајања и ступања на снагу сматрало да ће трајати кратко, продужава и даље. Тако је настао један државноправни провизоријум чије се превазилажење, у овом тренутку, не може предвидјети, уз и даље присутне тенденције проширења надлежности са ентитета на институције Босне и Херцеговине или преведено, слабљење федералних јединица у корист јачања савезне државе-федерације до степена преласка федералног уређења у унитарно.

ЗАКЉУЧАК

Анализа развоја федерализма (федерације)³⁷ у Босни и Херцеговини³⁸ превасходно обухвата анализу специфичног облика

³⁶ Рајко Кузмановић, *Уставно право*, Правни факултет, Бања Лука, 2000, стр. 67.

³⁷ Федерализам и федерацију у раду посматрамо као синониме, мада се теоријски могу наћи разлике ова два појма од којих је први шири. Термин „босанскохерцеговачки федерализам” користити се као ознака федералног

уређења Босне и Херцеговине. „Федерализам обухвата облике удруживања од лабаве конфедерације посебних чланица које су се уговором сложиле да формирају заједнички орган за вршење заједничких послова, све до тесно спојене федералне уније посебних чланица у једну федералну власт, у којој удружене чланице врше само власт по остатку од примарне федералне власти.” (Ратко Марковић, *Уставно право и политичке институције*, Службени гласник – Правни факултет, Београд, 2008, стр. 363). Јован Ђорђевић каже да традиционална теорија посматра конфедерацију и федерацију као разне облике сложене државе, што „ни логички ни стварно не може бити исправно”, мада он сматра да је федерализам тако богат облицима да у себе укључује и федерацију и конфедерацију, иако између њих, као политичких врста, постоји квалитативна разлика. Павле Николић полази од констатације да се „под федерализмом (се) подразумевају врло различите појаве: почев од назива једног типа државе и облика државног уређења, па и карактеристике друштва, до назива покрета и др.”, да би закључио: „Међутим, посматрано с уставноправног становишта, упркос извесним разликама у схватањима, федерализам представља један одређени облик државе, тачније облик унутрашњег државног уређења.” Најприхватљивија општа дефиниција појашњава да је „Федерација облик уређења државе која се састоји од најмање двије политичко-територијалне јединице које, на основу и у оквиру њеног устава као највишег правног акта, имају право да уређују свој правни систем и врше функције државне власти, без права да доводе у питање егзистенцију те државе или садржај и супремацију њеног правног поретка, а у циљу заштите своје аутономије врше уставом државе гарантован дјелокруг послова и судјелују у формирању и вршењу државне власти”.

³⁸ Босна и Херцеговина, као држава, настала је потписивањем Дејтонског мировног споразума, који је прихваћен на конференцији одржаној у Дејтону, САД, од 1. до 21. новембра 1995. године, а коначно је потписан и ступио на снагу у Паризу, 14. децембра исте године. Саставни дио тог споразума, Анекс IV, је Устав Босне и Херцеговине. Због чињенице да је Устав Босне и Херцеговине донесен као дио међународног споразума, неки аутори сматрају да је она, по начину настанка, конфедерација. Како је нова држава настала актом међународног права, односно једним међународним уговором, тако и њен устав поприма обиљежја међународног правног акта. Он је чак и формално акт међународног права, јер не само да га није усвојио уставотворни орган нове државе, него је садржан у међународном споразуму као његов додатак. Стога се може рећи и то да је овај устав октроисан (овај став је заступала и академик Снежана Савић). „Прво, Устав је акт међународног права и саставни дио уставног споразума за Босну и Херцеговину.” (Рајко Кузмановић, *Уставно право*, нав. дјело, стр. 304; Витомир Поповић, „Република Српска – Дејтонски мировни споразум стање и перспективе”, зборник *Република Српска – Десет година Дејтонског мировног споразума*, Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука, 2005, стр. 90-91). „Управо због овога се може рећи да Дејтонски мировни споразум, како то уосталом говори и његов назив, спада у категорију међународних споразума и

државног уређења Босне и Херцеговине, подјелу надлежности између институција Босне и Херцеговине и ентитета кроз призму односа федерације и њених федералних јединица, органе свих врста и нивоа државне власти у Босни и Херцеговини, као и њихов однос према „међународној заједници” и институцији Високог представника за Босну и Херцеговину.

Тенденције развоја босанскохерцеговачког федерализма се одвијају континуирано 20 година као „борба” унитаристичких и централистичких снага, са једне стране, против заговорника јачања федералних јединица (ентитета), са друге стране.³⁹

то споразума којима се окончава рат (мировни споразум).” (Снежана Савић, *Конститутивност народа у Босни и Херцеговини*, Центар за публикације Правног факултета у Бањалуци, Бањалука, 2000, стр. 15). Дејтонски споразум су потписале Република Босна и Херцеговина, Република Хрватска и Савезна Република Југославија, а у својству свједока Специјални преговарач Европске уније, Република Француска, Савезна Република Њемачка, Руска Федерација, Уједињено Краљевство Велике Британије и Сјеверне Ирске и Сједињене Америчке Државе.

³⁹ Федерални односи требају одражавати начело организације у којој је остварен компромис између захтјева за унијом са једне стране и захтјева за територијалном разноврсношћу и самосталношћу у оквиру федерације. Тај баланс се успоставља установљавањем јединственог политичког система у оквиру кога су централној и регионалним властима дата потребна општа овлашћења, тако да ниједан систем власти није правно или политички подређен другоме. У овом правцу иду и нека од дефиниција федералне државе које наводи Миодраг Јовичић у дјелу „Савремени федерализам”, *Избрани списи Миодраг Јовичић*, књига 4, Службени гласник – Правни факултет, Београд, 2006.: „Федерална држава јесте држава у којој се среће плуралитет уставних уређења, са једним највишим уставним уређењем; коме су подређени, али и у коме учествују органи нижих уређења” (М. Прелот). Федерална држава је свака она која се „иступајући сама у међународним односима, састоји од држава-чланица које су сачувале извесне прерогативе интерне суверености, а посебно законодавну власт“ (Г. Бурдеау). „Федеративно уређење државе карактеризира не само аутономија посебних јединица с обзиром на послове који нису пренесени на федерацију, него и судјеловање посебних јединица у вршењу оних послова који су пренесени на федерацију.“ (Јован Стефановић). Кенет Вер дефинише федерацију на сљедећи начин: „Ако један политички систем обухвата претежно поделу власти између општих и регионалних органа власти, и ако је сваки, у својој сфери координиран са другим и независан од њега, такво политичко уређење је федерално.”, док М. Ј. Вите пише: „Федерализам је политички систем у коме су централна и регионалне власти везане у узајамно зависном политичком односу; у овом систему равнотежа се одржава тако да ни један степен власти

Рефлексије те „борбе” су највидљивије у структури, саставу, надлежностима и процедурама дјеловања институција власти на нивоу БиХ. Уставноправне и политичке полемике у БиХ протеклих 20 година односе се на мјесто и улогу институција власти БиХ које не може бити само истраживање усмјерено на формалне аспекте и питања функционирања те власти, већ истовремено бављење обликом државног уређења Босне и Херцеговине, које представља *novum*, како у теоријском, тако и у практичном смислу, те корелације и односе таквог облика државног уређења према институцијама власти у Босни и Херцеговини и у том смислу њихову конкретну уобличеност и тенденције даљег развоја.⁴⁰

Развој је карактерисан промјеном у структури укупних односа федерације (БиХ) и федералних јединица (ентитета), те промјени састава, надлежности и процедура доношења одлука, без промјене устава БиХ, чиме се БиХ формира као федерација⁴¹ крхких и нестабилних институција.

не постане преовлађујући до те мере да може диктирати одлуке другом, али сваки може да утиче на другог, да се погађа с њим, и да убеђује другог.”

⁴⁰ Битни елементи овог државног уређења су: Босна и Херцеговина се састоји од два ентитета, ентитети морају водити рачуна о сагласности својих устава са Уставом Босне и Херцеговине, Устав Босне и Херцеговине предвиђа подјелу надлежности између државе и ентитета, уз претпоставку надлежности у корист ентитета, Босна и Херцеговина има колективног, шефа државе који одлуке доноси путем консензуса, Савјет министара Босне и Херцеговине функционише на принципу паритетне заступљености конститутивних народа и ентитета, доноси одлуке консензусом (сем одлука које иду на потврду Парламентарној скупштини БиХ), Устав Босне и Херцеговине уопште не садржи одредбе о надлежности Савјета министара Босне и Херцеговине, који није дефинисан као влада Босне и Херцеговине. Устав Босне и Херцеговине није предвидио вршење судске власти на државном нивоу, (што је измијењено доношењем Закона о Суду Босне и Херцеговине), обим и садржај надлежности институција Босне и Херцеговине утврђених Уставом Босне и Херцеговине, не задовољава стандарде федералних држава.

⁴¹ Проширење надлежности институција Босне и Херцеговине, до којег је дошло у последиједјетонском периоду више не оставља сумњу о карактеру њеног државног уређења с обзиром на обим надлежности. Нове надлежности, без промјене Устава БиХ, које су институције Босне и Херцеговине добиле споразумима ентитета, одлукама Парламентарне скупштине Босне и Херцеговине и високог представника, као и примјеном појединих анекса Дејтонског споразума, су по својој садржини и значају такве да омогућавају задовољавање федералних стандарда.

Реформе, које су вршене у континуитету 20 година утицале су на државно уређење Босне и Херцеговине по два основа – проширене су надлежности институција Босне и Херцеговине како квантитативно тако и квалитативно, чиме су задовољени федерални стандарди, а створене су и нове институције, чиме је институционални систем Босне и Херцеговине углавном заокружен у складу са федералним принципима. Уставно-правни положај ентитета је измијењен тако што су изгубили дио надлежности, које су пренесене на институције Босне и Херцеговине. То је у значајној мјери утицало на природу државног уређења Босне и Херцеговине, јер се више не може тврдити да се у њеној надлежности не налазе послови који су карактеристични за сваку федералну државу.

Ревизија Устава није вршена по ревизионом поступку који је предвиђен чланом X Устава, јер Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине није усвојила ниједан амандман на Устав (сем амандмана за Дистрикт Брчко). Реформе су спровођене установљавањем надлежности институција Босне и Херцеговине тумачењем питања за која је Дејтонски споразум предвидио да ће бити у њиховој надлежности, а која нису набројана у члану III Устава, установљавањем додатних надлежности, о чему су и институције ентитета (у три наврата) донијеле одговарајуће акте, а превасходно одлукама Високог представника.

Стабилне федерације у свијету, управо супротно, гаранцијом подијељених надлежности, јасним компетенцијама институција федералних јединица, прецизним уставним дефинисањем могућих промјена које увијек у себи садрже глас федералне јединице, немогућност супремације федерације над федералним јединицама у домену њихових надлежности, одржавају стабилност таквих федералних држава. Државе које на јасан уставни начин одреде и одржавају однос федерације и федералних јединица су федерације које имају будућност.

Босна и Херцеговина након 25 година још је у фази трагања за таквим стабилним односом и стабилним институцијама државне власти и њихових компетенција - надлежности.

Успостављени односи нису непромјењиви, али тај процес мора бити само у склопу процеса промјене устава и уставом гарантованих процедура.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Шарчевић, Един, *Устав и политика - Критика етничких устава и пострепубличког уставотворства у БиХ*, Љубљана, 1997.
2. Мичић, Миле, *Да ли је одржива дејтонска БиХ*, Округли сто, Бања Лука, 2004.
3. Кунић, Петар, *Република Српска, држава са ограниченим суверенитетом*, Бања Лука, 1997.
4. Лафланд, Џон, *Картање с варалицом – Судбина Босне и Херцеговине у Европској унији*, 2009.
5. Arvanitopoulos, C., Tzifakis, N., “Implementing Reforms in Bosnia and Herzegovina: the Challenge of the Constitutional Process”, *European View*, Volume 7, Number 1/June, Berlin-Heidelberg, 2008.
6. Sunil B., Luckham R., *Can Democracy be Designed*, London, Zed Books, 2003.
7. Мораит, Бранко, *Актуелности*, часопис за друштвена питања, број 7, 1999.
8. Бакшић-Муфтић, Јасна, „Разумијевање Дејтонског устава 10 године касније”, *Зборник радова правног факултета у Сплиту*, број 1-2/2005, Сплит, 2005.
9. Bougarel, X., Helms, E., Duijzings, G., *The New Bosnian Mosaic*, Ashgate, Newport, 2007.
10. Кузмановић, Рајко, *Уставно право*, Правни факултет, Бања Лука, 2000.
11. Марковић, Ратко, *Уставно право и политичке институције*, Службени гласник – Правни факултет, Београд, 2008.
12. Поповић, Витомир, „Република Српска – Дејтонски мировни споразум стање и перспективе”, зборник *Република Српска – Десет година Дејтонског мировног споразума*, Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука, 2005.
13. Савић, Снежана, *Конститутивност народа у Босни и Херцеговини*, Центар за публикације Правног факултета у Бањалуци, Бањалука, 2000.
14. Јовичић, Миодраг, „Савремени федерализам”, *Изабрани списи Миодраг Јовичић*, књига 4, Службени гласник – Правни факултет, Београд, 2006.

ОД УНИПОЛАРНОГ ПОРЕТКА ДО ПОВРАТКА РУСИЈЕ – ОДБРАНА СРПСКЕ И СРБИЈЕ

Сажетак: После Дејтонског споразума, САД и НАТО су на Балкану настојали да све државе постану НАТО чланице, а посебно Босна и Херцеговина и Република Србија које заузимају средишњи део тог региона. То је наравно тешко ишло, имајући у виду улогу НАТО у агресији на Републику Српску 1995. године, као и на Србију 1999. године. Међутим, без обзира на огроман отпор Срба у обе државе, Србија се од 2000. до 2013. године тихо (прикривено) кретала ка чланству, структуришући своју војску и политику у складу са захтевима НАТО-а. Међутим, после 2013. године Србија почиње да гради војну неутралност одбацујући атлантизам. Слично се догађало и у БиХ. БиХ се креће ка чланству у НАТО, и то све до 2010. године, да би од тада Република Српска почела да блокира учлањење БиХ у НАТО. Српска је 2017. године донела Резолуцију о војној неутралности. Упоредо са блокирањем НАТО-а, и Србија и Српска почињу интензивну сарадњу са Русијом. Србија то чини, пре свега, у војној, енергетској и економској сфери, па и у политичкој, а Српска у политичкој сфери. Период од 2008. године до данас у међународним односима је период нестајања хегемоније САД и почетак изградње мултиполарног света. Одбрана Српске и Србије је и коначно дефинисана кључним стратешким документима. У Српској, Резолуцијом о заштити уставног поретка и проглашењу војне неутралности Републике Српске (2017), а у Србији, Стратегијом националне безбедности Републике Србије (2019).

Кључне речи: међународни поредак, Република Србија, Република Српска, Босна и Херцеговина, Русија, САД, НАТО, униполарност, стратегија, политика.

¹ Проф. др Срђан Перишић, srdjanp9@gmail.com

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА – ОД ОТВОРЕНОГ АТЛАНТИЗМА ДО ВОЈНЕ НЕУТРАЛНОСТИ СРПСКЕ²

Хегемонија САД је нестабилно деловала на БиХ у периоду непосредно после 1995. године, па до 2010. године. То је период разградње Дејтонског споразума и самог Устава БиХ, ради стварања нове уставне и политичке структуре у БиХ – супротне дејтонским решењима.

Имајући у виду да творци Дејтонског споразума нису могли одмах и да га ревидирају (међународни уговори се мењају новим уговорима), али ослањајући се на моћ и силу које САД као хегемон имају, кршећи међународно право (што је карактеристика хегемоније САД) успели су да у одређеној мери промене политичка решења у БиХ, супротно Уставу БиХ, тј. Дејтонском споразуму.

То се најбоље видело у деловању Високог представника у БиХ. Он је добио шири овлашћења од задатих, управо на основу хегемоније САД. Моћ САД „направила” је тзв. бонска овлашћења за Високог представника, којим је он вршио преношење надлежности са ентитета на заједнички ниво БиХ. Одлуке Високог представника потврђиване су од стране Савета за примену мира (РІС). Дејтонски споразум не предвиђа постојање овог тела, али је оно измишљено како би се могла градити нова политичка решења и вршила контрола у БиХ. Дакле, Високи представник и Савет (РІС) формиран су потпуно у складу са хегемонском улогом САД, те су вршили улогу новог политичког устројавања БиХ.

На огроман притисак САД и НАТО, укинуте су ентитетске војске 2006. године, дакле и Војска Републике Српске, а формиране су заједничке Оружане снаге БиХ. Све је то било у супротности са Уставом БиХ. Но, тадашња расподела моћи у свету била је неумољива.

Грађани БиХ никада се нису изјаснили ни за чланство у НАТО, нити за икакву сарадњу са овом међународном организацијом. С тим у вези, грађани Републике Српске и Срби као конститутивни народ у БиХ, јасно изражавају резерве према чланству и сарадњи са НАТО. Но, то није представљало препреку да се у име целе БиХ донесу одлуке, у периоду од 2006. до 2010. године, о почетку процеса учлањена БиХ у НАТО. Тако су, тих година, и чланови Председништва БиХ из Републике Српске (Паравац и Радмановић) прихватили да се крене у

² Анализа из овог поглавља делимично је објављена у ауторовом тексту: „Промене међународног поретка и БиХ – 25 година од Дејтонског споразума”, *Политеиа*, бр. 20, Факултет политичких наука, Бањалука, стр. 41–55.

последњу фазу припрема за чланство у НАТО, тзв. Акциони план за чланство – MAP.

Наиме, односи једне земље са НАТО подразумевају две фазе сарадње, а ако се донесе одлука о учлањењу, креће се у фазу учлањења, што је трећа, последња фаза процеса учлањења у НАТО. Прво се БиХ придружила програму сарадње са НАТО у формату Партнерство за мир 2006. године – што је била прва фаза процеса придруживања. Након тога, БиХ је кренула у другу фазу, потписивањем Индивидуалног акционог плана партнерства (IPAP) 2008. године. Тај формат представља најинтензивнији облик билатералне сарадње НАТО са земљама које нису чланице овог савеза. У случају БиХ, тај формат представљао је другу фазу интеграције у НАТО. Председништво БиХ је 2009. године усвојило закључак о упућивању формалног захтева БиХ за Акциони план за чланство (Membership Action Plan - MAP), што је представљало покретање трећег формата или последње фазе интеграције БиХ у НАТО. Приступање трећој фази интеграције у НАТО врхунац је утицаја САД у БиХ.³

Међутим, од 2010. године Република Српска је кренула да блокира процес интеграције у НАТО, односно да блокира трећу фазу - MAP. Власти Републике Српске одбијале су да дозволе да се војна имовина на њеној територији, која је њено власништво, а коју користе Оружане снаге БиХ, правно пренесе на ниво БиХ. Имајући у виду да је то услов НАТО-а да би се активирала трећа фаза интеграције БиХ у НАТО (MAP), власти Републике Српске су наведено одбијале. Одбијале су не само због тога што је то кршење Устава БиХ, по коме постоји само имовина ентитета, а не и имовина БиХ, него су тиме од 2010. године потпуно онемогућиле процес интеграције БиХ у НАТО.

Да је трећа фаза интеграције БиХ у НАТО неким планом требало да почне раније, рецимо у периоду од 2001. до 2005. године, у времену најјачег утицаја моћи САД, питање би било да ли би Република Српска успела да се томе супротстави. Додатни притисак да се одблокира трећа фаза интеграције у НАТО био је у периоду 2018–2019. године, када је Српска онемогућавана у формирању извршне власти на нивоу заједничких институција БиХ. У томе су учествовале многе дипломате из САД. Међутим, власт на нивоу БиХ формирана је крајем 2019. године, а Акциони план за чланство (MAP) није активиран. Република Српска се ослања на Резолуцију о заштити

³ Атлантска иницијатива, 2010, *Босна и Херцеговина и НАТО*, <https://atlantskainicijativa.org/wp-content/uploads/ai/pdf/brosure/Brosura-1.pdf>

уставног поретка и проглашењу војне неутралности Републике Српске, тј. политички акт који је донесен у парламенту Српске 2017. године.⁴

СРБИЈА – ОД ПРИКРИВЕНОГ АТЛАНТИЗМА ДО ВОЈНЕ НЕУТРАЛНОСТИ⁵

Атлантизам у спољној политици Србије није био доктринарно и званично одређен ни пре 2013. године, имајући у виду доношење одлуке о војној неутралности Србије 2007. године, али се практична политика Републике Србије кретала ка учлађењу у НАТО. То се најбоље видело у реформама сектора одбране. Те реформе подразумевале су стварање Војске Србије која неће имати борбену функцију заштите Србије, јер би је у некој будућности штитио НАТО. Војска Србије је реформама требало да добије нову, и то помоћну функцију америчкој армији у њиховим интервенцијама по свету, као и у борбеним мисијама ЕУ. Дакле, структура и способности Војске Србије прављени су за чланство Србије у НАТО, али се у јавности све то представљало као неопходна модернизација и реформа. Одлука о војној неутралности из 2007. године у пракси, политички и војно, није поштована. То се могло закључити и из Стратегије националне безбедности Републике Србије из 2009. године, која уопште није узимала у обзир војну неутралност.⁶

⁴ У члану 5 Резолуције о заштити уставног поретка и проглашењу војне неутралности Републике Српске наводи се: „Народна скупштина Републике Српске доноси одлуку о проглашавању војне неутралности Републике Српске у односу на постојеће војне савезе до евентуалног расписивања референдума у Републици Српској на коме би се донијела коначна одлука о том питању. Резолуција о заштити уставног поретка и проглашењу војне неутралности.” Члан 6 гласи: „Народна скупштина обавезује на поштовање ове Резолуције и све представнике из Републике Српске у заједничким институцијама Босне и Херцеговине, јер су бирани у Републици Српској која је по уставу и закону изборна јединица. Обавеза се односи и на представнике из Републике Српске у међународним организацијама и форумима.”, <https://www.narodnaskupstinars.net/?q=la/akti/ostali-akti/rezolucija-o-zastiti-ustavnog-poretka-i-proglašenju-vojne-neutralnosti-republike-srpske>

⁵ Анализа из овог поглавља је делимично објављена у ауторовом тексту: „Сарадња Србије и Русије - одбацивање атлантизма и могућа геополитичка алтернатива“, *Политика националне безбедности*, бр. 2/2019, ИПС, Београд.

⁶ Одлуку о војној неутралности Народна скупштина Републике Србије донела је у оквиру Резолуције о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије, која је усвојена 26. децембра 2007. године. Резолуција се односила на Космет, а 6. члан утврдио је војну

Наведена стратегија је погрешно говорила и о глобалном окружењу. У њој се наводио читав низ нетачности, а можемо рећи и глупости, као што је да „престанак блоковске конфронтације, ширење демократије, стварање мултиполарног света, интеграциони процеси у области безбедности смањују ризике за избијање криза и конфликта”.⁷ Међутим, савремена глобална стварност говори супротно од тога. На пример, краткотрајни рат Грузије и Русије, у августу 2008. године, где је Грузија водила посреднички рат у име САД, био је пример писцима стратегије да међународно окружење Србије није онакво какво су они наводили у својој стратегији.

Прикривена сарадња Србије са НАТО до 2013. године постизала се и директним ангажовањем војних стручњака и саветника из армија НАТО земаља. Најочигледнији такав пример је учешће Амадеа Воткинса (Amadeo Watkins) у реформи сектора одбране Републике Србије, кога је ангажовала Велика Британија, а који је у то време, поред британског, поседовао и хрватско држављанство. Британац, рођен у Загребу од мајке Хрватице, био је десет година главни саветник у Министарству одбране Србије, 2003–2013. године, да би у периоду 2014–2017. године био у Министарству унутрашњих послова Републике Србије, задужен за реформу полиције. Године 2017. Влада Србије коначно је отказала ту сарадњу. Именовано лице је тренутно у Црној Гори, као члан Управног одбора Атлантског савета. Реформе које је он спроводио подразумевале су стварање Војске Србије која неће имати борбену функцију заштите Србије, а требало је да добије нову, и то помоћну функцију америчкој армији у њиховим интервенцијама по свету. Воткинс је у сектору одбране Србије био скоро десет година и практично је дао допринос свођењу војске на симболичну улогу. Дакле, изглед Војске Србије је прављен за чланство Србије у НАТО, али се у јавности све то представљало као некаква модернизација и реформа.

неутралност, на следећи начин: „Због укупне улоге НАТО-а, од противправног бомбардовања Србије 1999. године без одлуке Савета безбедности до Анекса 11 одбаченог Ахтисаријевог плана, у коме се одређује да је НАТО „коначан орган” власти у „независном Косову”, Народна скупштина Републике Србије доноси одлуку о проглашавању војне неутралности Републике Србије у односу на постојеће војне савезе до евентуалног расписивања референдума на којем би се донела коначна одлука о том питању”. – Видети: *Резолуција о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије*, <https://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/index.php?id=80729>

⁷ *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, Министарство одбране Републике Србије, 2009, стр. 4.

Нова војна политика Србије, која је карактеристична од 2013. године, када је Воткинс и склоњен из Министарства одбране Србије, управо је започела на супротним ставовима од ставова Воткинса, а то је осавременјевање наоружања и опреме Војске Србије и у томе ослањање на сарадњу са Русијом. Дотадашње атлантистичко усмерење Србије завршава се отпочињањем сарадње са Русијом. У почетку, 2014. и 2015. године то је било скромно, да би одбрамбена сарадња у наредном периоду јачала. Крај атлантистичке авантуре Србије види се и по усвајању нове Стратегије националне безбедности Републике Србије 2019. године, која потпуно усваја концепт војне неутралности Србије.

Наиме, Србија је још увек војно и безбедносно угрожена по питању Космета. Такође, коначно се почело схватати да ће Хрватска увек бити истурена у неком евентуалном сукобу са Србијом и Српском. Експоненти атлантизма на Балкану су Хрватска и Албанија. С тим у вези, организација и модел Војске Србије почели су да узимају у обзир наведене чињенице. Промена у војној и одбрамбеној политици Србије, дакле, праћена је одбацивањем консултантских услуга стручњака из НАТО земаља, уз одређену оријентацију према војној сарадњи са Русијом. Мада, Србија, при томе, није одбацила сарадњу са НАТО. У складу са војном неутралношћу, та сарадња добила је конкретан и јаван однос – за разлику од оне сарадње у периоду 2000–2013. година, која је била тиха интеграција у НАТО, ван очију јавности, без обзира на постојање одлуке о војној неутралности. Од 2013. године то јесте сарадња, али без интеграције у НАТО.

Крај атлантистичке авантуре Србије види се и по усвајању у парламенту нове Стратегије националне безбедности Републике Србије, крајем 2019. године. Нова Стратегија националне безбедности Републике Србије јасно усваја концепт војне неутралности, али и исправља грешке у погледу дефинисања националних интереса Србије. Посебно се истиче национални интерес који уопште није био у стратегији из 2009. године, а то је – очување српског народа и националних мањина и њиховог културног, верског и историјског идентитета. У оквиру тог интереса дефинишу се циљеви: развој демографског потенцијала; национално јединство и развој културног, верског и историјског идентитета; унапређење положаја националних мањина; побољшање положаја и заштита права и интереса дијаспоре и Срба у иностранству; заштита културних и историјских добара значајних за Републику Србију и њене грађане.⁸

⁸ *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, Министарство одбране Републике Србије, 2019, стр. 21.

ЗАКЉУЧАК

Један од битних елемената или детерминанти стицања политичке моћи једне државе јесу политичке стратегије државе. Политичке стратегије су стратешки документи државе о реализацији њених националних интереса. Власт усваја и примењује стратегије. Начелно, стратегије у виду докумената изграђују стручњаци и научници, али се усвајају у парламентима или их доноси шеф државе или председник владе. Политичке стратегије су стратешки планови којима се јасно дају смернице како да се остваре национални интереси у датим условима.

Стратегије се могу поделити на геополитичке, спољнополитичке, безбедносне, војне, економске, енергетске и културне стратегије. У свакој наведеној стратегији сагледава се политички аспект, јер политички аспект представља остваривање националних интереса. Спровођењем стратегија повећава се политичка моћ, јер се остварују национални интереси.

Српска, својом Резолуцијом о заштити уставног поретка и проглашењу војне неутралности из 2017. године и Србија, Стратегијом националне безбедности Републике Србије из 2019. године, јасно изражавају националне интересе Срба. Поред тога, наведени документи су и доказ да и Србија и Српска, за разлику од ранијих времена, имају снагу и моћ да своје интересе и реализују.

Дакле, уз постојање осталих способности, економских и војних, као и уз снажну културу и бригу о идентитету, уз јасно спровођење стратегија, Србија и Српска акумулирају политичку моћ. Реализација ових политичких стратегија значи да Србија и Српска поседују и вештину да их реализују. Вештина обухвата знање, ресурсе, упорност, флексибилност, али и подршку великих сила (Русија). Поред тога, у вештине улазе и преговарање, претње, склапање савезништва.

У сваком случају, времена више нису иста. У току су тектонске промене у свету. САД нису више хегемон. Србија и Српска то морају искористити.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Атлантска иницијатива, 2010, *Босна и Херцеговина и НАТО*, <https://atlantskainicijativa.org/wp-content/uploads/ai/pdf/brosure/Brosura-1.pdf>

2. Перишић, С., „Промене међународног поретка и БиХ – 25 година од Дејтонског споразума”, *Политеиа*, бр. 20, Факултет политичких наука, Бањалука, стр. 41–55.
3. Перишић, С., „Сарадња Србије и Русије - одбацивање атлантизма и могућа геополитичка алтернатива”, *Политика националне безбедности*, бр. 2/2019, ИПС, Београд.
4. *Резолуција о заштити уставног поретка и проглашењу војне неутралности Републике Српске*, 2017, <https://www.narodnaskupstinars.net/?q=la/akti/ostali-akti/rezolucija-o-zaštiti-ustavnog-poretka-i-proglašenju-vojne-neutralnosti-republike-srpske>
5. *Резолуција о заштити суверенитета, територијалног интегритета и уставног поретка Републике Србије*, 2007, <https://www.srbija.gov.rs/kosovo-metohija/index.php?id=80729>
6. *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, Министарство одбране Републике Србије, 2009.
7. *Стратегија националне безбедности Републике Србије*, Министарство одбране Републике Србије, 2019.

Драган Радишић¹

**ВЕЋЕ ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ МИРА У БОСНИ И
ХЕРЦЕГОВИНИ**
**- с посебним освртом на ставове Амбасаде Руске Федерације и
институција Републике Српске -**

Сажетак: У раду су размотрени место и улога Већа за имплементацију мира у БиХ (РiС), Управног одбора РiС-а и Високог представника у БиХ. У том контексту, посебно је указано на пристрасне ставове и комуникее Управног одбора РiС-а и самог Високог представника у корист бошњачког народа, а на штету Срба и Хрвата, а који, нажалост, трају у континуитету већ годинама. Оваквом правном и политичком насиљу и неправди успротивиле су се институције Републике Српске. Овај латентни проблем уочила је и Амбасада Руске Федерације у БиХ као недопустив и штетан у међународним односима, због чега се руски амбасадор као члан Управног одбора РiС-а у више наврата ограђује од Извештаја и комуникаеа РiС-а, јер су неуравнотежени, пристрасни, понекад и нетачни и фаворизују једну страну, углавном бошњачку.

Кључне речи: *Управни одбор Већа за имплементацију мира (РiС), Високи представник, Амбасада Руске Федерације, Срби, Хрвати, Бошњаци, Народна Скупштина Републике Српске, српски члан Председништва БиХ.*

КОНСТИТУИСАЊЕ ВЕЋА ЗА ИМПЛЕМЕНТАЦИЈУ МИРА

Након успешно закљученог Дејтонског мировног споразума 21. новембра 1995. године, у Лондону је 8. и 9. децембра 1995. године одржана Конференција о имплементацији мира, чији је циљ био мобилисати међународну подршку за спровођење Споразума. Резултат овог састанка био је успостављање Већа за имплементацију мира (РiС).

РiС се састоји од 55. земаља и организација које на различите начине пружају подршку мировном процесу - осигуравајући финансијска средства, дајући трупе у састав EUFOR-а, или директно спроводећи операције у БиХ. У РiС је такође укључен један број посматрача променљивог састава.

¹ Проф. др Драган Радишић

Након Конференције у Лондону, РИС се на министарском нивоу састао још пет пута да би размотрио постигнути напредак и дефинисао спровођење мира.

Чланице и учесници РИС-а су: Албанија, Аустрија, Белгија, БиХ, Бугарска, Чешка, Данска, Египат, Финска, Француска, Грчка, Хрватска, Ирска, Италија, Јапан, Јордан, Канада, Кина (повукла се маја 2000. године), Луксембург, Мађарска, Малезија, Мароко, Холандија, Норвешка, Немачка, Оман, Пакистан, Пољска, Португалија, Румунија, Русија, Саудијска Арабија, СР Југославија (сада Србија и Црна Гора као засебне државе), САД, Северна Македонија, Словачка, Шпанија, Шведска, Швајцарска, Турска, Украјина и Уједињено Краљевство Велике Британије и Северне Ирске; Високи представник; Арбитражно веће за Брчко (расформирано 1999. године након објављивања коначне одлуке о статусу Брчког); Европска банка за обнову и развој (EBRD), Европска комисија; Међународни комитет Црвеног крста (ICRC); Међународни трибунал за злочине почињене на простору бивше Југославије (ICTY); Међународни монетарни фонд (IMF); Организација за безбедност и сарадњу у Европи (OSCE); Прелазна управа УН-а у Источној Славонији (UNTAES) - укинута у јануару 1998. године; Северно-атлантски савез (NATO); Светска банка; Уједињене нације (UN); Савет Европе; Високи комесар УН-а за људска права (UNHCR); Високи комесар за избеглице (UNHCR).

Досадашњи посматрачи РИС-а су: Аустралија, Централна банка БиХ, Естонија, Европска инвестициона банка (EIB), Исланд, Јужна Африка, Кнежевина Лихтенштајн, Летонија, Литванија, Међународна федерација друштава Црвеног крста и црвеног полумесеца (IFRC), Међународни медијатор за БиХ, Нови Зеланд, Омбудсман за људска права у БиХ, Посебни координатор Пакта стабилности за Југоисточну Европу и Света Столица.

Лондонска Конференција о имплементацији мира довела је до успостављања Управног одбора РИС-а који, под председавањем Високог представника, функционише као извршни орган РИС-а. Чланице Управног одбора су: Француска, Италија, Јапан, Канада, Немачка, Русија, САД, Велика Британија, Председништво ЕУ, Европска комисија и Организација исламске конференције (ОИЦ) коју представља Турска.

Управни одбор даје политичке смернице Високом представнику. У Сарајеву, Високи представник председава састанцима амбасадора земаља и организација чланица Управног одбора у БиХ два

пута месечно. Поред тога, Управни одбор се, на нивоу политичких директора, састаје два пута годишње.

ПРОГРАМ 5+2

Политички директори Управног одбора РС-а утврдили су на састанку у Бриселу 26. и 27. фебруара 2008. године захтеве које органи БиХ треба да испуне пре затварања Канцеларије Високог представника (ОНР).

Ови захтеви постављени су и одобрени од стране Управног одбора РС-а, а органи БиХ већ су их претходно прихватили.

По њима, циљеви које органи БиХ треба да испуне пре затварања ОНР-а су:

1. Прихватљиво и одрживо решење питања расподеле имовине између државе и других нивоа власти;
2. Прихватљиво и одрживо решење за војну имовину;
3. Потпуно спровођење Коначне одлуке за Брчко;
4. Фискална одрживост (промовисана путем Споразума о утврђивању сталне методологије за утврђивање коефицијената за расподелу средстава Управе за индиректно опорезивање (УИО) и оснивање Националног фискалног већа;
5. Заживљавање владавине права (демонстрирано путем усвајања Државне стратегије за ратне злочине, доношењем Закона о странцима и азилу и усвајањем Државне стратегије за реформу сектора правосуђа).

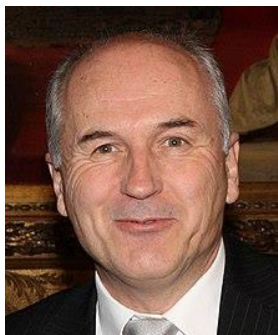
Поред ових циљева, Управни одбор РС-а утврдио је, такође, два услова која треба испунити пре затварања ОНР-а:

1. Потписивање Споразума о стабилизацији и придруживању (ССП) и
2. Позитивна процена ситуације у БиХ од стране Управног одбора РС-а, утемељена на пуном поштовању Дејтонског мировног споразума.

Управни одбор РС-а је редовно на својим састанцима од фебруара 2008. године вршио увид у помаке остварене са циљем реализације програма 5+2. Иако су у неким областима остварени

помаци, хронично неслагање водећих политичких странака довело је до застоја који је спречио реализацију програма.

Како видимо, Високи представник „прикрива” да је и сам својим чињењем или нечињењем кршио Дејтонски мировни споразум намештањем закона и појединих решења из надлежности конститутивних народа, смењивао и на друге начине кажњавао појединце и странке, наступао уценама и ултиматумима. Износио је нетачне, тенденциозне и пристрасне извештаје и информације у Савету безбедности УН, углавном на штету српског народа, због чега је стални представник Руске Федерације у УН морао интервенисати, побијати ставове Високог представника за БиХ Валентина Инцка, ограђујући се од њих као нетачних и циљаних на омаловажавање српског народа, слабљење његове позиције у државној заједници БиХ итд.

Високи представник за БиХ
Валентин Инцко

Амерички амбасадор у БиХ
Ерик Нелсон

СТАВОВИ АМБАСАДЕ РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ ПО ПИТАЊУ ОДЛУКА РС-а

Амбасада Руске Федерације, у својим ставовима према одлукама Управног одбора РС-а, готово увек има избалансиран (уравнотежен) став, заснован на владавини међународног права, немешању у унутрашње ствари других држава, залажући се за решавање међународних спорова без примене силе, притисака и ултиматума, уз примену консензуса, компромиса, разумевања и уважавања мишљења других. Тако нпр. „Амбасада Руске Федерације не слаже се са изјавом Управног одбора РС-а од 26.04.2021. године, којом се на најстрожи могући начин осуђује тренутни политички дискурс у чијем средишту се налази „мирна дисолуција” БиХ, а посебно наводне

„конкретне кораке које чине представници Републике Српске и носиоци положаја на државном нивоу у смеру преговора о раздруживању, укључујући оснивање преговарачких тимова и тобожњег заговарања распада земље и сл.”

Дакле, и у овом случају, као и много пута раније, руски амбасадор прозreo је намере осталих чланова РС-а и изразио своје неслагање са таквом непримереном оценом. Као један од бројних примера таквог принципијелног става, може се навести и неслагање Русије са Изјавом амбасадора земаља чланица Управног одбора РС-а којом одбацују усвајање закључака од 11. новембра 2019. године од стране владајуће коалиције у Народној скупштини Републике Српске, с обзиром на то да се они заснивају (по њиховом мишљењу) на погрешном тумачењу Дејтонског мировног споразума.

У истом контексту, Руска Амбасада не слаже се са комуникеом РС-а (06.04.2021.) и сматра важним да се формулише нова формула укидања Канцеларије Високог представника, који је изгубио своју корисну улогу и који често постаје део проблема. Амбасада Руске Федерације у БиХ огласила се саопштењем за јавност у којем наводе како нису нашли могућност да се придруже комуникеу који су усвојили њихови партнери у Управном одбору РС-а. Штавише, изразили су своју несагласност. По ко зна који пут са жаљењем констатују да су комуникеи Управног одбора РС-а постали политички инструмент који једнострано приказује стварност, преко којег се покушава утицати и, штавише, уплитати се у унутрашња питања БиХ, ради промовисања агенде која не само да нема ништа с имплементацијом Мировног споразума, већ је њему супротна. Како се даље наводи, „Руска Федерација као један од гараната Мировног споразума не може се сложити с таквим приступом који очигледно не доприноси процесу међуетничког помирења, негативно утиче на политичку ситуацију у БиХ и наставља да подрива јединство међународне заједнице.

Са своје стране наглашавамо нашу свеобухватну подршку дејтонским принципима независности, суверенитета и територијалног интегритета БиХ, једнакоправности њених трију конститутивних народа и два ентитета са широким уставним овлашћењима. Потпуно подржавамо дијалог основан на узајамном поштовању између народа БиХ по свим важним за њих питањима, сматрамо кључним решавање свих проблема који стоје испред БиХ путем компромиса и консензуса, позивамо да се посвети пажња уједињавајућој агенди и ради у корист успостављања истинског националног помирења, те одбацујемо спољње уплитање у унутрашња питања БиХ.”

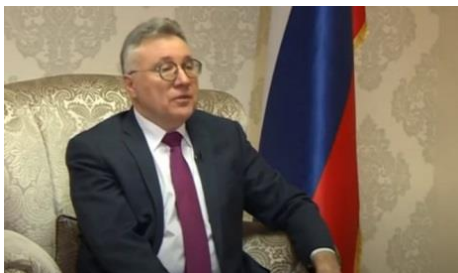
Износећи свој став о ОНР-у и Високом представнику за БиХ, амбасадор Руске Федерације у БиХ Игор Калабухов изјавио је да је принципијелан став његове земље да је време за затварање ОНР-а у БиХ. „Сматрамо да се овај институт након 25 година мора затворити и да све стране у БиХ треба да имају могућност да се слободно договарају какву БиХ желе”, нагласио је Калабухов. Руски амбасадор је истакао да се ради о принципијелном ставу Руске Федерације који не зависи од личности Високог представника. Руски амбасадор изнео је свој став и у вези са покушајем РС-а да именује новог Високог представника у БиХ. Игор Калабухов је изјавио да његова земља неће подржати именовање немачког дипломате Кристијана Шилинга на позицију Високог представника, најављујући да Руска Федерација заговара затварање ОНР-а. Калабухов је истакао да су многи проблеми у БиХ настали због улоге међународног фактора, те да је ОНР анахрони инструмент међународне заједнице. Он је рекао да унутар РС-а нема компромиса и да је сам Високи представник Валентин Инцко решио да не користи бонска овлашћења². Амбасадор Русије сматра да је у БиХ, након 25 година од Дејтона, дошло време да представници конститутивних народа и грађана формулишу своју визију БиХ. Руска Федерација као гарант мировног споразума прати како се он реализује и у случају дисбаланса има балансирајућу улогу. Ако се међународна заједница понаша неизбалансирано, ми тада морамо успоставити правилан баланс - рекао је Калабухов.

Он се осврнуо и на покушај наметања Закона о наводном геноциду и рекао да по том питању нема сагласности унутар РС-а, напомињући да Русија сматра да то мора бити унутрашња ствар БиХ. Такав закон који забрањује негирање геноцида многе земље немају, наводећи као пример САД и Русију. Осврнувши се на ставове Русије о НАТО интеграцијама, кад је БиХ у питању, односно покушаји да се погази воља српског народа и Републике Српске, Амбасада Русије у БиХ саопштила је да је смисао постојања НАТО-а, који се претворио у геополитички пројекат Запада, борба против Русије, те да ће у случају практичног приближавања БиХ и Алијансе реаговати на тај

² Међународна администрација, која је првобитно требало да траје годину дана, 1997. године је обновљена на неограничено време. У наставцима конференција одржаних у Синтри (1997), Бону (1997) и Луксембургу (1998), овлашћења Високог представника су повећана (тзв. бонска овлашћења). БиХ је све више личила на међународни протекторат чија стварна независност је недостижнија него икад. Успркос обавези да штите сва три народа у БиХ, намера је била да се земља преобрази у унитарну државу - нешто што може бити пожељно, но што је у директној супротности с Дејтонском формулом.

непријатељски корак. „Сама експанзија слаби регионалну безбедност и стабилност, генерише психологију држава на ратној линији, стварајући у суштини нове или потичући старе поделе у Европи, у супротности је с потребом за појавом квалитативно новог система колективне безбедности на континенту који управо захтева уједињење напора у борби против нових претњи и ризика.” Механичко проширење НАТО-а је инерција прошлости. Из Амбасаде Русије у БиХ оценили су да НАТО, како показује пракса, није у могућности да одговори на главну стварну претњу савремености - тероризам.

На овакав став Амбасаде Руске Федерације уследиле су бурне реакције бошњачке стране. Након извесног времена, амбасадор Калабухов поново се осврнуо на ово питање, рекавши да је, када је реч о НАТО интеграцијама, то унутрашња ствар сваке земље, те да је недавно писмо Амбасаде Руске Федерације у БиХ у вези са овим питањем покушај да се представи и друга страна. То, како је навео, није била претња, већ реаговање на талас публикација у медијима БиХ који показују само позитивне стране НАТО-а, а да су они хтели да покажу и другу страну. Такође, Калабухов је изнео став да европске интеграције БиХ не морају значити да земља не може имати везе са Русијом која има интересе и жели да развија односе са БиХ, не само са Републиком Српском већ и са Федерацијом БиХ.

Руски амбасадор у БиХ
Игор Калабухин

Академик Јелена Гускова
Експерт за Балкан

О овим виталним питањима за српски народ и Републику Српску недавно је говорила и академик Јелена Гускова, руски експерт за Балкан. Она каже: „Српска инсистира да се њено мишљење у БиХ поштује. Скупштина Српске донела је одлуку да више неће подлегати притисцима нити давати сагласност на одлуке које нису у интересу Републике Српске, а Додик је као свој главни задатак одредио очување самосталности, статуса и права Републике Српске и поручио да то неће жртвовати зарад европског пута. Српска је против наметања одлука, а

за систем партнерства, за мир и сарадњу међу народима БиХ, нагласила је Гускова. Доследност руководства Републике Српске у одбрани интереса свог народа довела је до тога да је стабилност Српске постала основа стабилности читаве БиХ. Међутим, Србима увек недостаје јединство – примећује с правом академик Гускова. Република Српска је, по њеном мишљењу, „покварила” све америчке планове на овом простору: не само да је преживела, већ је и ојачала своје позиције у БиХ. Таква Република Српска смета онима који желе да виде Босну као унитарну, који чекају уступке као награду за могућност остваривања сна о ЕУ. Све ове године (каже она) убеђују Бошњаке, Србе и Хрвате да они треба да теже централизацији БиХ, пошто другачије не могу да ступе ни у ЕУ ни у НАТО. Инструмент за реализацију таквих планова је Високи представник за координацију цивилних аспеката Дејтонског споразума. И сви планови САД добро су реализовани све до 2009. године, наглашава Гускова – док је Република Српска пристајала на уступке. Чинило се да до унитарне БиХ није далеко. Али Срби су се тихо побунили, престали да чине уступке, почели да говоре о одвајању. Република Српска је тако нарушила све планове Американаца да се унитаризује БиХ. Зато САД разрађују друге сценарије за уништавање Републике Српске, праве планове како што брже да елиминишу Србе у БиХ као политичку и економску силу. Видели смо у мају 2016. године, покушај да организују уличну обојену револуцију у Бањој Луци. Али, политичко руководство је било толико промишљено да је ова акција пропала, истиче Гускова. Тада је затражено да се укине Дан Републике Српске 09. јануар. Запад је и по овом питању заузео антисрпски став. Опет, сломити Србе на том путу није им успело. У јануару 2017. године против председника Додика уведене су америчке санкције, због тобожњег ометања извршења мировног споразума из Дејтона, подсећа академик Гускова. Гускова упозорава да је циљ одређених снага на Западу – слабљење српског фактора на Балкану и у свету. А иза свега тога стоји други циљ – слабљење руског утицаја преко Републике Српске и Србије. Она износи посебно важан став: „Запад неће успети да ослаби позицију Српске и да подели њено друштво, јер Српску подржава Русија.”

Москва чврсто стоји на позицији укидања надлежности високих представника, а у Већу за имплементацију мира увек је заузимала објективну позицију и бранила интересе Републике Српске. Данас, свим критеријумима искреног пријатеља, стабилног партнера и искреног русофила на Балкану одговара само малена Република Српска, која се налази у тежим условима него Црна Гора, Србија, Северна Македонија и Бугарска, посебно наглашава академик Гускова, што нама у Републици Српској може служити на част и понос!

СТАВОВИ НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

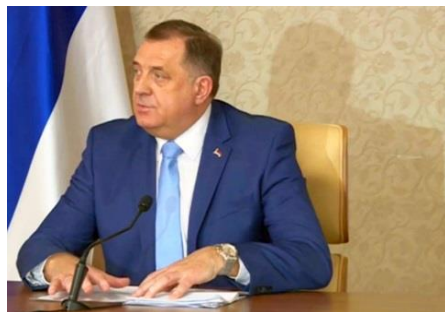
Од закључења Дејтонско-паришког мировног споразума 14. децембра 1995. године, Високи представник је у бројним случајевима изашао изван овлашћења која су му дали потписници Анекса 10, дакле и Република Српска. Неправде које су чинили високи представници према Републици Српској и мирење са тим потврђивали су познату изреку римског права: *Volenti non fit injuria* - Не бива неправда онеме који на неправду пристаје. Оваква пракса трајала је до 2007. године, када су се Влада и Народна скупштина Републике Српске успротивили деловању Високог представника које није у складу са правом. У овом контексту треба навести и Закључке Народне скупштине Републике Српске од 14. маја 2009. године, приликом расправе о преносу надлежности. У тачки 15. Закључака стоји: „Народна скупштина понавља да је потребно извршити трансформацију међународног присуства у БиХ путем преобликовања Канцеларије високог представника у Канцеларију специјалног представника ЕУ, без надлежности за наметање решења у БиХ. Народна скупштина тражи од Високог представника у БиХ да стави ван снаге раније наметнуте одлуке високих представника о смени већег броја лица којима су наведеним одлукама одузета основна људска, грађанска и политичка права и слободе.” Уместо да уважи захтев стране потписнице Анекса 10, Високи представник је 20. јуна донео Одлуку којом укида наведене Закључке, уз образложење да се Закључцима угрожавају искључиве надлежности БиХ изричито наведене у Уставу БиХ. Дакле, неправда и правно насиље према Републици Српској настављају се у континуитету до данашњих дана.

Народна скупштина Републике Српске констатује да је функција Високог представника у БиХ уведена Анексом 10 Дејтонског споразума, који је потписала и Република Српска, те да Високи представник не може ни у ком случају бити надређен Републици Српској. Народна скупштина одбацује „бонска овлашћења” и констатује да је Високи представник изашао из правног оквира свога деловања, који је утврђен Анексом 10, јер је незаконито, противуствано и без ограничења присвојио законодавна, извршна и судска овлашћења, кршећи основна људска права и међународне инструменте за њихову заштиту користећи тзв. „бонска овлашћења”. Скупштина Републике Српске констатује да стране у будућем свеобухватном дијалогу треба да буду Република Српска и Федерација БиХ и три конститутивна народа – Срби, Хрвати и Бошњаци које прихвата као једине носиоце суверенитета. Скупштина, такође констатује да је дејтонска структура и равнотежа у БиХ нарушена и да су конститутивни народи

обесправљени услед неуставног деловања дела међународне заједнице у БиХ.

Председник Народне скупштине РС
Недељко Чубриловић

Српски члан Председништва
БиХ и председавајући у
Председништву
Милорад Додик

СРПСКИ ЧЛАН И ПРЕСЕДАВАЈУЋИ ПРЕДСЕДНИШТВА БиХ МИЛОРАД ДОДИК – СТАВОВИ

Господин Милорад Додик, још 02.10.2012. године, тада председник Републике Српске, поставио је сасвим оправдано и логично питање, зашто Република Србија и Хрватска, као потписнице Дејтонског мировног споразума нису чланице Већа за имплементацију мира у БиХ, али јесу неке друге земље, попут Турске, које немају никакве везе с тим. То ће се морати ставити на дневни ред и редефинисати, истакао је Милорад Додик у разговору са Ивицом Дачићем, у то време премијером Србије. На седници Народне скупштине Републике Српске (11.05.2021.) у Бања Луци, председавајући Председништва БиХ Милорад Додик говорио је о раду Високог представника и примени Анекса 10 Дејтонског споразума, те именовану Инцковог наследника. Господин Додик је у више наврата истакао да Високи представник није функција коју је установио Дејтонски споразум, него његов Анекс 10. „Дејтонски споразум је лоцирао и „затворио” Високог представника у Анекс 10, којим се прописује мандат, односно задаци. Изван Анекса 10, Високи представник се помиње и у неколико других анекса, али без било какве одлучујуће улоге или извршног овлашћења”, рекао је Додик. Додик је истакао да Високи представник нема никаквих овлашћења, већ само задатке. Поручио је да су високи представници у БиХ годинама били узурпатори законодавне, извршне и судске власти, те наметали

амандмане на уставе ФБиХ и РС, као страна које су установиле тог Високог представника.

Током свога надахнутог излагања, господин Додик је нагласио: „Није могућа држава по замисли бошњачких структура за које је Република Српска кривац за све. Подсетићу да је Харис Силајџић једном по повратку из САД, пре десетак година, изјавио да су му амерички званичници више пута рекли – ако је такво стање у БиХ како га представљате, зашто се онда не разиђете? БиХ је, пре свега, демократско питање, потом економско, а онда и европско”, објаснио је Додик. Том приликом, Додик је поручио да Република Српска нема скривене политичке намере и њено деловање је, пре свега, окренуто поштовању Дејтонског споразума и изградњи мира и стабилности у БиХ и региону. Посебно је нагласио: „Све док постоје наде да ће нека страна сила или међународна заједница моћи да на било који начин, похвалама или прекорима, подршком или осудама било које од страна, замени неопходне унутрашње договоре, неће бити могуће очувати државну заједницу БиХ”. Говорећи о потенцијалном новом Високом представнику за БиХ, господин Додик је рекао: „И господин Кристијан Шмит, као званичник са богатом биографијом, преко потребним познавањем права и уставних специфичности сложених земаља, те очигледно добрим намерама, без обзира на личне квалификације, у улози Високог представника једноставно више није потребан нити користан за БиХ. Он је указао на то да преузимање одговорности за постизање договора у БиХ мора лежати на изабраним представницима конститутивних народа Неправедно и пристрасно деловање високих представника потврђују и ове речи господина Додика: „Ако се осврнемо на антиуставне и све друге одлуке Високог представника у последњих 26 година, видећемо да ниједна није била у супротности са жељама политичких представника Бошњака. Ценим да би било паметније и коректније и сврсисходније да су у протеклих 26 година преговарали Срби и Хрвати и Високи представник”, рекао је Додик, а што довољно илустрuje сву „праведност” Високог представника као „опуномоћеника” Бошњака. „Не постоји документ који даје надлежност било коме осим странама потписницама да траже, односно номинују кандидате, а нарочито не Управном одбору Савета за имплементацију мира”, рекао је у наставку излагања Додик. Неприхватљиво је и то, са жаљењем констатује господин Додик, да нас нико не пита како ми видимо своју будућност, што нас константно задржава у статусу објекта, а никако субјекта међународних, па и локалних односа”, додао је Додик.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

1. Готово у свим случајевима деловања РС-а на неуставан, неизбалансиран и пристрасан начин углавном за рачун Бошњака, представник Русије у Управном одбору РС-а исказује своје супротно мишљење, неслагање, издвојено мишљење и сл.

2. Русија се одлучно залаже за затварање ОНР-а, јер је то постао анахрони инструмент међународне заједнице.

3. Русија неће подржати именоване немачког дипломате Кристијана Шилинга на позицију Високог представника.

4. Русија сматра да је у БиХ након 25 година од Дејтона дошло време да представници конститутивних народа и грађана формирају своју визију БиХ.

5. Ако се међународна заједница (читај: Запад) понаша неизбалансирано, ми тада морамо успоставити правилан баланс.

6. У вези са покушајем наметања Закона о наводном геноциду, по овом питању нема сагласности унутар РС-а, а Русија сматра да то мора бити унутрашња ствар БиХ. Такав закон немају ни САД ни Русија нпр.

7. Смисао постојања НАТО-а који се претворио у геополитички пројекат Запада је у ствари борба против Русије. Механичко проширење НАТО-а је инерција прошлости и свако приближавање БиХ и Алијансе сматраће се као непријатељски корак.

8. По мишљењу Русије, НАТО, како показује пракса, није у могућности да одговори на главну стварну претњу савремености – тероризам.

9. Руска Амбасада указује на талас публикација и пропагандног материјала у медијима БиХ, који показују само позитивне стране НАТО-а, док они желе да покажу и другу страну. (Нажалост, и у Републици Српској постоје неки медији попут БН ТВ који отворено делују про-натовски...).

10. Република Српска је одлучно против наметања одлука.

11. Неопходно је изборити се за толико жељено јединство српског народа по питању виталних националних интереса, јер нам то хронично недостаје.

12. Република Српска је сметња, пре свега, онима који желе унитарну БиХ, а Високи представник је често инструмент у реализацији нереалних бошњачких циљева.

13. Циљ одређених ретроградних снага на Западу је слабљење српског фактора на Балкану и у свету, а иза тога стоји други циљ – слабљење руског „малигног” утицаја.

14. Запад неће успети да ослаби позиције Српске, јер, поред наше неискрпне одлучности да је очувамо, имамо и подршку Русије.

15. Москва чврсто стоји на позицији укидања надлежности високих представника, а у Већу за спровођење мира увек је заузимала објективну позицију и бранила интересе Републике Српске.

16. Русија у Републици Српској види искреног пријатеља, стабилног партнера и савезника.

17. Од ратификације Дејтонског мировног споразума 14. децембра 1995. године, па до данас, Високи представник је у бројним случајевима изашао изван овлашћења која су му дали потписници Анекса 10, дакле и Република Српска.

18. Неправда и правно насиље према Републици Српској од стране Високог представника настављају се у континуитету до данашњих дана, а било је случајева да чак суспендује закључке Народне Скупштине.

19. Народна Скупштина Републике Српске констатује да Високи представник не може ни у ком случају бити надређен Републици Српској и одбацује његова „бонска овлашћења”, јер је Високи представник изашао из правног оквира свога деловања, а који је утврђен Анексом 10.

20. Високи представник је незаконито, противуствано и без ограничења присвојио законодавна, извршна и судска овлашћења и тако кршио основна људска права и међународне инструменте за њихову заштиту, кроз „бонска овлашћења”.

21. Скупштина Српске констатује да стране у свеобухватном будућем дијалогу треба да буду Република Српска и Федерација БиХ и три конститутивна народа – Срби, Хрвати и Бошњаци, као једини носиоци суверенитета.

22. Република Српска нема скривене политичке намере, већ је, пре свега, окренута поштовању изворног Дејтонског споразума и изградњи мира и стабилности у БиХ и региону.

23. Господин Додик с правом сматра да БиХ није потребан нити користан било који нови Високи представник, а да одговорност морају преузети изабрани представници конститутивних народа.

На основу сагледаног стања, можемо констатовати да постоји висок проценат подударних виђења актуалне ситуације у БиХ између Руске Федерације и Републике Српске. Стога је неопходно интензивирати међусобну сарадњу у свим областима, а нарочито у сектору енергетике (што пре отпочети изградњу гасовода кроз Републику Српску), безбедности, образовања, културе, здравствене и цивилне заштите, туризма, саобраћаја и сл. Присутност Русије на Балкану је од виталног значаја за српски народ због равнотеже снага и осигурања мира и просперитета на овим просторима. У том смислу, потребно је трајно пратити војну неутралност Србије и не дозволити интеграцију БиХ у НАТО. Таквим ставом, учврстићемо мир на Балкану, задобити још веће поверење Русије, нове инвестиције, бржи и свестранији развој и бољу перспективу младим генерацијама да остају у својој земљи. Стратешко партнерство Русије и Србије најбољи је пример у ком правцу треба ићи.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Радишић, Д., *Српско-руски, руско-српски односи*, АНУРС, НУБЛ и др., Бања Лука, 2020.
2. Радишић, Драган, *Савремени српско-руски, руско-српски односи - допринос стабилизацији прилика на Балкану, Европи и свету*, Центар за стратешка истраживања националне безбедности ЦЕСНА Б, Београд, Интернационални универзитет Травник у Травнику и Универзитет Св. Кирил и Методиј, Велико Трново, Бугарска.
3. Радишић Д., „Велике силе и њихов утицај на међународне односе”, *Сварог*, часопис за друштвене и природне науке, бр.7, Бања Лука, 2013.
4. *Вечерње новости*, Београд
5. *Глас Српске*, Бања Лука
6. *Слободна Европа*
7. *ТАСС*, Москва
8. *РТРС*, Бања Лука
9. *Восток*

10. *Спутник Србија*

11. <http://www.ohr.int/>

12. <http://www.ohr.int/?cat=250&lang=sr>

КРИМИНАЛ ОХАЕРИЗМА

Сажетак: Предмет овог рада је један облик владања развијен у БиХ од 1996. године до данас, који аутор назива охаеризмом. Тај термин аутор је као свој неологизам извео из енглеске скраћенице ОНР, установљене за Канцеларију Високог представника у БиХ. У раду су описани и објашњени не само ауторитарност и тоталитарност охаеризма, као његове битне карактеристике, већ и криминал охаеризма какав до сада није забиљежен у историји, настао флагрантном и тешком злоупотребом овлашћења високих представника и криминогених структура унутар његове канцеларије.

Кључне ријечи: *ОНР, охаеризам, криминал, злоупотреба овлашћења, Високи представник, ауторитарност, тоталитарност.*

УВОДНИ ДИО

Држава, ова савремена из времена у којем ми живимо, за потребе правне науке може се дефинисати као правно уређена организација која се од других правом уређених организација које постоје и дјелују у њеном простору разликује по томе што према правним субјектима (физичка и правна лица) на својој територији врши суверену и политичку власт засновану на монопољу употребе легитимне физичке принуде, с циљем правног уређивања друштвених односа и вршења функција заштите реда и мира, сигурности и слободе, те стварања услова за достојанствен живот људи.

Из ове дефиниције произлази да је савремена држава сврховита организација која постоји ради остварења одређених општекорисних циљева, а то су правно уређивање друштвених односа, које искључује насиље, чиме се омогућују и функције заштите реда и мира, сигурности и слободе, те стварања економских услова да човјек живи достојанственим животом.

Међутим, за правилно и потпуно разумијевање онога што је предмет овог рада, у изложеној дефиницији државе посебно је важан дио у којем је речено да, правно гледано, савремена држава на својој

¹ Проф. др Милан Благојевић, редовни професор уставног права, Универзитет за пословни инжењеринг и менаџмент Бања Лука

територији врши суверену и политичку власт. То је посљедица чињенице да је држава средиште политике, што је својеврсна вододијелница (*diferentia specifica*) која државу разликује од осталих правом уређених организација на њеној територији. Наиме, да би држава уредила друштвене односе за које постоји потреба да буду уређени правом, свему томе увијек претходи политика, схваћена као расправљање и одлучивање у надлежним институцијама државе о томе у ком правцу ће ићи одређени друштвени однос, какав ће му бити правни садржај, те каква права и обавезе ће имати субјекти тих односа. Наравно, то расправљање не тече глатко, јер су у њему садржани сложени друштвени и државни циљеви и супротстављени различити, снажно конфликтни лични и колективни интереси, који су нарочито својствени савременом друштву. Али, упркос тој снажно израженој конфликтности и поцијепаности савременог друштва бројним личним и ускогрупним интересима, оно што је својствено савременој држави је њена правна врховност.

Ту врховност држава има захваљујући монополу употребе физичке принуде, помоћу којег држава остварује сувереност на својој територији. Тај монопол државе је легитиман, јер само њиме држава може остварити општедруштвене вриједности реда, мира и сигурности, као предуслова за достојанствен живот људи, који је такође сврха и задатак савремене државе. Правна врховност државе значи да су само одговарајуће институције државе надлежне да доносе и мијењају њен устав и законе. Још је Жан Боден у 16. вијеку, у доба успостављања апсолутних монархија и превладавања кризе државне суверености (због дуготрајног сукоба између феудалних владара и папе око тога коме припада суверена власт – феудалном владару, тј. држави или папи), теоријски рјешавајући тај сукоб у корист феудалног владара, сачинио попис искључивих овлашћења државе и у њему на прво мјесто ставио право државе (њених институција) на доношење закона. Од тада је тако остало све до данас, доживјевши и своје опредмећење у Повељи Уједињених нација као врховном општем правном акту ове свјетске организације држава.

Најприје је у члану 2. став 1. тачка 1) Повеље УН прописано да се Организација Уједињених нација „темељи на начелу суверене једнакости свих својих чланова”. Досљедно томе, истом повељом је, у члану 2. став 1. тачка 7), прописано:

„Ништа у овој Повељи не овлашћује Уједињене нације да се мијешају у послове који по својој суштини спадају у унутрашњу надлежност државе, нити обавезује чланове да такве послове подносе на рјешавање према овој Повељи”.

Све претходно речено значи да је свака држава која је примљена у чланство УН једнако суверена на својој територији у односу на сваку другу државу чланицу УН, као и у односу на било коју међународну организацију или појединца. Сувереност подразумева унутрашњу врховност државних институција, то јест право тих институција да у складу са својим надлежностима прописаним државним уставом расправљају и одлучују о свим питањима од важности за друштво организовано у државу. То је оно вршење суверене политичке власти, истакнуто на почетку овог увода, које има за сврху уређивање сваког за друштво и државу важног друштвеног односа, а то уређивање државне институције врше нормама устава, закона и других правних прописа.

Истина, у члану 2. став 1. тачка 7) Повеље УН јесте прописано да правило о немијешању УН у унутрашње послове држава чланица не дира у примјену принудних мјера по основу главе VII те повеље. Да подсетим, глава VII Повеље УН садржи правне норме о дјеловању УН, тј. Савјета безбједности УН (СБ УН), у случају пријетње миру, затим у случају нарушавања мира, као и чина агресије. Чланом 39. Повеље УН је прописано да СБ УН утврђује постојање сваке пријетње миру, нарушавања мира или чина агресије и даје препоруке или одлучује које мјере ће бити предузете ради превенције нарушавања мира, односно агресије, или васпостављања стања које је претходило нарушавању мира, односно агресији. Али, чак ни у тим случајевима Повељом УН није дато право не само УН него и ниједној држави, а камоли појединцу, да се за вријеме примјене принудних мјера може мијешати у унутрашња политичка питања државе против које се предузимају те мјере. Другим ријечима, чак ни тада УН нити било која држава, друга организација или појединац немају право да у држави против које се предузимају наведене мјере замијене њен парламент, па да умјесто тог парламента доносе, односно намећу уставне, законске и друге прописе. Такав закључак недвосмислено произлази из садржаја свих одредаба главе VII Повеље УН. Јер, из тих одредаба произлази да се све мјере које СБ УН предузима у некој од наведених ситуација могу подијелити у двије групе: а) мјере које не укључују употребу оружане силе; б) мјере које укључују употребу оружане силе.

Прва група мјера може обухватити потпуни или дјелимични прекид економских односа, те жељезничких, ваздушних, поштанских, телеграфских, радио и других средстава везе, као и прекид дипломатских односа (члан 41. Повеље УН). Ако сматра да наведене мјере не би одговарале или ако се показало да не одговарају, СБ УН може помоћу ваздушних, поморских и копнених снага да предузме

акцију коју сматра потребном за одржавање или успостављање међународног мира и безбједности. Таква акција СБ УН може обухватити демонстрације, блокаду и друге операције ваздушних, поморских и копнених снага УН.

Када се пажљиво анализирају и тумаче наведене одредбе Повеље УН, може се закључити да ниједна од њих не даје право УН-у, а то значи ни СБ УН, да ни под изговором предузимања мјера за успостављање међународног мира против неке државе могу одмијенити (супституисати) њене институције у одлучивању о пословима који, по својој суштини, спадају у унутрашњу надлежност државе. Јер, како се види, наведене мјере се не односе на процес политичког расправљања и одлучивања у држави на коју се примјењују, и доношење закона од стране њених надлежних институција, већ се ради о мјерама које су неоружане (потпуни или дјелимични прекид економских односа, прекид дипломатских односа и др.), односно оружане (употреба силе коришћењем ваздушних, поморских и копнених снага УН). Другим ријечима, ниједном од тих мјера не дира се у суверено право државе да и за вријеме њиховог предузимања њене институције (што, прије свега, подразумијева парламент у савременој држави) расправљају и у форми устава и закона уређују друштвене односе на својој територији.

СУШТИНА КРИМИНАЛА ОХАЕРИЗМА

Дакле, из угла правне науке, а то значи истине у њеном правном смислу који се подудара и са истином у најширем смислу тог појма, очигледно је да нико осим надлежних институција савремене државе нема право да се мијеша у унутрашња политичка питања, а камоли да се стави у улогу уставотворца или законодавца те државе. Јер, у противном крши Повељу УН, а то значи крши међународно право.

Али, дејтонска БиХ је изузетак од свега тога, због чега криминал на који ћу указати у наставку представља неизбрисиву тамну мрљу на савјести цјелокупног човјечанства. Оно што слиједи представља мрачњаштво нашег доба и феномен какав никада раније у том облику није забиљежен у људској историји.

Наиме, у Анексу 10 Дејтонског мировног споразума, који садржи одредбе о Високом представнику и његовим овлашћењима, јасно је прописано да Високи представник има само ове надлежности:

- а) *надгледање* спровођења мирног рјешења;
- б) *одржавање* тијесних политичких контаката са странама да би

оне у потпуности поштовале све цивилне аспекте мирног рјешења и високи ниво сарадње између њих и организација и агенција које учествују у тим аспектима;

в) *координисање* активности цивилних организација и агенција у БиХ у циљу обезбјеђења ефикасног спровођења цивилних аспеката мирног рјешења. При томе је предвиђено да ће Високи представник поштовати њихову аутономију у оквиру њиховог дјелокруга рада, док ће им, по потреби, давати опште смјернице о утицају њихових активности на спровођење мирног рјешења. Од цивилних организација и агенција се тражи да пруже помоћ Високом представнику у вршењу његових одговорности пружањем свих информација битних за њихове операције у БиХ;

г) *олакшавање*, уколико процијени да је то потребно, превазилажења свих тешкоћа које настану у вези са цивилним спровођењем;

д) *учествовање* на састанцима организација донатора, посебно оних који буду посвећени питањима рехабилитације и обнове;

ђ) *периодично извјештавање* Уједињених нација, Европске уније, Сједињених Држава, Руске Федерације и других заинтересованих влада, страна и организација о напретку у спровођењу мировног споразума у вези са задацима предвиђеним овим споразумом;

е) *давање смјерница и примање извјештаја* од Комесара за међународне полицијске снаге установљене Анексом 11 Општег оквирног споразума.

Поред ових, Високом представнику су Анексом 10 дата и овлашћења сазивања и предсједавања тзв. заједничком цивилном комисијом у БиХ, оснивања подређених заједничких цивилних комисија на локалним нивоима, те учествовање на састанцима Заједничке војне комисије и давање савјета тој комисији о питањима политичко-војне природе.

Као што видимо, нигдје се у овом анексу не помиње било каква могућност за Високог представника да улази у позицију било ког органа власти БиХ или ентитета и да умјесто њих доноси било какве акте на чије доношење су они овлашћени. Заиста, ни сва сложеност и широкост употријебљених израза и синтагми као што су „одржавање тијесних контаката са странама”, „координисање активности цивилних организација”, „олакшавање превазилажења свих тешкоћа”, не дају простора да се, чак ни екстензивним тумачењем, извуче закључак да Високи представник по овом анексу Дејтонског споразума има право да

у БиХ намеће било какве прописе, а камоли оне који представљају устав и закон.

Знали су то веома добро у Канцеларији Високог представника у БиХ, што доказује и сљедећа чињеница. Према писању сарајевског листа *Дневни аваз* од 16. маја 2009. године, Педи Ешдаун (Високи представник од маја 2002. до јануара 2006. године) у својој аутобиографској књизи *Срећан живот (A Fortunate Life)* пише (*курзив у цитату је мој*):

„За обављање мог мандата на располагање ми је стављен Уред високог представника (ОХР) са око 800 запослених и буџет од 36 милиона евра (мјесечно). *А да би ово моје уплитање у сваку пору живота било потпуније, дате су ми огромне овласти (бонске овласти), на основу којих сам могао наметати законе, смјењивати функционере и политичаре који блокирају или спречавају имплементацију Дејтонског споразума.* Управо је то био наш задатак 2002. године... *А то је подразумијевало почетак постепене разградње структуре Дејтона...*”.

Дакле, и сам Педи Ешдаун истиче да је тек на једном скупу у Бону, о којем ће у наставку бити ријечи, дошло до давања наводно *огромних овлашћења* Високом представнику. Потом, Ешдаун разоткрива себе, јер најприје каже да су та „овлашћења” између осталог значила да Високи представник смјењује *функционере и политичаре који блокирају или спречавају имплементацију Дејтонског споразума* и да *наводно може наметати законе*, након чега признаје да је *задатак Високог представника у ствари био да разгради тај споразум.*

Ешдаун се позива на скуп у Бону, а ради се о састанку нечега што је истинска фантомска појава, којој је дат назив Савјета за примјену мира у БиХ. Ради се о фантомској појави зато што њено постојање није прописано не само Дејтонским мировним споразумом, већ није прописано ниједним другим извором међународног и унутрашњег (државног) права. Е та фантомска појава је 10. децембра одржала састанак у Бону и усвојила закључке у којима, у тачки XII, дословно стоји (*курзив у цитату је мој*):

„Савјет *поздравља намјеру Високог представника* да искористи своја крајња овлашћења у регији *у вези са интерпретацијом Споразума о цивилној имплементацији Дејтонског мировног споразума (тј. Анекса 10 Дејтонског споразума – моја опаска)*, у циљу олакшања разрјешења тешкоћа путем доношења *обавезујућих одлука*, кад он сматра за неопходно, о сљедећим питањима:

а) вријеме, мјесто и предсједавање састанцима заједничких институција;

б) *привремене мјере* које ступају на снагу кад стране нису у могућности да се договоре и које остају важеће док Предсједништво или Савјет министара БиХ не усвоје одлуку о том питању у складу са Дејтонским споразумом;

в) *друге мјере* при обезбјеђењу имплементације Дејтонског споразума у цијелој БиХ и њеним ентитетима, као и неометаног рада заједничких институција. Такве мјере могу укључивати активности против лица која обављају јавну службу или функционера који изостају са састанака из неоправданих разлога или за које Високи представник сматра да нарушавају правне обавезе успостављене Дејтонским споразумом или рокове за њихову имплементацију.”

Цитирани текст је најважнији дио за правилно разумијевање комплетног криминала који стоји у позадини овог чина фантомског Савјета за примјену мира у БиХ, али и за криминал охаеризма, односно високих представника у БиХ и криминогених структура Канцеларије Високог представника у БиХ. С тим у вези, најприје треба поновити да не постоји ниједан правни извор од којег је изграђен међународни правни поредак којим би било прописано постојање тог савјета, нити било који извор унутрашњег права у БиХ (почев од њеног Устава) дозвољава постојање тог савјета. И због тога је тај савјет фантомска појава не само у правном, већ и у моралном погледу. Услјед тога, такав савјет нема никакву надлежност не само да именује Високог представника у БиХ, већ ни да му даје било каква овлашћења. Да има неки правни извор у том правцу, навео би га овај фантомски савјет у својим закључцима из Бона 1997. године.

Међутим, није то могао учинити нити је учинио, јер такав правни извор напросто не постоји. У томе се испољава сва суштина криминала који је (у)чинио овај савјет доносећи Бонске и све остале своје закључке, све у сарадњи са криминогеним структурама Канцеларије ОХР-а у Сарајеву, што толико очигледно произлази из текста тих закључака. Наиме, када су се сусрели са овим необоривим и за њих поразним чињеницама и доказима, онда су криминогене структуре ОХР-а које су учествовале у припреми Бонских закључака смислиле, у договору и уз сагласност такође криминогених структура из поменутог савјета за примјену мира, да се у Бонским закључцима 1997. године напишу барем ријечи „*обавезујуће одлуке и мјере*”, сматрајући да ће им то наводно бити довољно да послије тога она криминогена структура Канцеларије ОХР-а и високи представници

лично, даље одраде свој задатак, то јест да те ријечи тумаче тако да наводно значе и могућност да Високи представник у БиХ намеће уставне амандмане и законе. Међутим, превидјели су да ријечи „одлука” и „привремена мјера” никада не могу имати значење устава, закона, нити било ког другог правног прописа.

Али, ако за тренутак занемаримо то фантомство и криминал Савјета за примјену мира, који већ сами по себи угрожавају међународни правни предак, чињеница је да чак ни у цитираној тачки Бонских закључака из 1997. године нигдје, ни на једном мјесту нити иједном ријечју чак ни тај савјет није написао ријеч „закон”, тј. да Високи представник може да намеће законе у БиХ, нити је написао да одлуке и мјере Високог представника, које му је на криминалан начин „повјерио” фантомски савјет, имају или да могу имати снагу закона у БиХ. На такав закључак поузвано указује не само то што ни тај савјет нигдје у Бонским закључцима није написао да су одлуке и мјере Високог представника закон у БиХ или да имају снагу закона у БиХ, већ узимајући у обзир и слједеће разлоге. Наиме, из цитиране тачке XII Бонских закључака произлази да се одлуке Високог представника могу односити на вријеме, мјесто и предједавање састанцима заједничких институција, док се његове тзв. привремене мјере могу односити само на оно о чему одлучују Предсједништво или Савјет министара БиХ у складу са Дејтонским споразумом. Дакле, чак ни у овим Бонским закључцима није речено да се тзв. привремене мјере Високог представника могу односити на оно о чему одлучује Парламентарна скупштина БиХ као законодавац, већ сам на оно о чему одлучују Предсједништво БиХ и Савјет министара БиХ. Пошто Предсједништво БиХ и Савјет министара не врше законодавну власт, очигледно је и из овога да ни фантомски Савјет за примјену мира својим Бонским закључцима из 1997. године, а ни било којим другим својим актима, никада није овластио Високог представника да у БиХ може наметати законе.

А да то ни Савјет безбједности никада није учинио, не треба трошити много ријечи. Довољно је само истаћи да у 40 резолуција, колико их је СБ УН донио о БиХ од децембра 1995. године до данас, никада ни тај орган УН није овластио Високог представника да у БиХ намеће уставе и законе. СБ УН то није ни могао учинити, с обзиром на Повељу УН о којој је претходно било ријечи, из које јасно произлази да се Организација Уједињених нација (чији члан је БиХ) „темељи на начелу суверене једнакости свих својих чланова” и да, досљедно томе, ништа у Повељи УН не овлашћује Уједињене нације да се мијешају у послове који по својој суштини спадају у унутрашњу надлежност

државе, нити обавезује чланове да такве послове подносе на рјешавање према тој повељи.

Вјерујем да ће се пажљиви читалац послје свега претходно написаног запитати, па како је онда Високи представник успио да у БиХ доноси и намеће законе и уставне амандмане?

По мом мишљењу, два су разлога која дају одговор на ово питање. Један од њих је везан за Високог представника и апарат службеника његове канцеларије у Сарајеву, а други разлог се односи на овдашње људе и њихове карактерне слабости.

Када је ријеч о првом разлогу, он је везан за криминал високих представника и криминогених структура унутар њихове канцеларије у Сарајеву, које су му припремале материјале. Наиме, из претходно изложене аргументације произлази да је та криминогена охаеризована структура, свјесна да чак ни фантомски Савјет за примјену мира у БиХ не може себи дозволити, нити је дозволио, луксуз да у својим закључцима употреби ријеч „закон” као овлашћење за Високог представника, сматрала довољним да се у Бонским закључцима 1997. године напишу ријечи „обавезујуће одлуке и мјере” и да ће им то бити довољно да послје тога они, дакле та криминогена структура Канцеларије Високог представника и високи представници лично, те ријечи тумаче тако да наводно значе и могућност да Високи представник у БиХ намеће уставне амандмане и законе. Управо је тај изопачени наум криминогених структура Канцеларије Високог представника најбољи доказ постојања криминала охаеризма. Јер, то није остало само на нивоу њиховог изопаченог наума него је тај наум много пута и реализован, наметањем бројних уставних амандмана и закона Високог представника у БиХ. При томе је у сваком од њих, па и посљедњем тзв. „закону о забрани негирања геноцида” који је 23. јула 2021. године наметнуо Валентин Инцко, Високи представник наводио да му то наводно омогућује тачка XI2 Бонских закључака из 1997. године, иако, како је претходно показано, та тачка никако не пружа закључак за то. Због тога се ради о истинској лажи којој су с тим у вези прибјегавали високи представници у БиХ како би прикрили овај њихов криминал.

Нажалост, упркос свој очигледности овог криминала охаеризма, њему је пошло за руком да га овдје реализује, а с тим у вези мора се узети у обзир оно што слиједи у наставку.

Од њеног настанка, па све до данас, Република Српска изложена је нападима бројних домаћих и иностраних снага које за коначни циљ имају уништење Републике Српске.

Једну од њих представљају активности тзв. међународне заједнице и Канцеларије Високог представника у БиХ (те бројних високих представника лично), којима су, у дословном смислу тих ријечи, отимани дијелови њене територије (у Брчком и на подручју сарајевске Добриње), чиме је у територијалном смислу (нарочито на простору Брчког) обесмишљено постојање Републике Српске. Планери и извођачи ових активности посебно су рачунали на психолошки моменат који такве одлуке (нарочито она о противправном наметању Брчко дистрикта) имају на психу овдашњег српског народа који је створио Републику Српску. Јер, несумњиво је да такве одлуке у психолошком погледу изазивају не само љутњу и разочарање становништва Републике Српске као почетно стање колективне свијести већ, како вријеме одмиче, и његову резигнираност и осјећај безизлажности, а затим и мирење са таквом судбином што, према рачуници планера, треба да доведе и до таквог стања колективне свијести у критичној маси нашег народа која више неће имати позитиван однос према својој Републици. Из тога, у коначном, треба бити произведена спремност тог колективитета да и сам укине своју Републику или да барем пристане на то, то јест да се не успротиви активностима које би у истом правцу биле предузете од стране такозване међународне заједнице (и домаћих актера) иза којих, у ствари, стоје САД, ЕУ и Велика Британија.

Али ништа се с тим у вези не може правилно разумјети без познавања темеља који су положени за такво дјеловање. Ти темељи налазе се изван права, у сфери војне моћи и силе која се при самом крају 20. вијека на бестијалан начин сручила на српски народ не само овдје у Републици Српској него и у тадашњој СР Југославији. Без елементарног познавања те бестијалности и посљедица које је произвела у критичној маси нашег народа, не може се потпуно и правилно схватити ни успјех криминала охаеризма. Стога у овом уводном дијелу морам накратко подсјетити на одређена дешавања из година с краја 20. вијека. Та ретроспекција има два дијела, од којих један чине дешавања овдје у Републици Српској, а други је агресија на СР Југославију и окупација једног дијела територије Републике Србије.

Када је ријеч о Републици Српској, све је, рекао бих, почело 1997. године. У мају те године у португалском граду Синтра одржан је министарски састанак тзв. Управног одбора Савјета за примјену мира, тијела чије постојање није уговорено Дејтонским мировним споразумом, због чега су тај савјет, као и његов управни одбор, својеврсне фантомске појаве, па су све њихове одлуке, укључујући и ону са скупа у Синтри, без правног темеља. На скупу у Синтри утврђен

је тзв. „пакет брзог поласка”, који су криминогене структуре Канцеларије Високог представника протумачиле да наводно значи и наметање од стране Високог представника закона о држављанству и пасошима БиХ. Такође је на том скупу закључено да Високи представник има право да суспендује или лиши могућности рада сваки медиј и његов програм чија продукција је у сукобу са духом или са словом Дејтонског споразума. Поступајући по закључцима из Синтре, тадашњи Високи представник Карлос Вестендорп је 27. августа 1997. године издао налог СФОР-у да заузме телевизијске предајнике Српске радио-телевизије на Дугој Њиви код Добоја и Удриговоу код Бијељине. Недуго затим, 1. октобра 1997. године оружане снаге НАТО-а заузеле су четири кључна телевизијска предајника у Републици Српској: Требевић, Дуга Њива, Леотар и Удригово. Оно што је најважније, а у вези је са предметом овог рада, је потпуни изостанак реакције домаћег становништва и власти у Републици Српској, јер није било отпора овако огољеној противправној сили, упркос томе што је њоме ударено на дијелове темеља Републике Српске. Ни у фантомском Савјету за имплементацију мира нису очекивали да ова почетна активност Високог представника у БиХ неће изазвати икакав озбиљнији отпор домаћих власти и народа, што потврђују и ријечи Гералда Кнауса и Феликса Мартина, који кажу да су „чланови Савјета за имплементацију мира били изненађени успјехом ове интервенције”.²

Од те 1997. године, НАТО-у је било потребно само нешто више од годину дана па да без овлашћења Савјета безбједности УН, а то значи супротно Повељи УН, војно нападне СР Југославију и тиме изврши агресију и злочин против мира, бомбардујући тадашњу СР Југославију непрекидно више од 70 дана (од 24. марта до 10. јуна 1999. године). За то вријеме НАТО је извршио 36.219 налета и лансирао 420.000 пројектила, чија укупна маса се мјери десетинама хиљада тона, што укључује и огромне количине бомби са осиромашеним уранијумом које су оставиле разорне и трајне посљедице на здравље становништва и земљиште. Услиједила је окупација Косова и Метохије, која траје све до данас.

Ове злочиначке активности НАТО-а и ЕУ довешће не само до материјалног разарања СР Југославије (Србија и Црна Гора), већ и до менталног разарања (ментална десупстанцијализација) прије свега српске популације. То ментално разарање нарочито ће се испољити у тзв. петооктобарским дешавањима 2000. године, која имају несагледиве

² Gerald Knaus, Felix Martin, “Lessons from Bosnia and Herzegovina, Travails of the European Raj”, *Journal of Democracy*, volume 14, Number 3, July 2003, p. 64.

негативне посљедице по српски народ, у виду његове вестернизације. О тим посљедицама говори и др Маркус Пападопулос, угледни британски аналитичар, указујући између осталог на сљедеће:

„Још од свргавања Слободана Милошевића, које је Запад оркестрирао кроз Отпор, Србија је држава клијент Запада, посебно под контролом Америке, Британије, Европске уније и НАТО-а. Сходно томе, председнике и премијере, заједно са другим високим позицијама моћи, у Србији бирају западни господари земље. Запад – САД, Велика Британија, ЕУ и НАТО – продро је у све аспекте живота у Србији, као и у Црној Гори, укључујући политику, економију, државну службу, медије, академију, војску и цркву.”³

Претходни уводни дио био је неопходан да би се разумјело понашање овдашњих људи, којима су својствени резигнација и отупјелост, до чега је дошло насиљем Запада на овом простору, али и услед одсуства карактера нашег човјека. Ово истичем зато што су то узроци којима се може објаснити како је дошло до тога да високи представници на противправан, односно криминалан начин, намећу уставне амандмане и законе у БиХ, а затим и да се ти њихови криминални акти беспоговорно проводе у пракси и да се још усаде у главе овдашњих људи као својеврсна непорецива „истина”.

Дакле, узроци тог успјеха криминала охаеризма, којем с друге стране конвенира истински фијаско Републике Српске, су у најмању руку двојаки. Несумњиво је да се на првом мјесту мора узети у обзир огољено насиље Запада у агресији на СР Југославију. Том агресијом и окупацијом, Западу је пошло за руком да веома брзо у своју корист изврши и својеврсно преумљивање критичне масе тамошњег становништва, да контролише све важне политичке процесе, као и да продре у све државне службе у Србији, на шта указује др Пападопулос, а што подразумејева и судску власт као државну службу.

Све те посљедице нису остале без одјека ни овдје код нас. Штавише, оне су биле *conditio sine qua non* за оно што ће услједити у БиХ убрзо по НАТО агресији и окупацији Косова и Метохије. Другим ријечима, не смије се сметнути с ума да су планери и извођачи политике разарања Републике Српске веома добро најприје увидјели одсуство иоле озбиљнијег отпора власти и народа у Републици Српској

³ Цитирано према порталу *Нова српска политичка мисао*, са адресе <http://www.nspm.rs/hronika/markus-papadopoulos-srbija-je-de-fakto-priznala-republiku-kosovo-vasingtonski-sporazum-koristi-americkim-i-izraelskim-spoljnopolitickim-ciljevima-projektu-velike-albanije-i-bankovnim-racunima-izdajnicke-srpske-elite.html> (19.09.2020).

када су му у августу, односно октобру 1997. године, на противправан начин, огољеним насиљем, Високи представник и СФОР заузели и отели најважније телевизијске предајнике у земљи.

Паралелно са овим насиљем текао је процес преумљивања овдашњих људи и њиховог придобијања за ствар Запада, а против Републике Српске. Имао сам прилику да све то непосредно запажам и биљежим, па сам тако био очевидац и оваквих преумљивања. Први примјер је везан за изборе у БиХ, у чијој организацији сам учествовао пет година као предсједник једне општинске изборне комисије. Гледао сам како тзв. Привремена изборна комисија, а преко ње и Канцеларија Високог представника у БиХ, придобија српске људе (предсједнике општинских изборних комисија у Републици Српској) не само тиме што финансира њихове, за то вријеме високе, мјесечне плате, већ и тиме што их о свом трошку пошаље на мјесец дана у САД на назови студијска путовања. Томе су се ти људи радовали и хвалили се, а касније приказивали у личним животописима као свој професионални успјех. Међутим, по повратку у земљу чекао их је рачун Запада, у виду очекивања да се залажу за формирање удружења изборних службеника БиХ, то јест само једне асоцијације искључиво на нивоу БиХ, што је значило да се не може основати таква асоцијација на нивоу Републике Српске. И ти наши људи су апсолутно испуњавали таква очекивања Запада. Сјећам се гласања које је у том правцу 1997. или 1998. године одржано у Вогошћи код Сарајева, на једном скупу изборних службеника у организацији ОЕБС-а, а тиме и Високог представника у БиХ. Прије него што ћемо приступити гласању, у расправи о тој теми сам указивао (због чега ме Запад није хтио послати на путовање у САД, јер сам то исто говорио и прије скупа у Вогошћи) на потребу да се ми, изборни службеници из Републике Српске, најприје организујемо у нашу асоцијацију у Републици Српској, па да онда та асоцијација евентуално одлучи да ли је сагласна да се организује и асоцијација на нивоу БиХ. Нико ме у томе није подржао од људи из Републике Српске, о чему свједоче резултати гласања одржаног одмах послје те расправе. Огромна већина изборних службеника из Републике Српске, која укључује и оне који су о трошку Запада путовали у САД, гласала је да се створи само једна асоцијација, она на нивоу БиХ, тако да је мој глас остао у мањини.

Идентични процеси преумљивања од стране Запада синхронно су текли и у другим сферама живота у Републици Српској. Људима на позицијама власти у Републици Српској, њеним предсједницима, премијерима, министрима, судијама, као да је тада стала памет, па нису могли или нису хтјели да виде оно што се тако јасно види (и да се

успротиве насиљу Високог представника), а то је да нигдје, ни у једном извору права, није прописано да Високи представник може наметати било који пропис, а камоли уставе или законе. Овдашњи људи су се толико неодговорно односили према томе, да је то феномен који заслужује посебну обраду не само у праву од стране правника, већ и у политикологији и социологији од стране политиколога и социолога, као и у психологији и социјалној психологији од стране психолога и социјалних психолога.

Илустрације ради, навешћу случај министра правде Републике Српске (Милан Трбојевић) из јуна 1999. године. Тадашњи предсједник Републике Српске (Никола Поплашен) је на основу одговарајућег закона (о помиловању) у том својству донио одлуку о помиловању осуђених лица. Међутим, да се та одлука не изврши постарао се министар правде Републике Српске у Влади Милорада Додика, који је 25. јуна 1999. године издао службени акт (број 03/2-693-333/99) и упутио га свим основним и окружним судовима у Републици Српској (у то вријеме био сам судија Основног суда у Добоју, што ми је омогућило увид у тај акт), у којем министар правде каже (*курзив у цитату је мој*):

„Обавјештавам Вас да је Високи представник Међународне заједнице господин Карлос Вестендорп након што је смијенио са дужности предсједника Републике, овом министарству доставио налог којим забрањује да одлуке о помиловању осуђених лица доноси и потписује господин Никола Поплашен. Према томе, одлуке о помиловању осуђених лица које Кабинет предсједника Републике доставља нису важеће и по њима се не смије поступати, али за Вашу информацију те молбе за помиловање нису обрађиване у Министарству правде нити је проведено поступак у складу са Законом о помиловању. Треба покушати да осуђена лица не сазнају за ове одлуке како бисмо и ми и Ви избјегли непотребне расправе са странкама.”

Овај доказ необориво говори о томе како је већ у то вријеме процес преумљивања и охаеризовања овдашњих људи био у потпуности довршен. Јер, кад министар правде признаје у наведеном службеном акту да је предсједник Републике Српске одлуку о помиловању донио на основу тада важећег Закона о помиловању, али да Министарство правде с тим у вези не поступа у складу са Законом о помиловању због (само)воље Високог представника, па кад исти министар још позива судове да ни они не поступају по том закону него по (само)вољи Високог представника, што су судови и учинили, онда је то био сигуран знак да је охаеризовано преумљивање овдашњих људи

било завршено, чиме су сила и моћ дефинитивно побиједили право и правну државу на овим просторима.

Због тога ме све ово, то јест насиље Високог представника из тог времена, те слабост карактера и спремност критичне масе наших људи да ради сопственог остварења и личне афирмације до сервилности подилазе Високом представнику и његовом насиљу, подсећа на социјалну (и индивидуалну) патологију коју је, објашњавајући однос моћи и силе кроз примјер мачке и миша, Елиас Канети описао на следећи начин:

„Кад мачка једанпут ухвати миша, он је у њезиној власти. Она га је дохватила, шчепала, она ће га убити. Но, чим се почне играти њиме, јавља се нешто ново. Она га пушта из шапа и дозвољава му да мало одмакне. Чим јој миш окрене леђа и почне бјежати, више није у њезиној власти. Међутим, он се налази у мачкиној моћи, зато што га она може вратити к себи. Простор који мачка надзире, тренуци наде које препушта мишу, држећи га под строгим надзором и не губећи занимање за њега и његово уништење, све то заједно, простор, нада, надзор и интерес за уништењем, могли бисмо назвати стварним тијелом моћи или једноставно самом моћи.”⁴

Осим што ме насиље охаеризма и одсуство карактера наших људи подсећају на Канетијеве мачку и миша, они ме подсећају и на још нешто. Ријеч је о нечему што је још давно казао Рудолф Јеринг, записавши да:

„Где се народни морал састоји у удварању, покорности, потчињености, у политици лукавства, подлости, притворности, ту се не може никакав карактер одгајати: такво земљиште рађа само подлаце и робове...”⁵

Ових дана (октобар 2021. године) друштвеним мрежама кружи текст који је, попут Јеринговог, такође важан за разумијевање разлога због којих је охаеризовано преумљивање овдашњих људи успјешно завршено, чиме су насиље и моћ охаеризма дефинитивно побиједили право и правну државу на овим просторима. Наиме, у том тексту се цитира један дијалог, за који не знам да ли се стварно догодио или није. Међутим, и ако до тог дијалога можда није дошло, он и те како погађа

⁴ Елиас Канети, *Маса и моћ*, превод с њемачког Јасенка Планинц, Загреб, 1984, стр. 233.

⁵ Рудолф Јеринг, *Циљ у праву*, Београд, 1894, прва свеска, стр. 275, цитирано према књизи Косте Чавошког, *Право као умеће слободе - Оглед о владавини права*, Београд, 2005, стр. 152.

и објашњава суштину методологије иностраног утицаја не само у Србији, већ и суштину насиља и владања охаеризма. Дакле, у том тексту је дијалог сљедећег садржаја (*курзив у цитату је мој*):

„Пре извесног времена, на једној кућној журци, имао сам необично занимљив и искрен разговор са бившим дипломатом једне изузетно утицајне западне земље, који се сада бави бизнисом у региону. Обојица смо били мало више попили, додуше ипак више он него ја, што му је додатно развезало језик. У једном тренутку упитао сам га сасвим отворено: „Зашто у Србији помажете и на власт доводите само најгоре људе?” Размислио је на тренутак, па ми је одговорио врло недипломатски: „Први разлог је очигледан, људи без квалитета и људи који имају слаб карактер и они склони корупцији су најпослушнији и са њима је лако манипулисати. А други разлог, хм, па како да ти кажем, ми том негативном селекцијом плански убијамо самопоштовање народа и осећај патриотизма међу будућим генерацијама. Када виде какви све испливају на површину, млади се разочаравају, почињу да мрзе сопствену земљу, развијају комплекс инфериорности и страни утицај прихватају као нешто сасвим нормално, па чак и пожељно”.

Како видимо, то одсуство квалитета (људских и професионалних) и потреба наших појединаца да се самоостваре по било коју цијену, што је посебан облик склоности ка корупцији, дају одговор на питање како је насиљу охаеризма, тј. очигледној злоупотреби овлашћења која представља криминал, пошло за руком да нас подјарми, да нас претвори у ликове који се беспоговорно повинују свему томе. У обиљу примјера који то потврђују, навешћу само један који је довољно илустративан.

У марту 2005. године, тадашњи Високи представник Педи Ешдаун је на криминалан начин, злоупотребом својих овлашћења и кршењем међународног права и унутрашњег права у БиХ, наметнуо свој тзв. „закон о привременој забрани располагања државном имовином БиХ”. У одлуци о наметању тог тзв. закона, Ешдаун је наредио да он „ступа на снагу одмах као закон БиХ, на привременој основи, све док га Парламентарна скупштина БиХ не усвоји у истом облику, без измјена и допуна и без додатних услова”. Како видимо, Ешдаун је својом одлуком, на чије доношење га не овлашћује чак ни онај фантомски Савјет за примјену мира у БиХ Бонским закључцима из 1997. године, наметнуо овај тзв. закон и уз то наредио да га Парламент БиХ мора усвојити само у том Ешдауновом садржају, без икаквих измјена и допуна и без додатних услова. Све ово Ешдаун чини иако га, како је објашњено, чак ни Бонски закључци фантомског Савјета за примјену мира у БиХ не овлашћују на такво нешто.

И онда наступа тренутак који само доказује сљепило ума и руковођење искључиво личним интересима (функцијама, платама и другим приходима које те функције доносе) српских посланика и делегата у Парламенту БиХ. Наиме, они иако знају да Високи представник нема право да намеће законе и да је такво његово понашање криминал, у марту 2007. године доносе Закон о усвајању Закона о привременој забрани располагања државном имовином Босне и Херцеговине (овај закон је објављен у „Службеном гласнику БиХ”, број 32 из 2007. године). Другим ријечима, Парламентарна скупштина БиХ није, као што иначе треба да чини парламент једне државе, усвојила свој Закон о привременој забрани располагања државном имовином БиХ. То је правна чињеница која је неоторива, јер такав закон, под тим називом, никада до данас није усвојила Парламентарна скупштина БиХ. Умјесто тога тај парламент је, супротно Уставу БиХ, донио Закон о усвајању Закона о привременој забрани располагања државном имовином БиХ. У чему се огледа неуставност таквог правног акта? Та неуставност, због које, на основу члан 70. Закона о Уставном суду Републике Српске, сваки редовни суд у Републици Српској има право да у својој одлуци одбије примјену таквог акта због његове несагласности са Уставом, огледа се у следећем.

У преамбули Закона о усвајању Закона о привременој забрани располагања државном имовином БиХ, Парламентарна скупштина БиХ је као основ за његово усвајање навела члан IV 4.а) Устава Босне и Херцеговине. Међутим, та уставна одредба, а ни било која друга одредба Устава БиХ, не даје право Парламентарној скупштини БиХ да доноси закон којим усваја закон наметнут од стране ОХР-а. Јер, чланом IV 4.а) Устава БиХ је прописано да је Парламентарна скупштина БиХ надлежна за: „доношење закона потребних за спровођење одлука Предсједништва БиХ или за извршавање надлежности Скупштине по овом Уставу”.

Јасно је да цитирана уставна одредба даје надлежност Парламентарној скупштини БиХ да доноси само своје законе, а не законе о усвајању закона ОХР-а, при чему Парламент БиХ те своје законе може доносити само када је то потребно за спровођење одлука Предсједништва БиХ (дакле, не и одлука ОХР-а), те за извршавање надлежности Скупштине по Уставу БиХ, који, како сам већ нагласио, ниједном својом одредбом не прописује да Скупштина има надлежност да доноси закон о усвајању закона ОХР-а.

Био је ово само један од бројних примјера и доказа сервилности, ситносопствеништва, незнања и безумља српских политичких представника који су, умјесто да штите владавину права и

правни положај Републике Српске, прихватили наведени криминал Педија Ешдауна.

ЗАКЉУЧНО РАЗМАТРАЊЕ

Закључујући ово разматрање, може се рећи да охаеризам јесте један тоталитарни и ауторитарни систем.

Његова ауторитарност је у томе што он ствара привид демократије, кроз постојање повремених избора на којима се појављују бројне политичке странке. Али, овдашњој политичкој арени је својствено да су, као и у сваком другом ауторитарном режиму, народ и остали политички субјекти лишени стварне могућности истинског и слободног политичког расправљања и одлучивања, у чему их онемогућава ауторитарни охаеризам. Из обиља примјера за то, издвојићу само један који је довољан. Након избора одржаних 2010. године за Парламент Федерације БиХ, Централна изборна комисија БиХ је на сједници од 24. марта 2011. године донијела одлуку којом утврђује да нису били испуњени услови за конституисање једног од домова Парламента Федерације БиХ (Дома народа), зато што избори за тај дом нису спроведени у свих десет кантона Федерације БиХ у складу са Изборним законом БиХ. Наиме, у четири кантона нису одржани избори за Дом народа Парламента Федерације (у Посавском кантону, Херцеговачко-неретванском кантону, Западнохерцеговачком кантону те Кантону 10 – Ливањски кантон). С обзиром на то да се ради о готово пола кантона у Федерацији БиХ, Централна изборна комисија БиХ је на сједници одржаној 24. марта 2011. године с разлогом уважила приговоре изјављене на сазивање и одржавање конститутивне сједнице крњег Дома народа Парламента БиХ, на којој из готово пола кантона Федерације БиХ није било изабраних делегата, па је утврдила да избори за тај дом нису проведени у свим кантонима и да због тога нису били испуњени законски услови за његово конституисање. Доследно таквој одлуци, Централна изборна комисија је истог дана донијела и одлуку којом је утврдила да ни избор председника и потпредседника Федерације БиХ није спроведен у складу са Изборним законом. Јер, председника и потпредседнике Федерације БиХ, према члану IV.Б.2.2. Устава Федерације БиХ, бирају Представнички дом и Дом народа Парламента Федерације БиХ. Како у тренутку избора тих носилаца извршне власти у Дому народа није било изабраних делегата из готово половине кантона Федерације БиХ, очигледно је да при избору председника и потпредседника Федерације БиХ у њеном Дому народа није могла да се чује изборна воља гласача из готово пола тог ентитета.

У томе се, дакле, огледа легитимност и легалност наведених одлука Централне изборне комисије, јер су народ и остали политички субјекти из готово пола Федерације БиХ били лишени могућности истинског и слободног политичког расправљања и одлучивања приликом формирања једног свог парламентарног дома, те избора предсједника и потпредсједника Федерације БиХ. Али, онда на сцену ступа тадашњи Високи представник Валентин Инцко, који 27. марта 2011. године противправно доноси свој налог у којем самовољно одлучује да се поменуте одлуке Централне изборне комисије суспендују, све док он не одлучи другачије. То је, другим ријечима, значило да је Валентин Инцко наредио да незаконити и нелегитимни Дом народа Парламента Федерације БиХ и незаконито и нелегитимно изабрани предсједник и потпредсједници тог ентитета остају на власти, иако у њиховом избору није омогућено учешће готово половине кантона и гласача у Федерацији БиХ.

Тоталитарност охаеризма је у томе што је он под своју контролу ставио све важне аспекте живота и преумио критичне масе становништва на начин да, слободно се може рећи, сво становништво прихвата његову идеологију и одлуке, спроводећи их беспоговорно. Ово тоталитаризовање охаеризам је учинио бројним својим тзв. законима, одлукама и налозима, којима је на противправан начин не само стварао институције на нивоу БиХ (Тужилаштво БиХ, Суд БиХ, Државна гранична служба БиХ, Регулаторна агенција за комуникације БиХ и друге), већ је уређивао и најважније области друштвеног живота. Такви су, примјера ради, тзв. закони о повраћају приватне имовине; закон о држављанству БиХ (из 1997. године); затим већ споменути закон о забрани располагања тзв. државном имовином; закон о телекомуникацијама БиХ (1998. године); потом одлука (од 28.09.1998. године) о дизајну и ковању кованица од 10, 20 и 50 фенинга конвертибилне марке; тзв. оквирни закон о приватизацији предузећа и банака у БиХ (од 22. јула 1998. године), као и бројни други противправни акти високих представника. Сви они имају исту суштину, а то је да је њима, када се доведу у међусобну везу, охаеризам наређивао како ће се одвијати овдашњи друштвени живот у његовом тоталитету.

Међутим, осим што је тоталитаран и ауторитаран, охаеризам је и систем утемељен на сопственом криминалу, у виду тешких злоупотреба овлашћења високих представника, насилним прекорачивањем онога што им је дато међународним правом, све у смислу који је претходно објашњен.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Knaus, G., Martin, F., "Lessons from Bosnia and Herzegovina, Travails of the European Raj", *Journal of Democracy*, volume 14, Number 3, July 2003, p. 64.
2. Канети, Е., *Маса и моћ*, превод с њемачког Јасенка Планинц, Загреб, 1984, стр. 233.
3. Рудолф Јеринг, *Циљ у праву*, Београд, 1894, прва свеска, стр. 275, У: Чавошки, К., *Право као умеће слободе - Оглед о владавини права*, Београд, 2005, стр. 152.
4. *Нова српска политичка мисао*, <http://www.nspm.rs/hronika/markus-paradopoulos-srbija-je-de-fakto-priznala-republiku-kosovo-vasingtonski-sporazum-koristi-americkim-i-izraelskim-spoljnopolitickim-ciljevima-projektu-velike-albanije-i-bankovnim-racunima-izdajnicke-srpske-elite.html> (19.09.2020).

ПОЛИТИЧКИ ИСЛАМ И УНИТАРНА БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА ПОД ПЛАШТОМ ГРАЂАНСКИХ ПРАВА И ДЕМОКРАТИЗАЦИЈЕ

Сажетак: У раду се, кроз историјску перспективу, сагледавају ставови више аутора који су се бавили разматрањем питања разумијевања улоге ислама у јавном и друштвеном животу, са посебним освртом на простор Босне и Херцеговине. Указано је на покушај Алије Изетбеговића да формулише јединствену идеологију и посебан програм исламизације муслимана у БиХ, створи муслиманско друштво и муслиманске власти, те изгради Исламску државу. Односи западне цивилизације и исламског свијета изазивају значајно интересовање интелектуалних и политичких кругова у Европи и Америци за питања религије и њеног утицаја на животну оријентацију појединаца и цијелога друштва, прије свега због тога што политички ислам и радикални муслимани представљају све значајнију и евидентнију пријетњу у читавом свијету. У том контексту, покушавају се формулисати прогнозе за даљи развој међународне политике у складу са процјеном да је сукоб између западне цивилизације и исламске културе неизбјежан, да је он већ у пуном замаху и да је његов исход крајње неизвјестан.

Кључне ријечи: политички ислам, хилафет, Босна и Херцеговина, грађанска права, демократизација.

Муслимани у Босни и на Балкану укидање халифата/хилафета доживјели су као велики шок и страховиту катастрофу. Тек тада су неки постали свјесни да се Османска империја дефинитивно неће вратити, управо зато што је укинут хилафет. Када је на иницијативу Кемал-паше Ататурка 1924. године скупштина у Анкари укинула хилафет, у Босни се јавља страх, невјерица и велико разочарање. Наравно да тема „за и против хилафета” припада ширем контексту, тј. за и против напретка, за и против реформе. Истина је да су неки вјерници у укидању хилафета видјели шансу да се тај институт реформише, а не да буде трајно укинут.

¹ Џевад Галијашевић, експерт за међународни тероризам

Први од аутора који се бавио овим питањем, и кога исламски теоретичари у БиХ (посебно др Фикрет Карчић) сврставају у категорију свјетовних реформиста, био је Е. Н. Булбуловић у својој књижици „Свеисламски конгрес и питање хилафета” (Сарајево, 1926). Булбуловић пише овај текст у вријеме одржавања Свеисламског конгреса (у мају 1926. године) у Каиру, који је третирао питања поновног успостављања хилафета. Овај се аутор залаже за обнову хилафета, али само као вјерске институције. Он то образлаже овако: „Појам сталне и константне вјере не треба мијешати с промјенљивим дневним животом и несташном политиком која је зависна од расе, простора и времена. Дакако, из ових ријечи се може разумјети да ни хилафет не спада у подручје сталне и константне вјере, већ је хилафет заправо промјенљива дневна и животна ствар.”

По његовом мишљењу, извор суверенитета је народна воља. Власт је, подвлачи он, јавна ствар и није у рукама једног врховног појединца. „Институција хилафета задала је исламу доста зла и јада, јер је на питању хилафета први пут поколебана слога и јединство муслимана. Због тога су се муслимани дијелили на разне странке: хариције, језидије, рафидије, алевије, имамије, идрисије, исмаилије.” Булбуловић тврди да су Турци, укинувши један такав хилафет, направили једно велико, хвале вриједно дјело. Он титулу халифе смјешта у раван папе код католика и дефинише га искључиво као духовног вођу, без икаквог утицаја на власт и политику. У том контексту он тврди: „Оно што је папа и Ватикан за католичку вјеру, то исто треба постати халифа и хилафет за исламску.”

Др Хамдија Темерлић супротставио се оваквом размишљању и поређењу папе и халифе, што јасно примјећујемо у његовом тексту о питању хилафета (хилафет, вјерско јединство муслимана, Ел-Хидаје, 28. јануара 1942. године), прије него што се 25. новембра 1943. године одазвао и био говорник који се у свему слаже са излагањем Родољуба Чолаковића, на првом засједању ЗАВНОБХ-а. У часопису тзв. младомуслиманске идеологије и организације Ел-хидаје, тврдио је да је халифа био вјерски и политички шеф скоро свих муслимана. Он се тада не слаже с многим западним ауторима који упоређују папу и халифу, појашњавајући: „Хилафет је државно-вјерска заједница и не може функционирати само као вјерска заједница, јер исламско право не познаје раставе вјере од државе.

Међутим, многи западни писци, проучавајући историјски развој хилафета, тврде да је и у исламу раздвојена вјера од државе и да су халифи повјерени само вјерски, а владарима политички послови. На основу ове констатације они су упоређивали хилафет с католичком

црквом. Али ова успоредба је погрешна, јер ислам не прави ту разлику и, према томе, положај халифе не одговара положају папе.”

Иако је Темерлић опонирао Булбуловићу у погледу поређења папе и халифе, ипак је видљиво да се многим вјерским ставовима приближио Булбуловићем гледањима на хилафет: „ ... Сматрамо да би било могуће успоставити само вјерски хилафет. Данашње вријеме и потребе муслимана императивно налажу успоставу једне опће муслиманске установе која ће бдити над судбином муслиманског свијета. Та би установа била нови хилафет схваћен као чисто вјерска заједница свих муслимана.”

Иако је у доба Краљевине Југославије много аутора слободно испољавало привидне разлике у погледу разумијевања улоге ислама у јавном и друштвеном животу, у разним формама и на различите начине, увијек је истицана неспојивост ислама са неисламским уређењима. То питање посебно се заострило у II свјетском рату, када су разне муслиманске милиције и квазиинтелектуалне групе сложено учествовале у тешким ратним злочинима према православним хришћанима, Србима, а истовремено испољавали такву затуцаност и незнање у интерпретацији властите заједнице. Лутали су странпутицом вјерске искључивости и лутајући су вукли своју друштвену заједницу са собом, на путу колективног страдања. У таквом амбијенту вјерског сљевила, предњачила је група „Млади муслимани” која је коштала муслимане више него било која војска против које су, у разним формама и ратовима, муслимани ратовали. Управо су они произвели Алију Изетбеговића, као типични „политички производ” четири вијека османског мрака над Босном. Алија Изетбеговић надахнут идејама Сејида Кутба (*Sayyid Qutb*) у књизи „Знакови на путу” и његовог брата Мухамеда Кутба (*Mohammad Qutb*) у дјелу „Дилеме око ислама”, формулисаће јединствену идеологију и посебан програм исламизације муслимана БиХ и стварања муслиманског друштва и муслиманске власти, те изградње Исламске државе.

За Алију Изетбеговића, ислам је цјелокупан систем који регулише све сегменте људског живота, тако обухватан, повезан и испреплетен да покрива све човјекове исконске потребе. Ислам за њега није само чисто емоционално вјеровање отргнуто од реалног домена људског егзистирања, већ дубоко задире и у све сфере друштвеног, социјалног, моралног, политичког, војног, правног и других аспеката људског живота. Ислам има своје специфичности које га итекако значајно дистанцирају од других идеологија, система и религија. Ислам није теологија, јер уз вјеровање, ислам је и начин живота који треба

практично примијенити и не може се свести на тако уску област, што је иначе случај с теоријским теолошким студијама.

Ако би парафразирали Алију, у исламу, „изградња вјеровања није текла у виду некакве теорије, идеологије или дијалектике, већ у форми живог, органског сједињавања и директног формирања живота који се практикује у самој заједници”. Ислам је, по његовом мишљењу, озбиљан, динамичан и практичан начин живота. Он је и објављен с циљем да уреди живот у његовој практичној форми и да конкретну стварност потчини својим критеријима. Будући да долази од Непогрешивог, заснован је на знању, а не незнању, на савршенству, а не неисправности, на снази, а не слабости и на мудрости, а не хировитом мишљењу! Све концепције, вриједности, стандарди, критерији, етика и морал произлазе из Њега самога. Није случај, као у другим системима, да све то произлази од људи, па поступајући тако, они повјеравају људским бићима, а не Свемогућем Аллаху, право власти над њима.

Изетбеговићеве теорије („Ислам између Истока и Запада” и „Исламска декларација”) представљале су, у стварности, примитивни политички програм изградње друштва и државе, својствен само средњем вијеку Блиског истока. У свакој мисли и начелу примјетно је да Алија Изетбеговић и све оно што је у политичком и биолошком смислу створио не припада ни овом мјесту ни овом времену. Изетбеговић тврди да ислам, по својој природи, не може бити представљен само као духовна и културолошка категорија, јер то одудара од његове природе и његовог коначног циља. Он никада не прераста у чисту теорију, већ увијек задржава статус динамичне реалности. Потребно је знати да како год је ислам божанска вјера, он у исто вријеме има и божански метод у дјеловању. Он је у потпуном сугласју с природом ислама и зато никако није могуће одвојити супстанцу ислама од њеног метода у пракси. Он наглашава: Ислам, како год је објављен да промијени идејну концепцију човјечанства, и у складу с тим животну стварност и свакодневницу, исто тако дошао је да промијени метод и програм којим се та концепција изграђује и којим се мијења та животна стварност. Зато је Кур’ан објављиван сукцесивно, како би се промјена те концепције могла на природан начин и остварити. Улога божанског метода и програма јесте да нам пружи посебан начин мишљења којим ћемо се ослободити свих видова неисламских мишљења које тренутно доминирају свијетом и све израженије продиру у муслиманску културу, образовање и свакодневницу. Мора се упозорити да је велика заблуда неких интелектуалаца да се живо исламско вјеровање, које мора имати своју потврду у динамичној, прогресивној животној стварности, удаљи од

своје природе и претвори у теорију намијењену изучавању и општем образовању, само зато да би се биједним и несавршеним људским теоријама супротставили некаквом исламском теоријом”.

Ислам своју улогу може обавити само на сретној синтези између теоријских упутстава и практичног дјеловања, како је примјећивао Мустафа Бусулаџић, усташа по коме су у Сарајеву ових дана назвали једну улицу и школу, истичући да се мисија ислама не би задржала ни 14 година, а не 14 стољећа, да није било досљедне синтезе између ријечи и дјела Аллаховог посланика, Мухаммеда, с.а.в.с. Човјечанство, нарочито у овом времену, неће да слуша само учење, а да његову потврду не види у практичном животу. Прва генерација муслимана добро је то знала и примијенила у својој свакодневници. Касније генерације нису могле пратити претходне, па је дошло до неслагања између теоретских промишљања и практичног дјеловања. Како то данас повратити?”, пита се Бусулаџић.

Догађаји у свијету посљедњих година, посебно у односу западне цивилизације и исламског свијета, изазвали су занимање интелектуалних и политичких кругова у Европи и Америци за питања религије и њезина утицаја на животну оријентацију појединаца и цијелога друштва. Ово питање разматра се из различитих перспектива о социјално-политичким и религиозним кретањима у исламском свијету, покушавају се формулисати јасне прогнозе за даљи развој међународне политике у складу са процјеном да је сукоб између западне цивилизације и исламске културе неизбјежан, да је он већ у пуном замаху и да је исход тог сукоба крајње неизвјестан.

Међутим, политички ислам и радикални муслимани не представљају пријетњу само за хришћане/кршћане и за западну/католичку или источну/православну, цивилизацију него и за муслимане и муслиманске државе. Штавише, радикални муслимани већину злочина и чине над муслиманима јасно изражавајући циљеве којима теже: да ислам претворе и представе искључивим универзалним темељем обликовања друштвеног и културног живота свуда у свијету, у садашњим муслиманским државама, у Европи, Америци, Азији и Африци и да прво морају разуверити оне, међу собом, који сумњају у исправност и сврсисходност овога пута. Свакако да „политички ислам” сам себе представља и тумачи као препород или оживљавање изворне, аутентичне вјере, онако како је то записано у „нествореној Божијој Ријечи” - Кур'ану.

На овај начин, радикални ислам се у потпуности изјашњава и бори против модернизованог ислама, против исламске религије која се

прилагодила модерној цивилизацији, тј. цивилизацији секуларног Запада, Европе и Америке. Политички ислам се отворено и брутално бори против друштва које се „само формално назива муслиманско”, а заправо живи и дјелује на начин „неморалног, дегенерисаног” друштва западне цивилизације.

Зато, „политички ислам” представља тотални систем (власти и свијести). Он забрањује секуларну државу и не прихвата било каква колективна осјећања или идентитете који нису утемељени у „Божијој ријечи” и „Божијем закону – шеријату”, које би муслимани прихватили или испољавали. Поготово националну свијест и национална осјећања посматрају као израз политичког и цивилизацијског идентитета Запада, а национална осјећања страним исламу.

Свакако да питање националног одређења задире дубоко у коријене исламске културе и религије. У одговору на то питање, одлучује се о идентитету исламске културе и о егзистенцији ислама као универзалне религије. Ријечју, тражи се од исламскога духовног вођства спремност да тумаче и примјењују Кур'ан у свјетлу изворне ријечи самог Бога, а не модерне филозофије. Захтијева се воља за разумијевањем Кур'ана у форми непогрешивог божанског ауторитета, а не у оквирима политичких и научних сазнања данашње цивилизације. У потпуности се одбацује „лажна дилема”, да ли је могуће да муслимани прихвате подјелу живота на религиозну сферу и на политичку сферу, и то у том смислу да притом има политичка сфера првенство и да религиозна сфера буде приватна ствар?

За радикалне муслимане, за исламисте – нема дилеме да је растављање између политике и религије издаја Кур'ана; да политичко тијело, бирачка већина – нема право доносити својевољно законе него само прихватити и покорити се законима у духу Кур'ана и хадиса, усмене Мухамедове предаје; да не постоје људска него Божја права која човјек мора поштовати. На тај начин, политички ислам, исламизам, – присваја за себе право позивања на Кур'ан и њим оправдавају актуелни међународни терор. У ствари, терор радикалних муслимана почиње као вјерски проблем, а касније постаје безбједносни и цивилизацијски. Политички ислам употребљава силу и насиље, убијање невиних, сије мржњу против сваког који је други и другачији, а себе истичу као „Алахове борце”, са једним циљем – учинити ислам једином религијом свијета и осигурати исламском начину живота владавину над свијетом.

Али, откуда у Босни и Херцеговини да та свијест постане, данас, актуелна и примамљива муслиманима овог простора и овог времена? Право питање је: Шта памте муслимани БиХ у историјској

перспективи самог ислама и простора на коме живе и организују властити живот? Сјећају се да историја односа између хришћанске/кршћанске и исламске културе започиње већ у VII вијеку, кад су носиоци младе исламске религије израдили први пројект освајања свијета, модерно речено, кад су започели проводити глобализацију у смислу ислама, исламизацију свијета.

Обнављање исламске моћи кроз Османско царство посијало је илузију која је трајала предуго и тешко је било суочавање са падом тог царства, са којим су се, временом, идентификовали без мјере. Муслимани БиХ су сав свој бијес и разочарање, на крају, фактурисали властитој историјској браћи Србима, сматрајући их главним кривцима. Кривцима за пад Османске империје и њиховог друштвеног статуса, те незгодним, историјским свједоцима властитог превјеравања. Иако су се у XIX и XX вијеку у етничком смислу идентификовали са Србима, данас надахнути исламистичким идеологијама муслимани БиХ, Србе и даље сматрају одговорним и кривим што су, након пет вијекова, изборили слободу и што су се у тој борби до данашњих дана, врло често борили за слободу других и плаћајући највећу цијену, страдали више него иједан народ у Европи.

Истина је да протекли рат у БиХ, у cjелокупном разумијевању његових узрока, посљедица и значаја, никад није тумачен и посматран у контексту глобалних геополитичких кретања и циљева западних држава, са једне стране, те интереса исламских земаља са друге. Примарно је третиран локално, као међуетнички сукоб на периферији, са локалним актерима и узроцима закопаним дубоко у историји простора.

Рат у БиХ је, међутим, био геополитички пројектован, усмјераван и одржаван и сваки наредни на овом простору биће на исти начин изазван и подржан. Зато се појаве које откривају матрицу обавјештајног дјеловања у процесу изазивања криза не смију потцијењивати и тумачити као искључиво „срљање” посвађаних народа и њихових политичких и вјерских елита. Много је то озбиљније. Улога западних обавјештајних служби заједно са службама моћних исламских земаља (Саудијска Арабија, Турска и Иран) у креирању ове нестабилности, али и регионалних сукоба, како би се ријешило њихов конкретан политички проблем и реализовао за њих конкретан и познат циљ, прилично је потцијењена. Саудијска Арабија и Иран, а повремено и Турска, су од 1992. године (и распада бивше, заједничке државе СФРЈ) у БиХ присутне обавјештајно, хуманитарно, финансијски и политички са знањем и уз јавну подршку Сједињених Америчких Држава, Велике Британије и Француске.

Појава муџахединског покрета у БиХ веже се управо за тај савез и заједничко дјеловање, у Авганистану и Босни и Херцеговини, моћних западних сила и, прије свега, Саудијске Арабије. Улога оснивача и вође вехабија и муџахедина у рату у Босни и Херцеговини припала је бившем авганистанском ветерану, „ослободиоцу Кабула”, у ствари мулти-милионеру по звању и имену: шејх Абу Абдулазиз Мунтесиба. Овог духовног вођу, талибански борци у Авганистану познају под надимком Барбароса. Шејх Абдулазиз је 1994. године у листу Ал-Сират Ал Мустахим (*Al-Sirat Al Mustaqeem*) представљен као духовни вођа и командант одреда Ел муџахедин у БиХ. У интервјуу о почецима цихада у БиХ, Шејх Абдулазиз је рекао: „Када је цихад у Авганистану завршен ослобађањем Кабула, отишао сам са четворицом бораца из Авганистана у Босну да видим шта се дешава. Желио сам провјерити истинитост извјештаја западних медија. И тачно, као што је о томе извјештавано. Тамо су босански муслимани прогоњени, многи су поклани, а остали натјерани у изгнанство. Част њихових жена је укаљана само зато што су муслиманке.”

Оно што је посебно чудно, а важно, је то да је ветеран авганистанског рата изнио процијену да у БиХ нема пуно муџахедина из арапских земаља и да их је већина дошла из западних земаља². На присуство страних муџахедина у БиХ током посљедњег рата у тој земљи данас се, углавном, гледа као на познату чињеницу која, уз особне трагедије десетака хиљада људи и све остало што се догађало у том рату, представља тек успутну епизоду. Међутим, долазак ратних добровољаца афро-азијског поријекла, од којих неки до 1992. године никада нису крочили на европско тло нити су чули за Босну, несумњиво је занимљив феномен чије су посљедице, на више начина и у другом контексту, у БиХ присутне до данас.

Муџахедински покрет, каквим га данас знамо, настао је уз западну логистику током десетогодишњег рата у Авганистану, који је избио након совјетске окупације те земље 24. децембра 1979. године³.

² У више домаћих и страних обавјештајних извјештаја тврди се да је међу исламским добровољцима у Босни било и обавјештајаца са Запада, посебно из Велике Британије и Француске, који су убачени како би прикупљали податке. Неки од њих уопће нису били муслимани, што је у неколико наврата утврђено, када су сахрањивани неки од погинулих. Sead Numanovic, *Bosnia: Mujahideen Revival Fears*, Institute for War and Peace Reporting, Balkan Crisis Report, No 286, 5.10.2001.

³ Детаљан опис праксе регрутовања и убацивања шпијуна у милитантне исламске покрете, а коју су проводиле британска и француска обавјештајна

Као посљедица распада Друге Југославије (СФРЈ) почиње и рат у Босни и Херцеговини, а страдања у том рату, у муслиманској и западној штампи, представљају се као искључиво страдање тамошњег муслиманског становништва. Међу сљедбеницима, учења оца Ал Каиде (*Al-Qaeda*) Абдулаха Азама (*Abdullah Azzam*) јачају спознају о потреби новог рата по узору на авганистански, каже Еван Колман (*Evan F. Kohlmann*), стручњак за тероризам, савјетник америчке владе и Федералног истражног уреда, те аутор књиге „Џихад Ал Каиде у Европи: Авганистанско-босанска мрежа”.⁴

„Рат у Босни започео је у погодном вријеме за овај покрет. Шејх Абдулах Азам био је недавно убијен, његови сљедбеници су били уздрмани, а пакистанске власти су прогласиле да је џихад у Авганистану завршен и да више не желе стране муџахедине на свом територију. До 1993. су их све протјерали. Током 1992. и 1993. године истовремено се догодило више врло важних ствари. Муџахедински покрет, који је настао у Авганистану и који се тамо борио под будним оком Абдулаха Азама и Усаме бин Ладена, прерастао је из те почетне фазе у нову и почео се борити за међународни џихад, далеко изван граница Авганистана, баш као што је то Бин Ладен одувijek сањао. Прво мјесто гдје су након тога дошли муџахедини била је Босна. Према тој су земљи кренули људи, углавном с Блиског истока, који о Босни нису знали апсолутно ништа. Не само да нису познавали тамошњу културу и језик, већ, како су касније у особним исповиједима признали, њихови челници нису имали ни појма о томе гдје се географски налази Босна. Никада раније нису за њу чули и нису били сигурни је ли та земља у Сјеверној или Јужној Америци, Европи или у Аустралији.”

И њемачки публицист Јирген Елзесер (*Jürgen Elsässer*) тврди да је утврђено да су западне земље активно помагале и подржавале долазак муџахедина у БиХ⁵. „Америка испрва није била заинтересирана

служба, описао је Омар Насири у својој књизи *Inside the Jihad: My Life With Al Qaeda - A Spy's Story*, Basic Books, New York, 2006.

⁴ Evan F. Kohlmann, *Al-Qaida's Jihad in Europe: The Afghan-Bosnian Network*, Berg, New York, 2004. Књига је преведена у Србији под насловом *Џихад Ал Каиде у Европи: Авганистанско-босанска мрежа*, Београд, Удружење дипломаца Центра Џорџ Маршал, 2006.

⁵ Постоји довољно доказа да је БиХ већ послужила као одскочна даска за ширење међународног тероризма, вјерује и Jürgen Elsässer, њемачки публицист, аутор књиге *Како је џихад стигао у Европу*. „Џихад је дошао у Европу током грађанског рата у БиХ од 1992. до 1995., када је предсједник Алија Изетбеговић, уз помоћ Усаме бин Ладена, унајмио између 5.000 и 10.000

за догађаје на Балкану. Њемачка, Аустрија и Ватикан подржали су независност Словеније и Хрватске и остварили знатан утјецај у тим земљама. Срби су остали сами против свију. Када се касније администрација предједника Клинтона хтјела укључити у догађаје у регији, савезништва су већ била остварена, и није било простора за Америку. Зато је Вашингтону још једино преостало да се ослони на босанске муслимане и да преко њих покуша остати важан играч на дипломатској сцени. Уз то, сурадња између Сједињених Држава, односно Средишње обавјештајне агенције (ЦИА) и радикалних муслимана у Авганистану је током 80-их година 20. стољећа била врло успјешна и довела је не само до војног пораза Совјетскога Савеза у тој земљи него му је, заправо, задала завршни ударац. Зато су се Американци и на Балкану жељели поново ослонити на муџахедине,” тврди Елзесер.

У обавјештајним и политичким структурама БиХ још врло рано током рата вјеровало се да је дио муџахедина убачен у земљу мимо воље владе у Сарајеву, са знањем и уз помоћ западних сигурносних служби. Претпостављало се да их је дио обављао обавјештајне задатке, док су преостали својим присуством и идеологијом требали ојачати муслимански карактер мањег дијела земље који је, по тајним споразумима босанских сусједа и уз наклоност дијела међународне дипломатије, крајем рата требао припасти Бошњацима.

Између осталог, наравно, први муџахедински заповједник у БиХ, Абу Абдел Азиз Барбароса (Риђобради) изјављује и ово у интервјуу⁶: „Криза у Босни почела је само петнаест дана након запосједања Кабула. На тај су начин потврђене ријечи Посланика ислама да ће се цихад наставити до Судњега дана. У Босни је почео нови цихад и пошли смо тамо како би Аллахову ријеч учинили „врховном”, али не за постизање неког националног, племенског или групног осјећања или интереса”. Сличне тезе, Барбароса је поновио и у британском *The Sunday Times*-у. Први муџахедини, „свети ратници” или „исламски добровољци” дошли су у Босну и Херцеговину већ у фебруару 1992. како би помогли „угроженој браћи и сестрама муслиманима” у борби за ислам као друштвени поредак. Ријеч је о исламским фундаменталистима, професионалним ратницима и

муџахедина из Сјеверне Африке и с Блискога истока и уз њихову се помоћ борио против Срба у Босни,” каже Elsässer.

⁶ Tawfig Tabib, “Interview With Comm. Abu Abdel Aziz Barbaros“, *Al-Sirat Al-Mustaqem (Праву нум)*, No. 33, Safar 1415, August 1994. Абу Абдел Азиз Барбарос, познат и као Абделрахман ал-Досари, рођен је 1942. године у Саудијској Арабији.

плаћеницима, али и борцима у цихаду који су у БиХ долазили из различитих земаља. Ирански муџахедини дошли су међу првима, слиједили су их муџахедини из Саудијске Арабије, Палестине, Јордана, Јемена, Авганистана, Катара, а највише војнога искуства и знања имали су они из Египта, Алжира, Марока и Туниса. Припадници либанонског Хезболлаха, који су такође имали војно искуство, ангажовани су да у кампу Погорелици поред Фојнице обучавају војнике, полицајце и обавјештајце у Армији БиХ.

С колико их је спремности дочекала политика Алије Изетбеговића показује занимљив податак: 104 муџахедина, „света ратника” добила су прије проглашења ратног стања у БиХ држављанство Босне и Херцеговине, пасоше и личне карте, не само мимо законске процедуре него и прије него што је било која земља, Европска заједница или САД, признала државу Босну и Херцеговину! Преко Загреба и Сплита долазак муџахедина био је добро организован: стизали су у Загреб, па у Сплит, а одатле су хуманитарним конвојима одлазили до кампова у Травнику и Зеници. Један од њих, Абу Хамза, свједочи да су на позив реиса Мустафе Церића дошли бранити „браћу муслимане” и да је за њих „Алија Изетбеговић заповједник свих муџахедина”. Осим што су били важна морална и војна подршка Армији БиХ, њима је сукоб у БиХ био изванредна прилика за продор у Европу. Највећи број муџахедина долазио је с мотивом да БиХ треба постати исламска држава. Смисао њихове борбе сажето је изнио Суданац Елфатих Хасанеин (*El Fatih Hassanein*): „Босна на крају мора бити муслиманска, јер ако се то не догоди, цијели рат нема смисла и био би вођен низашто”.

Шта се то дешава у Сарајеву које је некада било стуб комунистичке правовјерности, а данас велича и слави као парадржавни празник убиство српског свата на башчаршији (1. март – Дан независности), али и Титово Прво засједање комунистичког ЗАВНОБиХ-а (као свој Дан државности)? Ма колико често и отворено анализирали лик и недјела Алије Изетбеговића, вријеме је суочавања са правом истином: он није једини, чак ни најважнији узрок бошњачких проблема, него њихов јасан израз и најтежа посљедица.

„Читав нас свијет мрзи, а ми то не заслужујемо”, у таквом увјерењу живи главнина босанских муслимана, одговарајући стварном мржњом на властите фрустрације и на наводну мржњу која долази из комшилука. Босна, као земља и идеја, без Херцеговине (која јој никада у историји није припадала), у интерпретацији приземних демагога из СДА, лажних хоџа и хаџија, попут боксера омамљеног од удараца које је примио, осјећа како су је згазили превелики изазови и пријетње,

претешке да би их носила на својим плећима. На простору тог маленог „рта афро-азијског континента” у Европи, нестала је нација, а остала религија, неспособна да над собом проведе испит савјести.

Врхунци мисли и умјетности пониклих у тој земљи, у дјелима оних који су је напустили без жаљења, представљају се данас, као бескорисни и трагични печат националних издајника. Бошњаци, просто нису показали зрно способности да се критички присјете свих насиља и понижења које су наметали другим, блиским народима, уз помоћ Османске империје и феудалне мржње која ју је одржавала у кондицији.

У пријетећој пустињи балканског дивљаштва, имагинарна Босна се јавља као болесник на континенту, по коме шири своју заразу. А на питање: тко је крив, у метафизичкоме смислу те ријечи, опште је прихваћен спонтани одговор народа: МИ НИСМО – кривац је на православном Истоку, те католичком и протестантском Западу. Чак, „постоји и тајни савез између свих њих, који је уперен против Ислама и против Босне”. Милиони мртвих муслимана на Блиском истоку; немилосрдно рушење Србије и Југославије – убијање народне браће Срба осиромашеним уранијумом који убија „а не боли”. Велика лаж је да Бошњаци не схватају злокобну природу ове алијансе и да иду путем уцјењујући и Републику Српску, јер воле НАТО. Ето поруке коју, иза декларативног мерхамета и хедонизма, стотинама година емитује исламска филозофија Босне, а која истовремено, звучи као глас еманципације и као лоша савјест свога времена. Читава савремена босанска мисао се исцрпљује у покушају механичког оптуживања других за лицемјерје, насиље и срамоту. Схватити тај парадокс, проникнути у бошњачко морално срозавање и представити то својим сународницима на начин који ће разумјети као изазов промишљања властите будућности након вјекова лутања и грешака, те пронаћи теоријске алатке помоћу којих би то било могуће промијенити или исправити, једина је амбиција ове анализе.

У ком правцу ће се кретати догађаји у БиХ и како је цјела исламистичка интернационала подржала Исламизацију земље и цихад:

**Прилог: Извјештај – МЕЂУНАРОДНА КОНФЕРЕНЦИЈА О
ЗАШТИТИ ЉУДСКИХ ПРАВА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ –
одржана 18. и 19. октобра 1992. године у Загребу**

MEDJUNARODNA KONFERENCIJA O ZAŠTITI LJUDSKIH PRAVA U
BOSNI I HERCEGOVINI

INTERNATIONAL CONFERENCE ON THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN
BOSNIA-HERZEGOVINA

المؤتمر العالمى لبرعاية حقوق الانسان فى البوسنة والهرسك

GOSPODIN ALIJA IZETBEGOVIC
PREDSJEDNIK PREDSJEDNISTVA
REPUBLIKE BOSNE I HERCEGOVINE

*Bericht über Aktivitäten der
Arabischen Länder - Hilfe für
Bosnien*

PAV, Ali 6.12.95

I Z V J E S T A J

o aktivnostima međunarodne konferencije
o zaštiti ljudskih prava u Bosni i Hercegovini

I - KONFERENCIJA

Na poziv glavnog imama Zagrebacke dzamije dr. Mustafe Cerica u Zagrebu je održana međunarodna konferencija o zaštiti ljudskih prava u Bosni i Hercegovini od 18. do 19. oktobra 1992. god.

Konferenciji je prisustvovalo oko stotinu predstavnika iz više od trideset islamskih i arapskih zemalja na čelu s uglednim licnostima iz Islamskog svijeta.

Cilj Konferencije je bio upoznati islamski svijet o ratnim stradanjima posebno muslimanskog stanovništva, te uložiti hitni napor da se što prije počne pravedna borba u Bosni i Hercegovini. Konferencija je nevladina organizacija.

Konferencija je donijela trinaest odluka u vezi s tim.

II - IZVRJNI ODBOR I SEKRETARIJAT KONFERENCIJE

Na Konferenciji je odlučeno formiranje Izvršnog odbora konferencije čiji je zadatak da inicira i prati sprovođenje odluka Konferencije, da koordinira političku i humanitarnu pomoć Muslimanima Bosne i Hercegovine, te da radi na sirenju istine o zločinima nad muslimanskim narodom.

Isto tako odlučeno je da se otvori Sekretarijat konferencije sa sjedištem u Beču.

III - PRVI SASTANAK IZVRŠNOG ODBORA

Prvi sastanak Izvršnog odbora konferencije održan je u Zagrebu 20. 10. 1992. god. na kojem su prisustvovali gospda:

- 1 - Muhamed al-Ghaazali, Egipat
- 2 - Jusuf al-Qardawi, Qatar
- 3 - Kamil al-Sharif, Jordan
- 4 - Umer al-Zubair, S. Arabija
- 5 - Ali al-Dzurais, S. Arabija
- 6 - al-Sajid Wasiti, Pakistan
- 7 - Ahmed Khursid, Pakistan
- 8 - Ahmed al-Assal, Egipat
- 9 - Salih al-Suhajbani, S. Arabija
- 10 - Muhamed al-Maruti, Malezija
- 11 - Salim Sabic, Bosna i Hercegovina
- 12 - Mustafa Plicanic, Bosna i Hercegovina
- 13 - Mustafa Cerić Bosna i Hercegovina
- 14 - al-Fatih Ali Hasanain, Sudan

Dr. Mustafa Cerić je izabran za predsjednika Izvršnog odbora; dr. al-Fatih Hasanain za sekretara. Odlučeno je da se sljedeća sjednica održi u Džeddi.

IV - DRUGI SASTANAK IZVRŠNOG ODBORA KONFERENCIJA

Na temelju odluke donesene na prvom sastanku, Izvršni odbor se sastao u Džeddi, S. Arabija, 11. 10. 1992. god. u sastavu:

- 1 - Sejkh Muhamed Ghazali
- 2 - Fehmi Hcweidi
- 3 - Kamil Serif
- 4 - Seikh Salih Suhajbani
- 5 - Ali al-Dzurais
- 6 - Umar al-Zubair
- 7 - Salim Sabic
- 8 - Mustafa Cerić
- 9 - al-Fatih Husanain
- 10 - Musejn Omerspahić

Sastanku je predsjedavao Mustafa Cerić sa sljedećim dnevnim redom:

- 1 - Izvjestaj sa prvog sastanka
- 2 - Sadašnje stanje u Bosni i Hercegovini
- 3 - Organizacija posjete zemljama Zaljeva
- 4 - Koordinacija posjete odgovornim u S. Arabiji
- 5 - Razno

Na sjednici je odlučeno:

- da Shejkh al-Suhajbani stupi u kontakt sa protokolom S. Arabije radi prijema delegacije ispred Konferencije kod kralja Fehd ibn Abdulaziza;
- da se pripremi posjeta ujedinjenim Arapskim Emiratima, Qataru i Kuajtu;
- da prilikom prijema u ime delegacije govore Shejkh Muhammed al-Ghazali o značaju Bosne za islamski svijet; Mustafa Cerić o genocidu nad Muslimanima Bosne, te Salim Sabic o potrebi političke i ekonomske pomoći Bosni u njezinoj pravедnoj borbi;
- da se pokrene osnivanje fonda za pomoć Bosni i Hercegovini u iznosu od milijardu američkih dolara;
- da se napisu pisma s potpisima članova delegacije (kojoj se pridružuje i dr. Omer nasif, generalni sekretar Rabite) svim vladarima zemalja Zaljeva;
- da se ostvari što više kontakata sa organizacijama i licnostima u S. Arabiji radi humanitarne pomoći Bosanskim Muslimanima;

V - PRIJEMI U SADIJSKOJ ARABIJI

Nedjelja, 11. 10. 1992.

PRIJEM KOD PRINCA SELMANA IBN ABDULAZIZA, GRADONACELNIKA RIJADA I PREDSEDNIKA VIŠIOVNOG ODBORA ZA POMOC BOSNI I HERCEGOVINI

Razgovor protekao u srđacnoj atmosferi i svesrdnoj spremnosti da se pomogne Bosanskim Muslimanima u svakom pogledu. Delegaciji je priredjen i rucak u prisustvu velikog broja uglednih gradjana S. Arabije.

Ponedjeljak, 12.10. 1992.

PRIJEM KOD PRINCA SULTANA IBN ABDULAZIZA, MINISTRA ODbrane SAUDIJSKE ARABIJE

Razgovor otvoren s puno obećanja za konkretnu i brzu pomoć u svakom pogledu.

Utorak, 13. 10. 1992.

PRIJEM KOD PRINCA MADZIDA, GUVERNERA POKRAJIMA MEKKE, DŽEDDE I TAIFA

Razgovor srđacan s puno optimizma za pomoć.

Srijeda, 14.10.1992.

PRIJEM KOD KRALJA FEHD IBN ABDULAZIZA

Razgovor trajao blizu dva sata. Nakon poduzetog govora Kralja Fehda, govorio je Sejkh Muhamed al-Ghazali ukazujući na značaj Bosnaskih Muslimana u Europi za Islamski svijet i odgovornosti svih muslimana u svijetu da im se pomogne, prije svega kralja Fehda i saudijske vlade; zatim je govorio Mustafa Cerić ukazujući na činjenicu da se nad Bosnaskim Muslimanima vrši nečuveni genocid pred očima cijelog svijeta ukuljucujući i muslimanski, naglasavajući da se na primjeru Bosnaskih Muslimana najbolji vidi koliko su život, vjera, sloboda, imetak i čast muslimana nezasticeeni te da delegacija očekuje od njegove ekscelencije da uloži maksimum napora svojim autoritetom u svijetu kako bi se zaustavio progona i ubijanje Bosnaskih Muslimana; Salim Sabić je govorio o fondu za pomoć Bosni i zatražio da S. Arabija učestvuje s početnim priložom od 400 miliona americkih dolara.

Na sve ova izlaganja kralj Fehd je odgovorio pozitivno i obećao da će sve učiniti da se nasa očekivanja ostvare.

Istog dana navečer delegacija je iz Dzedde specijalnim avionom otputovala u Emirate, tj. u Sardzu.

Četvrtak, 15.10.1992.

PRIJEM KOD VLADARA SARDZEH SEJKHA SULTANA AL-QASIMIJA

Vrlo srdačan razgovor sa velikim prijateljem Bosne Sejkhom Sultanom koji je priložio fondu svojih dva miliona americkih dolara. Sejkh je kazao delegaciji da on sve bosanske patnje lično prezivljava i da je njegova pomoć neograničena "svakom pogledu".

Petak, 16.10.1992.

Delegacija je oko 10.00 sati ujutro autima krenula za Abu Dabi.

Oko 12.00 delegaciju je u hotelu Siraton posjetio ministar vakufa Ujedinjenih Arapskih Emirata.

Dzumu-namaz delegacija je klanjala u velikoj Khalifa dzamiji gdje je nakon namaza Sejkh al-Ghazali govorio velikom broju prisutnih u dzamiji o patnjama i nadama Bosnaskih Muslimana. Nakon toga prisutnima se obratio kratkim govorom i porukama Mustafa Cerić i Sejkh al-Suhajbani.

Subota, 17.10.1992.

PRIJEM KOD SEJKHA ZAIDA IBN SULTAN ALI NEHJAN, PREDSEDNIKA UJEDINJENIH ARAPSKIH EMIRATA.

Razgovor otvoren, iskren i s puno obećanja.

Istoga dana delegacija je specijalnim avionom otputovala u Qatar.

U Qataru delegaciju je primio ministar vakufa.

U nedjelju navečer delegacija se ponovo vratila u Dzeddu.

VI - TREĆI SASTANAK IZVRŠNOG ODBORA KONFERENCIJE

Svoj treći sastanak Izvršni odbor je održao u Abu Dabiju na kojoj je donio slijedeće odluke:

- gosp. Kelam Siradzuddin iz S. Arabije prima se kao stalni član Odbora
- gosp. Muhamed Čatić prima se kao povremeni član Odbora

VII - ČETVRTI SASTANAK IZVRŠNOG ODBORA KONFERENCIJA

Četvrti sastanak Odbora održan je u Qataru na kojem su donesene slijedeće odluke:

- gosp. Kemal Siradzuddin se imenuje za koordinatorka public relations pri Sekretarijatu Konferencije, a dr. al-Fatih se zadužuje da u što kraćem roku nadje administratora Sekretarijata;

- peti sastanak odbora održat će se 16.11. 1992. god. i Istanbulu odakle će delegacija krenuti na drugu turu svojih posjeta islamskim zemljama i to: Iran, Pakistan, Malezija, Indonezija i Brunaj;
- za koordinaciju ovih posjeta zadužuju se dr. Fatih i gosp. Siradzuddin;

Izvršni odbor je uspješno završio svoju prvu turu posjeta zemljama Zaljeva, izuzev Kuvajta koji je zamolio da se posjeta odgodi zbog izbora u toj zemlji, nadajući se da će njihova druga tura iz Istanbula biti još uspješnija.

VIII - OPCA ZAPAZANJA

Posjeta delegacije Međunarodne konferencije za zaštitu ljudskih prava u Bosni i Hercegovini bila je prateća javnim medijima i počascena od mnogih uglednih ličnosti i organizacija koje prate zbivanja u Bosni.

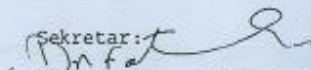
Posebno treba naglasiti veliku pomoć koju svojim velikim autoritetom u islamskom svijetu promiče poznati islamski učenjak Sejkh Muhamed al-Ghazali. Iako u podmaklim godinama, Sejkh al-Ghazali se zalozio svim srcem da objasni vladarima i narodima islamskih zemalja o nužnosti da se pomogne Bosanskim Muslimanima.

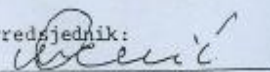
Kao osobni izaslanik predsjednika Alije Izetbegovića, Salim Sabić je privukao veliku pažnju u svim sredinama gdje je delegacija boravila. Sa svoje strane Salim Sabić se zahvalio pojedincima i organizacijama u ime predsjednika Izetbegovića za dosadašnju pomoć Bosanskim Muslimanima u njihovoj borbi za slobodu.

Svi članovi delegacije su se svesrdno trudili da pridonesu objasnjavanju nepravde koja se čini Bosanskim Muslimanima i potrebe da im se pomogne. Treba posebno istaknuti veliki angažman Sejkha Saliha al-Suhejbenija koji je, zajedno sa Alijem al-Dzurejsijem, vrlo uspješno organizirao sve prijeme u S. Arabiji. Pri tome mu je pomagao i dr. Umer al-Zubejr, veliki prijatelj i ljubitelj Bosne i Hercegovine.

Sudbici prema onom što je delegacija čula od najodgovornijih danas u islamskom i arapskom svijetu nadati se je da će Bosna i Hercegovina dobiti borbu za slobodu i čast svojih građana.

Džedda, 19.10.1992

Sekretar:

dr. Al-Fatih Husanain

Predsjednik:

dr. Mustafa Cerić

СТРАТЕШКА ОПРЕДЈЕЉЕЊА НАРОДА И ЕНТИТЕТА У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

- да ли постоји компромис између унитаризације и распада Босне и Херцеговине -

Сажетак: Босна и Херцеговина настала је на основу међународног споразума потписаног у Дејтону 21.11.1995. године и верификованог у Паризу 14.12.1995. године. По Анексу 4 Дејтонског мировног споразума, који уједно представља и Устав БиХ, ова држава састоји се од два ентитета - Републике Српске и Федерације БиХ. Анексом 10 Дејтонског споразума одређена је и функција Високог представника да надгледа спровођење Споразума, координише и олакшава институцијама његову имплементацију. Временом су високи представници доносили уредбе и одлуке, а на основу погрешног тумачења Бонских овлашћења и законе, ради јачања институција, као и формирања нових институција на нивоу БиХ, које нису биле предвиђене Споразумом. Улогу високих представника, који су коришћењем Бонских овлашћења прекрајали Дејтонски споразум, преузео је Уставни суд БиХ, који је донио на десетину одлука које су у супротности са „словом Дејтона”. Тај политички курс дијела међународне заједнице подржавали су политички представници Бошњака којима је једини циљ од 1995. године унитаризација БиХ и укидање ентитета. Хрватска страна никад није „пребољела” укидања Хрватске заједнице Херцег Босне. Хрвати траже измјену изборног закона да буду сигурни да ће Хрвати бирати хрватског члана. У случају да се то не деси, у најави је и бојкот избора 2022. године. Српски народ је претрпио велики притисак, прво од Хашког трибунала, бројна хапшења и суђења за ратни злочин, до кажњавања великог броја политичких и јавних личности у Републици Српској од стране високих представника. Већина политичких странака залаже се за изворни Дејтонски мировни споразум, а у посљедње вријеме све су чешћи ставови да Република Српска треба да изгласа независност. Криза око изборног закона, као и посљедња одлука Високог представника Валентина Инцка о кривичном гоњењу сваког ко не сматра да се у Сребреници десио геноцид, само су катализатори који додатно убрзавају кризу у БиХ. Та криза достићи ће врхунац у 2022. години. Такође, нелегитиман избор Кристијана Шмита додатно заоштрава

¹ Др Ненад Стевандић, предсједник Уједињене Српске.

кризу. И геополитичка ситуација у БиХ и региону доприноси развоју кризе и даје све мање шанси да се постигне компромис. С једне стране, државе Квинте подржавају јачање БиХ и признају Шмита за Високог представника, док НР Кина и Руска Федерација не сматрају Шмита легитимним и траже да Савјет безбједности УН донесе одлуку о избору. Уз то, све је јача позиција Русије и Кине у региону, како у Србији тако и у Републици Српској.

Кључне ријечи: *Дејтонски споразум, устав, Високи представник, унитаризација, конститутивност, закон, међународна заједница, ентитет, криза.*

УВОД

Босна и Херцеговина је настала на основу међународног споразума потписаног у Дејтону 21.11.1995. године и верификованог у Паризу 14.12.1995. године. По Анексу 4 Дејтонског мировног споразума, који уједно представља и Устав БиХ, ова држава састоји се од два ентитета - Републике Српске и Федерације БиХ.

Анексом 10 Дејтонског споразума одређена је и функција Високог представника да надгледа провођење Споразума, координише и олакшава институцијама његову имплементацију. Временом су високи представници доносили уредбе и одлуке, а на основу погрешног тумачења Бонских овлашћења и законе, ради јачања институција, као и формирања нових институција на нивоу БиХ које нису биле предвиђене Споразумом.

У Лондону је 8. и 9. децембра 1995. године одржана Конференција о имплементацији мира, чији је циљ био мобилисати међународну подршку за спровођење Споразума. Састанак је за резултат имао успостављање Савјета за провођење мира (РС).

РС се састоји од 55 земаља и организација. Након Лондонске конференције, РС се на министарском нивоу састао још пет пута да би размотрио постигнути напредак и дефинисао циљеве имплементације мира за предстојећи период: у јуну 1996. године у Фиренци, у децембру 1996. године поново у Лондону, у децембру 1997. године у Бону, те у децембру 1998. године у Мадриду и у мају 2000. године у Бриселу.

Лондонска конференција о провођењу мира је такође довела до успостављања Управног одбора Савјета за провођење мира који, под предједавањем Високог представника, функционише као извршни орган РС-а. Чланице Управног одбора су: Француска, Италија, Јапан,

Канада, Њемачка, Русија, Сједињене Америчке Државе, Велика Британија, Предсједништво Европске уније, Европска комисија и Организација исламске конференције (ОИС) коју представља Турска.

Управни одбор Високом представнику даје политичке смјернице. У Сарајеву, Високи представник предсједава састанцима амбасадора земаља и организација чланица Управног одбора у БиХ два пута мјесечно. Поред тога, Управни одбор се на нивоу политичких директора састаје два пута годишње.

На функцији Високог представника до сада су били: Карл Билт (децембар 1995. - јуни 1997.), Карлос Вестендорп (јуни 1997. - јули 1999.), Волфганг Петрич (август 1999. - мај 2002.), Педи Ешдаун (јуни 2002. - јануар 2006.), Кристијан Шварц Шилинг (јануар 2006. - јуни 2007.), Мирослав Лајчак (јуни 2007. - март 2009.) и Валентин Инцко (март 2009. - август 2021.).

УЛОГА УСТАВНОГ СУДА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Улогу високих представника, који су коришћењем Бонских овлашћења прекрајали Дејтонски споразум, преузео је Уставни суд Босне и Херцеговине. Уставни суд је донио на десетину одлука које су у супротности са „словом Дејтона”. Узећемо за примјер само посљедњу одлуку од 24.09.2021. године, донешену на 123. пленарној сједници.

„У 4/21 – Уставни суд је, одлучујући о захтјеву седам делегата Вијећа народа Републике Српске за оцјену уставности Закона о шумама Републике Српске, утврдио да оспорене одредбе цитираног закона, у дијелу који гласи „у својини Републике”, нису у складу с Уставом Босне и Херцеговине. Наиме, према мишљењу Уставног суда, питања која се односе на утврђивање својинског статуса државне имовине, као и надлежност у вези с тим између државних и ентитетских органа требају се регулисати законом који ће бити донесен на државном нивоу јер су та питања, према релевантним одредбама Устава Босне и Херцеговине, у искључивој надлежности државе Босне и Херцеговине.”

Иако нигдје у Дејтонском споразуму не пише да је БиХ власник шума у Републици Српској, или, некад ранијом одлуком, пољопривредног земљишта, од Републике Српске се свјесно одузима територија. Уставни суд, умјесто да поштује Устав БиХ крши га и мијења у правцу развлашћивања Републике Српске у свим области, а јача БиХ. Скоро све одлуке Уставног суда су донешене са два гласа Бошњака и три гласа страних судија. Имајући у виду да има укупно девет судија, имају довољну већину од пет да донесе одлуке које желе.

ПОЛИТИЧКЕ ИДЕЈЕ БОШЊАКА

Тај политички курс дијела међународне заједнице подржавали су политички представници Бошњака којима је једини циљ од 1995. године унитаризација БиХ и укидање ентитета. Већина политичких странака Бошњака и оних који се залажу за грађанску БиХ (без ентитета) сматрају Дејтонски мировни споразум само као прелазно рјешење до враћања на уређење БиХ по принципу један човјек један глас. А пошто су Бошњаци најбројнији народ у БиХ (врло близу 50% становништва БиХ), то би значило унитаризацију БиХ у којој би само „политичко Сарајево” управљало свим процесима.

У истом правцу дјелује и Исламска вјерска заједница БиХ. Бивши и садашњи Рејсу-л-улема Мустафа Церих и Хусеин Кавазовић залажу се за БиХ без ентитета. Да парадокс уплитања вјере у политичка питања буде још већи, они се залажу за унитарну и грађанску БиХ. Наравно, знајући да су Бошњаци најбројнији народ и да ће моћи надгласати остала два народа, Хрвате и Србе.

Општепознати су ставови Странке демократске акције од самог оснивања до данас. Занимљиво је да, кад је у питању преуређење БиХ, нема разлике да ли је бошњачка странка политички десно или је грађанске опције. За примјер ћу навести саопштење Наше странке, која се представља као грађанска странка. Приједлог су објавили 27.09.2021. године.

„Прва промјена коју предлаже Наша странка је да умјесто Предсједништва БиХ имамо само једног предсједника државе којем би овласти биле знатно смањене. Још једна измјена у вези с предсједником односи се на његов избор, односно да не би био биран директно, него у Парламенту БиХ, а мандат би му био ограничен на четири године. Имао би потпредсједника који не би могао бити из истог народа као и предсједник.

Друга значајна уставна реформа односи се на укидање Дома народа БиХ, који Наша странка сматра „гробљем добрих закона”. Како истичу, управо се све блокаде дешавају у Дому народа, због тога је њихов приједлог укидање овог дома, те ојачавање Представничког дома у којем би умјесто 42 било 66 заступника.”

Наравно да је и овај приједлог пут ка унитаризацији БиХ и полагањем укидању Републике Српске.

Схватили су да треба укинути српског члана Предсједништва БиХ који се бира директно и наравно, Дом народа, да не може да штити интересе Срба или Хрвата од одлука Представничког дома у којем ће,

због бројности Бошњака, пролазити рјешења која умањују конститутивност народа и важност ентитета.

УГРОЖЕНА КОНСТИТУТИВНОСТ ХРВАТА

Хрватска страна никад није „преболила” укидање Хрватске заједнице Херцег-Босне. Она је укинута Вашингтонским споразумом Алије Изетбеговића и Фрање Туђмана, а тај споразум је потврђен у Дејтону. Временом су Бошњаци, као најбројнији народ не само у Федерацији него и у БиХ, са дијелом својих гласова бирали и хрватског члана Предсједништва БиХ. Због свега тога, већ неколико година траје политичка криза у Федерацији БиХ. Хрвати траже измјену изборног закона да буду сигурни да ће Хрвати бирати хрватског члана. У случају да се то не деси, у најави је и бојкот избора 2022. године.

Послије дужег времена у расправу о измјени изборног закона БиХ укључила се и „званична” Хрватска. И предсједник Хрватске Зоран Милановић и министар спољних послова Хрватске Гордан Грлић Радман су више пута нагласили у својим изјавама да Хрвати морају имати свог представника у Предсједништву БиХ, а не да им Бошњаци бирају представника.

РАЗВЛАШЋИВАЊЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Српски народ је претрпио велики притисак, прво од Хашког трибунала, бројна хапшења и суђења за ратни злочин, до кажњавања великог броја политичких и јавних личности у Републици Српској од стране високих представника.

Већина политичких странака залаже се за изворни Дејтонски мировни споразум, а у посљедње вријеме све су чешћи ставови да Република Српска треба да изгласа независност.

Криза око изборног закона, као и посљедња одлука Високог представника Валентина Инцка о кривичном гоњењу сваког ко не сматра да се у Сребреници десио геноцид, само су катализатори који додатно убрзавају кризу у БиХ. Та криза ће врхунац достићи у 2022. години.

Такође, нелегитиман избор Кристијана Шмита додатно заоштрава кризу.

НОВА ГЕОПОЛИТИЧКА СТВАРНОСТ И МОГУЋЕ РЈЕШЕЊЕ КРИЗЕ У БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

И геополитичка ситуација у БиХ и региону доприноси развијању кризе и даје све мање шанси да се постигне компромис. С једне стране, државе Квинте подржавају јачање БиХ и признају Шмита за Високог представника, док НР Кина и Руска Федерација не сматрају Шмита легитимним и траже да Савјет безбједности УН донесе одлуку о избору.

Амбасадор Руске Федерације у БиХ Игор Калабухов изјавио је у интервјуу Срни да се Русија залаже за поштовање норми међународног права и да одсуство сагласности Савјета безбједности УН на именовање Кристијана Шмита њега лишава неопходног легитимитета да буде Високи представник у БиХ.

Амбасада Кине у БиХ званично је потврдила да је упутила дипломатску ноту у којој се наводи да власти те земље не прихватају легитимитет Кристијана Шмита као новог Високог представника у БиХ. Амбасада Кине у БиХ је у ноти изнијела став да с обзиром на то да није усвојен нацрт Резолуције о именовању Високог представника који су предложиле Кина и Русија на Савјету безбједности УН, кинеска страна сматра да именовање новог Високог представника није легитимно.

Тренутна геополитичка ситуација како у свијету тако и у региону није иста као прије двадесетак година кад су високи представници доносиле анти-Дејтонске одлуке на уштрб Републике Српске.

Све је јача позиција и улога Русије и Кине у региону, како у Србији тако и у Републици Српској / БиХ.

За Републику Српску је веома битно да има добре односе и са Руском Федерацијом и са НР Кином, које су сталне чланице (са правом вета) Савјета безбједности Уједињених нација.

Мултиполарни свијет је нада да се створи бољи и равноправнији свјетски поредак, али и опасност. „Мултиполарна политика изгледа нарочито опасна када узмемо у обзир узајамно дејство војних и економских фактора у постојећем поретку великих сила. У таквом систему, биће тешко разликовати пријатеље од непријатеља, јер ће савезници у области војне безбједности вјероватно бити супарници у економским односима”.

Такође, за стабилност и снагу Републике Српске много значи јачање Републике Србије. То јачање је и економско и политичко и војно. Између осталог, Република Србија је и потписница Дејтонског мировног споразума.

„Сасвим оправдано се може рећи да је одржавање стабилности и поретка основна функција владе. Осим анархиста који тврде да друштвени поредак настаје као последица спонтаног дјеловања слободних појединаца, сви политички мислиоци и филозофи прихватају владу као једино средство за избјегавање хаоса и нестабилности”. Овај цитат из књиге „Политика” аутора Ендрју Хејвуда пластично осликава тренутну унутрашњу политичку ситуацију у Републици Српској. Анархистичко понашање појединих политичара из опозиције може за резултат једино имати слабљење Републике Српске. Због тога, такво понашање тих политичара подржавају бошњачки медији из Сарајева.

Додатан проблем стварају и неки амбасадори, представници такозване Квинте.

„Пропаганда која је осмишљена да утиче на страну владу није дипломатија. То је облик политичког оглашавања. Циљ тога обично је да увјери инострану владу да прихвати појединачно стајалиште оних који имају утицаја на то: њезино властито јавно мњење, медије, групе за притисак и стране савезнике”. И овај цитат из књиге „Дипломатија - теорија и пракса”, аутора Џефрија Берица показује нелегално дјеловање појединих високих дипломата у Босни и Херцеговини.

Сви наведени разлози и још многи други доводе нас до става да је БиХ много ближе распаду него компромису. И тај могући распад неће произвести тежње српских политичара него понашање „политичког Сарајева” које правним насиљем у сарадњи са неким амбасадама у Сарајеву жели да развласти, а потом и укине Републику Српску.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Дејтонски мировни споразум
2. Хејвуд, Ендрју, *Политика*, Слио, Београд, 2004.
3. Бериц, Џефри, *Дипломатија - теорија и пракса*, Политичка мисао, Загреб, 2004.

4. Кегли, Чарлс. В., Виткоф, Јудин Р., *Свјетска политика - тренд и трансформација*, Факултет политичких наука, Београд, 2006.
5. званични сајт Канцеларије високог представника
6. званични сајт Уставног суда Босне и Херцеговине
7. сајт портала Кликс
8. сајт агенције СРНА
9. сајт РТС

ПОТРЕБА НАЦИОНАЛНОГ КОНСЕНЗУСА У ОЧУВАЊУ КЉУЧНИХ ВРИЈЕДНОСТИ И ИНТЕРЕСА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Сажетак: Од самог настанка, Република Српска суочава се са континуираним нападима и покушајима њеног потпуног урушавања и нестанка, који долазе из другог дијела Босне и Херцеговине, дијела међународне заједнице, али, нажалост, с времена на вријеме, и из саме Републике Српске. Неспорно је да је Република Српска настала као израз вјековне тежње српског народа са ових простора да живи у својој држави, јер га је историја научила да, када год није имао своју државу, доживио је погроме и страдања. Према релевантним међународним стандардима, Република Српска данас има кључна обиљежја државности и зато и јесте мета напада свих оних који би да мајоризују српски народ, унитаризују Босну и Херцеговину и, у коначници, укину Републику Српску. Кључне вриједности и интереси Републике Српске су: суверенитет и конститутивност српског народа; територијална цјеловитост и неповредивост међуентитетске границе; демократски, слободни и правични избори; пуно поштовање и уважавање људских права припадника свих нација и вјера; дугорочан стабилан и одржив развој; локална, регионална и међународна сарадња заснована на врхунским демократским стандардима и принципима равноправности и узајамности; поштовање домаћих и међународних правних норми; изворни Дејтонски мировни споразум – Република Српска је определијелена за будућност БиХ као успјешне и стабилне земље утемељене на изворним Дејтонским принципима; одлазак Високог представника и страних судија; европске интеграције. Централно питање истраживања у овом раду (проблем истраживања) је да ли је и како могуће креирати квалитетне стратегије управљања државом и друштвом, које би довеле до потребног националног консензуса свих друштвених, економских и политичких субјеката у Републици Српској у очувању наведених кључних вриједности и интереса Републике Српске.

Кључне ријечи: национални консензус, кључне вриједности и интереси, Република Српска.

¹ Слободан С. Жупљанин, Независни универзитет Бања Лука, е-маил: slobodan.zupljanin@nubl.org

УВОД

Од свог оснивања па до данас Република Српска јасно и недвосмислено изражава своју посвећеност Дејтонском мировном споразуму, укључујући Устав БиХ, али и Устав Републике Српске. Република Српска, у свом практичном дјеловању, у потпуности поштује суверенитет, територијални интегритет и уставни поредак БиХ, али, исто тако инсистира да други у БиХ и у иностранству поштују и спроводе изворни² Дејтонски споразум.

Изворним Дејтонским споразумом Републици Српској су гарантоване основне вриједности и интереси, који су утврђени као: суверенитет и конститутивност српског народа; територијална цјеловитост и неповредивост међуентитетске границе; демократски, слободни и правични избори; пуно поштовање и уважавање људских права и слобода у складу са међународно прихваћеним стандардима; дугорочан стабилан и одржив развој; локална, регионална и међународна сарадња заснована на врхунским демократским стандардима и принципима равноправности и узајамности; поштовање домаћих и међународних правних норми.

Изворни Дејтонски мировни споразум је полазна основа платформе према којој је Република Српска определијелена за будућност БиХ као успјешне и стабилне земље утемељене на изворним Дејтонским принципима без Високог представника и страних судија. У претходним деценијама, у имплементацији Дејтонског мировног споразума, међународним уговором утврђена позиција Републике Српске, примјеном силе и наметањем, а у неким случајевима и преносом надлежности уз пријетњу силом, значајно је промијењена. Све то је чињено уз образложење потребе провођења реформи у развојном путу БиХ, а у суштини, све је рађено по захтјеву и жељама „странака из политичког Сарајева”³, које никад нису ни сматрале да

² Изворни Дејтонски споразум подразумијева она правна и политичка рјешења која су формулисана у поступку припрема за потписивање и самим чином потписивања Споразума, а не подразумијева сва она рјешења која су накнадно отета и наметнута или пренесена под огромним политичким и другим притиском од стране високих представника и других међународних званичника.

³ Авангардну улогу у рушењу Републике Српске увијек је имала Странка демократске акције Бакира Изетбеговића, за којом нису заостајале ни друге тзв. пробосанске странке, које су се на унутрашњем плану у ФБиХ жестоко сукобљавале, али, када се радило о насртајима на Републику Српску и њене вриједности, сви су дјеловали синхронизовано и удружено.

Република Српска треба уживати аутономију прописану и гарантовану Дејтонским споразумом.

УСТАВНО-ПРАВНА СТРУКТУРА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Босна и Херцеговина је земља изузетно компликоване уставно-правне структуре. Састављена је од два ентитета, Брчко Дистрикта и три конститутивна народа. Ентитет Федерација Босне и Херцеговине састоји се од десет кантона. Структура власти установљена је кроз општинску, кантоналну и федералну власт, са нејасно и непотпуно подијељеним надлежностима, што увелико отежава функционисање власти у том ентитету. Република Српска има значајно једноставнију и ефикаснију структуру власти, установљену на два основна нивоа организовања – локални и републички ниво власти. Организација власти у Брчко Дистрикту је, такође, значајно једноставнија и ефикаснија. Овакву уставно-правну структуру генерисао је Дејтонски мировни споразум из 1995. године. Прије потписивања овог Споразума, 1992. године створена је тзв. Република Босна и Херцеговина, као резултат противуставног, противзаконитог, нелегалног и нелегитимног референдума.⁴ Таква, „независна” БиХ примљена је у чланство Организације Уједињених нација 22. маја 1992. године (на брзу руку), иако је стварну контролу имала на значајно мањој територији од територије данашње БиХ. Као што је познато, на референдуму су учествовала само два конститутивна народа (Муслимани и Хрвати), а Срби, као трећи конститутивни народ тадашње БиХ, нису могли дозволити да на референдуму буду прегласани и зато су бојкотовали референдум.⁵ У недостатку другог рационалнијег рјешења, Скупштина српског народа у Босни и Херцеговини је 09. јануара 1992. године прогласила Републику српског народа у Босни и Херцеговини, која касније мијења назив у Српска Република Босна и Херцеговина, односно Република Српска. Ово проглашење долази као израз воље

⁴ Противуставни и противзаконити референдум о независности тадашње Социјалистичке Републике Босне и Херцеговине одржан је 29. фебруара и 01. марта 1992. године и никада није могао добити легалитет и легитимитет, јер је одржан без сагласности и воље српског (конститутивног) народа. Поред тога, резултати референдума нису могли имати никакво правно дејство, јер за отцјепљење СР БиХ од заједничке државе није гласала двотрећинска већина бирача. Наиме, излазност на референдум је била 63,70%, а за отцјепљење је гласало 92,70% од изашлих бирача.

⁵ А. Мулаосмановић, „Референдум у Босни и Херцеговини”, *Хисторијска трагања*, 10, 2012, стр. 203-231.

српског народа исказан на плебисциту одржаном 09. и 10. новембра 1991. године, када се 96,40% од 1.350.000 бирача изјаснило да жели самосталну српску државу на овим просторима. Овдје је важно напоменути да су и плебисцит из 1991. године и Скупштина српског народа из 1992. године одржани прије почетка рата и ратних сукоба у Босни и Херцеговини, па се, сљедствено томе, Република Српска ни на који начин не може сматрати ратном и геноцидном творевином. Једноставно, историјски тачно и непобитно, настала је прије почетка ратних сукоба у БиХ.

Након почетка ратних сукоба у БиХ, стање на цијелој територији тадашње БиХ се компликовало из дана у дан. У самом почетку, муслиманске и хрватске снаге су дјеловале удружено против српског народа у БиХ, уосталом, као и њихово политичко руководство. Даљи развој догађаја у 1993. години доводи до сукоба између Муслимана и Хрвата у Средњој Босни, али, и до сукоба међу Муслиманима.⁶ Као крајњи резултат тих сукоба, 28. августа 1993. године у Грудима је проглашена Хрватска Република Херцег Босна, као држава хрватског народа у Босни и Херцеговини, а 27. септембра 1993. године у Великој Кладуши је проглашена Аутономна покрајина Западна Босна, као посебна аутономна јединица муслиманског народа у БиХ. На овај начин је и дефинитивно у потпуности разграђена предратна структура БиХ. У то вријеме, у БиХ су ратовали сви против свих, што је, у коначници, и определијелило карактер рата у БиХ. Очигледно се радило о грађанском рату у БиХ, који је касније и кроз пресуде Хашког трибунала означен као трагичан сукоб народа у БиХ.

У ситуацији безизлазног стања и безидејности међународне заједнице, а уважавајући чињеницу да у то вријеме српски народ и војска Републике Српске контролишу преко 70% територије предратне БиХ, као и чињеницу да је Република Српска проглашена 09. јануара 1992. године као Република српског народа, под притиском међународне заједнице, Муслимани и Хрвати у БиХ потписали су Вашингтонски споразум⁷ дана 18. марта 1994. године, којим су прекинути оружани сукоби између Муслимана и Хрвата и којим је створена муслиманско-хрватска федерација, касније преименована у Федерацију Босне и Херцеговине. Ово је још једна од кључних

⁶ У 1993. години сукобљавају се политике, али, и војне снаге централне муслиманске власти из Сарајева и војне снаге и политика „Западне Босне” предвођена Фикретом Абдићем.

⁷ Вашингтонски споразуми (1994). *Оквирни споразум о Федерацији у БиХ*, Вашингтон.

чињеница и још један од кључних доказа о потпуном распаду предратне БиХ. Безидејност и војна немоћ на страни Муслимана и Хрвата у БиХ, као и безидејност међународне заједнице, доводе до још једног апсурдног потеза. Наиме, 22. јула 1995. године потписан је Сплитски споразум⁸, којим је створена могућност да БиХ и Хрватска формирају конфедерацију или лабаву федерацију, јер муслиманске и хрватске снаге нису могле да слома отпор српског народа и војске Републике Српске. Овим споразумом створене су могућности да хрватска војска (ХВ) војно интервенише на територији БиХ. Практично, створени су услови за агресију Хрватске на БиХ, односно, услови да муслиманско-хрватске снаге у БиХ уз помоћ агресије Хрватске слома отпор српског народа и војске Републике Српске у БиХ. Ова чињеница јасно указује на инфериорност ратних потенцијала Муслимана и Хрвата у БиХ у односу на одбрамбени потенцијал српског народа и војске Републике Српске.

Покушаји на потпуном слому српског народа и војске Републике Српске нису уродили плодом, као што нису уродили плодом ни бројни мировни планови, који су од стране међународне заједнице нуђени зараћеним странама у БиХ, као што су: Карингтон-Кутиљеров план из 1992. године, Венс-Овенов план из 1993. године, Овен-Столтенбергов план из 1993. године и План Контакт групе из 1994. године. У условима војне и економске исцрпљености свих зараћених страна у БиХ и под великим притиском међународне заједнице и земаља из окружења (Хрватска и Србија), након дугих и исцрпљујућих преговора, зараћене стране у БиХ пристале су да зауставе рат потписивањем мировног споразума у америчкој ваздухопловној бази Рајт-Патерсон у непосредној близини Дејтона (Дејтонски мировни споразум).⁹ Овај споразум су потписали: Слободан Милошевић, председник Србије у име Срба, Фрањо Туђман, председник Хрватске у име Хрвата и Алија Изетбеговић у име Муслимана (Бошњака). Осим њих, споразум су потписали и истом свједочили и представници САД, Француске, Уједињеног Краљевства, Њемачке, Русије и Европске уније. Дакле, овим споразумом је заустављен рат у БиХ и тадашња БиХ је подијељена и од тада је састављена од два ентитета¹⁰ и три

⁸ Сплитска декларација (1995). Сплит, Вјесник.

⁹ Званичан назив овог Споразума је „Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини.”

¹⁰ Створен је ентитет Република Српска, којој је припало 49% територије раније БиХ и ентитет Федерација Босне и Херцеговине, којој је припало 51% територије раније БиХ.

конститутивна народа, а накнадно је одлучено о статусу предратне општине Брчко, на начин да је створен Брчко Дистрикт.

Дакле, изнесене елаборације указују на динамичне и понекад нерационалне промјене у уставно-правној структури БиХ од периода Социјалистичке Републике БиХ као федералне јединице СФРЈ, па до „Дејтонске БиХ”, као државе која се састоји од два ентитета, Брчко Дистрикта и три конститутивна народа. Оваква БиХ може бити прихватљив уставно-правни оквир за српски народ, једино и само под условом да се одузете, отете и насилно пренесене надлежности Републике Српске врате у оквире који су утврђени потписаним међународним уговором (Дејтонским мировним споразумом).

АКТИВНОСТИ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ НА ВРАЋАЊУ ИЗВОРНИХ ДЕЈТОНСКИХ НАДЛЕЖНОСТИ

Суочена са континуираним насртајима и покушајима даљњег развлашћивања до укидања Републике Српске на антидејтонски и антиуставан начин, у Републици Српској је у току поступак израде и усвајања прописа којима би се очувала и заштитила њена уставна права и надлежности и који нису усмјерени на разградњу нити успоравање даљњег реформског развоја БиХ и Републике Српске, а о којима би била постигнута сагласност три конститутивна народа у БиХ. Потребно је истаћи да се ниједан од ранијих аката било ког Високог представника или било ког органа власти у БиХ, а којим су прекршена уставна права ентитета или конститутивних народа, не може сматрати реформским актом. Република Српска, у настојању да БиХ учини стабилнијом и успјешнијом, заправо исправља раније злоупотребе, јер не постоје реални изгледи да ће оне бити исправљене у Парламентарној скупштини БиХ у Сарајеву. Они који оптужују Републику Српску за дестабилизацију или агресивне потезе само траже начин да изазову кризу у свом интересу, при чему обично позивају на додатно развлашћивање ентитета и даље слабљење механизма заштите конститутивних народа прописаних Дејтонским споразумом. Само они који „стабилност” дефинишу као потпуну контролу и доминацију Бошњака над свим изборним и функцијама власти могу сматрати дестабилизацијом захтјеве српских и хрватских представника или институција да се у Сарајеву поштују њихова уставна права. Многим члановима међународне заједнице, регионалним лидерима и добро упућеним аналитичарима из БиХ и иностранства све је јасније да су управо стални притисци и напади на уставна права Срба и Хрвата и одбијање Бошњака да прихвате принципе равноправног управљања

који су уграђени у Дејтонски споразум произвели нестабилност у БиХ – нестабилност која ће постојати све док Бошњаци напokon не прихвате дејтонске принципе у доброј вјери.¹¹

У првом цјелокупном постдејтонском периоду очигледна је посвећеност Републике Српске Дејтонском споразуму, али и увјерење да је дејтонски модел децентрализованог равноправног управљања једини легитиман и одржив темељ на ком се може изградити и развијати одржива БиХ. Такође, Република Српска сматра да ништа није важније за стабилност и напредак БиХ и Републике Српске од поштовања и очувања владавине права у земљи. Постизање тог циља значајно је отежано у условима игноранције прихватљивог модела Дејтонске БиХ од стране највиших званичника и представника бошњачког народа у БиХ, али и од стране неких утицајни представника међународне заједнице. озбиљно се поставља питање, да ли данас у 21. вијеку политичке проблеме треба рјешавати цивилизованим демократским средствима у условима мира, или путем силе уз примјену ратно-хушкачке реторике из 90-година прошлог вијека, што долази као понуда из Федерације БиХ на позиве из Републике Српске да се кроз разговоре и преговоре у условима мира траже могућа заједничка рјешења стварања ефикасније и функционалније БиХ. Ранији споразуми којима су ентитети дали сагласност да ентитетске надлежности повјере институцијама БиХ нису дали очекиване резултате, али нису ни измијенили – нити би могли измијенити – основну уставну структуру БиХ, јер немају ниједно обиљежје уставних амандмана. Пошто се ради о чисто политичким договорима, закључени међуентитетски споразуми нису ни трајни ни обавезујући. Незаконита страна принуда којом је изнуђено прихватање потписивања међуентитетских споразума додатно оправдава преиспитивање начина на који данас треба рјешавати та питања. Коначно, будући да Дејтонски споразум већ више од 25 година омогућава мирно и стабилно окружење у БиХ, од изузетног је значаја да га све стране потписнице и сви остали чланови међународне заједнице поштују и придржавају се његових темељних принципа. Унутрашњи политички проблеми у БиХ могу се ријешити само путем унутрашњег дијалога, уз пуно уважавање дејтонске структуре и принципа. Пошто не постоји стварна пријетња по мир у БиХ, Савјет безбједности УН треба да покрене поступак обустављања примјене Поглавља VII Повеље УН.¹²

¹¹ Видјети 26. Извјештај Владе Републике Српске Савјету безбједности УН, www.vladars.net, приступ остварен 03.11.2021. године.

¹² Исто.

И данас, као и приликом потписивања Дејтонског мировног споразума, Република Српска подржава БиХ каква је предвиђена Дејтонским мировним споразумом. Република Српска привржена је Уставу БиХ и Дејтонском споразуму и инсистира на њиховом пуном спровођењу, али, такође, инсистира да и други, у БиХ и изван ње, поштују и спроводе слово Дејтонског мировног споразума. Република Српска уважава суверенитет, територијални интегритет и уставни поредак БиХ, али и суверенитет, територијални интегритет и Устав Републике Српске, као међународно признате уставно-правне категорије. С друге стране, политички субјекти са сједиштем у федералном Сарајеву и њихови међународни савезници подривају суверенитет и уставни поредак БиХ подршком колонијалистичкој владавини странаца у БиХ и урушавањем уставне подјеле надлежности између БиХ и ентитета. Република Српска у континуитету досљедно поштује правни оквир, права и обавезе прописане Дејтонским споразумом - укључујући и оне које утврђује Устав БиХ (Анекс 4. Споразума) - и досљедно инсистира на томе да и остале стране и свједоци Споразума чине исто, уз поштовање не само територијалног интегритета БиХ, већ и аутономије два ентитета која чине БиХ, као и права конститутивних народа која су гарантована Уставом БиХ. За Републику Српску је прихватљива БиХ каква је дефинисана Уставом БиХ и наставиће да се залаже за пуно и досљедно спровођење Устава, као једине одрживе опције за дугорочну стабилност и напредак БиХ. Република Српска ни на који начин не доводи у питање територијални интегритет БиХ нити јој одузима надлежности које су Уставом додијелене институцијама на нивоу БиХ. Све мимо тога мора бити у зони прописаних ентитетских надлежности. Република Српска наставиће да, политичким и правним средствима, ради на спровођењу и заштити својих права у складу са Уставом БиХ. Све планиране одлуке и активности Владе и Народне скупштине Републике Српске у потпуности су у складу са условима Дејтонског споразума и предузимају се управо са циљем њиховог досљедног спровођења, односно враћања одузетих, отетих и под пријетњом силе пренесених надлежности.

Искуство је показало да дејтонски модел може успјешно очувати мир и подстаћи напредак у БиХ. Ни пола вијека репресивне власти у бившој Југославији није успјело да ублажи различитост националних идентитета и ривалства која су се испољила одмах по престанку контроле коју је спроводио репресивни ауторитарни режим. Приједлози који игноришу осјетљиву историју и комплексан национални састав БиХ у корист нереалне и утопистичке визије унитарне и централизоване државе представљају потпуно нереалан

покушај обезбјеђења надмоћи бошњачкој већини, што потврђује и изјава Ричарда Холбрука, главног архитекте Дејтонског споразума, који је још 2007. године рекао „Босна је федерална држава. Мора бити структурисана као федерална држава. Не можете имати унитарну владу зато што би се земља вратила сукобима.”¹³ И то је разлог зашто је Дејтонски споразум вјероватно најуспјешнији мировни уговор на свијету. Током година, високи представници су, путем правно бесмислених одлука и присиле, реструктурирали Дејтонски споразум, вођени интересима само једног народа у БиХ, бошњачког народа. У прилог томе говори и платформа најутицајније бошњачке политичке странке, СДА, која захтијева потпуно укидање Дејтонске БиХ структуре - укључујући ентитете и механизме заштите конститутивних народа - са циљем стварања унитарне државе која би била под искључивом контролом само једног конститутивног народа, Бошњака. Све активности и политике званичника СДА у свим институцијама БиХ агресивно теже постизању наведеног циља кроз систематично развлашћивање ентитета и редуковање учешћа Хрвата и Срба у политичком и грађанском животу БиХ. Многим упућеним званичницима и аналитичарима, у БиХ и изван ње, све је јасније да централизована БиХ какву СДА, Канцеларија Високог представника (ОХР) и њихови поједини савезници у међународној заједници желе да изграде, никада није функционисала, не функционише ни сад, нити ће функционисати у будућности. Са друге стране, Република Српска политичким и правним дјеловањем, настоји да допринесе одржању БиХ кроз досљедну примјену Дејтонског споразума, укључујући Устав БиХ. Актуелна криза у БиХ проузрокована је или погоршана одступањима од Дејтонског мировног споразума. Дугогодишње занемаривање историјских и тренутних околности у БиХ често наведе поједине стране факторе да помисле да би централизованија, унитарна БиХ могла бити успјешна уколико би се само поједини бучнији хрватски или српски лидери могли обуздати. Међутим, све је очигледније, чак и многим најсрчанијим поборницима СДА из међународне заједнице, да су те илузије не само погрешне, него и деструктивне. Стране које настављају да за нефункционалност БиХ окривљују поједине политичаре или дејтонски устав, тиме врше замјену теза. Главни узрок нефункционалности БиХ није заоштрена реторика или структура дејтонске формуле, већ упорно одбијање СДА да прихвати и придржава се дејтонских одредаба које конститутивним народима налажу

¹³ Holbrooke, R. (2007). *Kosovo Indenpedence Declaration Could Spark Crisis*, Council on Foreign Relations – доступно на: cfr.org/kosovo-indenpedence-declaration-could-spark-crisis/pl14968. Приступ остварен 03.10.2021.

равноправност у вршењу власти. Потешкоће у постизању консензуса на државном нивоу својствене су мултинационалним демократијама попут БиХ, као што је то случај у бројним другим земљама са специфичним групама или регијама. Дејтонски мировни споразум - Устав БиХ ублажава тај проблем стриктним ограничавањем надлежности државног нивоа власти, чиме на минимум своди број одлука око којих постоји неслагање, а које би се усвајале на нивоу БиХ. Нажалост, неуставна централизација надлежности, коју су произвеле незаконите одлуке и присила високих представника, урушила је дејтонски концепт. Узрок дисфункционалности БиХ није Устав БиХ него неуставна централизација власти која је највећи извор честих спорења и застоја који су обиљежили институције на нивоу БиХ. Они који се залажу за централизовану „грађанску државу” желе једнонационалну доминацију у БиХ. Заговорници укидања уставног поретка БиХ који позивају на „грађанску” БиХ без заштите конститутивних народа, ријечју „грађанска” сугеришу надилажење националних подјела. У стварности је, пак, та ријеч само параван за бошњачки национализам. Будући да су Бошњаци најбројнији конститутивни народ који, према подацима посљедњег пописа, чине већину становништва БиХ, позивати на „грађанску” БиХ значи призивати државу за Бошњаке којом управљају Бошњаци. Оваква визија је опасна заблуда, јер БиХ просто не би могла постојати као „грађанска држава”. Срби и Хрвати у БиХ, својим гласовима, досљедно и изричито одбијају идеју „грађанске” БиХ.

Одржива, мирна и просперитетна БиХ мора бити заснована на владавини права и једнакоправности два ентитета и три конститутивна народа. Многи пријатељи БиХ у међународној заједници често наглашавају - с правом - значај владавине права за развој БиХ. Ипак, многе од тих страних сила често показују крајњу незаинтересованост за најосновније принципе међународног и уставног права и подржавају или прелазе преко грубог кршења владавине права какво врше Управни одбор Савјета за имплементацију мира, ОХР и стране судије у Уставном суду БиХ. Скорашње пријетње наметањем економских санкција појединим грађанима БиХ због корупције, без икаквог саслушања или могућности одговарања на оптужбе и без икаквог судског поступка, само би додатно показали да страно уплитање у питања БиХ врше спољни фактори који у потпуности занемарују основне постулате прописног процеса и владавине права.

Све то је довело до неодрживости постојећег стања у БиХ и српски народ и институције Републике Српске одлучне су у намјери да те процесе зауставе и да на миран и демократски начин пут БиХ у будућности врате у изворне Дејтонске оквире. Око тога је постигнута

неупитна сагласност свих релевантних политичких и друштвених фактора у Републици Српској, која је изражена и у Народној скупштини Републике Српске од стране свих парламентарних странака из Републике Српске. А онда, под утицајем притисака и пријетњи и вођством ускостраначких и личних интереса, дио политичких субјеката из Републике Српске (странке које припадају садашњој опозицији власти у Републици Српској) напуштају првобитно постигнуто јединство, слиједећи идеје и захтјеве бошњачке политике и политике дијела међународне заједнице. О потреби јединства и националног консензуса у очувању кључних вриједности Републике Српске говориће се више у дијелу рада који слиједи.

МОГУЋИ ПРАВЦИ ДАЉЕГ РАЗВОЈА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Сагледавајући и анализирајући досадашњи развој Републике Српске, и поред огромне девастације Дејтонског мировног споразума, Република Српска је успјела очувати и значајно развити темељне институције власти у Републици Српској. То није био ни мало лак и једноставан задатак, поготово ако се у обзир узме насилничко и противправно дјеловање институција БиХ, међу којима је најочитији примјер Уставни суд БиХ, који је, кршећи основне норме и принципе међународног права и игноришући универзална људска права народа, Републици Српској одузео Дејтонским мировним споразумом и Уставом БиХ загарантоване надлежности. Уз додатне притиске „међународне заједнице” и бошњачке политике из Сарајева, Република Српска је у периоду 2002-2006. година изгубила преко осамдесет надлежности у различитим областима рада и дјеловања. Та активност неуставног одузимања надлежности никада није престала и интензивирана је у посљедњих неколико година. Све ове године Република Српска води активности на заустављању даљњег урушавања Републике Српске, а у актуелном тренутку прелази на дефинисање стратегија и политика враћања противуставно одузетих надлежности. То је једини пут и начин заустављања нестанка Републике Српске.

Ентитет има право да повуче сагласност на међуентитетске споразуме и настави да обавља послове из надлежности које Устав БиХ додијељује ентитетима.¹⁴ Већ дужи низ година, у својим извјештајима Савјету безбједности УН и другим међународним и домаћим субјектима, Република Српска објашњава да се подјела надлежности

¹⁴ Видјети 26. *Извјештај Владе Републике Српске Савјету безбједности УН*, www.vladars.net, приступ остварен 03.11.2021. године.

утврђена Уставом БиХ мора поштовати и спроводити. Па ипак, не само да ту подјелу надлежности не поштује и не спроводи, политичко Сарајево са својим савезницима у ОХР-у и Уставном суду БиХ наставља да урушава аутономију ентитета, супротно Уставу. Стога је сваки закон који је Високи представник наметнуо супротно уставној процедури или који није у складу са уставом утврђеном подјелом надлежности подређен Уставу БиХ и може се сматрати ништавним и необавезујућим. Тренутно постоје три политичка споразума којима су ентитети дали сагласност да институцијама на нивоу БиХ повјере надлежности које је Устав додијелио ентитетима. Народна скупштина Републике Српске има пуно право да повуче сагласност на међуентитетске споразуме. Такав потез ни на који начин не доводи у питање суверенитет, територијални интегритет или уставни поредак БиХ. Народна скупштина Републике Српске спремна је да повуче сагласност дату за закључење споразума. Права и обавезе ентитета прописане су Дејтонским споразумом, укључујући Устав БиХ. Како је Уставни суд БиХ потврдио, споразум о преносу надлежности није амандман на Устав БиХ и не може му се признати правно дејство амандмана, јер такви споразуми нису прошли предвиђену амандманску процедуру. Уставни суд БиХ је 2006. године исправно утврдио да међуентитетски споразуми нису дио Устава БиХ и да Суд није надлежан да врши контролу њихове уставности. Баш као што су ентитети могли постићи политички договор сагласивши се да одређену функцију обавља ниво БиХ, тако ту сагласност могу и опозвати. Ништа у овим политичким договорима није трајно нити вјечно обавезујуће. Међуентитетски споразуми тек су политички договор, а не обавезујући уговори. Чак и када би били правно обавезујући инструменти, Република Српска би и тада имала право да се из њих повуче, јер је њена сагласност изнуђена присилом и пријетњама спољних сила. Универзални је принцип права да се споразум закључен под принудом може побијати. Тако, на примјер, Бечка конвенција о уговорном праву каже: „Изражавање пристанка неке земље да буде везана уговором, а које је добијено принудом извршеном над њеним представником путем поступака или пријетњи упућених лично њему, лишено је сваког правног дејства.” На сличан начин, уговорно право широм свијета превиђа ништавост уговора у случајевима када израз воље стране уговорнице није ослобођен неоправданог утицаја принуде. Питање опстанка приморало је Републику Српску да настави да обавља дужности које су јој Уставом и додијељене. Легитимно вршење послова из уставне надлежности Републике Српске ни на који начин не угрожава суверенитет, територијални интегритет или уставни поредак БиХ, а бурне реакције руководства СДА само показују да СДА више

брине о томе како да се домогне још веће политичке контроле него о здрављу грађана БиХ. Политичке проблеме у БиХ треба рјешавати унутрашњим дијалогом. Иако оптерећена политичким подјелама и проблемима какви постоје у бројним земљама, БиХ је - захваљујући Дејтонском споразуму - била мирна и безбједна дуги низ година. Политичке кризе и изазови могу и треба да се рјешавају унутрашњим дијалогом, уз поштовање Устава БиХ и његових кључних принципа. Република Српска је увјерена да не постоји стварна „пријетња миру, повреда мира или акт агресије.”

С тим у вези, Република Српска мора наставити започетим путем враћања отетих, одузетих, наметнутих и под пријетњом пренесених надлежности које су јој додијелене Дејтонским мировним споразумом, а у супротном ће и сама допринијети убрзаном нестанку, што жели бошњачко политичко руководство и дио пристраних међународних фактора у и изван БиХ.

Уколико та настојања не доведу до жељених резултат, као сљедећи дугорочан циљ намеће се отцјепљење од БиХ и стварање независне Републике Српске, као државе српског народа на овим просторима. Уз то, поново се истиче да је за српски народ прихватљив опстанак у „Дејтонској БиХ”, што подразумијева враћање свих надлежности које су јасно и недвосмислено загарантоване Дејтонским мировним споразумом и Уставом БиХ. Ова опредјељења су јасна и недвосмислена, само је питање како ће се према њима односити тзв. „политичко Сарајево.”

ПОТРЕБА НАЦИОНАЛНОГ КОНСЕНЗУСА У ЗАШТИТИ КЉУЧНИХ ВРИЈЕДНОСТИ И ИНТЕРЕСА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

Од самог настанка, Република Српска се суочава са континуираним нападима и покушајима њеног потпуног урушавања и нестанка, који долазе из другог дијела Босне и Херцеговине, дијела међународне заједнице, али, нажалост, с времена на вријеме, и из саме Републике Српске.

Бошњачка политика никада није одустала од својих предратних циљева, а посебно није одустала од циљева које је дефинисала у току самог рата. Ако бисмо покушали све те циљеве сублимирати, онда би се они могли свести на тежњу за стварањем централизоване унитарне државе у којој би потпуну доминацију имао бошњачки народ, а коју у јавности желе представити као савремену демократску грађанску

државу. Како би изгледала та савремена грађанска држава имали смо прилику видјети кроз читаву историју егзистирања БиХ на овим просторима у различитим политичким и друштвеним системима. Оно што је карактеристично за политички дискурс у Федерацији БиХ је чињеница да сви политички субјекти са различитим политичким циљевима и програмима имају исти став када је у питању однос према Републици Српској и њеној будућности – сви желе њену потпуну разградњу и дефинитиван нестанак.

Неспорно је да је Република Српска настала као израз вјековне тежње српског народа са ових простора да живи у својој држави, јер га је историја научила да, када год није имао своју државу, доживио је погроме и страдања. Према релевантним међународним стандардима (становништво, територија, граница, законодавна, судска и извршна власт, фактичко вршење власти, економска одрживост и сл.) Република Српска данас има кључна обиљежја државности и зато и јесте мета напада свих оних који би да мајоризују српски народ, унитаризују Босну и Херцеговину и, у коначници, укину Републику Српску.

Кључне вриједности и интереси Републике Српске су: суверенитет и конститутивност српског народа; територијална цјеловитост и неповредивост међуентитетске границе; демократски, слободни и правични избори; пуно поштовање и уважавање људских права припадника свих нација и вјера; дугорочан стабилан и одржив развој; локална, регионална и међународна сарадња заснована на врхунским демократским стандардима и принципима равноправности и узајамности; поштовање домаћих и међународних правних норми; изворни Дејтонски мировни споразум – Република Српска је одређена за будућност БиХ као успјешне и стабилне земље утемељене на изворним Дејтонским принципима; одлазак Високог представника и страних судија; европске интеграције.

Живимо у времену када су те кључне вриједности и интереси Републике Српске угрожени више него икада до сада. Синергијским дјеловањем бошњачких политичких партија и неких значајних фактора из тзв. међународне заједнице у БиХ¹⁵ жели се потпуно обесмислити постојање Републике Српске и угрозити опстанак српског народа на

¹⁵ Озбиљно је питање ко је то и каква међународна заједница у БиХ. Та синтагма се веома често користи у јавном дискурсу, а велико је питања о коме се ту и чему ради. Ово питање заслужује једну посебну ширу елаборацију. Да ли је међународна заједница и бројна групација нижеранжираних званичника страних земаља који у БиХ бораве по различитим основама и различитим мотивима?

овим просторима. Не ради се овдје ни о каквим теоријама завјере, како то неки покушавају представити, већ о озбиљној практичној пријетњи нестанка Републике Српске.

Не чуди чињеница да то не разумију и неће да разумију политички и друштвени фактори из тзв. међународне заједнице, али чуди чињеница да то не разумију неки политички и друштвени фактори из Републике Српске. Неки политички субјекти из Републике Српске, који су сада у статусу опозиције актуелној власти, спремни су одрећи се кључних вриједности и интереса Републике Српске, како би преузели власт у Републици Српској, заборављајући да се свуда у свијету у демократским системима на власт долази изборима, а не колаборацијом и сарадњом са непријатељима Републике Српске. Зато је сада више него икада потребно национално јединство и потпуни консензус у очувању Републике Српске и српског народа, односно њених кључних вриједности и интереса који су прецизно и недвосмислено дефинисани у овом раду.

Постизање националног консензуса није препрека, сметња нити пријетња политичким субјектима у Републици Српској да наставе своју борбу и утакмицу за остваривање својих програмских циљева и задатака. Сада, у овим условима, нема важнијег циља и задатка од Републике Српске и српског народа, јер Република Српска и српски народ не смију бити предмет трговања, неовисно од тога колика се противвриједност и коме нуди. Страдали српски народ и борци војске Републике Српске никада никоме то неће опростити.

Уз мало личног и ускогрупног одрицања од прљавих понуда из БиХ и дијела тзв. међународне заједнице, могуће је постићи сагласност око минимума интереса Републике Српске и српског народа. Сви они који то не буду разумјели морају бити спремни на сурову казну од стране народа на изборима који предстоје у наредној години.

ЗАКЉУЧАК

Босна и Херцеговина је земља компликоване уставно-правне структуре, која се показала као неефикасна и нефункционална држава у њеном ужем и ширем окружењу. Чак би се могло рећи да је на челу листе најмање функционалних држава на свијету. БиХ већ трећу деценију пролази кроз сталне политичке и економске кризе, блокаде и међусобне опструкције два ентитета и три народа, а те опструкције преодоминантно долазе из Федерације БиХ и од стране бошњачког народа у БиХ.

Трајање и постојећи опстанак БиХ везује се за пристрасно дјеловање тзв. међународног фактора, који све што ради у БиХ ради у корист једног народа (бошњачког) и у своју корист. Како то другачије објаснити када је потпуно очигледно да су циљеви и тежње три конститутивна народа у БиХ инкомпатибилни, а често и потпуно дијаметрално супротстављени.

За Републику Српску и српски народ то стање је постало неодрживо. Народи у БиХ кроз међусобни дијалог, без страног наметања и утицаја, морају одлучити како ће се даље развијати БиХ и главни дијелови њене унутрашње структуре, прије свега ентитети Република Српска и Федерација БиХ.

Оно што је карактеристика садашњег историјског тренутка је да ће БиХ у будућности функционисати према изворном Дејтонском споразуму или ће неминовно доћи до дисолуције.

Као могуће, на Дејтонском мировном споразуму и Уставу БиХ засновано мирно рјешење, нуди се самостална Република Српска у оквирима Дејтонске Босне и Херцеговине. Потребан ниво националног консензуса у Републици Српској значајно би олакшао остваривање тога циља.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Вашингтонски споразуми (1994). *Оквирни споразум о Федерацији у БиХ*, Вашингтон.
2. Кецмановић, В. (2020). *Регионални реметилац Комишић*, доступно на www.politikars/scc/clanak/464103. Приступ остварен 30.10.2021.
3. Изетбеговић, А. (1970). *Исламска декларација*, Сарајево.
4. *26. Извјештај Владе Републике Српске Савјету безбједности УН*, www.vladars.net, приступ остварен 03.11.2021. године.
5. Мулаосмановић, А. (2012). *Референдум у Босни и Херцеговини*, Сарајево, Хисторијска трагања, 10.
6. Нешковић, Р. (2017). *Недовршена држава; политички систем БиХ*, Фридрих Еберт Стифтинг, Сарајево.
7. *Сплитска декларација* (1995). Сплит, Вјесник.
8. Ђурковић, А. (2013). Партијски систем БиХ, *Socioeconomica*, Сарајево.

9. *Устав БиХ* (2009). Службени гласник БиХ, број 25/2009, Сарајево.
10. *Устав Републике Српске* (2011). Службени гласник Републике Српске, број 48/11, Бањалука.
11. Holbrooke, R. (2007). *Kosovo Indenpedence Declaration Could Spark Crisis, Council on Foreign Relations* – доступно на: cfr.org/kosovo-indepence-declaration-could-spark-crisis/p114968. Приступ остварен 03.10.2021.

SUMMARY

WESTERN ANTITHESIS AND BALKAN ISSUES

Božidar Forca

Summary: From a geopolitical point of view, the new history is characterized by two key factors. The first confirms the fact that the processes in international relations are determined by great powers. Another factor, a surrogate for history, is that processes in international relations are accelerating and that the generation of change must follow that acceleration. The Balkans have always been and remain the scene of great power conflicts. The wars in the Balkans, from the beginning of the 20th century, including the First World War, resolved some issues, primarily “Turkish” and “Bulgarian”. The Serbian issue was waiting for a new war. After the First World War, the Serbian state entered a union that changed its status until the end of the Cold War. Serbia is again an independent and autonomous, but unfinished state. The Serbian people are divided in the states that emerged on the territory of the former Yugoslavia, with the Republika Srpska as the only organized entity having relative independence and homogenization. The West, as the winner of the Cold War, took on the role of hegemon, even in the Balkans, and significantly contributed to the breakup of Yugoslavia and the division of the Serbian people, taking the side of “issues of others” in the region. However, the new century has shifted the world into a multipolar order in which, in addition to strengthening other centers of power, cracks in the being of the West are increasingly emerging - the Western antithesis. This paper is an attempt to define the strategy of the Serbian people in the multipolar world, ie to offer a general framework or premises for the preservation of both Serbia and the Republika Srpska. The basic hypothesis that was tested in the paper is: “Smart power is the basic way and path for resolving the Serbian issue in the conditions of the conflict of great powers in the Balkans.”

Key words: *West, Western antithesis, Serbian issue, Republic of Serbia, Republika Srpska.*

NATO AND EUROPEAN UNION ATTITUDES TOWARDS REPUBLIKA SRPSKA AND BOSNIA AND HERZEGOVINA

Dragan Petrović

Summary: Although both NATO and the EU are supranational organizations, the United States has the greatest influence on the policy of the North Atlantic Alliance, followed by Great Britain, while the formulation of the Union's policy is mostly influenced by Germany, followed by France. In the geopolitical sense, the policy of the so-called Old Europe (the founding countries of the EU, primarily the German-French axis) is more favorable for Serbian interests than Atlanticist policy (Anglo-American). Russia's geopolitical relationship with the countries of Old Europe is similar in relation to the Atlanticist conception, and Serbian-Russian relations are very important in determining the public opinion and the political elite of Serbia and Republika Srpska (and Montenegro). The Union has developed cooperation with non-member countries, including Bosnia and Herzegovina, and within it with the Republika Srpska, especially through the programs WB EDIF, COSME, HORIZON 2020, IPA, ERASMUS and others. Public opinion in Republika Srpska opposes the membership of Bosnia and Herzegovina and Republika Srpska in NATO, while relations with the EU are far more favorable. In practice, both political representatives and EU institutions often favor the direction of unitarization of Bosnia and Herzegovina, but this seems far more subtle and with less pressure on the Republika Srpska than is the case with Anglo-American and NATO policy. Therefore, the position of Serbia is very important in the public opinion of the Republika Srpska, the position of the Russian Federation is observed with great attention, the EU is observed with mild restraint (mostly in favor of economic cooperation), while the attitude towards NATO is full of distrust and restraint. In the Federation of Bosnia and Herzegovina, the relationship with the EU and NATO is far more favorable, and certainly more restrained towards Russia. The different geopolitical orientation of the public opinion of the Republika Srpska and, on the other hand, the Federation of Bosnia and Herzegovina, is an additional obstacle to the existence of Bosnia and Herzegovina as a state, and in a democratic sense, it could potentially survive only as a loose confederation.

Key words: *Republika Srpska, Bosnia and Herzegovina, NATO, European Union, cooperation, pressures.*

THE EUROPEAN UNION AS A FACTOR OF THE SECURITY SITUATION AND RELATIONS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Predrag Ćeranić

Summary: Immediately after unification into one state, Germany showed ambitions to expand its influence beyond its borders. The direction in which German influence was expanding was traditional - through the Balkans it led to the East, to the rich resources of Asia. The obstacle was seen in Yugoslavia, which after the dissolution of the Soviet Union and the collapse of the Warsaw Pact was no longer a “buffer zone” between the two worlds in the bipolar division of the planet. The era of the rule of a global power came, whose “contractor” in Europe was Germany. Thus, Yugoslavia experienced dissolution due to German geopolitical ambitions, and Germany was the first to recognize independent republics as new states. The bloody civil war of the Yugoslav “brotherly peoples and nationalities” did not concern Germany. After the end of the conflict on Yugoslav soil, Germany, through the political project “Southeast Europe”, tried to strengthen itself economically and politically. After the accession of Slovenia and Croatia to the EU, a new geopolitical concept was created - the Western Balkans. One of the countries affected by this phrase is Bosnia and Herzegovina. What is the influence of the European Union, ie Germany, as the most important EU member, on the Western Balkans, ie in what sense is the EU a factor of the security situation and relations in BiH, are the issues we are dealing with in this paper.

Key words: *European Union, Germany, Yugoslavia, Bosnia and Herzegovina, Southeast Europe, Western Balkans, Berlin Process.*

ATTITUDES OF LEADING NATO MEMBERS AND BOSNIAK PARTIES TOWARDS THE RIGHT OF THE CONSTITUENT PEOPLES IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

Mitar Kovač
Petko Rašević

Summary: The disintegration of the Serbian space and the Serbian national being during the Second World War and during the former SFRY created the preconditions for a civil war in the process of its disintegration in the period

1991-1995. For the leading NATO members, that fit into their strategy of expansion to the East and breaking up complex multinational states. In that sense, NATO gradually took over Central, Eastern and Southeastern Europe, striving to fully control the Balkans and to include the remaining states: Bosnia and Herzegovina, Serbia and the false state of Kosovo. The United States and Great Britain blackmail other countries and try to formally and legally make decisions that are not harmonized at the level of the Republika Srpska, the Federation of BiH and the constituent peoples through various outvotes, majorisation and instrumentalization of the Court of BiH and the illegitimate High Representative. In that way, the original competencies of the Republika Srpska are gradually endangered and eliminated, in order to stifle and eliminate all elements of its statehood guaranteed by the Dayton Agreement. This is often done by some officials of the leading Western countries in BiH, because they are corrupt, and even explain to their countries the need for unitarization with “civil rights, freedoms and a democratic system of values.” Such a situation is used by political parties and organizations from political Sarajevo, which see the way out of the crisis only in the unitarization of BiH and the suspension of property rights and competencies of the Republika Srpska. Such a space for them is ideal for the domination of Bosniaks in the entire territory of BiH. The dominance of Bosniaks in BiH is a habit from the time of the Ottoman Empire and communism, when Muslim cadres were privileged in all areas of social life. Eligible Serbs and Croats were appointed to other ancillary and auxiliary managerial positions and duties. It is impossible to bring back that time, neither false communism nor majorisation of the rights of Serbs in BiH. The way out of the crisis in BiH is to respect the original competencies of the entities defined by the Dayton Agreement. In that sense, it is necessary to annul all anti-constitutional laws and decisions made by the High Representative and the Constitutional Court of BiH. Disrespect for the will of the Serbian people and the competencies of the Republika Srpska is leading the whole of BiH into an even deeper crisis and disintegration.

Key words: *NATO, military neutrality, NATO membership, BiH, Republika Srpska, Federation of BiH, the right of the people in BiH.*

DAYTON PEACE AGREEMENT - 25 YEARS OF DECOMPOSITION

Siniša Karan

Summary: The current practice of applying and changing the constitutional order of Bosnia and Herzegovina, characterized by different interpretations that result in the blockade of the system, indicates the need to specify and strictly define the issue of joint federal, voluntary association of peoples and citizens and further development of the common state. Tendencies of political conflict through the development of federal or confederate elements are just one in a series of consequences of such a situation. Understatement of constitution solutions lead to different behavior, including politicization and abuse of interpretation of constitutional norms. There is no ideally best form of internal state organization of Bosnia and Herzegovina, its peoples and citizens are in search of their ideal form of state and welfare society in which they do not differ from others. The ways can be and are different, but there are only forms in which the people live sovereignly, prosperously, economically and politically stable, nationally conscious or forms in which the people live oppressed, denationalized, poor.

Keywords: *Constitution, federation, state system, democracy, people, citizen, political compromise, history, Dayton Framework Peace Agreement, constitutional order, jurisdiction, High Representative, international community.*

FROM THE UNIPOLAR ORDER TO THE RETURN OF RUSSIA - DEFENCE OF SRPSKA AND SERBIA

Srđan Perišić

Summary: After the Dayton Agreement, the USA and NATO sought to make all countries in the Balkans members of NATO, especially Bosnia and Herzegovina and the Republic of Serbia, which occupy the central part of the region. This, of course, was difficult given the role of NATO in the aggression against the Republika Srpska in 1995, as well as against Serbia in 1999. However, despite the huge resistance of Serbs in both countries, from 2000 to 2013, Serbia quietly (covertly) moved towards membership, structuring its military and policy in line with NATO requirements.

However, after 2013, Serbia began to build military neutrality by rejecting Atlanticism. A similar case happened in BiH. BiH was moving towards NATO membership by 2010, and since then the Republika Srpska has started blocking BiH's membership in NATO. In 2017, Serbia passed a resolution on military neutrality. Along with the blocking of NATO, both Serbia and Srpska has started intensive cooperation with Russia. Serbia does that, primarily, in the military, energy and economic spheres, even in the political sphere, and Serbia in the political sphere. The period from 2008 until today in international relations is the period of the disappearance of US hegemony, and the beginning of building a multipolar world. The defence of Srpska and Serbia has finally been defined by key strategic documents. In Srpska, by the Resolution on the Protection of the Constitutional Order and the Proclamation of Military Neutrality of the Republika Srpska (2017), and in Serbia, by the National Security Strategy of the Republic of Serbia (2019).

Keywords: *international order, Republic of Serbia, Republika Srpska, BiH, Russia, USA, NATO, unipolarity, strategy, politics.*

**PEACE IMPLEMENTATION COUNCIL IN BOSNIA AND
HERZEGOVINA**
**- with special reference to the views of the Embassy of the Russian
Federation and the institutions of the Republika Srpska -**

Dragan Radišić

Summary: The paper discusses the place and role of the Peace Implementation Council in BiH (PIC), the PIC Steering Board, and the High Representative in BiH. In that context, special emphasis was placed on the biased attitudes and communiqués of the PIC Steering Board and the High Representative himself in favor of the Bosniak people, and to the detriment of Serbs and Croats, which, unfortunately, have been going on continuously for years. Such kind of legal and political violence and injustice were opposed by the institutions of the Republika Srpska. This latent problem was also noticed by the Embassy of the Russian Federation in BiH as inadmissible and harmful in international relations, and because of that the Russian Ambassador, as a member of the PIC Steering Board, repeatedly distances himself from the PIC Report and Announcement because they are unbalanced, biased, inaccurate and favor one side, mostly Bosniak.

Key words: *Steering Board of the Peace Implementation Council (PIC), High Representative, Embassy of the Russian Federation, Serbs, Croats, Bosniaks, National Assembly of the Republika Srpska, Serbian Member of the Presidency of BiH.*

CRIME OF OHR-ism

Milan Blagojević

Summary: The subject of this paper is a form of government developed in BiH from 1996 until today, which the author calls OHR-ism. The author derived this term as his neologism from the English abbreviation OHR, established for the Office of the High Representative in BiH. The paper describes and explains not only the authoritarianism and totalitarianism of OHR-ism, as its essential characteristics, but also the crime of OHR-ism, which has never been recorded in history, caused by flagrant and severe abuse of power of high representatives and criminal structures within his office.

Key words: *OHR, OHR-ism, crime, abuse of the authority, High Representative, authoritarianism, totalitarianism.*

POLITICAL ISLAM AND UNITARY BOSNIA AND HERZEGOVINA UNDER THE COVER OF CIVIL RIGHTS AND DEMOCRATIZATION

Dževad Galijašević

Summary: The paper, through a historical perspective, examines the views of several authors who have considered the issue of understanding the role of Islam in public and social life, with special reference to the territory of Bosnia and Herzegovina. The attempt of Alija Izetbegović to formulate a unique ideology and a special program of Islamization of Muslims in BiH, to create a Muslim society and Muslim authorities, and to build an Islamic state

was pointed out. The relations between Western civilization and the Islamic world arouse significant interest of intellectual and political circles in Europe and America in issues of religion and its impact on the life orientation of individuals and society as a whole, primarily because political Islam and radical Muslims pose an increasingly significant and evident threat worldwide. In this context, attempts are being made to formulate forecasts for the further development of international politics in accordance with the assessment that the conflict between Western civilization and Islamic culture is inevitable, that it is already in full swing and that its outcome is extremely uncertain.

Key words: *political Islam, caliphate, Bosnia and Herzegovina, civil rights, democratization.*

STRATEGIC DETERMINATIONS OF PEOPLES AND ENTITIES IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

- Is there a compromise between unitarization and the disintegration of Bosnia and Herzegovina?

Nenad Stevandić

Summary: Bosnia and Herzegovina was created on the basis of an international agreement signed in Dayton on November 21, 1995, and verified in Paris on December 14, 1995. According to Annex 4 of the Dayton Peace Agreement, which is also the Constitution of BiH, this state consists of two entities - the Republika Srpska and the Federation of BiH. Annex 10 of the Dayton Agreement also defines the function of the High Representative to oversee the implementation of the Agreement, coordinate and facilitate its implementation by the institutions. Over time, the High Representatives passed decrees and decisions, based on a misinterpretation of the "Bonn Powers", and laws to strengthen institutions as well as the establishment of new institutions at the level of BiH that were not provided for in the Agreement. The role of the High Representatives, who used the "Bonn Powers" to rewrite the Dayton Agreement, was taken over by the Constitutional Court of BiH, which made a dozen decisions that are in contradiction with the "letter of Dayton". This political course of a part of the international community was supported by the political representatives of Bosniaks, whose only goal since 1995 has been the unitarization of BiH and the abolition of the entities. The Croatian side has never "got over" the

abolition of the Croatian community of Herzeg-Bosnia. Croats are demanding an amendment to the election law to make sure Croats elect a Croat member. In case that does not happen, a boycott of the 2022 elections has been announced. The Serbian people have suffered great pressure, first from the Hague tribunal, numerous arrests and war crimes trials, to the punishment of a large number of political and public figures in Republika Srpska by the High Representatives. Most political parties support the original Dayton Peace Agreement, and lately there have been more and more views that the Republika Srpska should vote for independence. The crisis over the election law, as well as the last decision of the High Representative Valentin Inzko on the criminal prosecution of anyone who does not think that genocide took place in Srebrenica, are only catalysts that further accelerate the crisis in BiH. This crisis will reach its peak in 2022. Also, the illegitimate election of Christian Schmidt further exacerbates the crisis. The geopolitical situation in BiH and the region also contributes to the development of the crisis and gives less and less chances to reach a compromise. On the one hand, the Quinto states support the strengthening of BiH and recognize Schmidt as High Representative, while the People's Republic of China and the Russian Federation do not consider Schmidt legitimate and demand that the UN Security Council make a decision on the election. In addition, the position of Russia and China in the region is growing, both in Serbia and in the Republika Srpska.

Key words: *Dayton Agreement, constitution, High Representative, unitarization, constituency, law, international community, entity, crisis.*

THE NEED FOR NATIONAL CONSENSUS IN PRESERVING KEY VALUES AND INTERESTS OF THE REPUBLIC OF SRPSKA

Slobodan S. Župljanin

Summary: Since its creation, Republika Srpska has faced continuous attacks and attempts to completely collapse and disappear, coming from another part of Bosnia and Herzegovina, part of the international community, but, unfortunately, from time to time, from Republika Srpska itself. It is indisputable that the Republika Srpska was created as an expression of the centuries-old aspiration of the Serbian people from this area to live in their state, because history has taught them that, whenever they did not have their own state, they experienced pogroms and suffering.

According to relevant international standards, the Republika Srpska today has key features of statehood and that is why it is the target of attacks by all those who would like to majorize the Serbian people, unitarize Bosnia and Herzegovina and ultimately abolish the Republika Srpska. The key values and interests of the Republika Srpska are: the sovereignty and constitutivity of the Serbian people; territorial integrity and inviolability of the inter-entity border; democratic, free and fair elections; full respect and appreciation of the human rights of members of all nations and religions; long-term stable and sustainable development; local, regional and international cooperation based on supreme democratic standards and principles of equality and reciprocity; compliance with domestic and international legal norms; original Dayton Peace Agreement - Republika Srpska is committed to the future of BiH as a successful and stable country based on the original Dayton principles; the departure of the High Representative and foreign judges; European integration. The central question of research in this paper (research problem) is whether and how it is possible to create quality strategies for governing the state and society, which would lead to the necessary national consensus of all social, economic and political entities in Republika Srpska in preserving these key values and interests of Republika Srpska.

Key words: *national consensus, key values and interests, Republika Srpska.*

РЕЗЮМЕ

ЗАПАДНЫЙ АНТИТЕЗИС И ВОПРОСЫ НА БАЛКАНАХ

Божидар Форца

Вкратце: С геополитического осмотра, новую историю характеризуют два ключевых фактора. Первый подтверждает факт, что процесс в международных отношениях утверждают большие силы. Второй факт, суррогат истории представляет что процессы в международных отношениях улучшают, что данные изменения должны ускорить. Балканы уже давно были и остались поприщем конфликтов больших сил. Войны на Балканах с начала 20 века подразумевая и Первую мировую войну, решили некоторые вопросы, прежде всего „турецкое“ и „болгарское“. Сербский вопрос ожидал некоторую новую войну. Сербское государство после Первой мировой войны вошло в союз который менял свою позицию до конца Холодной войны. Сербия сначала стала независимой и самостоятельной, но неоконченным государством. Сербский народ разделен в государствах, созданных на территории бывшей Югославии, с Республикой Сербской, как одним организованным словом определенной самостоятельности и однородности. Запад, как победитель Холодной войны взял на себе роль гегемона, даже и на Балканах и очень помог распаду Югославии и уничтожению сербского существа, стоя на стороне „вопросов других“ в регионе. Но, новый век вел мир в мультиполярный порядок в котором возле укрепления других центров силы, только все больше появляются трещины в существовании Запада – западный антитезис. Данный текст представляет попытку уточнения стратегии сербского народа в условиях мультиполярного мира, т.е. дать общую рамку или предпосылки для сохранения и Сербии и Республики Сербской. Главный гипотезис проверяющий в тексте: „Умная сила представляет основной способ и путь решения сербского вопроса в условиях конфликта Больших сил на Балканах“.

Ключевые слова: *Запад, западный антитезис, сербский вопрос, Республика Сербия, Республика Сербская.*

ОТНОШЕНИЕ НАТО И ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА К РЕСПУБЛИКЕ СЕРБСКОЙ И БОСНИИ И ГЕРЦЕГОВИНЫ

Драган Петрович

Вкратце: НАТО и ЕС представляют наднациональные организации, а очень большое влияние на политику Североатлантического союза имеют США, потом Великобритания, а на формирование политики Европейского Союза очень влияют Германия, а затем и Франция. В геополитическом смысле, политика тнз. Старой Европы (страны основатели ЕС, прежде всего (немецко-французская ось) очень полезна для сербских отношений, в различии от атлантической политики (англо-американская). Похоже геополитическое отношение России со странами Старой Европы по отношению на атлантическую концепцию, ма сербско-русские отношения очень важны для определения общественного мнения и политической элиты Сербии и Республики Сербской (и Черногории). У Союза очень развитое сотрудничество со странами- нечленами, а так и с Боснией и Герцеговиной, но в рамках нее с Республикой Сербский, особенно посредством программы WB EDIF, COSME, HORIZON 2020, IPA, ERASMUS и другие. Общественное мнение Республики Сербской в сопротивлении с входом Боснии и Герцеговины и Республики Сербской в НАТО, а очень влиятельное отношение к ЕС. На практике, и политические представители и учреждения ЕС часто управляют движение к унитаризации Боснии и Герцеговины, ноделется это очень тихо и с маленьким давлением на Республику Сербскую, что бывает в сопротивленни с англо-американской и НАТО политикой. Оттуда в общественном мнении Республики Сербской очень важная позиция Сербии, очень влиятельно смотрится позиция Русской Федерации, с благой сдержанностью осматривается ЕС (в хозяйственном сотрудничестве благонаклонно), но отношение к НАТО с много недоверия и сдержанности. В Федерации Боснии и Герцеговины отношение ЕС к НАТО очень влиятельное, а очень сдержанно к России. Различное геополитическое определение общественного мнения Республики Сербской, а с другой стороны Федерации Боснии и Герцеговны, представляет добавочное препятствие для существования Боснии и Герцеговины, как государства, она бы в демократическом смысле могла существовать только как слабая конфедерация.

Ключевые слова: *Республика Сербская, Босния и Герцеговина, НАТО, Европейский союз, сотрудничество, давления.*

ЕВРОПЕЙСКИЙ СОЮЗ КАК ФАКТОР СОСТОЯНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ И ОТНОШЕНИЯ В БОСНИИ И ГЕРЦЕГОВИНЫ

Предраг Черанич

Вкратце: Сразу после объединения в одно государство Германия показала амбиции расширить свое влияние вне своих границ. Движение в котором немецкое влияние было традиционным - через Балканы ходило к востоку к богатыми ресурсами Азии. Препятствие видно было в Югославии, которая после диссолюции Советского Союза и распада Варшавского пакта больше не была „тампон зоной“ между два мира в биполярном разделении планеты. Выступило время господства одной глобальной силы, чьи „исполнитель работы“ в Европе была Германия. Так Югославия после немецких геополитических амбиций дожидая диссолюцию, а самостоятельных республик, как новых государства в первые установила Германия. Кровавая гражданская война югославских „братских народов и национальностей“ не касалось Германии. После окончания конфликтов на югославской территории Германия через политический проект „Югославия Европа“ создана как бы экономически и политически стать сильным. После приема Словении и Хорватии в ЕС создано новое геополитическое понятие – Западные Балканы. Одна из стран охвачена данной синтагмой есть и Босния и Герцеговина. Какое влияние Европейского союза, т.е. Германии, самым важным членом на Западные Балканы, т.е. в каком смысле ЕС представляет фактор состояния безопасности и отношения в БиГ, были вопросы заданы в данном тексте.

Ключевые слова: *Европейский союз, Германия, Югославия, Босния и Герцеговина, Югославия Европа, Западные Балканы, Берлинский процесс.*

ОТНОШЕНИЕ ГЛАВНЫХ ЧЛЕНОВ НАТО И БОШНЯЦКИХ ПАРТИЙ ПО ПРАВУ КОНСТИТУТИВНЫХ НАРОДОВ В БОСНИИ И ГЕРЦЕГОВИНЫ

Митар Ковач
Петко Рашевич

Вкратце: Дезинтеграцией сербской территории и сербского национального существа во время Второй мировой войны и во время бывшей СФРЮ поставлены предположения для гражданской войны в процессе разбития 1991-1995г. Главые члены НАТО своей стратегией удара выполнили поход на Восток и разбили сложные многонациональные государства. В этом смысле НАТО постепенно охватывал центральную, восточную и юговосточную Европу с стремлением полностью контролировать Балканы и как бы в свой состав включить остальные государства: Боснию и Герцеговину, Сербию и ложное государство Косово. США и Великобритания шантажируют и другие государства и стараются с помощью разных переговоров, майоризаций и инструментализаций Суда БиГ и нелегитимного Высокого представителя формально-юридически устраивают решения, несогласованные на уровне Республики Сербской, Федерации БиГ и конститутивных народов. Таким способом постепенно угрожают и удаляются главные компетенции Республики Сербской, как бы исчезли и удалились все элементы ее государственности загарантированы Дейтонским соглашением. Часто это делают отдельные служащие ведущих стран Запада и БиГ, потому что корумпированны, и своим государствам обосновывают нужду унитаризации „гражданским правам свободам и демократической системой ценности“. Таким состоянием пользуются политические партии и организации из политического Сараева, которое выходит из кризиса, смотрят только в унитаризации БиГ и невозможности иметь свою собственность и компетенцию Республики Сербской. Такое место для них идеальное для господства Бошняков по всей территории БиГ. Господство Бошняков в БиГ представляет привычку из времени Отоманской империи и коммунизма когда мусульмане были привилегированы во всех областях общественной жизни. На другие второстепенные и вспомогательные руководящие положения и обязанности поставлены подходящие Сербь и Хорваты. Невозможно вернуть это время, ни ложный коммунизм, ни майоризацию прав Сербов в БиГ. Выход из кризиса в БиГ представляет уважение главных компетенций энтитетов, определенных Дейтонским соглашением. В данном смысле нужно уничтожить все

антиконституционные законы и решения, установленных со стороны Высокого представительства и Конституционного Суда БиГ. Неуважение воли сербского народа и компетенций Республики Сербской ведет целую БиГ еще в глубже в кризис и в распад.

Ключевые слова: *НАТО, военная нейтральность, членство в НАТО, БиГ, Республика Сербская, Федерация БиГ, право народа в БиГ.*

МИРОВОЕ СОГЛАШЕНИЕ ДЕЙТОНА -25 ЛЕТ РАЗРУШЕНИЙ

Синиша Каран

Вкратце: Сегодняшняя практика применения и изменения конституции, определенного устройства Боснии и Герцеговины, охарактеризованна различным толкованием, которое представляет блокаду системы, указывает на необходимость уточненности и строгой определенности вопросов общественного федерального добровольного объединения народа и граждан и дальнейшего развития общественного государства. Средоточие политического конфликта посредством развития федеральных, т.е. конфедеральных элементов представляют одно последствие в большинстве таких ситуаций. Невысказанность конституционных решений приводит до различных поведений, а так же и до политизации и злоупотребления толкования конституционных норм. Не существует идеально хорошая форма внутренней государственной организации, государственного устроая Боснии и Герцеговины, его народы и граждане находятся в поисках за своей идеальной формой государства общества благосостояния и в чем не различаются от других. Дороги могут быть и есть различные, но существуют только формы в которых народ живет независимо, с процветанием, экономически и политически стабильно, национально освещенно или формы различные в которых народ живет в угнетении, денационализованно и бедно.

Ключевые слова: *Конституция, федерация, государственный устрой, демократия, народ, гражданин, политический компромисс, история, Дейтонское рамочное мирное соглашение, конституционное устройство, компетенция, Высокий представитель, международное общество.*

ОТ УНИПОЛЯРНОГО ЗАКАЗА К ВОЗВРАЩЕНИЮ РОССИИ – ЗАЩИТА РЕСПУБЛИКИ СЕРБСКОЙ И СЕРБИИ

Срджан Перишич

Вкратце: После Дейтонского соглашения, США и НАТО на Балканах старались, чтоб все государства стали НАТО членами, особенно Босния и Герцеговина и Республика Сербия, занимающие центральную часть данного региона. Наверно, трудно это осуществлялось, имея в виду роль НАТО в агрессии на Республику Сербскую в 1995 году, а так же и на Сербию в 1999 году. Не смотря на огромное сопротивление Сербов в оба государства, Сербия от 2000 до 2013 года тихо (скрыто) двигалась к членству, поставляя свою армию и политику в согласии с претензиями НАТО. После 2013 года Сербия начинает строить военную нейтральность удаляя атлантизм. Похожа ситуация была и в БиГ. БиГ стремится к членству в НАТО все до 2010 года, и тогда Республика Сербская начала блокировку членства БиГ в НАТО. Республика Сербская в 2017 году приняла Резолюцию о военной нейтральности. Сравнительно с блокадой НАТО и Сербия и Республика Сербская начинают интенсивное сотрудничество с Россией. Сербия это сопровождает прежде всего в военной, энергетической и экономической сфере, а даже и в политической сфере, а Республика Сербская сопровождает в политической сфере. Период от 2008 года до сегодняшнего дня в международных отношениях представляет период исчезновения гегемонии США и начало устройства мультиполярного мира. Оборона Республики Сербской и Сербии окончательно уточнена ключевыми стратегическими документами. В Республике Сербской (2017), с помощью Резолюции о защите конституционного порядка и объявлении военной нейтральности Республики Сербской (2017), а в Сербии, Стратегией национальной безопасности Республики Сербии (2019).

Ключевые слова: *международный порядок, Республика Сербия, Республика Сербская, Босния и Герцеговина, Россия, США, НАТО, униполярность, стратегия, политика.*

СОЮЗ ДЛЯ ПРИМЕНЕНИЯ МИРА В БОСНИИ И ГЕРЦЕГОВИНЫ

-с особым взглядом на позиции Посольства Российской Федерации
и учреждений Республики Сербской –

Драган Радишич

Вкратце: В тексте рассмотрены место и влияние Веча для применения мира в БиГ (РС), Совета директоров РС и Высокого представителя в БиГ. В этом контексте особенно указаны влиятельные позиции и комьюнике Совета директоров РС и самого Высокого представительства в пользу бошняцкого народа, а в ущерб Сербов и Хорватов, которые к сожалению продолжают постоянно годами. К таким данным юридическим и политическим насилиям и несправедливостям сопротивлялись учреждения Республики Сербской. Данную постоянную проблему заметило и Посольство Русской Федерации в БиГ, как недопустимый и вредный в международных отношениях, и потому несколько раз русский посол огорчивался от Доклада комьюнике РС потому, что он неуровновешенный, пристрастный, иногда и неточный, потому что предлагают только одну страну, чаще бошняцкую.

Ключевые слова: *Совет директоров для применения мира (РС), Высокий представитель, Посольство Российской Федерации к Сербии, хорваты, бошняки, народная Скупщина Республики Сербской, сербский член Президиум БиХ.*

ПРЕСТУПЛЕНИЕ ОХЕРИЗМА

Милан Благович

Вкратце: Предмет данного текста представляет один вид владения развит в БиГ от 1996 г. до сегодняшнего дня автор этот вид называет охеризмом. Данный термин, как нелогизм автор взял из английского языка, сокращенного ОНР, установленного в Канцеларии Высокого представительства в БиГ. В тексте описаны и обработаны не только авторитетность и тоталитарность охаеризма, а также иегоглавные характеристики, но присутный и такой криминал охаеризма до

сегодняшнего дня ненаписан в истории, криминал создан несомненно и с тяжелым злоупотреблением полномочия высоких представителей и уголовных структур внутри его канцелярии.

Ключевые слова: ОНР, *охареизм, криминал, злоупотребление полномочия, Высокий представитель, авторитетность, тоталитарность.*

ПОЛИТИЧЕСКИЙ ИСЛАМ И УНИТАРНАЯ БОСНИЯ И ГЕРЦЕГОВИНА ПОД ПОКРОВИТЕЛЬСТВОМ ГРАЖДАНСКИХ ПРАВ И ДЕМОКРАТИЗАЦИИ

Джевад Галияшевич

Вкратце: В тексте через историческую перспективу замечается позиция нескольких авторов, которые занимались рассмотрением вопросов понимания роли ислама в публичной и общественной жизни с особым взглядом на территорию Боснии и Герцеговины. Указано на попытки Али Иетбеговича, чтобы сформулировать единственную идеологию и особую программу исламизации мусульманов в БиГ, создать мусульманское общество и мусульманское правительство, и построить Исламское государство. Отношения западной цивилизации и исламского мира вызывают значительный интерес интеллектуальных и политических кругов в Европе и в Америке по вопросам религии и его влияния на жизненную ориентацию одиночек и всего общества, прежде всего, что политический ислам и радикальные мусульмане представляют очень значительную угрозу по всему миру. В таком контексте попробуют формулироваться прогнозы для дальнейшего развития международной политики и но в соответствии с оценкой, что конфликт между западной цивилизацией и исламской культуры неумельй, и что конфликт в полном разгаре и что его конец крайне неизвестный.

Ключевые слова: *политический ислам, хилафет, Босния и Герцеговина, гражданские права, демократизация.*

СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ОПРЕДЕЛЕНИЯ НАРОДА И СУЩНОСТЬ В БОСНИИ И ГЕРЦЕГОВИНЫ

-существует ли компромисс между унитаризацией и распадом
Боснии и Герцеговины-

Ненад Стевандич

Вкратце: Босния и Герцеговина создана на основании международного соглашения, подписанного в Дейтоне 21.11.1995 г. и верифицированного в Париже 14.12.1995 г. По Дополнению к Контракту 4 Дейтонского мирового соглашения, который в то же время представляет и Конституцию БиГ, данное государство состоит из две части /энтитета/ –Республики Сербской и Федерации БиГ. Дополнением к Контракту 10 Дейтонского соглашения определена и функция Высокого представителя с целью осмотреть сопровождение Соглашения, регулировать и облегчить учреждениям его применение. Время от времени высокие представители приняли распоряжения и решения, а на основании ошибочного толкования Бонских полномочий и законов ради укрепления учреждений, а также и формирования новых учреждений на уровне БиГ, непредусмотренных Соглашением. Роль высоких представителей, которые пользованием Бонских полномочий разделяли Дейтонское соглашение взял Конституционный суд БиГ, принявший несколько десятков решений, которые в сопротивлении со „словом Дейтона“. Тот политический курс части международного объединения поддержали полтические представители Бошняков у которых единственная цель от 1995 года-унитаризация БиГ и отмена энтитета/части. Хорватская сторона никогда не „выздоровела“ отмену Хорватского объединения Херцег Боснии. Хорваты ищут перемену выборного закона, как бы были уверены, что они будут выбирать хорватского члена. В случае не получения такого мышления, они вызывают на протест выборов в 2022 году. Сербский народ потерпел большое давление, сперва от Гагского трибунала, многочисленные аресты и судебные процессы за военные преступления до штрафа многочисленных политических и общественных личностей в Республике Сербской со стороны высоких представителей. Большинство политических партий стремится к подлинному Дейтонскому соглашению, а в последнее время все чащи позиции, что Республика Сербская должна проголосовать независимость. Кризис, касающийся выборного закона, а также и последнего решения Высокого представителя Валентина Инцка о уголовном преступлении, каждого кто не считает что в Сребренице произошел геноцид, представляют только катализаторов, которые дополнительно ускоряют кризис в БиГ. Тот кризис будет в зените в

2022 году. Тоже нелегитимный выбор Кристиана Шмидта дополнительно повышает кризис. И геополитическая ситуация в БиГи в регионе содействует к развитию кризиса и дает маленький шанс для компромисса. С одной стороны государства Квинте поддерживают укрепление БиГ и признают Шмидта для Высокого представителя, а НР Китай и Российская Федерация не считают Шмидта легитимным представителем и ищут, чтоб Совет Безопасности ООН установили решение о выборе. К этому все сильная позиция России и Китая в регионе, как в Сербии, так и в Республике Сербской.

Ключевые слова: *Дейтонское соглашение, конституция, Высокий представитель, унитаризация, конститутивность, закон, международное объединение, энтитет, кризис.*

ПОТРЕБЛЕНИЕ НАЦИОНАЛЬНОГО КОНСЕНЗУСА В СОХРАНЕНИИ ГЛАВНЫХ ЦЕННОСТЕЙ И ИНТЕРЕСОВ РЕСПУБЛИКИ СЕРБСКОЙ

Слободан С.Жуплянин

Вкратце: От своего существования Республика Сербская всегда натолкнулась с постоянными конфликтами и попытками ее полностью убивания и исчезновения, которое приходят из другой части Боснии и Герцеговины, части международного объединения, но к сожалению, время от времени и из самой Республики Сербской. Республика Сербская появилась как вековое стремление сербского народа с данных пространств жить в своем государстве. История выучила народ, когда у него нет своего государство он дожидается уничтожения и страдания. По релевантным международным стандартам у Республики Сербской сегодня присутствуют ключевые знаки государственности и потому и представляет цель нападения тех, которые бы сделали майоризацию сербского народа, унитаризацию Боснии и Герцеговины и наконец распад Республики Сербской. Главные ценности и интересы Республики Сербской представляют: суверенитет и конститутивность сербского народа; территориальная целостность и неповреждаемость междуэнтитетской границы; демократичные, свободные и истинные выборы; совокупное почтение и уважение права человека представителей всех наций и вер; долгосрочное и стабильное и проводимое развитие; местное, региональное и международное

сотрудничество обосновано на высоких демократических стандартах и принципах равноправия и корреляции; уважение домашних и международных юридических норм; оригинальное Дейтонское мировое соглашение – Республика Сербская определена за будущее БиГ, как успешной и стабильной страны с установленными оригинальными Дейтонскими принципами; отъезд Высокого представителя и иностранных судей; европейские интеграции. Центральный вопрос испытания в данном тексте (проблема испытания) - как возможно создать качественные стратегии управления государством и обществом, достичь до необходимого национального консенсуса всех общественных, экономических и политических субъектов в Республике Сербской до сохранения указанных главных ценностей и интересов Республики Сербской.

Ключевые слова: *национальный консенсус, ключевые ценности и интересы, Республика Сербская.*

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

327.56

БЕЗБЕДНОСНИ ФОРУМ : научно-теоријски часопис / главни и одговорни уредник Митар Ковач. - Год. 6, бр. 2 (2021).- Београд : Евроазијски безбедносни форум, 2021- (Београд : Dis Public). - 25 cm

Полугодишње.

ISSN 2466-4448 = Безбедносни форум

COBISS.SR-ID 223673868

